

Bulletin

I g u d Y o t z e i S i n

БЮЛЛЕТЕНЬ

И Г У Д И О Ц Е Й С И Н

Association of Former Residents of China ♦ Ассоциация выходцев из Китая в Израиле

September 2013 ♦ Vol 60 ♦ Issue No. 410 ♦ Сентябрь 2013 ♦ 60-й год издания ♦ No. 410

**RENOVATION OF THE OLD JEWISH SYNAGOGUE IN HARBIN
AND THE ADJACENT JEWISH SECONDARY SCHOOL
Project of The Harbin Municipal Government**

**ВОССТАНОВЛЕНИЕ В ХАРБИНЕ ГЛАВНОЙ СИНАГОГИ
И ПРИМЫКАЮЩЕЙ К НЕЙ ЕВРЕЙСКОЙ ГИМНАЗИИ
Проект Харбинского Муниципального Правительства**

On July 11, 2013
AMBASSADOR GAO JANPING OF THE CHINESE REPUBLIC OF CHINA
HELD A BARBEQUE AT HER RESIDENCE IN HERZLIA
FOR THE ISRAEL-CHINA FRIENDSHIP SOCIETY
AND ASSOCIATION OF FORMER RESIDENTS FROM CHINA

IGUD YOTZEI SIN IN ISRAEL
 Association of former residents of China
 P.O Box 29786, Tel-Aviv 61297
 Tel: 03-5171997, Fax: 03-5161631

1-ый номер "Бюллетеня" вышел в свет 6 мая 1954 г.
 Старейший в Израиле журнал на русском языке
ISSN - 0793-8365

www.jewsofchina.org ❖ E-mail: igud-sin@013.net

2

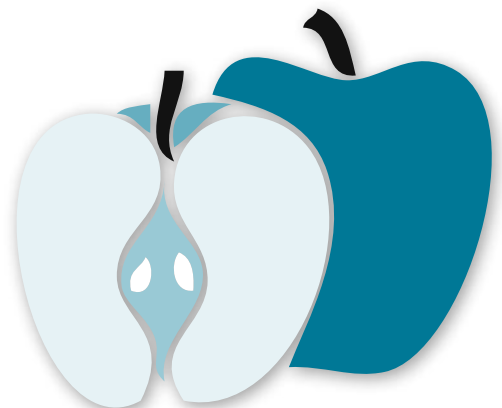
I g u d Y o t z e i

S i n

The Board of Directors of Igud Yotzei Sin
Wishes all its members in Israel and Abroad
A Very Healthy, Happy, Joyous and Successful

New Year

Yossi Klein
Ran Veinerman
Teddy Piastunovich

Contents

People & Events	7	Letters	52
Rosh Hashanah Greetings	8 - 28	Five Star Refuge by Erica Lyons	53
Home to One Jew, Harbin – Synagogue to be Renewed	29	Book Review	56 - 58
Prof. Dan Ben Canaan re Harbin Jewish Synagogue Renovation	31	Far East of Eden by Amanda Lee	59
Detailed History of Harbin by Jonathan Goldstein, Irene Clurman, Dan Ben Canaan	32	SINYON – a Chinese Shopping Center is coming soon to Haifa	60
PM Benjamin Netanyahu paid tribute to kindness of the Chinese in saving WWII Jews	36	Christian Missionaries Threaten Survival of Kaifeng Jews – by Anson Laytner	61
A Story of Life and Love by Harold Janklowicz	37	Chinese Postgraduate Students Arrive in Israel	62
The Jewish Refugee Community of Shanghai 1938-1949 - Guest blog by Historicity	39	Chiang Tribe in China came from the Far West – By Jewish Messiah	63
Biblical Influence in Chinese Literature Tiberiu Weisz	42	Chinese Jewry: A Historical Overview by Joy Katzen Guthrie	65
Giving Thanks – Again and Again by Balfoura Friend Levine	44	In Memoriam	70 – 76
The New Israel's Messenger – Discovering & Rediscovering Shanghai by Helen Lipman	45	Obituaries	77 – 85
Story of My Heritage and Life in Shanghai China by Esther Isaac	47	A Journey Back in Time by Avram Mlotek	86
		The Lost Tribes of Israel who came to China By Remnants Publishing	88
		Donations	89 – 93
		Shanghai Fortunes by Edward Yutkowitz	94

4

I

g

u

d

y

o

t

z

e

i

S

i

n

THE IYS BULLETIN (Russian, English, Hebrew), (approximately 250 pages per issue), all aspects of Jewish Communities of China, historical memories, book reviews, archival information, current lives of individual Jews (China expatriates) worldwide. Continuous Publication since 1954

*"The aim of the Association is to organize the former residents from the Far East for the purpose of mutual assistance and cooperation."
(from the by-laws of the Association)*

Published by: **Igud Yotzei Sin Association of Former Residents of China** (founded 1951)
13 Gruzenberg Street
P.O. Box 29786, Tel Aviv, 61297, Israel
Phone: (03) 5171997
Fax: (03) 5161631
e-mail: igud-sin@013.net

Yossi Klein - Editor-in-Chief
Flori Cohen & Danny Danilov
Assistant Editors
Teddy Piastunovich – Website Manager
Profil - Design & Production
Tel: 03-9045050

In publishing the Bulletin the IYS in Israel aims to meet the following needs:

1. To promote a sense of community among the former Jewish residents in China.
2. To maintain a channel of communication for the members of the above community.

3. To assist in collecting, preserving and publishing historical materials dealing with the life of the above community.
4. To assist IYS in meeting its goals, particularly those dealing with social assistance and educational stipends to members of the above community living in Israel.

THE LEADERSHIP OF IGUD YOTZEI SIN IN ISRAEL AND THE FAR-EASTERN SOCIETIES IN THE DIASPORA

IYS Honorary Representatives in Israel and Abroad

IYS Chairmen	Board Members		Haifa & the North
Leo Piastunovich 1951-1952	Gary Brovinsky	Judith Sandel	
Boris Kotz 1953-1971	Flori E.Cohen	Esther Vandel	
Teddy Kaufman 1972-2012	Bernard Darel		Esther Vandel –
Yossi Klein 2012	Abraham (Abe) Fradkin	Control Commission	
	Etie Ginansky	Moshe Lihomanov	Hon. Representative
Board of Directors	Eitan Itam	Chairman	
Yossi Klein	Rasha Kaufman	O. Sheffy - Member	Jerusalem & the South
Chairman & Treasurer	Mira Nagar		
Ran (Ronnie) Veinerman	Avi Podolsky		Avi Podolsky –
Deputy Chairman	Rafi Rashinsky	Hon. Legal Advisor	
Teddy Piastunovich	Ernan Rozen	Daniel Friedman - Attorney	Hon. Representative
Vice Chairman			

The American Far Eastern Society of New York, USA
Lily Klebanoff-Blake – President
 Eric Hasser - VP
 Luba Tuck - VP
 Joseph Wainer - VP
 Rose Britanisky-Peiser - Treasurer
 Leona Shluger-Forman - Secretary

Board of Directors:
 Sally Berman
 Lilly Langotsky
 Robert Materman
 Odette Rector-Petersen

New York, USA
The American Far Eastern Society Inc.

Lilly Langotsky
 160 West 66th Str. # 55B
 New York, NY 10023

FLORIDA, USA

Rose Peiser – Hon. Representative
 7400 SW 170 Terrace Miami,
 Florida 33157
 Email: rpeiser@aol.com

The Far Eastern Society of San Francisco, USA
Board of Directors
Mr. I. Kaufman - President
 Mr. A. Aronovsky - VP
 Mrs. V. Loewer - VP
 Mrs. G. Katzeff - Hon.Secretary

Directors:
 Mrs. O. Kaufman
 Mr. L. Ostroff

Members:
 Mrs. B. Berkovitch
 Mrs. R. Ionis

SAN FRANCISCO, USA
The Far Eastern Society of San Francisco, Inc.

Mr. I. Kaufman
 President & Hon. Representative
 5082 C. Diamond Heights Blvd.
 San Francisco CA. 94131
 Tel: 415-285-0378

LOS ANGELES, USA
 Mrs. Mira Mrantz,
 Hon. Representative
 5 Tanakill Park Dr.E.-Apt. 305
 Creskill, N.J. 07626
 Tel: 201-334-2207
 E-mail: anya4mira@msn.com

MONTREAL, CANADA

Lily Frank
 Hon. Representative
 1460 Dr. Penfield, #905
 Montreal QC H3G1B8

SYDNEY, AUSTRALIA

Jesse and Naomi Tracton
 Hon. Representative
 2 Oaks Place
 North Bondi 2006
 Tel: (02)-91-3102575

WE NEED YOUR SUPPORT!

Please make a donation To the Igud Yotzei Sin Social Aid Fund Your donation enables us to do our community work

Dear Friends,

Pessach is approaching and Igud Yotzei Sin continues its activities on behalf of its needy members by granting them our regular monthly social aid. According to our data as of January 1, 2013, we provide a monthly grant to 60 countrymen, mostly elderly, lonely and ailing people. The situation of many of them is very grave and without the assistance of IYS, they would not be able to make ends meet. The Association also provides for the younger generation; Hanukkah Scholarships for students, and a modest grant to soldiers on Independence Day. The Association has always served as a focal point linking the scattered worldwide former residents of China by the Bulletins published in three languages, a website with articles, photos and information on various aspects of Jewish history in China. In recent years, the number of contributors has decreased, both in Israel and abroad. The foreign currency rate has also adversely impacted the local currency and therefore the amount of money we receive for the Social Aid Fund has become considerably smaller. With all this, the number of those in need remains high. Last year the Association suffered a heavy blow - our main contributor that enabled the Association's activities completely withheld the contributions due to personal reasons. We therefore apply to you with a request to donate to the Social Aid Fund in lieu of flowers for Pessach, and for any other holidays, birthdays, anniversaries, weddings, family occasions and festivities. Grateful notification will be sent to the person in whose honour the donation is given. We are certain that our contributors will derive great satisfaction from participating in the noble cause of helping the needy. Flowers soon wither but a good deed lasts a lifetime. Your assistance will brighten the days of the lonely, elderly people who are ill and help continue the aforementioned activities of the Association.

Please send your donation to the following address:

Igud Yotzei Sin
P.O.B 29786
Tel Aviv 61297 Israel

With friendly regards and our best wishes for the Rosh Hashana holidays!
Board of Directors of IYS

Y. Klein	R. Veinerman	T. Piastunovich
Chairman & Treasurer	Deputy Chairman	Vice Chairman

PEOPLE and EVENTS

On July, 7, 2013, the Ponve House (Beit Ponve) was visited by exciting and very special guests.

In 1972, when the IYS was at its peak of activity and resided in rented apartments, the discussion arose about purchasing a respectable office in which meetings and activities could be held. As was natural for our association – we turned to our potential donors (there were many of them at that time).

Anatoly Ponve who lived in the USA was one of the first who donated a respectable amount among other donations from around the world. We purchased two apartments in Gruzenberg Street, Tel Aviv – the heart of the city then and now. The two apartments were combined together and provided us with a reception hall and an office that answered the Igud's needs. The new IYS center was named the Ponve House in honor of the main donor.

Two of the daughters of Anatoly and Gita Ponve, Tamara Rozanski and Irene Borevitz, who now live in the USA came to Israel to celebrate the bar mitzvah of Joshua – the oldest grandson of Tamara and her husband, Dorik Rozanski (Harbin-born). Of course Joshua's parents also arrived – Helen Rozanski-Savin and Howard Savin, and Joshua's younger brother, 11-year-old Max, and Rebecca, Tamara's and Dorik's younger daughter.

All the family came to visit "Beit Ponve" and was impressed with the painting of the father of the family that was hung on the central wall of the hall. They were very interested in the activities of the Igud that have been continuing for 40 years, since the donation of Anatoly Ponve, their father and grand-grandfather's donation, in spite of constant

obstacles.

Lily Klibanof of the American Far Eastern Society, New-York introduced her friends to us. The visit of Ronald Tiersky and his wife An Ping, which took place at Igud Yotzei Sin, at the end of June, was very special.

Ronald Tiersky - Ron is a professor of political science at Amherst College and is the cousin of Esther Agran. He is a second-generation American, born in California in 1944, where his father was stationed in the American army. His father, Leonard, emigrated from Kiev at the age of twelve with his family in 1911-12. Leonard is first cousin to Vera Brodsky, mother of Esther Agran, who married Paul Agran (Agranovsky) in Harbin over sixty years ago. Ron has known and them and particularly cherished their cosmopolitan family, since their own immigration to the U.S. in the early 1950s from Australia, where they first went upon leaving China.

His wife An Ping, is the Public Affairs Director of The Committee of 100, the premier organization of leading Chinese-Americans in the US - (www.committee100.org)

The Committee of 100 is a leadership organization of prominent Chinese Americans in business, government, academia, and the arts. For over 20 years, the Committee has served as a substantive bridge between

the USA & China through fostering regular exchanges of dialogue with the leadership of Beijing, Taipei, and Washington. Members of the Committee of 100 are leading U.S. citizens of Chinese descent who leverage their collective influence, resources and experiences to address important topics shaping U.S.-China relations as well as on issues affecting the Chinese American community.

Our guests were hosted by Yossi Klein and Teddy Piastunovich. They were most interested in the life and history of Jews in China, and there were very interesting discussions on this and other subjects.

On July 11, 2013, Ambassador Gao Yanping of the People's Republic of China, in Israel, following the tradition of previous ambassadors, invited the Board members of Igud Yotzei Sin and the Israel-China Friendship Society to a barbecue in the garden of her home in Herzliya.

The event opened with greetings from Ambassador Gao Yanping, followed by responses by Teddy Piastunovich, Chairman of the Israel-China Friendship Society, and Yossi Klein, Chairman of IYS-Association of Former Resident of China, Chinese Embassy personnel sang a number of songs in Chinese, and members of the IYS and the Friendship Society joined in with a sing-a-long of their own. Some of those present also performed short folk dances.

All-in-all this was an enjoyable and pleasant evening, with a sumptuous spread. The event closed in good spirits and all look forward to a similar event next year.

Rosh Hashana Greetings

**The BOARD of DIRECTORS of IGUD YOTZEI SIN in ISRAEL
SENDS ITS SINCERE HOLIDAY GREETINGS
TO THE COMMITTEE OF
The AMERICAN FAR EASTERN SOCIETY in NEW YORK,
HONORARY MEMBER OF IYS,
AND WISHES MUCH HAPPINESS AND PROSPERITY TO ALL ITS MEMBERS
AND TO ALL THE FAR EASTERNERS IN THE UNITED STATES OF AMERICA**

**The BOARD of DIRECTORS and the ENTIRE MEMBERSHIP
of The NEW YORK AMERICAN FAR EASTERN SOCIETY, Inc.
EXTEND THEIR GREETINGS FOR A HAPPY HOLIDAY AND BEST WISHES TO
IGUD YOTZEI SIN
AND TO ALL THE FAR EASTERNERS IN ISRAEL AND ABROAD**

**ROSE and NORMAN PEISER
SUSAN and MARK BRITANISKY**

WISH A HAPPY HOLIDAY TO THEIR FAMILY AND FRIENDS

New York, USA

**TANIA and ROBERT MATERMAN
and SON AVRAHAM YAACOV**

EXTEND BEST WISHES FOR A HAPPY HOLIDAY TO ALL RELATIVES AND FRIENDS

New York, USA

Rosh Hashana Greetings

DORA and JOE WAINER

**WISH A HAPPY HOLIDAY
TO ALL RELATIVES AND FRIENDS**

New York, USA

Rosh Hashana Greetings

10

*I
g
u
d

y
o
t
z
e
i

S
i
n*

HAPPY HOLIDAY AND BEST WISHES
TO OUR RELATIVES AND FRIENDS

ANGELICA and MICHAEL KLEBANOFF

Palm Beach, USA

Rosh Hashana Greetings

Mrs. LUBA TUCK and FAMILY

WISH A HAPPY HOLIDAY

TO OUR RELATIVES AND FRIENDS

New York, USA

HAPPY HOLIDAY AND BEST WISHES

TO OUR RELATIVES AND FRIENDS

Mrs. EDA SHVETZ and FAMILY

New York, USA

HAPPY HOLIDAY TO ALL RELATIVES AND FRIENDS

**DORA (nee VIDUMSKY) and GABRIEL LEE
and FAMILY**

New York, USA

JOE MRANTZ

WISHES ALL HIS FRIENDS AND FAMILY A HAPPY HOLIDAY

Kulu, Hawaii, USA

Rosh Hashana Greetings

The BOARD of DIRECTORS of IGUD YOTZEI SIN in ISRAEL
SENDS ITS SINCERE HOLIDAY GREETINGS AND BEST WISHES
TO THE HONORARY REPRESENTATIVE OF IGUD YOTZEI SIN IN LOS ANGELES
Mrs. MIRA MRANTZ
AND TO ALL THE FAR EASTERNERS IN LOS ANGELES AND SOUTHERN CALIFORNIA

HOLIDAY GREETINGS AND BEST WISHES TO ALL RELATIVES AND FRIENDS

MIRA MRANTZ

Creskill, NJ, USA

WISHING IGUD YOTZEI SIN,
CO-WORKERS AND ALL FRIENDS A VERY HAPPY HOLIDAY

YANA LIBERMAN and FAMILY

San Diego, USA

AARON (BILLY) BELOKAMEN

WISHES ALL RELATIVES AND FRIENDS A HAPPY HOLIDAY

Los Angeles, USA

Rosh Hashana Greetings

TO HONOR OUR PARENTS
MAX and MOLLY SAMSON
AND
BEN and VERA BERG

DELORES and ROGER BERG
Los Angeles, USA

Rosh Hashana Greetings

HAPPY HOLIDAY AND BEST WISHES TO ALL RELATIVES AND FRIENDS

GOLDA LAZAROVICH
DAUGHTER ESTER and JACK
GRANDCHILDREN ROBERT, LEON and REBECCA

Los Angeles, USA

ALL GOOD WISHES FOR THE HOLIDAY

TO FAMILY AND FRIENDS
RENEE and ABE FRANK

Beverly Hills, USA

GREGORY HODSON and FAMILY

WISH ALL RELATIVES AND FRIENDS A HAPPY HOLIDAY

Los Angeles, USA

A HAPPY AND HEALTHY HOLIDAY

Sanford (Sanya) and Celia WAINER, Jerry EVELYN and Josh ROTHMAN,
Andrew GALL and Allison WAINER,
Kenny, Brett, Ellie and Jenna ROSENBERG

Tamarac, USA

HAPPY HOLIDAY TO ALL OUR FRIENDS AND THEIR FAMILIES

MARY WOLFF and FAMILY

Valencia, USA

Rosh Hashana Greetings

GREETING TO OUR RELATIVES AND FRIENDS

MARK and CLARA LEEF

4008-3F Calle Sonora, Laguna Woods, Ca 92637, USA

TO ALL MY FRIENDS AND FAMILY A VERY HAPPY HOLIDAY

BETTY LIAS

San Diego, USA

WISHING ALL OUR RELATIVES AND FRIENDS ALL OVER THE WORLD

A HAPPY HOLIDAY

HAG SAMEACH

from GUTIA, EUGENE BASOVITCH and FAMILY

Monroe Township, NJ, USA

WARM GREETINGS TO MY DEAR RELATIVES AND FRIENDS

ALEX FAIMAN

46, St.John's Court, Finchley Road,
Hampstead, London NW3 6LE, UK

Rosh Hashana Greetings

The BOARD of DIRECTORS of IGUD YOTZEI SIN in ISRAEL
SENDS ITS SINCERE HOLIDAY GREETINGS
TO ISAI KAUFMAN,
THE PRESIDENT OF THE FAR EASTERN SOCIETY OF SAN FRANCISCO,
THE MEMBERS OF THE COMMITTEE AND ALL THE FORMER RESIDENTS
OF CHINA IN SAN FRANCISCO
AND WISHES THEM MUCH HAPPINESS AND PROSPERITY

The BOARD of GOVERNORS of the FAR EASTERN SOCIETY
of SAN FRANCISCO, Inc.
EXTENDS HOLIDAY GREETINGS AND BEST WISHES
TO IGUD YOTZEI SIN
AND TO ALL FAR EASTERNERS IN ISRAEL AND ABROAD

OLGA and ISAI KAUFMAN
EXTEND THEIR HOLIDAY GREETINGS AND BEST WISHES
TO ALL RELATIVES AND FRIENDS
San Francisco, USA

HOLIDAY GREETINGS AND BEST WISHES TO RELATIVES AND FRIENDS
MIRA and PHIL MATERMAN
Torrance, CA, USA

Rosh Hashana Greetings

The BOARD of DIRECTORS of IGUD YOTZEI SIN in ISRAEL

SENDS ITS SINCERE WISHES FOR A VERY HAPPY HOLIDAY

TO OUR DEAR FRIEND

Mrs. ASYA KOGAN

(Tokyo, Japan)

HOLIDAY GREETINGS AND BEST WISHES

TO ALL RELATIVES AND FRIENDS

HARUCO and NORMAN SOSKIN

Burlingame, CA, USA

HAPPY HOLIDAY TO ALL FRIENDS AND FAMILY

ARON SLOUSTCHER

Walnut Creek, CA, USA

**A HAPPY HOLIDAY TO MY CHILDREN,
GRANDCHILDREN, RELATIVES AND FRIENDS**

GUTIA KATZEFF

San Francisco, USA

Rosh Hashana Greetings

18

HOLIDAY GREETINGS TO ALL RELATIVES AND FRIENDS
DAVID and FREDERIQUE FAMILIANT

Dafaco.david@gmail.com

Monte-Carlo, Monaco

*I
g
u
d

y
o
t
z
e
i

S
i
n*

Rosh Hashana Greetings

MARY BLOCH and FAMILY

WISH A HAPPY HOLIDAY
TO ALL RELATIVES AND FRIENDS
Hong Kong

DAVID DORFMAN and FAMILY

WISH A HAPPY HOLIDAY
TO ALL RELATIVES AND FRIENDS
Hong Kong

BEST WISHES TO ALL OUR FRIENDS FOR A HAPPY HOLIDAY

FROM **ELIZABETH DICHNE**

CHILDREN **MOTI, YAEL and SABRINA**

AND GRANDCHILDREN **ITAMAR, DANA, OHAD, ADI and AYELET**

IT WOULD BE WONDERFUL TO HEAR FROM OUR FRIENDS,

WE CAN BE CONTACTED BY E-MAIL

Our E-mail address is: [disabrina@ yahoo.com](mailto:disabrina@yahoo.com)

Zollikerberg, Switzerland

Rosh Hashana Greetings

The BOARD of DIRECTORS of IGUD YOTZEI SIN in ISRAEL

SENDS ITS SINCERE HOLIDAY GREETINGS AND BEST WISHES

TO THE IYS HONORARY REPRESENTATIVES

JESSE and NAOMI TRACTON

AND TO ALL THE FAR EASTERNERS IN AUSTRALIA

THE BOARD OF DIRECTORS OF IGUD YOTZEI SIN IN ISRAEL

SENDS ITS SINCERE HOLIDAY GREETINGS AND BEST WISHES

TO THE FORMER IYS HONORARY REPRESENTATIVE IN AUSTRALIA

Mrs. STELLA UDOVITCH

Mr. and Mrs. HARRY TRIGUBOFF

62, Wentworth Rd.

VAUCLUSE, NSW, 2030

Australia

Mrs. VERA KARLIKOFF and FAMILY

Montage, Unit 6/51, William str.,

DOUBLE BAY, NSW, 2028

Australia

Rosh Hashana Greetings

Jesse and Naomi TRACTON,
Ian, Kim, Michelle, Avi
and family
2, Oakes Place,
NORTH BONDI, NSW, 2026
Australia

Ms. Mara MOUSTAFINE
and Mr. Andrew JAKUBOVITZ
1/155, Brook Str.,
COOGEE, NSW, 2034
Australia

Alec and Inna MOUSTAFINE
4/3, Alexander Str.,
COOGEE, NSW, 2034
Australia

Mrs. Nora KROUK
and family
11, Arthur Str.,
DOUBLE BAY, NSW, 2028
Australia

Mrs. Sophie SAKKER,
Rachelle, Michael and Benjamin
1, Woodside Ave,
LINDFIELD, NSW, 2072
Australia

Dr. Samuel SAKKER (M.B.E.)
and family
28, Waimea Rd.,
LINDFIELD, NSW, 2070
Australia

Ruth and Morris ESKIN,
Jonathan, Graham, Nathanya
735 A, Old Southhead Rd.,
VAUCLUSE, NSW, 2030
Australia

Mary and Alex SAMSON
The Forum Apt. 3504
1, Sergeants Lane,
ST.LEONARDS, NSW, 2065
Australia

George and Mary VORON
and sons
2, Griffin Ave,
EAST ROSEVILLE, NSW, 2069
Australia

Mr. & Mrs. David LEVITAN
and family
6, Hunter Str.,
DOVER HEIGHTS, NSW, 2030
Australia

Mrs. Lika KAGANER
and family
8/40 Penkivil Str.,
BONDI, NSW, 2026
Australia

Mrs. Stella UDOVITCH
and family
Located Bag 14 Post Office
ALEXANDRIA, NSW, 1435
Australia

Mrs. J. VINSON and family
P.O.Box 357
TOORAK, Vic., 3142
Australia

Mr. & Mrs. Peter NASH
and family
P.O.Box 42,
LANE COVE, NSW, 2066
Australia

Mrs.
A. SHERELL de FLORANCE
and family
61/42, New Beach Rd.
DARLING POINT, NSW, 2027
Australia

Mr. & Mrs. Renee TSUKASOFF
and Mark
18, The Esplanade,
DRUMMOYNE, NSW, 2047
Australia

Mrs. Hanna STERN
and family
26/22, Penkivil Str.,
BONDI, NSW, 2026
Australia

Mrs. Zina KOMONSKAYA
7/23, Balfour Rd.,
ROSE BAY, NSW, 2029
Australia

Rosh Hashana Greetings

The **BOARD of DIRECTORS of IGUD YOTZEI SIN in ISRAEL**
SENDS ITS SINCERE HOLIDAY GREETINGS
TO THE HONORARY REPRESENTATIVE OF IGUD YOTZEI SIN
LILY FRANK AND ALL THE FORMER RESIDENTS OF CHINA IN CANADA
AND WISHES THEM MUCH HAPPINESS AND PROSPERITY

BEST WISHES FROM
Mr. A.G.ULAINE

1255, Sherwood Cresc. 429, Montreal, H32 3C4, Canada

BEST WISHES FROM
Mr. and Mrs. Al RAYSON

West Mount, Canada

BEST WISHES
FROM
MUSSIA WEREK and FAMILY

Toronto, Canada

Rosh Hashana Greetings

BEST WISHES

FROM

LILY LIFSHITZ

Montreal, CANADA

BEST WISHES TO ALL OUR FRIENDS AND FAMILY FROM

**MIKA KERNER (HMELNITSKY) and
DANIELLA KERNER (LECHTZIN and FAMILY)**

MAY PEACE, HEALTH AND HAPPINESS BE WITH ALL OF US

Dollard des Ormeaux, Canada

A HAPPY HOLIDAY AND BEST WISHES

TO ALL OUR RELATIVES AND FRIENDS

NADIA OGNISTOFF and ELEONORE TREMBLAY

4675 Watling Str., Burnaby, B.C. V5J 1W2, Canada

BEST WISHES FROM

LILY FRANK

Montreal, Canada

Rosh Hashana Greetings

YOSSI KLEIN and FAMILY

WISH A HAPPY HOLIDAY TO RELATIVES AND FRIENDS

IN ISRAEL AND ABROAD

Ramat Hasharon, Israel

A HAPPY HOLIDAY AND BEST WISHES

TO RELATIVES AND FRIENDS

RAN (RONNY) VEINERMAN and FAMILY

Haifa, Israel

JENNY and TEDDY PIASTUNOVICH

WISH A HAPPY HOLIDAY TO RELATIVES AND FRIENDS

Kefar Sava, Israel

NATALIA and SEVA PODOLSKY

WISH A HAPPY HOLIDAY

TO RELATIVES AND FRIENDS IN ISRAEL AND ABROAD

Jerusalem, Israel

ESTHER WANDEL

SENDS GREETINGS

TO ALL RELATIVES AND FRIENDS

Kiryat Motzkin , Israel

Rosh Hashana Greetings

BEST WISHES TO MY FRIENDS
IN ISRAEL AND OVERSEAS
ABRAHAM FRADKIN

Tel Aviv, Israel

RASHA KAUFMAN

WISHES A HAPPY HOLIDAY TO ALL HER FAMILY AND FRIENDS
IN ISRAEL AND ABROAD

Ramat Gan, Israel

GALIA VOLOBRINSKY-KATZ and FAMILY

SEND THEIR BEST WISHES FOR THE HOLIDAY
TO THEIR RELATIVES AND FRIENDS IN ISRAEL AND ABROAD

Tel Aviv, Israel

BEST WISHES TO ALL OUR RELATIVES AND FRIENDS
MIRIAM and DANIEL FRIEDMANN

Netanya, Israel

Rosh Hashana Greetings

BEST WISHES TO ALL OUR RELATIVES AND FRIENDS

**ILANA and GIORA LESK,
CARMELA MADPIS and FAMILIES**

Raanana, Israel

YONA KLIGMAN

SENDS HEARTY WISHES OF GOOD HEALTH AND SUCCESS
TO RELATIVES AND FRIENDS

Jerusalem, Israel

BETTY HAZAN

SENDS GREETINGS FOR THE HOLIDAY
TO FRIENDS AND RELATIVES

WITH LOVE

Nahariya, Israel

AYA and BERNARD DAREL

WISH A HAPPY HOLIDAY TO THEIR RELATIVES, FRIENDS
AND ALL FORMER RESIDENTS OF CHINA IN ISRAEL AND ABROAD

Tel Aviv, Israel

RINA and TIMA LITVIN and CHILDREN

WISH A HAPPY HOLIDAY TO RELATIVES AND FRIENDS
IN ISRAEL AND ABROAD

Nahariya, Israel

Rosh Hashana Greetings

BEST WISHES TO ALL OUR RELATIVES AND FRIENDS
BELLA and AVRAHAM GOLDREICH

Tel Aviv, Israel

MICHAEL FLEISCHMANN

SENDS BEST WISHES FOR THE HOLIDAY
TO HIS RELATIVES, FRIENDS AND ACQUAINTANCES

Ramat Gan, Israel

FLORA and BOB FREIMAN

WISH A HAPPY HOLIDAY TO RELATIVES AND FRIENDS

Tel Aviv, Israel

HANNAH and SAM MULLER

WISH A HAPPY HOLIDAY TO RELATIVES AND FRIENDS

Kfar Shmaryahu, Israel

PEARL and GEORGE KANPOL (KANTSEPOLSKY)

WISH A HAPPY HOLIDAY
TO RELATIVES AND FRIENDS

Ehud, Israel

Rosh Hashana Greetings

YOSSI KLEIN

WISHES A HAPPY HOLIDAY

TO THE STAFF OF IGUD YOTZEI SIN AND THE "BULLETIN":

INNA HANUKAYEVA, CECILIA LYUBMAN, DANIEL DANILOV, NELLY STEINBERG
AND TO THE VOLUNTEERS: FLORI COHEN, JUDITH SANDEL, ETTIE GINANSKY,

ORIT DUANI AND TAMARA FAIBUSOVITCH

JOE LEVOFF

WISHES ALL HIS RELATIVES AND FRIENDS A HAPPY HOLIDAY

Herzliya, Israel

Eli ALGOR (GRONOVSKY) and FAMILY

WISH A HAPPY HOLIDAY

TO THEIR FRIENDS AND RELATIVES

Tel Aviv, Israel

L'Shana Tova

From all of us to all of you

Home to one Jew, Harbin Synagogue to be renovated

By Erica Lyons

A new tourism scheme by the Chinese government sets its eyes - and its funds - on an area once home to 23,000 Jews including a former PM's grandparents

*Harbin's Main Synagogue today.
(photo credit:*

Erica Lyons - Times of Israel)

HONGKONG-The Harbin Municipal Government has announced its decision to reconstruct and renovate the Harbin Main Synagogue. This is despite the fact that today there is but one Jew who calls Harbin home, Dan Ben-Canaan, a professor of research and writing methodology at Heilongjiang University, School of Western Studies who relocated there in 2002, long after Jewish communal life ceased to exist and the last Jewish resident had gone.

Harbin, China, today the capital of Heilongjiang Province, while perhaps best known for its Ice Festival, was once known as the "Moscow of the East." At its height it was also home to over 23,000 Jews (including the grandparents of former Prime Minister Ehud Olmert) who created their own rich religious, cultural and educational life.

Remarkably today, even though the last Jewish family left Harbin in 1963 and Judaism isn't a recognized religion in China, two historic

synagogues (the Main/Old and the New Synagogues) as well as various other Jewish institutions, have physically, in some form, seem to have stood the test of time - without Jews.

The new planned renovation will restore the Main Synagogue to its original state. Completed in 1909, it is now also referred to as the "Old Synagogue" after the "New Synagogue" was built in 1921. It was damaged by a fire in 1931, and rebuilt shortly after, but without its previous grand entrance.

Recently the structure has housed a "zero-star" guesthouse, a coffee shop, small businesses and a preschool. The interior is dilapidated and no longer bears even the slightest resemblance to the house of worship it once was. The announced renovation, to both the interior and the exterior of the Main Synagogue, also includes plans to renovate the adjacent Jewish Secondary School as well as two other buildings and a large square that together form an entire block in the heart of historical Harbin.

A postcard of Harbin's Old Synagogue (photo credit: courtesy Dan Ben-Canaan)

With only one Jew remaining in an urban population of over ten million, this decision is still about

numbers and dollars (Yuan) and the Harbin Municipal Government sees this as an investment. It has already invested over 80 million RMB for the project (some \$13 million) and approximately 40 million RMB has already been allocated to relocate the Korean School which has been housed in the former Jewish Middle School, nearby residents as well as local businesses.

Ben-Canaan, appointed as a member of and as advisor to the Old Jewish Synagogue Renovation Project of the Harbin City Command Leadership Team stated, "I welcome the Harbin government's plans and this project with great enthusiasm. The restoration, reconstruction and renovation of the synagogue and the other buildings, as well as the new large square between them, will recreate a very large Jewish block here and will reinforce the unique and important historical Jewish existence in Harbin and its contribution to the development of the city."

An interior view of the Main Synagogue (photo credit: courtesy Dan Ben-Canaan)

This massive Harbin historic renovation plan of its Jewish section actually started in 2004 with the renovation and reconstruction by the Harbin Municipal Government of the

New Synagogue, which was gutted and transformed into a museum of the Jewish history and culture of Harbin.

This is all now part of a larger plan. As Ben-Canaan explains, "For the past several years the Harbin government has been looking for ways that will enhance the development of the city as a unique tourist destination."

Government officials looked specifically at cities like Chengdu, where they successfully played upon their European architecture to develop a tourist attraction. Harbin, shaped by a unique heavily Russian-influenced history, is known for its characteristic Russian- and European-style construction.

Artist's rendering of the plan for the renovated Main Synagogue (photo credit: courtesy Dan Ben-Canaan)

A walk through the city is taking a walk through its history, especially along Zhong Yang Dajie (Central Pedestrian Street) where the street has been transformed into an "outdoors architectural museum" complete with well informed, trilingual signage detailing the history of specific buildings, including their dates of construction and featuring

architectural components and original use. Along the way it was discovered that an overwhelming number of the buildings in the initial city development scheme are evidence of Harbin's strong Jewish past.

The newest phase of this plan to develop Harbin into an attraction for cultural heritage tourists is, however, facing a major obstacle: There is only a scintilla of information on the Main Synagogue's pre-1931 design.

This lack of information, likely in part as a result of the 1931 fire, has made the search for the original construction and design blueprints thus far unsuccessful.

Additional view of the interior of Harbin's Main Synagogue (photo credit: courtesy Dan Ben-Canaan)

There is a suspicion that some clues and information likely lay sealed in the Harbin Jewish Archives

which were closed by the Chinese government in the 1980s and remain so today despite numerous efforts to open them. There are a handful of available existing photographs of the original exterior, but only two of the original interior.

Ben-Canaan, also the founder and Chair of the Sino-Israel Research and Study Center at Heilongjiang University, stressed that at this juncture the successful collection of any available information is critical, including architectural drawings, pictures of the interior (of the different halls and communal rooms), diaries, letters, memorabilia or other relevant data.

In Harbin, a recent announcement of the special project committee made an appeal that, "people of all walks of life who have information and knowledge especially about Harbin Jewish life, would come forward and assist us in providing related drawings, pictures and other information of substance, to further perfect and enrich the historical fragment of the life of Jews in China, for the benefit of continued writing of the epic of Chinese and Jewish friendship."

The team, including professional architects and historians and headed by Secretary General of the Harbin Government Mr. Liu Xing Ming, hopes their message will reach as many people as possible and lead them to the information they need.

The Times of Israel - June 22, 2013

Visit of Two Research Students at IYS

on July 29, 2013

Two research students contacted us regarding their interest in the history of Russian Jewry in Harbin. They visited us at the Igud on Monday, July 29 to discuss their interest in further detail.

MING HUI PAN, Harbin born, studied at the HeiLongjiang University in Harbin and is due to complete her studies at Concordia University in Montreal,

Canada. The title of her research is: "The Russian Jewish Community of Harbin".

TSURUMI TARO, a student from Japan, is presently studying at New York University and is completing his work on "The History of Russian Zionism, 1881-1925". He is fluent in Russian, which significantly eases the process in tracing the information that he requires.

The IYS association has a great deal of material stored in our archives on the history of Harbin Jewry, in addition to a complete collection on The Jewish Press of Harbin, as well as many other documents and photos. To the students' great delight we have put all this material at their disposal to assist them in their research.

THE OLD JEWISH SYNAGOGUE RENOVATION PROJECT

June 16, 2013

Letter from: Professor Dan Ben-Canaan

Dear Colleagues, former residents of Harbin and their descendants,

It gives me great pleasure to inform you of the Harbin Municipal Government's decision to reconstruct and renovate the Harbin Main (Old) Synagogue and the Jewish Secondary School next to it, as well as two other buildings and a large square that together form a block in the heart of historical Harbin.

The Harbin Municipal Government has invested more than 80 million Yuan RMB for the project. About 40 million Yuan RMB was already spent on relocating residents from four nearby apartment buildings, and leveling the structures to give way for the square that is situated at the center of the block.

The other 40 million Yuan RMB is being used for the reconstruction and renovation works.

In February 2013, the Harbin City Government decided to return the Harbin Main (Old) Jewish Synagogue to its original century old appearance – both exterior and interior.

Unfortunately, we were unable to find the original construction and design blueprints of the synagogue. Moreover, I was able to locate just a few photographs, mainly of the exterior of the building, and several of the interior.

As works on the project have already started and the architects are working on the design, we are in urgent (!!!) need of any information, including architectural drawings, pictures of the interior (of the different halls and communal rooms), diaries, letters, and or other data you may have in your hands (family albums, memorabilia, or any other sources) that may shed light on the interior look of the synagogue.

I urge all of you to spare no effort in trying to find anything that may be of help to us to return the Harbin Jewish heritage to its glorious days.

Please scan your materials and send all information to me URGENTLY and AS SOON AS POSSIBLE. Please pass this information on to all your family members, friends and anyone you know who had roots in Harbin,

With much gratitude,
Professor Dan Ben-Canaan
Member and Advisor
The Old Jewish Synagogue Renovation Project
Harbin City Command Leadership Team
The Harbin City Mayor and Secretary General Offices

E-mail: canaan@inter.net.il or bencanaan@gmail.com
Mail Address: No. 136 Huanghe Lu Road, Building B, Apartment 801
Nangang District, Harbin 150090 P.R. China

Detailed History of Harbin

By Jonathan Goldstein, Irene Clurman and Dan Ben Canaan

Early History

Harbin, China, is located 1500 miles inland in Heilongjiang Province, a region also referred to as Manchuria. The fundamental factor that explains Jewish settlement in Harbin is the city's status as a railroad hub, constructed in 1898 by Czarist Russia on land leased from China. It is located at a point on the Sungari, or Songhua, River where the railroad intersects with extensive river traffic. Jews developed businesses ranging from the export of furs to maritime insurance to the management of hotels. They exchanged goods and services with their kinsmen in European Russia, China, Japan, Korea, and America as well as with ethnic Russians, Chinese, Japanese, Koreans, and native Siberian peoples. By the end of the 19th century, Jews in Czarist Russia were desperate to escape the country's poverty, pogroms and institutionalized anti-Semitism. Visas to America did not grow on trees, and Jews had trouble obtaining permits for any kind of travel, even within Russia. However, in a little known footnote to history, the Czar who plagued and reviled his Jewish subjects also offered them an out.

The Russian government in 1895 had leased a land concession from China to build the Chinese Eastern Railway across Manchuria as an extension of the cross-country Trans-Siberian line. Once the tracks were laid, the Czar was so eager to establish Russia's economic hold along the route that he offered Jews a chance to live without restrictions if they moved to Manchuria. They could choose between small communities in the

Manchurian outback or the larger settlement of Harbin, which means "place of drying fish nets" in Chinese. Originally a cluster of sleepy fishing villages at the confluence of the Songhua (known then by its Russian name, Sungari) and Heilong or Amur Rivers, Harbin had become the railroad's administrative hub and was developing into a thriving frontier town.

The Czar's offer had its drawbacks. Ukrainian Jews from the Pale of Settlement had to summon their courage, pack their possessions, turn their backs on all that was familiar and face several uncomfortable and uneasy weeks on the Trans-Siberian railroad to reach Harbin. Siberian Jews, just across the border from Manchuria, faced a shorter train trip but a similar plunge into the unknown. Harbin winters were bitterly cold, and in spring, gritty dust from Mongolia turned the skies yellow and covered every surface, animal, vegetable and mineral. In the early years, European-style amenities were few and far between, and Jewish institutions were nonexistent. Despite these deterrents, waves of Russian pogroms provided Harbin with a steady supply of Jewish residents. Demobilized Jewish soldiers settled in Harbin at the end of the Russo-Japanese War in 1905, and more Russian refugees, both Jewish and gentile, arrived during and after World War I and the Bolshevik Revolution.

Although desperation led many Jews to China, a large number new "Harbiners" also welcomed the opportunity to be pioneers in an uncharted land. The railroad brought prosperity and a need for all types of

goods and services. Even better, local Chinese had no tradition of anti-Semitism. Word spread fast in the old countries: a Jew could live in Harbin without fear of persecution - and make a nice living, too.

The railroad-engineering bureau moved to Harbin from Vladivostok in 1898 to begin construction. The first Jew, S.I. Bertsel, arrived in 1899. Shortly thereafter, the first Harbin "minyan" took place. By 1900, the town had 45 Jews, and by the end of 1902, Harbin had 300 Jews and more than 10 Jewish-owned shops.

Although figures vary, the Harbin Jewish population may have topped 20,000 at its peak in the 1920s. It is known that there were about 13,000 residents in 1931. The population then began a precipitous decline, especially after the eruption of Sino-Japanese hostilities in 1937. There were two major synagogues, the Main or "Old" Synagogue and the New Synagogue. The Jewish community also established a library, a Talmud Torah, an elementary and a secondary school, a cemetery, a women's charitable organization, a soup kitchen, a home for the aged and a Jewish hospital, which treated both Jews and non-Jews.

Here Jews enjoyed residential permission plus an array of other economic and political rights unavailable in Czarist Russia. These fundamental rights remained when the Soviet Union acquired the railroad zone and when the Soviets, in turn, sold the zone to Japan in 1936.

Jews were furriers, bankers, bakers, shopkeepers, restaurateurs, teachers and people of letters and the arts. They owned coalmines, lumber

mills, breweries and candy factories. The Jewish-owned Hotel Moderne boasted a restaurant, a cinema, a billiard room, a bar and a barbershop. Because of its ornate, European-inspired architecture, Harbin became known as the “Oriental St. Petersburg” and the “Paris of the Orient”. Its rich cultural life led to the nickname “City of Music.”

In addition to enjoying a “boom town” experience from an economic point of view, Jews helped turn Harbin from a cultural backwater into a sophisticated metropolis. Between 1918 and 1930, about 20 Jewish newspapers and periodicals were published in Harbin. All but one - the Yiddish *Der Vayter Mizrekh* (The Far East) - were in Russian. Russian was the lingua franca for Jews and gentiles alike, as well as for their Chinese employees and business associates. Modern Mandarin speakers in Harbin still use a number of Russian loan words, such as *lie-ba* for bread, from the Russian *khleba*.

Twelve Russian-language Jewish periodicals were published in Harbin, including *Evreiskaya Zhizn'* (Jewish life) and *Gadegel* (the Cyrillic rendition of the Hebrew “*ha-degel*,” literally meaning “the flag” and having specific reference to the blue-and-white Zionist flag). The very freedoms that allowed those publications to flourish also enabled the left-leaning Yiddish-language newspaper *Der Vayter Mizrekh* (The Far East), edited by Meir Mendelevich Birman, to appear.

In the early twentieth century Moshe Levitin established a Hebrew, Yiddish and Russian publishing company. It brought out the Hebrew and Russian-language tractates of Harbin’s long-serving Rabbi Aharon Moshe Kisilev (1866-1949), who had embraced the pre-Herzlian religious Zionism of Rabbi Shmuel Mohilever while a student at the Volozhin Yeshiva.

Kisilev’s secular counterpart was Dr. Abram Yosifovich Kaufman (1886-1971). Unable to study

medicine in Russia because of the quota system, both Kaufman and his wife matriculated in medicine in Switzerland. Kaufman then became a physician in Admiral Kolchak’s Siberian army. Kaufman then became Director of Harbin’s Jewish hospital. It was under the communal leadership of Kisilev and Kaufman that Harbin Jews became overwhelmingly Zionist.

The city hosted a variety of political movements ranging from the anti-Zionist Jewish Workers’ Bund of Lazar Epstein to the general Herzlian Zionism of Kaufman to the ultra-religiosity of the non-Zionist *Agudat Israel*. The Harbin Jewish Women’s Association, linked to the Women’s International Zionist Organization (WIZO), was established in 1922. Several Zionist youth organizations were active as well. The largest was *Betar*, which sponsored sports, scouting and other recreational activities as well as social action. *Betar* was the Hebrew abbreviation for Union of Trumpeldor, named for Joseph Trumpeldor, a Russian Jewish soldier who, on the way to a prison camp in Japan, passed through Harbin in 1905 and was killed in battle in Palestine in 1920.

Because Harbin was a Russian-speaking community, it also became the East Asian entry point for Vladimir Zev Jabotinsky’s Zionist Revisionist movement. Most Revisionist literature in the late 1920s was in Russian. Among the better-known Revisionists from Harbin were Israeli Herut Party leaders Eliahu Lankin and Ya’akov Liberman and the firebrand activist Judith Ben Eliezer, née Hasser. Arguably the most famous Revisionist family to come from Harbin was that of former Israeli Prime Minister Ehud Olmert (see below).

Even Harbin’s two major Jewish sports organizations reflected the community’s ideological richness and diversity: *Maccabi* for the General Zionists, and *Betar* for the Revisionists. These two groups

would occasionally cooperate to combat the virulent anti-Semitism of the openly Fascist White Russian organizations which also thrived in Harbin’s relatively unrestricted political climate. There were shouting matches and occasional scuffles between these groups.

There was also a largely clandestine Communist Party in which some Jews were active, notably Lazar Epstein’s son Israel Epstein, who later becomes a member of the People’s Republic of China’s National People’s Consultative Congress, a largely advisory and ceremonial body. Approximately fifty Jewish communists from Harbin repatriated to the Soviet Union in the late nineteen twenties and in the period 1945-50.

Harbin also had a tiny community of Karaites, who were not formally recognized as Jews in Israel until the mid-twentieth century. Among the best-known Karaites were the tobacco merchants Eli Aaronovitch (1874-1936) and Abraham Aaronovitch (1877-1953) Lopato, originally from Trakai (Troki), Lithuania. There were forty-one Karaite graves in Harbin’s Foreign Catholic Union Cemetery before its demolition in the 1950s.

In spite of their energy, enthusiasm and organization, Harbin Jews couldn’t avoid the dark clouds coming their way. World War I and the Russian Revolution brought scores of anti-Bolshevik White Russians to Harbin, along with a virulent strain of anti-Semitism. Although anti-Semitism was never institutionalized in Harbin as it was in Russia, bullying of Jews by Russian hooligans became common.

The Harbin Russian Fascist Party was established in 1931, the same year the Japanese Army invaded Manchuria. Japanese troops occupied Harbin in 1932, and the city became part of the puppet state of Manchukuo. The Japanese immediately began expropriating private property and terrorizing the civilian population.

They recruited spies among the locals and allowed Russian fascists to spearhead anti-Soviet and anti-Jewish campaigns. Foreigners as well as Chinese were kidnapped, tortured and often murdered by the occupying army and its collaborators. Kaufman, who headed the Harbin Jewish community before and during the Japanese invasion of Manchuria, was unable to offer ordinary citizens any recourse against these injustices.

Many of the incidents were muddied by double-dealing, with the Japanese using Russians gangsters and Chinese bandits as a front. One such case that occurred in 1933 was the kidnapping and murder of Simeon Kaspe, a brilliant young concert pianist and naturalized French citizen. Simeon was the son of Russian-born Joseph Kaspe, who owned the Hotel Moderne as well as a large jewelry store and a chain of theaters. When Joseph Kaspe refused to negotiate with the kidnapers, they sent him his son's ears. Simeon was tortured for several months and eventually killed, while Japanese authorities ignored both the French consul's protests and widespread international outrage.

Jews began fleeing Harbin and many Harbiners moved south to Shanghai, Tianjin and abroad after the Japanese took Manchuria in the early 1930s. Inspired in part by its strong Zionist history, many Harbin residents made "aliyah" to Palestine/Israel both before and after World War II.

After World War II By the end of World War II, only about 2,000 Harbin Jews were left to greet the city's new authorities. The Soviet Army had taken over from the Japanese. Between 1945 and 1947, the Soviets arbitrarily arrested a number of Jews and "repatriated" them to Russian gulags, including Dr. Abram Kaufman and other communal leaders. Some Jews with Soviet passports repatriated to the Soviet Union immediately after World War Two.

After the establishment of the People's Republic of China in 1949, Harbin became part of the People's Republic of China. About 1,000 Jews left for the newly established State of Israel while others went to the United States, Australia, Canada, Brazil, Panama and Japan. In the case of Israel, Ya'akov Liberman organized a formal seaborne exodus, which he has described in his book *My China*. An association of former Jewish residents of China, the Igud Yotsei Sin, headquartered in Tel Aviv, was founded primarily by former Harbiners. It has branches in all of the aforementioned countries to which Harbin Jews immigrated and includes former residents of other cities in China as well.

By 1955, only 319 Jews were left to maintain community institutions. In 1982, the Harbin Jewish community consisted of one elderly resident, Anna Agre, who kept many of the communal archives under her bed. She died in 1985.

In recent years, the Chinese government has officially recognized the historic importance of the Harbin Jewish community in an effort to promote tourism and deepen economic ties with other countries, including Israel. Some of the remaining Jewish-built structures sport multilingual historic plaques. Both synagogues have been refurbished. The Main Synagogue is now a "no-star" hotel and guesthouse of the Harbin Railway Department.

The New Synagogue houses the Harbin Jewish History and Culture exhibition. It contains exhibits on three Jewish personalities: Albert Einstein; Harbin's Israel Epstein; and Jacob Rosenfeld, a Jewish physician with Mao Zedong's Eighth Route Army, who subsequently went to Israel and is buried in Tel Aviv.

About 600 graves from the original Jewish cemetery in central Harbin were moved to an eastern part of the city in 1952. Former Harbiners and their descendents from around the

world have visited Huangshan Jewish Cemetery, the largest in East Asia, to pay their respects.

Perhaps the most recent expression of Harbin's Jewish diversity and vitality was the well-publicized, ongoing saga of the Harbin connections of the family of former Israeli Prime Minister Ehud Olmert. Olmert's parents and grandparents reached Harbin from Samara, European Russia, at the time of the Bolshevik Revolution. In the summer of 2004, when he was Israel's vice premier and trade minister, Ehud Olmert "returned" to China with a delegation of Israeli businessmen. He and his brother, an agricultural attaché at the Israeli Embassy in Beijing, were much photographed reciting the Jewish prayer for the dead at their grandfather's tomb. They set in motion the process of restoring the entire Jewish cemetery. Their visit inspired a subsequent visit of about one hundred Israelis of Harbin origin in 2005. This time the former residents held a gala reunion and historical conference their ancestral city.

The Harbin Jewish Research Center was founded in April 2000 by the Heilongjiang Academy of Social Sciences. The Sino-Israel Research and Study Center, was established in 2002 at the Heilongjiang University, School of Western Studies, in Harbin, China. In 2002, an Israeli, Professor Dan Ben-Canaan, was proclaimed by the Heilongjiang Academy of Social Sciences as the first Jew to settle in Harbin in the 21st century. He teaches in the School of Western Studies of Heilongjiang University and is director of the Sino-Israel Research and Study Center there, which maintains extensive archives on Harbin Jewish history. The center also produces films and articles and disseminates information throughout China and abroad on the subject of the Harbin Jewish community. In 2003 the Sino-Israel Research and Study Center established formal relationship with

the Hebrew University of Jerusalem for exchanging Doctoral candidates who will conduct their research in Harbin.

Also in 2003, the history and culture of the Jews of Harbin was approved as a new branch of science at a provincial level. Its major research areas cover the following aspects: development and use of the relics and sites of Harbin, promoting the process of reform and the opening up of Heilongjiang and attracting foreign funds.

Former Harbiners and their

descendants have put down roots in the U.S., Israel, Europe, Australia, Canada and other countries. Many of them have maintained a connection with each other across oceans and continents. They also have preserved a deep respect for the Chinese people, who welcomed Jews without prejudice and provided asylum during difficult times.

In an expression of the ties that bind former Harbin Jews to their ancestral home, Abram Kaufman's son Theodor, who is president of both the Tel Aviv-based Association

of Former Jewish Residents of China and the Israel-China Friendship Society, and Heilongjiang Academy of Social Sciences Professor Qu Wei, collaborated on a volume appropriately entitled "The Homesick Feeling of the Harbin Jews." In a modern Jewish history replete with instances of butchering, pogroms, and Holocaust, the positive ties that bind Harbin Jews to their mother city are distinct and ongoing.

By Permission of The Sino Judaic Studies-Points East

During Shanghai visit, Netanyahu paid tribute to ‘the great kindness’ of the Chinese in saving WWII Jews

by: Shari Ryness

SHANGHAI (EJP)-Israeli Prime Minister Benjamin Netanyahu concluded his two-day visit to Shanghai with a tour of the city’s Hongkou district, as he paid tribute to Chinese “exceptionalism” in having provided refuge to some 18,000 Jews during the Holocaust.

Commonly known as the Shanghai Ghetto, the one square mile region was appointed a “Designated Area for Stateless Refugees” by the Japanese occupiers between 1933-1941, absorbing Jewish refugees from Nazi Germany before and during WWII. The majority of the Jewish refugees housed in the ghetto went on to survive the war.

German Jews joined an existing community made up of wealthy Baghdadi Jews and Russians who similarly found refuge in Shanghai from the anti-Semitic pogroms of the Tsarist regime.

Heralding “the great kindness” of the people of Shanghai on a tour of the Jewish Refugee Museum at the centre of the ghetto, Netanyahu invoked the country’s former bonds with the Jewish people, as he looked to future modern cooperation between China and the Jewish State, as he said “we will remember our past: our ancient past and our recent past, when you showed us kindness”.

Further reflecting on the rare act of kindness towards Europe’s persecuted Jewish community who struggled to find refuge from other members

of the international community, he concluded: “Seventy years ago we could only plead, only beg to be saved. Today we have a state of our own, an army of our own. We need not beg to be saved, we can defend ourselves.”

The Prime Minister signed the guest book before concluding his tour,

Israeli Prime Minister Benjamin Netanyahu Visiting the Shanghai Jewish Refugees Museum

thanking the Hongkou part secretary for his hospitality and invited him for a return visit to Jerusalem, ending with the, words: “This year in the rebuilt Jerusalem.” Later Tuesday, in a meeting with Shanghai mayor Xang Xion, Netanyahu told him that not was “China one of the few countries not afflicted by anti-Semitism, but actually by its opposite: philo-Semitism”.

“We have a connection with Chinese civilization, with the Chinese people. Our two peoples are two peoples with a glorious past, a difficult in-between period and then soaring to the future. I think that we can greatly enhance this future by our cooperation,” he

added.

The Jewish Refugee Museum encompasses the former site of the Ohel Moshe Synagogue, no longer in use as a place of religious worship, serving instead as a historical site. One of only two synagogues in Shanghai built by Russian Jews in 1907, it was regularly used by ghetto residents during WWII for performing religious rituals, before being officially recognised as one of Shanghai’s four architectural heritage sites in 2004. The site was restored by the city to its former architectural glory in 2007 and features a database of Jewish refugees and video exhibits.

Following the official liberation of the Shanghai Ghetto in September 1945, the majority of its residents left, with many relocating to the State of Israel in 1948. By 1957, only 100 Jews remained. China and Israel established mutual recognition of each other in the 1950s, although did not proceed to entertaining full diplomatic relations until 1992.

The Jewish community of Shanghai currently stands at between 2,000-3,000; having greatly benefitted from the arrival of Chabad in 1998. Synagogues are found in Beijing, Shanghai and Hong Kong today, serving both international Jews and native Jews.

**European Jewish Press
10 May 2013**

A STORY OF LIFE AND LOVE

By Harold Janklowicz

I, Harold Janklowicz was born in Berlin in 1931. In August of 1939 I was on my way to Shanghai with my mother of only 32 years. We were the only two survivors of a very big and beautiful family.

The only country that was open to Jewish refugees was China. My daughter Dana and son-in-law Amir wrote and produced the award winning documentary "Shanghai Ghetto", in which I too appeared.

In April of this year, I received a letter from two German gentlemen, Mr. Marcuse, a scientist, and Mr. Gramsch, a professor of archaeology. They wrote me that they had received my name and place of birth from records in Germany, as well as from Yad Va'Shem, and were informed that I had lived in Rahnsdorf. The letter went on to inquire if I recalled a family by the name of Guter, and if I was able to provide them with any information.

This letter took me completely by surprise. I wanted to know more so I decided to give these gentlemen a call. I informed them that I knew of the Guter family, and that sadly I also knew that they had all perished in Auschwitz, as well as their little boy Felix who was seven at the time. I told them that Felix and I used to play together as little children.

After our conversation, the two gentlemen decided to go out to the house on Seestrass 32, in Rahnsdorf, where I had lived with my parents since 1931; the year I was born. They wanted to meet with Katja Eiteljorge, who now lived there with her family, and to inform her that they had made contact with me, and that I knew the Guter family.

As soon as Katja learned of this, she

wrote to me. Our contact started after her letter, telephone calls, and correspondence via the internet. That was how a love story of deep emotions began.

All this aroused a great deal of emotions in me. I was also intrigued and wanted to meet with the Katja and her family, who now resided in the home of my youth. So we decided to leave for Germany on June 6. We were met by Katja who came to pick us up from the hotel.

On the way to her home she drove us to the famous and largest Jewish cemetery in all of Europe, which was on Am Weissen See; where I visited the grave of my grandfather Kuba, who was buried there. Amazingly not a single bomb fell on that cemetery all through World War II.

Katja and her family bought the house where my family and I had once lived. I learned that it was imperative to Katja to find out whether any of the people who had once lived in her house had survived those terrible times. She left no stone unturned until she was informed that one person had indeed survived, and that I, Harold Janklowicz was that person!!

Katja was so moved that she had finally succeeded in her quest in locating someone who had once lived in her home. She was keen to meet with me and to hear about my family and the Guters.

In memory of all those who had perished she arranged for memorial plaques to be placed into the sidewalk by the house. The plaques were engraved with the names of all members of the Guter family: Heinz the father; Felix the little boy of seven, and his mother Eliser, who

had actually died before Auschwitz. Katia set a date for the memorial ceremony, and arranged for the artist Gunter Demnik, who had prepared the bronze plaques to be present. She also invited all her friends from the neighborhood. There must have been over 100 people present at the memorial ceremony, watching the artist place the memorial plaques into the ground, on which were engraved the names and date when the family was taken away by the Nazis to Auschwitz.

Bronze Memorial Plaques engraved with the names of the GUTER family who perished in Auschwitz

My wife Ora, my daughter Dana and grandson Yonatan were with me on this emotional roller coaster day.

I had no inkling of what was yet to come. A gentleman walked up to me and said: "You are Harold?" I answered: "Yes, I am Harold". He then continued: "I am the son of Norbert, the little German boy with whom you played when you were a child". I felt my heart begin to pound a little faster because it evoked so many memories. He then opened up the book that his father Norbert had written, and showed me the page where Norbert my buddy wrote about my grandmother, who he called Omi Ada, and her grandson Harold. The Guter family lived with us in the

Harold, Katja and Ora

same house, and my grandmother Omi Ada used to ring for them to join us for lunch or dinner. We were like one family.

The people who were present at the memorial ceremony gathered around us and were especially warm and friendly, and came to shake our hands. We felt their sincerity.

Right after the ceremony something took place that completely stunned us. Katja said a few words to the gathering and then went over to a nearby tree, which was partially covered by a black sheet. What we saw when she removed the covering shook us to our foundation. On the tree was a big Magen David made out of iron, with long lines of wide strips of iron stretching across it, on which was engraved the names of every member of my family, from my grandmother to our grandchildren, five generations; and also the names of all members of the Guter family. This was an extremely emotional loaded afternoon.

Katja said that this was a celebration of love and life! And even I, Harold, who lost my whole family in those monstrous years, suddenly felt the

love that poured from the German people all around us. I think it important at this point to emphasize that what I and my family witnessed on this day was definitely a different Germany.

We spent the next few days with the Marcuse and Gramsch families, who could not do enough for us. Such friendship and outpouring of feeling is something we have never before experienced.

My wife Ora says that Katja is an angel who walked into our lives. To me, Katja is without doubt, one of the most beautiful human beings I have ever met in my life.

At the end of the visit Katja said to us, "To get to know you both is like a collection of Christmas and birthday presents; from past years and forward to the end of my life, to have such beautiful human beings like you connected to my life."

It has taken my wife Ora and I, at least a month to land back on our feet. This has been an unforgettable, emotional and loving experience, one that will stay in our hearts forever.

I would like to mention here that the artist who made the Stolper Steine, has been doing this all over Germany for the past few years, in memory of our brothers and sisters who perished in the death camps.

A very special mention and thank you goes to Annette Eckl, the artist of "Iron Flowers", for designing a one of a kind memorial. Annette learned to do this art work in Israel, at Kibbutz Ein Shemer, where she stayed for

The Magen David with the names of the Janklowicz and Guter families engraved on the iron arms

seven months.

The heart and soul of this unforgettable and historic event is Katja Eiteljorge. The unbelievable idea of the "Star of David" with the iron arms attached to the tree, listing the names of all who had perished, is the idea of an angel.

We thank all the beautiful people who were involved in this project.

ORA AND HAROLD JANKLOWICZ

65th Wedding Anniversary

Married in Shanghai in 1948
just before making aliyah to Israel
'on the S.S. 'Wooster Victory.

We will be celebrating our
65th wedding anniversary on 26 September 2013

*Mazy and Alex Samson
Sydney, Australia*

The Jewish Refugee Community of Shanghai: 1938-1949

By Allison Levine - A young historian. Blog - *Historicity (Was-Already-Taken)*

Shanghai, China, Jewish refugees in one of the "homes" established in Shanghai to house those who succeeded in escaping from Europe via East Asia in the 1940s. Photo courtesy of the Yad Vashem photo archive

German Jews did not immediately begin to put their emigration papers in order after Hitler came into power, or after the passing of the Nuremberg Laws, because as far as they were concerned they were fully assimilated Goethe reading, WWI fighting German citizens. They could not believe, and would not believe, that the country they loved would turn against them.

Hitler introduced his anti-Jewish legislation slowly over the course of the 1930's, giving German Jewry time to rationalize each new piece; this especially held true for Jewish men, as they tended to work in traditionally Jewish occupations. Jewish women, however, through the regular contact with gentiles allowed to them by their place in the home sphere, became aware of the "social

death" being imposed on them by Nazi legislation long before their husbands took notice.

In the wake of the mass arrests of Jewish men during Kristallnacht, it fell to these women to free their husbands-typically from Dachau. Nazi officials would not release men until their families provided proof that they would depart from Germany immediately upon their release. Thus, not only did women have to rescue their husbands, but they also had to navigate the emigration process by themselves. Due to the complex legal frameworks enacted by possible destination countries to keep Jewish refugees out, it was immensely difficult for Jews to secure visas out of Germany, and it became even more difficult when they were confronted with the massive exit tax Jews were forced to pay before leaving.

There was, however, one destination which had not put up legal roadblocks to fleeing Jews: Shanghai-this had more to do with the decentralized and highly colonized nature of Shanghai than it had to do with any sort of altruistic sentiment. While the Chinese government had the right to demand to see emigration papers before new arrivals would be allowed to enter Shanghai, this was seldom enforced. Thus, to get to Shanghai, all fleeing families needed were boat tickets. For this reason-in accordance with the necessity to present proof of emigration to Nazi officials before male family members would be released-Shanghai became the only option available to some of the families of incarcerated men.

The journey to Shanghai began by train to the Italian ports of Naples and Genoa. From those

ports, refugees aboard luxury liners serviced by German crews sailed across the Mediterranean, through the Suez Canal, into the Indian Ocean, and around to the east coast of China. Their ship then made its way down the Whangpoo River until it docked at the Bund (Shanghai's harbor-side financial district). This route functioned from 1938 until Italy's entrance into the war on June 10, 1940-although a few ships full of refugees were able to depart from Portugal and Marseilles before the Mediterranean was fully closed to passenger traffic. After the Mediterranean route closed, Jewish refugees fled to Shanghai via the trans-Siberian Railroad. This overland route took them across Russia, through Siberia, and into North China, at which point they boarded a ship for Shanghai. The overland route was in use until December 7, 1941. After that date, all escape routes to Shanghai were closed to the Jews. Though I've focused on German and Austrian Jews, about 1800 Polish-Lithuanian Jewish refugees-including a large population of yeshiva students-too found refuge in Shanghai. This population of yeshiva students and their families first fled to Vilna, and then to Kovno, Lithuania after the invasion of Poland. The Dutch and Japanese consuls in Kovno collaborated to grant the refugees visas to the Dutch Caribbean holding of Curacao; the trip to Curacao involved a stopover in Kobe, Japan. Both consuls were aware of the fact that it was not possible to cross the Atlantic during a time of open warfare, meaning that they were illegally granting the refugees admittance into Japan.

This group of refugees remained in Kobe until 1941, at which point the Japanese government sent them to Shanghai. The Dutch consul, Jan Zwartendijk, was later fired in disgrace, while the Japanese consul, Chiune Sugihara was merely asked to step down, and continued to live a very prosperous life. Sugihara, who saved 10,000 Jews total and is listed by Yad Vashem as one of the Righteous Among the Nations, is typically perceived as the Oskar Schindler of the East. However, it is probable that his actions were merely in line with general Japanese policy towards the Jews, which will be expounded upon below.

The first wave of refugees to arrive at the Bund in 1938 disembarked with little more to their names than the clothes on their backs, a suitcase or two, and the equivalent of about fifteen American dollars; Nazi policy forbade them to take much else out of the country. This poverty could be seen in each subsequent boat full of refugees. The visible poverty of these Jews embarrassed the established Russian and Sephardic Jewish communities of Shanghai; the Sephardic Jewish community was Baghdadi in origin, and had traveled to Shanghai as businessmen under the auspices of the British Empire, while the Russian Jewish community arrived in Shanghai in two waves: first fleeing from the pogroms of 1905, and then from the violently anti-Semitic White Russian forces during the Russian Civil War.

One year before the refugees began to arrive, hostilities of the Sino-Japanese War were waged in the streets of the Hongkew district of Shanghai, leading to its partial destruction. Because land and property in Hongkew were thus so inexpensive, and because of the destitution of the new arrivals, Jewish relief organizations in Allied and neutral countries along with the Sephardic and Russian communities in Shanghai-the Hardoon and Kadoorie families in particular-

collaborated to set up refugee homes based in Hongkew for the refugees. These homes (Heime), though obviously better than nothing, were crowded, unsanitary, and the time spent there was extremely distressing for the formerly upper middle class refugees.

While some refugees received money from relations in Allied or neutral countries, had smuggled money and/or valuables out of Germany, or had been able to quickly find gainful employment and relocate to the French or International Districts of Shanghai, many were never able to accumulate the funds needed to secure housing outside of Hongkew. Some, so traumatized by Kristallnacht, leaving Germany, and arriving with nothing to the Heime, so traumatized by their loss of identity, became depressed and never left their Heim; this was especially true for those who had held high status professions in Germany-such as professorships-which could not be adapted to the Shanghai setting.

Some refugees were able to establish a fairly normal life in Shanghai, complete with jobs, refugee schools founded by Horace Kadoorie, and synagogue attendance. However, in February 1943, the Japanese rulers of Shanghai announced that all "Stateless Persons" who had arrived in Shanghai after 1937 had to relocate to Hongkew-an area of about one half mile in length already populated by impoverished Chinese refugees-by May 1943. This proclamation was directed at Jewish refugees as an attempt on the part of the Japanese to appease their German allies. The "designated area" to which the refugees were relegated has become colloquially known as the "Shanghai Ghetto."

Conditions within Hongkew were deplorable, with the available housing insufficient to shield the residents from the extreme temperatures reached in the summer and winter months, lack of

access to adequate health care, a contaminated water supply, a barely sufficient sewage system, trash-lined streets, and targeted Allied bombing raids. The refugees also had to contend with poverty, malnutrition, and health problems associated with a contaminated water supply. This said, refugee children were still able to attend school, adults could secure passes out of Hongkew to go to work, and the refugees were so vigorous in shaping their surroundings that by 1944, the main thoroughfare of Hongkew looked more like a street

Shanghai, China, A sports class at the Jewish Youth Association school. Courtesy of the Yad Vashem Photo Archive

in Vienna than a bombed out section of Shanghai. In fact, the refugees created such a rich cultural life in Hongkew that, when some groups of refugees began to stage theatrical productions, other refugees penned editorials in refugee run periodicals complaining about the quality of said productions.

Despite having forced the Jewish refugee population to relocate to Hongkew, the Japanese took no

Shanghai, China, Jewish refugees in a Viennese restaurant that was established by a Jewish refugee in the 40's. Courtesy of the Yad Vashem Photo Archive

*Shanghai, China, A group photograph of men and women at a bar.
Courtesy of the Yad Vashem Photo Archive*

directly aggressive or violent steps against this population despite the urgings of their German allies. There are two reasons for this, both based in Jewish and Japanese isolation from each other throughout most of their respective histories. The first reason is that the Japanese formed a positive view of the Jewish people after private Jewish American financier Jacob Schiff funded their efforts in the Russo-Japanese War (1904-1905). Though positive, this view characterized the Jews as a wealthy, powerful people. Not long after, Japan fought alongside the White Russians in the Russian Civil War. The White Russians circulated the Protocols of the Elders of Zion

amongst the Japanese troops, and when this document reached the Japanese government, that body saw it as a confirmation of their prior characterization of the Jews. The Japanese then enacted a policy of appeasing these people with such control over the Western governments. They thus refrained from abusing the Jewish refugees in their care.

American troops occupied Shanghai in the immediate aftermath of Japan's 1945 surrender. After a year or so of peace, the refugees once again found themselves in a precarious political position. The economy was failing under the rule of Nationalist leader Chiang Kai-Shek, and every day they

received news of the progress made by Mao Zedong's Communist forces. By 1949, the year in which Mao Zedong established the People's Republic of China, most of the Jewish residents of Shanghai-Polish, German, Austrian, Russian, and Baghdadi alike-had fled to the United States, Australia, or Israel. By 1956, 171 Jews were left in Shanghai.

A total of about 20,000 Jews (estimates vary) sought refuge in Shanghai. Others-though very few-made it to safety in such locales as the United States, Argentina, and Palestine. Many of the Jews who had fled Germany in the early 1930's for other European nations ended up trapped in the late 1930's, early 1940's as those nations were invaded and occupied by the Nazis. Of the German Jews who escaped from Germany before 1941, only half of them survived the Holocaust.

Additional Reading:

Kranzler, David. Japanese, Nazis and Jews: The Jewish Refugee Community of Shanghai, 1938-1945. New York: Yeshiva University Press, 1976.

Ristaino, Marcia Reynders. Port of Last Resort: the Diaspora Communities of Shanghai. Stanford: Stanford University Press, 2001.

Eber, Irene. Wartime Shanghai and the Jewish Refugees from Central Europe: Survival, Co-Existence, and Identity in a Multi-Ethnic City. Berlin/Boston: de Gruyter, 2012.

Igud Yotzei Sin and the Israel-China Friendship Society

In keeping with modern times IYS and ICFS are going green, reducing the printed size of the Bulletin and transferring many of the articles to our website: www.jewsofchina.org

The website contains a wealth of information on

- *Publications (transcripts of conference speeches)*
- *Valuable material for researchers*
- *Biographies and Books*
- *Links to other sites of interest*
- *The Harbin Huang Shan Cemetery*
- *Family Search Forum*
- *Photos (some rare photos published for the first time)*

Biblical Influence in Chinese Literature

by Tiberiu Weisz

What bound Judaism and China into a seemingly yin and yang cultural relationship? The more I research these two cultures, the more they seemed to revolve around the perpetual changes created by yin and yang. Initially, I thought that the key might lie in mastering the Chinese language. But, once I felt proficient in Chinese (I was already proficient in Hebrew) I realized that even the two languages were following the yin yang pattern. Both languages are built on a similar system, the root words. Hebrew uses three letters for the “root” called shorash, while Chinese uses 214 basic “radicals” called bushou. But the similarities in terms of language end here.

In Hebrew we form words by adding to the “root” words either with declinations of parts of speech or by conjugating the verbs in various tenses. Hebrew has a complex grammar. In contrast, Chinese is a very simple language. It is based on seven basic strokes to form 214 “radicals” and a combination of radicals with the basic strokes forms complex characters. For all practical purposes, Chinese has no grammar. And herein lies the difficulty. While Hebrew grammar tells us “who, what and when”, in Chinese we have to deduce these questions from the context. Such ambiguity makes any Chinese text, especially ancient writings, very difficult to translate. Historically, Chinese characters

changed meaning significantly during their long history and when reading Chinese texts one has to know in what period of time it was written.

It is not surprising then, that Chinese and Israelites in antiquity did not have anything in common and knew nothing about each other’s culture. Israelites might have known about the “land of Sinim” from the Prophet Isaiah. But for the Chinese, Israelites were just one of the unidentified tribes of the uncivilized yi “barbarian” tribes. In biblical times, the Chinese called every non-Chinese “barbarians”. In this respect, they did not distinguish between the Mongols or Hun raiders. Nor did they distinguish between the peaceful tribes and settlers, traders, and monks who occasionally intermixed with the Chinese in the north and west of China. Chinese annals portrayed the “barbarians” as raggedy looking, long red hair, dirty, unshaven and with repulsive body odor.

Yet, a sharp-eyed Chinese sage had indeed described in one sentence a tribe with a strange custom. He talked about a tribe that fasted, bathed and cleaned themselves before praying to God. This description puzzled Chinese and Western scholars alike. Who they were eluded an answer for a long time. It puzzled me too, but for a different reason. The description seemed familiar, I just could not identify where I had seen that before. Only when I worked on the translation of the Kaifeng stone inscriptions and came upon a similar Chinese sentence, did I realize that those exact words originated with a very influential Chinese sage.

Who was that sage?

In my book *The Kaifeng Stone*

Inscriptions, I traced the journey of a group of exiled Levites and Cohanim (priests) from Babylon (6th century BCE) to the Kingdom of Ferghana (north Afghanistan today) to the Western Regions and ultimately their migration into China in the second century BCE. The migration from exile to the Western Regions took perhaps as long as four hundred years. Of course, the exiles themselves were not the original settlers in China but the descendants of their descendants were. They were sighted at the outskirts of China in the second century BCE, and accepted the Chinese offer to come and settle in the Western Regions in return for the protection of the Chinese. The Western Regions (xiyu in Chinese) stretched from northern Afghanistan to Dunhuang (the Pass in Chinese) in the northeast of Gansu Province today. Here ended the main trade route, the so called Silk Road that ran from Syria to Central Asia, to Northern India, and to the Western Regions. The Western Regions served as a buffer zone between China proper and the Mongol/ Hun raiders who frequently invaded and plundered China. To avert or minimize the impact of these raids, the Chinese encouraged “barbarian” tribes to settle at the outskirts of China in the Western Regions. We know very little about these Israelites who lived in the Western Regions, at the outskirts of China for centuries. Most of our information was based on what the Chinese Jews inscribed in stone. Amazingly, after many centuries in isolation, the Jews in China (Kaifeng) still observed the precepts of the Torah!

Journeying in the vast desert land of the Western Regions, were two Chinese sages who had great

influence on China. During their travels they might have come in contact with Israelites, and only a careful reading of their writing hinted at such an encounter. One of the sages was Mencius (372-289 BCE). His influence was second only to Confucius. His biography mentioned that late in his life he left China and had spent twenty years “beyond the Pass” in the Western Regions. We know very little of his whereabouts or what he did. Most of the information is deduced from his writings.

Apparently, he encountered a tribe during his journey that “fasted and bathed, and then they sacrificed to Shangdi.” Shangdi was the Chinese Almighty equal only to Elohim. Mencius, like most Chinese of his time, did not have a high opinion of the “barbarians” and this tribe was no exception. His exact words were rather unflattering. He said: “[If] Xizi had been covered in such a filth [alternative translation: “with filthy head dress/clothes?”], people would hold their noses when passing by. Although [those] people were ugly, if they fasted and bathed, then they could sacrifice to Shangdi.”

It is not coincidental that Mencius used the word xizi (pronounced shee-tze). It means: “Son of the West.” And here lies the controversy. Who was Xizi? The Chinese suggested that it was the name of Lady Xi. But Lady Xi was female and the suffix zi (son, master) would indicate a male. The Chinese offered a simple solution; they replaced the character zi with the character shi (clan) thus clearing the name for a female name. This explanation is plausible, though I think it is far fetched. Alternatively, Mencius might have used the word Xizi as a derogatory term for the tribe that fasted and purified themselves before sacrificing to Shangdi in the Western Region.

Incidentally, the above description coincided with a biblical ceremony performed by the Levites (Numbers 8:21) and Cohanim (Leviticus 16:3-

4) during the Temple period: “Wash yourselves, cleanse yourselves, put your evil deeds out of my sight!” before sacrificing. Reinforcing this commandment was the Prophet Isaiah (1:16) who reminded the Levites and Cohanim to purify and cleanse themselves before making their offerings to Elohim: “For this day atonement shall be made for you to cleanse you, of all your sins before the Lord. And when the priests and the people... hear the name of the Elohim come from the mouth of the high priest, in sanctity and purity, they bow down and prostrate themselves.”

Evidently during his travels to the Western Region, Mencius came upon a tribe that according to his description followed almost identically the rites of Israelite priests. Perhaps this was the first sighting of Israelites in the vicinity of China as early as the 4th century BCE!

Biblical Influence on Daoism

While Mencius perhaps left us a description of an Israelite tribe, another Chinese sage had displayed biblical influence in his writing. The legendary Laozi (6th century BCE), the founder of Daoism, better known in the West for his mystical Book of the Way and Virtue (Daodejing) wrote about topics that would have been more familiar to an Israelite than to a Chinese person at that time. Laozi spent twenty years traveling in the Western Regions. Legend says that when he reached the Pass (Dunhuang today), Yinxi, the Keeper of the Pass, asked him to write a book. Evidently, Laozi obliged and wrote the Daodejing a five thousand-character book of wisdom that rivals only the bible in its depth and wisdom. Whether or not this legend is true is beside the point, what is important is that the Daodejing has greatly impacted China. Even though it has been translated into almost every language in the world, each translation is more of an interpretation

than a translation. The Daodejing is extremely difficult to translate, if not impossible. Its language and concepts can be hardly matched in any other language.

Essentially, the Daodejing is full of concepts that would delight, and at the same time challenge, any biblical scholar. They would have to face text like: “Dao is [a] Dao but not [the] Dao, Name is [a] name, but not [the] Name...” or : “Dao is One... (we) see it, but it is unseen, it is called Invisible; (we) listen to it, but it is unbearable, it is called Inaudible; (we) touch it, but it is unreachable, it is called Intangible” (ch. 14).

A simple translation of Dao is the Way. Yet, we in the West have no single word that is equal to the Chinese Dao. Even though some translators translated it as the Way, others as Heaven, and yet others as God, disappointingly, none of these terms is equal to the Chinese Dao. Invariably we still wrestle with the basic questions: What is Dao? Or, how did Laozi come up with the idea of monotheism? Or, better yet, where did Laozi hear about “the land of milk and honey”?

I will focus on the last item. Daoism was both new and strange to the Chinese in the 6th century BCE. At the time different schools of thought fought for the mind of the people. There were so many ideas vying for followers, that the Chinese called them the “hundred schools” of thought. Most of these schools faded from the Chinese mind and only Daoism and Confucianism prevailed. Confucianism dealt with government and ethics; while the Daodejing dealt with mysticism, monotheism and one chapter dealt with, ...well, nobody is sure.

Unusual in style and content was chapter 80 of the Daodejing. Due to the lack of details about Laozi, both Chinese and Western historians thought that this chapter reflected his political ideology. Yet, it is not clear

(Continued on page 44)

GIVING THANKS - AGAIN and AGAIN

By Balfoura Friend Levine

Ken Burns is a master storyteller. In his latest four-hour documentary, "The Dust Bowl", which I watched on PBS, the early 1930's came to life, in stark black and white. It was the story of a decade of misery in our Midwest farmlands, of people and cattle choking to death on the black dust storms, the grinding poverty, and nature's harshness, compounded by the lean years of the Great Depression. I cannot imagine many celebrations of Thanksgiving back then.

This past 'Thanksgiving was a special time of gratitude in my life here. Is there a price for peace in one's life? I can't imagine living daily in fear, like the Israelis do, with an enemy less than ten miles away, lobbing hundreds of rockets each day into my neighborhood. (Imagine rockets shot

from Stone Mountain into Buckhead.) There are so many items that we take for granted - clean running water for drinking and cooking; a hot shower, whenever we want it. Heat and A/C, another thanks. Plentiful food, a clean and cozy apartment, security in the building, the many clothes that I now own - this beats the one dress and pair of shoes of my childhood. Books, music, and all the other creature comforts that surround me are such a blessing. My goodness, I almost forgot to give thanks for my favorite addition - dark chocolate! A very minor thing comes to mind. Flushing my toilet takes me back to my childhood in China as well, "honey-buckets" and all. I just shake my head in disbelief, hearing some of my fellow residents griping about the soup that wasn't served hot enough

on a particular day. Hungry millions around the world would love to have that not-hot enough soup.

I think of Malala, that brave, young teenager in Pakistan, who almost died at the hands of the vicious Taliban, just for speaking out in support of education for all the girls in her country. I'm so proud of my children and grandchildren, both girls and boys, who've been well educated and able to live happy and productive lives, here in the good old USA. And of course, I'm so grateful for all the health professions that keep us in good health. Most of all, I'm thankful for my family around me and the close friends I live with here at the Renaissance.

Happy holidays y'all and God Bless America.

The Jewish Georgian, March-April 2013

Biblical Influence in Chinese Literature - cont'd from pg.43

what his political philosophy was, let alone the source of this chapter. We only know for a fact, that the conditions described in this chapter were non-existent in China at the time.

It described: "... a small country with few people that makes weapons but do not use them... Although they have ships and carriages they do not ride them. Though they have armor and soldiers, they do not display them... They sweetened their food, adorned their clothes, were content in their homes and delighted in their customs... people grew old and died of old age." In other words, Laozi described the Chinese version of the "land of milk and honey."

There is no doubt that Laozi had come in contact with "barbarian" tribes during his travels in the Western Region, where he might

have heard stories of such a country. He probably heard a story of a "land of milk and honey" (Exodus 33:3; Deut. 27:3) that in the Chinese version in his book became a county where people sweetened their food. Both milk and honey were luxuries for the few in China, even though milk was not commonly consumed. Such a country according Laozi was a peaceful place where "people sweeten their food, they do not engage in wars... they live in prosperity, grow old and die of old age." Realistically, such conditions did not exist in China at the time, and I think that in this chapter, Laozi described a utopian country about which he might have heard during his travels.

Furthermore, the description of "the small country that made weapons but do not use them..." resembled

the conditions prevalent in Jerusalem at the time of King Solomon (c.a. 960 BCE). Solomon built the Temple with labor that had no blood on their hands, he encamped his army in Jerusalem to discourage aggression; his ships were manned by non-Israelites and reached the shores of India. People of Israel lived in peace and prosperity (1Kings 9:26).

It is evident that chapter 80 of the Daodejing differs substantially from the rest of the book. But if we read this chapter in a historical context of both ancient China and Israel, we can see that biblical stories had been circulating in Central Asia in the form of oral tradition, and some of them seemingly had made into ancient Chinese literature.

Asian Jewish Life

The New Israel's Messenger

Vol. XV, No. 5

IYS Sephardi Division

Editor: Flori Cohen

Feature Discovering/Rediscovering Shanghai An Insider's Tour of Shanghai Today

by Helen Lippman

Ellis in Shanghai

Shortly after arriving in Shanghai for his high school reunion, my husband, Ellis Jacob- an Iraqi Jew and native Shanghaier-was walking along the Bund when a stranger grabbed his arm. "Ellis, come talk to my people," implored Dvir Bar-Gal, an Israeli photojournalist who conducts tours tracing the history of Jews in Shanghai. His "people" were the dozen or so men and women taking his tour.

The story Bar-Gal tells began with Baghdadi Jews like Ellis's forebears, the first of whom settled in Shanghai in the mid-1800s. In a book titled, *The Shanghai I Knew*, Ellis details his family's migration from Baghdad (and Basra on his mother's side) to Shanghai by way of Bombay and Calcutta, and his early life as "a foreign native in prerevolutionary China." Bar-Gal has Ellis's book and had recognized him from the picture on the back cover.

The next morning-my first day in Shanghai-Ellis and I took Bar-Gal's tour. In our group were an Australian couple who'd arrived in the city ahead of their scheduled trip to be sure they didn't miss it, several New Zealanders and Americans, and a young Chinese woman whose Jewish boyfriend had piqued her interest.

As we gathered around Bar-Gal to

hear about Shanghai's first Jewish settlers, I had a powerful sense of déjà vu. Although I'd never before been in China, I was familiar with the names of Shanghai's most prominent Sephardic families: the Abrahams, Harpoons, Kadoories, and the Sassoons. All these families are not just names to us; they make an appearance not only in Ellis's book, but frequently in his conversation as well. All were attracted by the opportunity for commerce Shanghai offered after the British won the Opium Wars and opened it to international trade.

With the still-bustling Huangpu River as a backdrop, evidence of the Baghdadi Jews-and the wealth they amassed-is all around. The still stately, if slightly shabby, Astor House Hotel, on a corner where Suzhou Creek and the Huangpu River converge, was the headquarters for Ellis's reunion. Owned by Kadoorie until the Communists took the city, the hotel's lobby is filled with pictures of famous guests, from US President Ulysses S. Grant to Charlie Chaplin, the Duke of Edinburgh and Albert Einstein.

A block away is the former Broadway Mansions, an upscale residential building in the 1930s and '40s, now a 5-star hotel. In the opposite direction is Nanjing Road, much of it developed by Silas Harpoon. Harpoon rose from poverty, working in a mailroom, as a doorman, and as a rent collector, according to Bar-Gal, before becoming the richest man in the Far East.

Later that day, Ellis and I walked a

mile or so up Nanjing Road-through a crowded, noisy shopping area where neon lights, flashing signs and stores selling the latest electronic devices assault your senses. Nanjing Road in Harpoon's day was equally crowded, Ellis recalls. There were big department stores then, as now, and lots of little eateries, take-out stalls and small markets-but without the buzz and bright lights.

When Ellis lived here in the 1930s and '40s, Nanjing Road became Bubbling Well Road as you headed west, and his home-on the second floor of an apartment building-was on Seymour Road, just off Bubbling Well Road.

The former Hongkou Ghetto today

The building looks different now; a verandah that was accessible from the Jacobs' second-floor apartment has been closed off. Its history lives on nonetheless, with a plaque on an outer wall identifying the complex as the "former Cosmopolitan Apartments." Back down Nanjing Road along the Bund is the legendary Peace Hotel-built in the late 1920s by Victor Sassoon. Sir Victor, a British baron as well as an Iraqi Jew, lived in a wood-paneled penthouse apartment atop the green domed art deco building. The splendor can still be seen. The night

45

I
g
u
d

Y
o
t
z
e
i

S
i
n

before, shortly after I arrived, jetlagged from a 14-hour flight, Ellis and I sat, with some of his former classmates, inside Sassoon's old apartment. We listened to a presentation about today's Shanghai American School, a modern iteration of the high school from which he graduated. After the talk we had cocktails on the roof—with a spectacular view of the older, elegant buildings along the Bund and the newer, sleeker architecture across the river in Pudong.

Victor was the grandson of David Sassoon, who hired Ellis's grandfather, Jacob Shalom Jacob, in the 1880s, thereby making it possible for the Jacob clan to escape from an Iraq that was increasingly intolerant of Jews. The elder Jacob's first job was in Bombay. Around the turn of the century, as Sassoon's real estate holdings expanded, he was sent to Shanghai to help manage them.

While the Iraqi Jews were amassing their fortunes, a second wave of Jews began arriving, fleeing from pogroms in Russia. The Russian Jews traveled by train across Siberia to China. Many disembarked and settled in Harbin, but a small enclave continued on to Shanghai. As Bar-Gal spoke of Shanghai's Russian Jewish community, I couldn't help thinking of my own heritage. My grandparents, too, were driven out of Russia by the pogroms. By fate or fortune, they boarded a ship bound for the United States rather than a train to China.

Refugees fleeing the Nazis comprised the third and final wave of Jews to arrive in Shanghai, starting in the late 1930s. Eventually expanding to about 20,000, refugees from Germany, Austria, and Poland were settled with the help of both the Sephardic and the Ashkenazi communities. Soon, bakeries, cafes, and music venues began to appear in what became known as Little Vienna.

The next group to take Shanghai by storm wasn't Jewish, but Japanese. They swarmed the city in 1941, the day of Pearl Harbor. Ellis remembers

awakening the next morning to find armed soldiers on every major street corner. But despite their presence, the Japanese left the established Jewish communities alone. Ellis celebrated his Bar Mitzvah in 1944 at the Orthodox Ohel Rachel Synagogue while the city was under Japanese occupation. (He graduated from high school in 1949, just days after the Communists took the city.)

This wasn't the case for the refugees who had fled the Holocaust for this safe haven. Their experience in Shanghai was dramatically different. In 1943, under pressure from the Nazis, the Japanese ordered all "stateless refugees" (defined as those who arrived after 1937) into a ghetto in Hongkou—the next stop on Bar-Gal's tour

I'd known about the ghetto for years and seen the documentary, "Shanghai Ghetto." Now, Bar-Gal led us down a dark and dreary lane and into a tiny dilapidated apartment occupied by Jewish families some 70 years ago. The refugees, restricted to an area of roughly one square mile, lived in squalor, crowded in among some of Shanghai's poorest Chinese.

View from Huoshan Park

A short distance from the ghetto is the old Ohel Moshe Synagogue, a former spiritual home to the refugees that now commemorates them. The Shanghai Jewish Refugees Museum includes a restoration of the old synagogue, a bookshop, and dozens of photos, art works, newspaper clippings and a short film about life in the ghetto, as well as some rotating exhibits. The museum also houses a plaque honoring Ho Feng Shan. Ho, a little-known Chinese diplomat serving in Vienna, personally saved thousands

of Jews from the Holocaust by issuing documents they needed to leave the country.

In nearby Huoshan Park, through a gate in a quiet, peaceful setting, stands a stone memorial to the refugees. A simple paragraph, written in English, Chinese and Hebrew, tells of how they escaped Nazi persecution and came to Shanghai, then suffered at the hands of the Japanese. Disease was rampant in the ghetto and, Bar-Gal told us, about one in 10 refugees died. If Bar-Gal has his way, another Jewish memorial will be erected in Shanghai—this one in memory of every Jew who died and was buried here. There were four Jewish cemeteries in Shanghai. All were demolished during the Cultural Revolution. Soon after he arrived in 2001, Bar-Gal heard about two headstones with Hebrew writing sitting in an antique store. His interest was piqued. Gradually, he said, "what started as a journalistic story became a mission."

In villages outside the city, headstones were tossed into the river. Bar-Gal has used bulldozers to pull them out, seen villagers using headstones as scrub boards and moved the ones he has reclaimed from one site to another. The 100-plus headstones Bar-Gal has found thus far are catalogued (and searchable) online at shanghaijewishmemorial.com.

This piece of Shanghai Jewish history, too, has special meaning for Ellis. Four of his relatives were buried in the city: a maternal grandfather whose name he doesn't know; his paternal grandfather, Jacob Shalom Isaiah Jacob; and two uncles, Ezekiel Jacob and Saleh Jacob. Perhaps, through Bar-Gal's efforts, their headstones may be found and their lives—and deaths—memorialized.

Helen Lippman is the managing editor of *The Journal of Family Practice* in Parsippany, NJ. She has written about outdoor activities, science and technology, and employee.

STORY OF MY HERITAGE AND LIFE IN SHANGHAI CHINA

By Esther Isaac

My Heritage and life in China are intertwined as one and has remained a part of me throughout my life. Both my maternal and paternal families are of Baghdadian origin. They left Baghdad the country of their birth in the late 1890's, because of the many difficulties and pogroms during that period and decided to leave for Bombay, India. They remained there for a short period and then continued their journey on to the Far East, landing in Shanghai, China.

My Story, I was born and raised in Shanghai, China, the youngest of three sisters. My eldest sister Flori Enid Isaac Cohen presently lives in Israel. My second sister Rahma Isaac Rejwan resides in Toronto. My father, Jason Joseph Isaac was born in Hila a little town on the outskirts of Baghdad (where the Prophet Ezekiel is buried - his tomb is a place of Jewish pilgrimage). My father is the son of Hacham Yosef Isaac and Farha Nissim Isaac. My mother Mozelle Toeg was born in Baghdad to Farha Shalom Toeg and Hacham Aboodi Toeg, whose family lived in Baghdad for centuries, as did many of our ancestors, dating back to the period of the Babylonian exile.

The first actual recorded name of the Toeg family is that of Hacham Mordechai Toeg, which takes us back about ten generations. The name Toeg, as we were given to understand, is another version of Tweek, which comes from the word "Torque" (a necklace of twisted metal), the golden chain of high office, given to one of our distinguished ancestors by the ruling Sultan or Caliph of Baghdad. Exciting as this may sound; I personally am impressed and proud

of the more humble side of our family history, which was so rich in good deeds.

My mother had two older brothers, Aslan Toeg and Isaac Hayim Toeg. The family moved from Baghdad to Bombay, and it was Isaac Hayim who first ventured from Bombay to the Far East in the early 1900's, and he brought over the rest of the family at a later date.

My father's family also travelled to Shanghai in the early nineteen hundreds. His uncle Eliyahu Itzhak, known as Hacham Eliyahu Hazan served for several years as the Hazan of both the Ohel Leah Synagogue in Hongkong, and the Ohel Rachel Synagogue in Shanghai, located on Seymour Road. The Ohel Rachel was built in 1920 by Sir Jacob Elias Sassoon, in memory of his wife Rachel. In 1935 upon retiring, Hacham Eliyahu travelled to Israel where he was one of the founders of the Sephardic Porat Yosef Yeshiva in Jerusalem. He was also a teacher of the former Chief Sephardic Rabbi of Israel, Rav Ovadia Yosef.

The early history of the modern Jews in China is closely related to the history of the Sassoon family, also known as the 'Rothschilds' of the East. It commences in the middle of the 19th Century, when the Treaty Ports were declared open to foreign trade. David Sassoon, who settled in Bombay, India in 1832, established a firm dealing mainly in cotton, tea and silk. In the pre-Treaty Port days, he traded with Canton in South China, but when the Treaty Ports opened up, he decided to expand and extend the interests of his growing empire by sending his

sons to establish branches in China. Thus Elias David Sassoon came to China in 1844 and founded branches of the David Sassoon Company in Shanghai, Canton and Hongkong. He was an extremely successful businessman, who furthered the Sassoon interests in China. In 1867 he left his father's firm and opened up his own branch in Shanghai and Hongkong, under the name of E.D. Sassoon & Company, which in the Far East came to be considered as a synonym for mercantile and banking power.

The Sassoon's in the 19th Century were extremely religious and encouraged young Jewish men to enter their employ. These youths received the necessary training and experience at the Sassoon offices in Bombay. Those who displayed business acumen were sent to China as clerks, or managers. Thus the first nucleus of Jews in Shanghai was either Sassoons, or those in their employ. It furthermore meant that the descendants of Sassoons and former Sassoon employees, constituted a large section of the former Sephardic Community of Shanghai.

In 1857 the Jewish Community of Shanghai came into official existence, in a special general meeting of the members of the new synagogue known as Beth-El. Sometime later leading members of the community, headed by D.E.J. Abraham and S.J. Solomon, founded the Sheerith Israel Synagogue for the more strictly orthodox members of the community. David Sassoon also presented a cemetery to the local Jewish congregation, located on Mohawk Road, which was used until

1919.

By this time various Jewish employees of the Sassoon undertakings, like Mr. S.A. Hardoon, branched out establishing their own firms. In 1927 Silas Hardoon presented another beautiful synagogue to the community of Shanghai - the Beth Aharon Synagogue.

The Sephardic Jews came to Shanghai when it was still an undeveloped city on the banks of the Whangpoo River. This city was selected because of its geographical position, as the natural outlet for Central China. With great foresight they bought land at unbelievably low prices, established banking and commercial undertakings, and by the beginning of the 20th Century, became business leaders of the Eastern metropolis.

The Sassoon and Hardoon interests were extremely important in the field of realty. The interests of the Hayim family began to play an important role in the Public Utilities sector, whilst the Kadoorie interest, besides maintaining their hold on the world famous Malaysian rubber, continued to expand in other directions.

The Sephardic Jewish Community during these two decades grew both in importance and in numbers. Some of the prominent leaders of the community, aside from the Sassoon, Kadoorie and Hardoon families, there were several other prominent families, to name a few: David E.J. Abraham, who married a member of the Sassoon family, the Hayims, Aaron Moses who married Flora Sassoon, Maurice Dangoor who married Sybil Moses, in addition to the Shahmoon, Sofer, Toeg, Ezekiel, Cohen, Jacob, Levy, Hillaly, Benjamin, and Reuben families. The list goes on with each and every family leaving their mark on the saga of the Sephardic Jewry in Shanghai - each having an interesting tale of their own.

The luxury in which these very wealthy families lived is a fairy tale - sprawling mansions, with huge lawns, tennis courts and countless

servants and governesses for their children. One of the most renowned homes is that of the Kadoorie family, known as Marble Hall, because the interior ballrooms and beautiful state rooms were built mostly of marble. This was a mansion beyond description with vast acres of lush lawns. On the outside it resembled the White House; it was a palatial building as grand a home as any to be found in Europe. As a young girl I remember visiting this home with all its glory and splendor.

These families were members of the most elite clubs in Shanghai, and owned stables with their own horses - My Uncle Isaac Hayim Toeg owned a race horse that went by the name of Camanche. They went on paper hunts and played polo matches. Most of them also owned luxurious summer homes and houseboats. My Uncle had a houseboat named Flora, and sometimes sailed to Hangchow with family members and close friends. During summer they travelled on ships of the famous Empress Line to Japan, holidaying in the popular mountain resort of Rokosan, as well as the cities of Kobe and Osaka among others. My family travelled on the Empress Line to Japan practically every summer.

The new generation of Sephardic youth born in Shanghai in the early 1920's and 1930's, formed an amateur dramatic club, producing many plays. They had their own musical band known as the 'Calef' Band of Shanghai. The young men also formed their own football team called 'The White Stars' football team and played in various matches with other local teams.

It is of the utmost importance to stress that in spite of all the wealth attained, and the comforts in which we all lived; we never for a moment forgot those less fortunate. The deeds of charity by our community were countless to all in need, not only for members of the Sephardic Community, but also for those of other Jewish communities in

Shanghai.

My uncle, Isaac Hayim Toeg, was one of the young men brought to Shanghai in the employ of the Sassoon family. He arrived in Shanghai from Bombay in 1908, together with his mother Farha and his sister Mozelle (my mother). His father Aboody and brother Aslan followed soon after with the rest of the family. Some years later he left E.D. Sassoon & Co., and with others, set himself up as a broker in the Shanghai Stock Exchange. It was through his smart business acumen and speculations in the stock market, that he became very wealthy. He then formed his own company - Builders and Traders Ltd., an import-export firm, and a few years later, together with his nephews Ezekiel and Ezra, sons of his older brother Aslan, established his company Woodcraft Works Limited dealing, primarily in lumber, parquet floors, doors, etc.

Both my mother and uncle were married in 1930. My uncle Isaac Hayim married Grace Toeg (his brother's eldest daughter) and my mother married Jason Isaac. The family always remained very united, and during the early years of World War II, lived together in the large four-storey Toeg residence, situated on 430 Seymour Road, close to the Ohel Rachel Synagogue, and the Shanghai Jewish School, also on the same street.

With my uncle's four children, Flora, Rebecca, Joseph and Aslan, we had an eventful childhood, being that the Toeg home was the center of the Sephardic Jewish Community and relief operations during the years of World War II, as well during the period after the takeover of Shanghai by the Communists in the Spring of 1949.

Shanghai had many schools, The Shanghai Public School for Girls, The Shanghai Public School for Boys, The Thomas Hanbury School, and The Shanghai Cathedral School, all with a very high standard of education,

under the British Matriculation system.

We took the life we lived for granted and imagined it would go on forever. But the turn of events is what shapes history, and all of our lives were affected by it. With the start of World War II, a new chapter was about to begin for rich and poor alike - the struggle for survival.

During those difficult years we can all be proud of a Sephardic Community that remained united in the face of all odds, staunchly preserving its religious practices and never faltering, no matter the danger. Going back for a moment to 1937, the year the Sino-Japanese war broke out, the Japanese conquered Manchuria and the conflict spread during the years to follow. By 1939 they had reached the gates of Shanghai, and even though there was a great deal of chaos in the city, the International District of Shanghai was respected as such, and remained intact.

When Hitler's Nazi regimes began its persecution of the Jews of Europe, close to twenty five thousand Jews were granted visas by the Chinese authorities and were able to find refuge in Shanghai, most of them having arrived between 1938 and 1939. At that time there were about 43,000 foreigners in Shanghai, out of which about 6000 were Jews. A monumental effort had to be made to absorb that great a number of people. The Sephardic and Ashkenazi communities, who had a great history of their own, joined hands in a mission to save the lives of our brethren who had endured the unendurable, and to lend them a helping hand in every way possible. Donations and help flooded in from all directions. Soup-kitchens were started and food was prepared and cooked by both communities in huge canteens for all the newcomers until such time they were able to make their own way.

The horrors of Europe were a nightmare that stunned our Jewish

communities beyond belief. Many in the community took in children in order to ease their trauma and to give them a comfortable life until such time their parents were able to once again care for them. I recall the Abraham family taking in a young boy by the name Egon, and the Toegs took in a young girl called Cecile; my mother adopted a boy name Hans and a little girl. The Kadoorie family provided a synagogue and school for the new comers, known as the Kadoorie Synagogue and Kadoorie School, located in the Hongkew area of Shanghai.

In 1941 Japan entered the war and attacked Pearl Harbour. This was the beginning of the war in the Pacific region. When Japan joined the Germans in the war against the Allies restrictions were placed on the population. At the insistence of Germany the Jews who arrived from Europe were confined to Hongkew, and were not permitted to leave the area without a permit.

Shanghai was subjected to bombing raids by Allied warplanes. The international section of the city was no longer respected and all British, American and other Allied citizens were considered enemy nationals and were interned in Japanese Prisoner of War camps. Around this period all foreign schools were closed, synagogues taken over, and food was rationed. Our world had turned upside down.

Amongst those interned in Japanese prisoner of war camps were many leaders and members of the Sephardic Jewish Community, as well as some members of my family, since they were granted British citizenship whilst living in Bombay, India. They suffered the same fate as all other British, American and Australian nationals. The rest of us who had Iraqi, Greek or other foreign passports had to wear armbands with a different color for each country, indicating that they were considered enemy subjects but to a

lesser degree. The concern for our people interned in these camps was great. No one really knew what the Japanese were capable of and those interned endured great hardships.

My mother Mozelle, who headed the Jewish Women's Benevolent Society, and Maurice Dangoor, who was at that time President of the Sephardic Jewish Community, together approached the Japanese authorities in order to request permission to send Kosher food parcels to all Jews interned in the various camps. Permission was granted and the Toeg home was turned into a relief centre for both those Jews who were interned, as well as for other less fortunate members of our community who faced hardships and could not make ends meet.

The library of the Ohel Rachel Synagogue was preserved in the Toeg home, as well as some of our precious Sefer Torah scrolls. When our dearly beloved David E.J. Abraham passed away in the POW camp where he was interned, through great efforts permission was granted for a Jewish burial and his body was brought to the Toeg residence for religious rites before burial.

It should be mentioned that each time one had to visit the Japanese Headquarters for whatever purpose; it was at the risk of their own lives, being that these official offices were the targets of Allied bombing raids. The air raids took place at all times of the day or night. When sirens blared, (the more sirens, the larger the raid), bombs fell at random, whilst anti-aircraft guns peppered into the sky. Yet danger never seemed to deter the members of our community who placed duty before themselves.

On August 15, 1945, the first news arrived that Japan had surrendered to America. The dropping of the atomic bomb on Hiroshima and Nagasaki, though tragically taking a great toll on the civilian population of Japan, finally brought the Pacific War to an end. Prior to that event it

was rumored that all other foreign enemy nationals, such as us, Greek nationals, and others, were also to be interned. Thank God we were spared that fate.

Soon after American and British forces landed in Shanghai, and all prisoners were freed from the POW camps. China was once again under the control of the Nationalist Government regime of President Chiang-Kai-Shek. For a short while Shanghai prospered and life went back to normal.

However, a new episode soon took its place in history, once again shattering our lives, and became a dreaded reality. The Chinese Red Army under Chairman Mao Tse Tung now openly began their fight against the Nationalist regime in China, advancing from the North. Fighting intensified and the effects soon began to be felt in Shanghai.

Foreigners, and mainly the Russians who knew too well the impact of Communism, began to leave from Shanghai, as well as from other cities in China. Many from the Sephardic community also left Shanghai for America, England, Canada, Australia and elsewhere. In 1948, after the creation of the State of Israel, the desire to immigrate to our homeland was great. There were always strong ties between China Jewry and the Jewish homeland known then as Palestine. Young men and women from both communities were very active in the Betar Youth movement, and left China to join the fight against the Arabs for Israel's Independence.

There were still some of us, however who decided to remain in Shanghai and who were present when the Chinese Red Army advanced on the city in May 1949. As the fighting intensified we could hear the sound of heavy artillery and gunfire growing closer with each day. One evening it suddenly seemed that all hell had broken loose. Shanghai rocked with explosions. The ground shook beneath us and the night sky was

ablaze for as far as the eyes could see. It seemed like the world was coming to an end. No one knew what was happening, and it was not until the next morning that we discovered that the arsenals in Shanghai had been intentionally blown up by the Nationalist regime so as not to let it fall into the hands of the Communists. Two days later the army of Mao Tse Tung entered Shanghai with hardly any resistance from the Nationalist army. Only sporadic firing was heard as the city fell into the hands of the Chinese Communists.

While we came through physically unscathed, we were unaware that this was the beginning of the end of our Community, and that of all other foreign communities in Shanghai, the majority of whom left Shanghai in 1948-49, prior to the Communist takeover. Amongst the first to leave were the Russian Jewry, since having come to China from the Soviet Union, they knew only too well the true meaning of Communism. They had lived through it and had managed to escape. To believe as we did at first that this was merely a local change of regime, which would not have any major impact on the lives of foreigners, British and American alike, was extremely naive and a complete misconception.

The devastating power of Communism had been grossly underestimated. The systematic imposing of endless new laws and restrictions strangled businesses and those businesses that could not survive were methodically taken over. Many lost all they had.

We were amongst the very few foreigners who remained in Shanghai till the mid 1950's. After most of our family had left Shanghai, my mother made every effort to protect the interests of all concerned at great risk. Unfortunately, it was all in vain. During the last few years of our stay under Chinese Communist rule, the horrors I observed with my own eyes and the oppression to which we ourselves were subjected is a

nightmare I can never forget.

By late 1949 there was a drastic decrease in the foreign population of Shanghai. The Shanghai Jewish School held its last graduation ceremony. There were only six students left in the graduating class, among whom, were my sister Rahma and my cousins Flora and Rebecca Toeg. This prestigious school, which was run by the Sephardic Jewish Community, and once had an enrolment of about 600 Jewish students who proudly wore their blue and white uniforms with the emblem of the Star of David was soon to close its doors.

The early 1950's were the final chapter for our community in Shanghai. On January 23, 1951, the wedding of my eldest sister Flori to Isaiah Myer Cohen took place at the beautiful Ohel Rachel Synagogue. Theirs was the very last wedding to take place at this synagogue. Because of the strict restrictions imposed at that time, permission had to be requested from the Communist authorities for any gathering of more than 12 people. No function of any kind was allowed to take place without the presence of the Communist police. Hence armed police stood guard both during the wedding ceremony in the Synagogue and at the reception, which took place in the main auditorium of the Shanghai Jewish School.

Soon after in 1951 the Jewish School closed its doors for the last time, and the closure of the Ohel Rachel Synagogue followed in early 1952. My sister Rahma and I, as well as Moses Cohen, my sister's brother-in-law, and other members of the Sephardic community, were present on that sad day when the last of our Sefer Torah scrolls was removed from the Holy Ark in the synagogue, and a huge picture of Chairman Mao Tse Tung was then hung over it. The members of the Sephardic Jewish Community who observed this tragic moment in our history, stood by in stunned silence, completely numb.

There was not a pair of dry eyes. This was indeed the end of a Golden Era! I left Shanghai in the spring of 1952, traveling alone as a young teenager to join members of our family already in Israel. My mother, who was not yet permitted by the Chinese authorities to leave Shanghai, insisted that I go ahead as there was reason to believe my safety may be in jeopardy. It was a three-day journey by train from Shanghai to Canton in the South of China. This is another harrowing experience I recall so vividly to this day.

There were a few foreigners aboard the train and each of us was locked in our own compartment with armed guards parading back and forth in the corridor. Communist propaganda blared from loudspeakers day and night throughout the journey. Upon arrival in Canton we were taken to a hotel for an overnight stay, where we were once again locked in our rooms.

The next morning we were driven to the border crossing between Canton and Hongkong. A little narrow bridge divided the two sides. At one end stood the Chinese Communist guards, at the other end the British army. Before being allowed to proceed across the bridge, our documents and exit permits were checked once again. To our horror, some people were turned back by the Chinese guards. As soon as I was given the signal to go ahead, I walked trembling across the bridge, from oppression to freedom!

In recent years, upon my return to Israel in 1994, I succeeded in organizing the Sephardic Division

of the Igud Yotsei Sin - Association of Former Residents of China. This division consists of former members of the Sephardic Jewish Community of Shanghai presently living in Israel, the USA, England, Canada, Australia and South America; and emphasis was placed on research and documentation of our history.

The Sephardic Jewish Community of Shanghai played an important and prominent role in the history of China Jewry. We owe it to our parents and grandparents to preserve our history, so rich in deeds and values. We also owe it to our children and grandchildren so that they should be aware and proud of their heritage.

Since those days I have traveled extensively and have lived in several countries, but never have I forgotten my roots, and I will always cherish the very special memories of my life in Shanghai, China.

In summarizing I want to add a few words of my visit to Shanghai a couple of years ago with my sister Flori, and several of our children and grandchildren. A memorable trip down memory lane. As we touched down in Shanghai I was so excited and emotional at the reality that I had finally returned to the country of my birth, to the people and land I loved so dearly. I could not believe my eyes at the remarkable changes that had been carried out. Shanghai now has large freeways, countless high rises; beautiful new buildings, and especially unrecognizable was Pudong, which in my time was nothing but flat land. Today with its tall TV Tower, new hotels, tall

apartment blocks and more was an amazing sight. Most important to us was the fact that we were able to find our home on 430 Seymour Road (now Shanxi Rd), where seventeen Chinese families now lived. They obligingly showed us around and wanted to hear our story. I still remember my Shanghainese and we were able to converse and they were happy to hear our tale.

Before leaving for Shanghai we sent in a request to the Chinese authorities asking for permission to visit the Ohel Rachel Synagogue on Seymour Road. We informed them that we wanted to show the family where my sister was married in 1951, we sent photos and copy of a newspaper article of the wedding - in short we were granted permission - the visit there was an extremely emotional one for each one of us - we described our history to our children and grandchildren, how we used to go there every Saturday with our family, on the High Holidays and on all the Jewish holidays. It is difficult to describe what we experienced that day upon entering the Ark and blessing the one Torah Scroll, thinking of the days of old when this Ark contained so very many beautiful scrolls in Gold and Silver cases and some covered in velvet.

We spent the rest of our time touring around the city, visiting our Schools, the Lyceum theatre, the ex-French concession, the Ste. Mary's Hospital where we were born. All in all we had a fabulous visit 'Home'!

May 2013

Letters

Paulette Jellinek
412 Berkely Road Haverford, PA 19041 USA

I have enclosed a check for \$12 for your Social Aid Fund in memory of my uncle, Max Jellinek, who was a former resident of Shanghai (1939-1946). He escaped the Nazis in Vienna - but suffered greatly in Shanghai (from disease and poverty) and only lived a few years after the war ended. Thank you for your important work.

Letters

2013

Jean Lewande

19 Michael Drive, Framington, CT 06036

Please accept the enclosed donation in memory of my parents, Paul and Shulamis (Shirley) Hoffman (nee Froloff). My father passed away on 3-3-10 and my mother passed away on 8-8-12.

Shulamis was born in Harbin on March 31, 1928. She moved with her family to Shanghai during WWII. Paul was born in Vienna, Austria and arrived in Shanghai as an 18 year old in November 1938.

Paul and Shulamis were married in the Ohel Moshe Synagogue on March 5, 1950. They remained in Shanghai until February 1952. They spent the next year in Vienna, where their son Abraham was born, and then went to Nervi, Italy. They arrived in New York in April 1953. Their daughter Jean was born in April 1954.

Paul had a successful law career culminating with 28 years as corporate counsel for General Electric Company. They spent the last 38 years in Connecticut. They are survived by their children and their spouses and four grandchildren, David, Cara, Rebecca and Emily, and two great-grandchildren Konathan and Alexis.

Please continue to send me your English language version of the Bulletin. Mom always shared it with me and I will share it with my children to preserve the family history. Thank you.

13 June 2013

Lily Klebanoff

To: Yossi Klein

Cc: An Ping

Email: klebanoff.blake@att.net

It was good to speak with you the other day. I am taking the liberty of introducing you to An Ping and her husband Ron Tiersky, who will be visiting Israel for two weeks starting Sunday, June 16. I've known An for several years. She is the Public Affairs Director of The Committee of 100, the premier organization of leading Chinese Americans in the U.S. (www.committee100.or) Her husband Ron is a professor of political science at Amherst College and is the cousin of Esther Agram. As you may recall, Esther and her husband Paul Agram came from Harbin and joined us for the 2004 conference on The History of the Jews in Harbin. More recently Esther and Paul were invited back to Harbin to celebrate their 60th wedding anniversary.

An and Ron are very interested in the story of Jews in China and I thought it might be interesting for you to meet with them when they are in Tel Aviv and to have them see the Igud Yotzei Sin office and synagogue built in memory of the Jewish communities in China. I think you will have a lot of interesting things to discuss. Please feel free to contact each other directly.

An, by the way of background, Yossi is the head of Igud Yossi Sin, Association of Former Residents of China in Israel, which is based in Tel Aviv. The organization I head in New York, the American Far Eastern Society, is affiliated with Igud. Yossi is very knowledgeable about the history of Jews in China, and the Igud has a large archive of documents and publishes a bi-annual Bulletin. I think you will find it worthwhile to meet with Yossi.

26 June 2013

L.K.

Sidney, Australia

Dear Friends,

I want to thank each one of you and all of you for changing the format of the Bulletin. It took a lot of effort to continue its publication. The new Bulletin shows perseverance and is very comfortable to read. Everyone knows the reason for the reduction - financial difficulties. The Bulletin is our way to keep in touch with our past and present and all our friends. I wish you all a happy Rosh Hashanah, and many years to come to your wonderful activities.

Five Star Refuge A Week at the Pen

by Erica Lyons

A refugee family at The Peninsula Hong Kong

The lobby of Hong Kong's Peninsula Hotel (or "The Pen" as it is often fondly referred to as) suggests the height of colonial elegance, framed by gilded columns with its marble flooring and high ceilings complete with ornately carved scenes. As the string quartet hums from the grand balcony above, over shiny silver three-tier stands of high-tea treats, with its grandeur and elegance, it is difficult to imagine that the Peninsula Hotel was once a temporary shelter for post-World War II Jewish refugees.

And while Hong Kong's Peninsula Hotel is but a very small part of the larger story of the Jewish refugees in China, it brings together the best of Hong Kong in the most unexpected way. In recent years, there has been considerable attention drawn to the remarkable history of Jews who escaped the Holocaust by fleeing to Shanghai. Beautiful stories emerge of two diverse peoples coming together in trying times in an effort to survive the darkest period in history.

Left on their own, the Jewish refugees lucky enough to make it to Shanghai faced seemingly unbearable obstacles and challenges. These burdens were however eased by the

relief work of the American Jewish Joint Distribution Committee (JDC) with assistance from the established Jewish community of Shanghai, and most notably through the efforts and resources of Horace Kadoorie.

The end of the war marked the beginning of a massive relocation plan for the nearly sixteen thousand Jewish refugees in Shanghai. Though eager to leave Shanghai, especially in the shadow of the looming internal upheaval in China, they required documentation and visas for their final destination as well as transportation arrangements and

High Holidays at The Peninsula, 1946

the necessary funds to pay for their journey.

For many of the refugees, passage was secured using Hong Kong as a transit port. This was far from ideal as they lacked the necessary paperwork to even stop over in the colony. On the Hong Kong side, Lawrence (later Lord) Kadoorie, Horace's brother, worked with the JDC who was coordinating the transportation as well as sponsoring it in most cases. Kadoorie also interceded on the refugees' behalf before the local Hong Kong government to obtain the proper authorization for the refugees to stay in Hong Kong while in transit.

Special arrangements, however, were required for even the short accommodation of the refugees. Lawrence Kadoorie responded to the crisis by coordinating temporary accommodations for refugees in the Peninsula Hotel in Kowloon. A letter from Horace Kadoorie, in Shanghai, to his brother in Hong Kong dated 7 May 1946 references some 22 Jewish refugees that had secured visas and passage to Australia but their route would require them to stay over in Hong Kong for a few days. The housing crisis in Hong Kong was acknowledged, but Horace suggested, "Maybe they could stay at the Pen and some kind of lady could look after them. All expenses, of course, would be met by the Joint [JDC]."

Charles Jordan, the JDC representative, further reassured Lawrence Kadoorie, via letter of May 15, 1946, "We are not planning to send anymore refugees via Hong Kong except on definite shipping facilities, because we realize the difficulties which will be created by such people having to remain in Hong Kong for indefinite periods of time..."

There are several pieces of correspondence that refer to small groups of Jewish refugees in transit who were accommodated in this manner. Somewhat ironically in light of events that would soon come to pass, in a letter from Lawrence Kadoorie to Mr. Jordan of May 30, 1946, he writes, "The possibility of opening a hostel for future refugees passing through the colony has been

discussed, but quite frankly it would be difficult, if not impossible, to arrange for this."

And even for those for with a promise of room and board by the Kadoories, despite their influence, it was by no means a legal right to stay in the colony as the city was already brimming over with displaced persons as well as British being repatriated and there was a concern that the refugees would compete for already limited resources. Transit visas were a must and came with strict limitations on time and privileges.

In a letter on July 4th, 1946, after accommodating the needs of another small groups of refugees in transit, Lawrence Kadoorie offers to reserve three rooms for \$800 per month each, paid in advance, for the JDC's use. The rooms would accommodate 10-12 persons "with a squash". He further suggested that Mr. Jordan consider opening an account in Hong Kong to help streamline the payment process. It was further agreed that food could be provided for the cost of \$5.50 per person per day. To supplement this, it is documented that the JDC also sent many of the refugees with \$50 each in pocket money.

On a case-by-case basis the Kadoories worked with the JDC to take care of the special needs of the refugees. In some cases this meant arranging for individual seats on flights. In other cases, hospitalization was required and, for some, burial in the Hong Kong Jewish cemetery was eventually required. It was suggested that an additional small fund for emergency use be developed to allow for the Kadoories to meet these special needs of the refugees.

Despite these well thought out plans, nothing could prepare either the JDC or the Kadoories and The Peninsula for the events of July 1946. Arrangements were made for approximately 250 refugees (the exact number was not initially known) to travel to Australia via the S.S. "Duntroon". While it was assumed that the Duntroon

would sail from Shanghai, by mid-July 1946, it became clear that this was not possible and the Duntroon would instead depart from Hong Kong. Arrangements were made between the Kadoorie brothers to accommodate this group of 250 refugees as a stay over in Hong Kong would be the only way for them to secure their passage on the Duntroon and finally make their way to Australia.

By way of correspondence between Charles Jordan and Lawrence Kadoorie, additional details were ironed out and an understanding reached. Both parties understood that in order to obtain approval from the Hong Kong government for this highly irregular stopover, there must be a detailed plan in place and assurances that the refugees' needs would be met and the group would be kept in order. The group was scheduled to arrive in Hong Kong on July 30th via the "General Gordon" and then leave on the S.S. Duntroon on or about August 5, 1946.

Further arrangements were made to send each refugee in need with \$30 of pocket money. Additional money was also set aside for emergency funds including medical expenses. On July 27, 1946, the final numbers were reported to The Peninsula and the group was to consist of 283 refugees: 141 men, 125 women, 15 children and 2 infants.

Given the room shortage in Hong Kong generally, arrangements were made to house the refugees in the hotel's ballrooms. The 6th floor's Roof Garden would be utilized for men and the Rose Room for 108 women. The remaining 17 women as well as 15 children and two infants would be housed in the Surgery on the Mezzanine Floor. Richard Flantz, who was ten years old at the time, recalls sleeping on "paliasses, like sort of straw mattresses". Records reflect 'camp' cots were used.

There was "ample" toilet space on the 6th floor in the "Gents and Ladies

Cloak Rooms" as well as two baths in the Surgery on the Mezzanine Floor. A meal schedule was arranged as well: Breakfast from 7-8, 'Tiffin' from 11:30-12:30 and Dinner from 6-7. The refugees were advised to only bring light baggage with them, as their heavy luggage would be transported directly to the godown (dockside warehouse).

While these arrangements were far from ideal, they certainly were ample to provide for the refugees' needs for their brief stay in the colony. While still in the process of settling the refugees, on July 31, 1946, Lawrence Kadoorie writes in his private diary, " I spent several hours in the godown attending to their luggage. Have just reached the office and had a bombshell...the Australian Government has cabled that it intends to withdraw the Duntroon as it is needed to carry military to New Guinea and will not be allowed to take passengers back to Australia." Kadoorie concludes the entry by stating, "Hong Kong now has its own refugee problem!"

And so the 283 refugees, settled in the Peninsula Hotel for what they thought would be a week, were to remain in the colony, some for as long as through December of that year. Initially there were discussions about whether or not to return these refugees to Shanghai, as the Duntroon's delay was indefinite but the JDC and the Kadoories knew that there was a far better chance of finding transport from Hong Kong and a return to Shanghai would only further prolong their ordeal. Without visas, the refugees were unable to earn money leaving them to rely almost entirely on the basic food and modest supplies provided by the hotel staff. The Hong Kong Jewish community, though also still readjusting to postwar life, assessing their own loss and damages and for many fairly newly returned from Japanese internment camps, quickly mobilized themselves to supplement

the efforts of The Peninsula.

A Jewish Women's Association was immediately conceived to help distribute good to the refugees. Mrs. J. Frenkel served as chair this new organization which is referenced several times in the Kadoorie's correspondence for their role in providing the refugees with much needed essentials as well as extras like baskets of fruit and candy. In later correspondence, the work of other women in the newly formed organization are cited, namely Dr. Sophie Bard, Mrs. Godkin, Mrs. Frenkel and Mrs. Poliak. Mr. Lew Cohen served as the local Jewish Welfare Officer and Captain Hebert, of the national Jewish Welfare Board, likewise also played leading roles in seeing that needs were met.

But the efforts were by no means limited to those in official capacities or to those in the newly formed organization. Mr. Weiss, a prominent member of the community, arranged a junk (leisure boat popular in the colony) outing and picnic for the children and their mothers in August. Lawrence Kadoorie also reported to Mr. Jordan that transportation for 60 was being arranged to take some of the refugees to his own home for a picnic and swim in the later part of the month. Richard Flantz recalls a local member of the Hong Kong Jewish community taking him for ice cream for his first time and taking him to swim, another first for him, out at Repulse Bay. Additionally, it should be remembered that this was a resourceful group of survivors who demonstrated the ability to not merely survive but to live life to the fullest despite the deprivations they suffered in Shanghai. There are even stories of refugee-organized markets for trading goods in the hotel's lobby. Fred Antman, now living in Australia, was also among this group of 283 refugees. Born in 1930 in Germany, he was but 16 years old at the time of his family's unplanned extended stay in The Peninsula. He recalls, "The

staff of the hotel was fantastic... And I could not speak more highly of them as the, the hotel staff looking after us in a very awkward sort of a situation, you know. We had a Jewish New Year festival coming on and there is a very big day in the Jewish calendar and they made a certain provision for a room available to us, which we used to conduct our holy services, which we did. And they even provided us with a very festive meal on that New Year's night; a little different to what we had previously, you know, but they could not do enough for us, and I will never forget the wonderful manner in which almost like brotherly love, that came from them looking after us." He speaks fondly of memories of football matches against The Peninsula Hotel staff.

Overall though, despite the best efforts of the hotel, the Kadoories, the JDC and the Hong Kong Jewish community, this group of refugees were weary and grew restless and tired of living in a state of impermanence. Their one-week stopover in late July had now seen them through all of the summer and through the Jewish High Holidays. A request, via correspondence in September 1946, was made by the Jewish community of Manila to the Kadoories to begin moving some of their refugees through Hong Kong. Despite the willingness on the part of the Kadoories and the local Jewish community, this simply was inconceivable at the time given how far tight space and resources had already gone not to mention the flexibility on the part of the Hong Kong government in agreeing to allow the refugees to enter the colony in the first place and then their willingness to allow them to stay on for so long beyond the stay of an ordinary transit visa. By September, arrangements began to be finalized to finally move the refugees on to Australia but this was done in a piecemeal fashion, some leaving on small ships and other on small aircraft. Antman,

whose family was finally able to leave in mid to late October 1946, recalls the elderly being the first to be moved out followed by the families with young children. The last group remained in Hong Kong through December 1946.

Throughout the years that followed, other refugees similarly found themselves on the receiving end of Hong Kong Jewish hospitality but none in an ordeal as drawn out as the Duntroon's ill-fated passengers. And as the historical record should reflect, the Kadoories played an incredible role in providing for the refugees in Shanghai as well as in Hong Kong with the backing and support of the JDC. Throughout the postwar years, the Kadoories served in many roles including acting as an informal postal and telegraph service for the refugees and sometimes even as medical advocates for refugee patients. Perhaps though the true measure of the care the refugees received while in Hong Kong can be best summarized in a letter by Ms. Rosa Huber following the death of her mother while she was in Hong Kong. To Sir Lawrence Kadoorie, she writes in August 1946, "It was a great comfort for me to learn that we were so fortunate to find in you a noble man and friend... There are no words enough to express the feelings of my deepest and sincerest gratitude. May God the Almighty reward you for all the good you have done to us."

And while for most Hong Kong was but a brief stopover, for others it became one more hurdle to cross in a long struggle to build new lives for themselves. As for Antman, he recalls how he stayed at The Peninsula a few times on return trips to Hong Kong, "out of memory lane, I naturally went as a customer to The Peninsula, not as an immigrant."

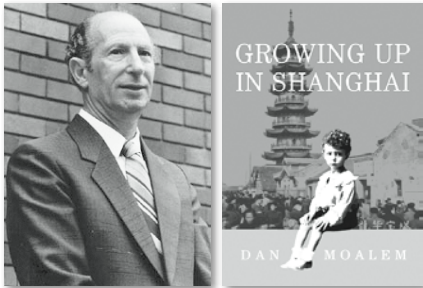
And so his story has come full circle. Many decades have passed since he, along with the 282 others, were displaced refugees sleeping on army

(Continued on page 56)

Book Review

GROWING UP IN SHANGHAI

By Dan Moalem

Dan Moalem, born in Shanghai in 1930, was raised in a conservative Sephardi family. His family's life centered on the Synagogue, of which his father was Shamash, and on his school. In his early years, he was a much protected child, with an Amah watching his every move. Much of his childhood was spent immersed in his vast extended family, and many hours each week were taken up visiting and socializing with them. Dan's school life was active and productive, and he enjoyed the many activities that his school offered. He was a versatile all-rounder, excelling in his studies as well as in many sports. His exposure to the Chinese people, their lifestyles, beliefs, traditions and practices, considerably broadened

his horizons. His vivid descriptions of life in Shanghai recapture a vanished time.

His education was interrupted when the Japanese invaded China. The family, as British subjects, were interned at Lunghwa Camp, from 1942-1945. At war's end, Dan embarked on an intensive study program in order to catch up with his education. He became School Captain, and at the end of 1947 sat for the Senior Cambridge examinations. He passed brilliantly. Then he studied Engineering at Aurora University in Shanghai - in French. During his time there, Communist forces captured Shanghai, and he was part of the celebrations when the People's Republic of China was proclaimed in October 1949. Dan completed his studies under the new regime. In late 1950, he migrated with his family to Sydney, Australia.

In Sydney Australia, Dan first worked as an Electrical Engineer, but after a year took up teaching and lecturing in Mathematics. He authored 28 Mathematics books which were

widely used. He was quickly promoted with the Department of Education and became Head of a Mathematics Department in a High School, a position he held for 14 years. He progressed to become Principal, a position he held for 20 years.

Dan married Ruth in 1956 and together had two daughters Jennifer and Linda. They have one grandson Ty who gives them much pleasure. The family is very close knit.

Ruth and Dan lead an active life in sport and involve themselves in B'nai B'rith and the social life of the Jewish Community. They have travelled widely and have visited his extended family in many parts of the globe. Even in retirement, Dan and Ruth lead a highly active life and Dan liaises with the Jewish Museum in Sydney who has been given the Royalties to his book and the Museum markets and displays it. Ruth and Dan have revisited Shanghai a number of times and have contributed much to the displays at the Jewish Museum there.

Five Star Refuge - cont'd from pg. 55

cots and existing on a meal allowance of \$5.50 per day. And while the city outside this icon rapidly reinvents itself, The Peninsula remains steeped in tradition and history. And if you

close you eyes, for just a moment, as you sit at afternoon tea, perhaps you can imagine the band of refugees wandering through the lobby, congregating on the grounds outside,

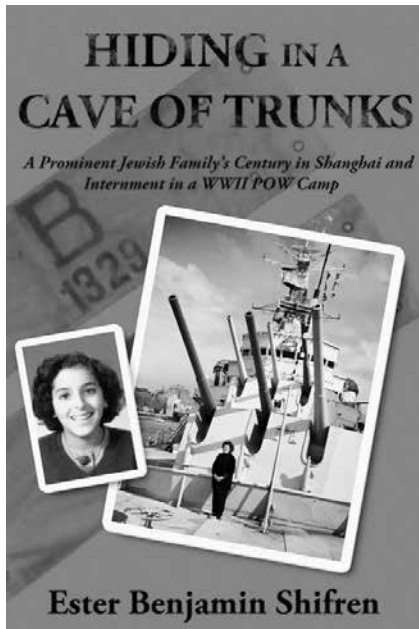
sharing what little they had as they patiently waited to start their new lives.

Asian Jewish Life

Special thanks to the Hong Kong Heritage Project for use of their archives and for permission to use their photographs as well as to Fred Antman for use of his photographs. The quotes from Fred Antman were taken from a Hong Kong Heritage Project interview of Mr. Antman on March 11, 2008. The quote and information from Richard Flantz was taken from his interview with the Hong Kong Heritage Project on April 5, 2008.

Hiding in a Cave of Trunks

by Ester Benjamin Shifren

In our previous Bulletin we gave you a review of **HIDING IN A CAVE OF TRUNKS**

A Prominent Jewish Family's Century in Shanghai and Internment in a WWII POW Camp

By Ester Benjamin Shifren

Shanghai born Ester is presently on a speaking and signing tour in Buffalo, NY and Toronto; and is a featured speaker at several venues, participating in various "expert" panels. Her book was accepted in Dan Poynter's Annual Global Ebook Awards competition. She has since also launched the Kindle e-book version of her book at Amazon.

Exodus to Shanghai: Stories of Escape from the Third Reich

By Steve Hochstadt

Reviewed by Anson Laytner

Being a friend and colleague of Dr. Hochstadt, I probably should have recused myself as a reviewer of his book, but I took on the task and hoped that I would find the book favorable. Had I not, someone else would be writing this review rather than me.

I am happy to report that Exodus to Shanghai is delight to read. Hochstadt has assembled a wonderful cast of former Shanghailanders to tell their collective story of escape, survival and return, to which he has added his own lucid and insightful commentaries.

As Hochstadt notes in his introduction, recording oral histories and using them to write history has its own unique set of challenges. Can a person remember events accurately or is any memory, like the initial experience itself, necessarily subjective? But then too, all histories are subjective once one digs into causes and effects of the facts. Not even something as tangible as a universally accepted event is free from interpretation. Hochstadt ultimately decided that the oral histories of these former refugees were worth preserving and sharing and consequently our understanding of the Shanghai refugee experience is so much the richer for it.

Hochstadt has taken the unusual step of breaking apart the former refugees' stories so that they present a kaleidoscopic view of a number of shared experiences. The reader is thus able to view these experiences from up to 13 perspectives as his subjects reminisce about life in the Third Reich, leaving home, culture shock and community creation in Shanghai, living in the Designated Area, the end of the war, after the war, deciding where to leave after Shanghai, beginning another new life, and a summing up of their refugee experiences.

The way the book is written is both its strength and its weakness. On the one hand, we benefit from hearing

multiple perspectives on common themes and there is even some dramatic tension as we follow 13 individual stories from episode to episode to their conclusion. On the other hand, some of these stories are so compelling that one sometimes wishes to read them in their entirety without the interruption of another

person's story. "Wait your turn," I found myself thinking, "I want to find out what happened to so-and-so when she got to Shanghai." In the end, however, everyone has his or her turn and all the stories get told, so it all works out.

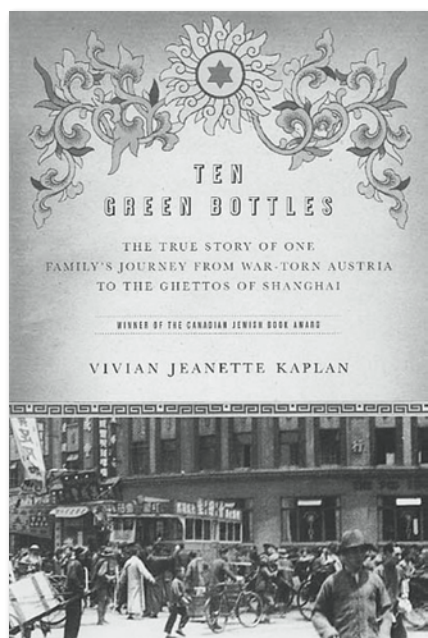
The book is graced by Hochstadt's scholarly, but not academic,

introduction and conclusion which, when added to his prefaces to each chapter, offer a concise history of the Jewish refugee experience in Shanghai. All in all, this remarkable book offers a valuable contribution to the fields of Holocaust and Chinese history.

**Book review from Points East,
volume 28, #1, 2013**

Ten Green Bottles: The True Story of One Family's Journey from War-torn Austria to the Ghettos of Shanghai

by Vivian Jeanette Kaplan

To Nini Karpel, growing up in Vienna during the 1920s was a romantic confection. Whether schussing down ski slopes or speaking of politics in coffee houses, she cherished the city of her birth. But in the 1930s

an undercurrent of conflict and hate began to seize the former imperial capital. This struggle came to a head when Hitler took possession of neighboring Germany. An...more To Nini Karpel, growing up in Vienna during the 1920s was a romantic confection. Whether schussing down ski slopes or speaking of politics in coffee houses, she cherished the city of her birth. But in the 1930s an undercurrent of conflict and hate began to seize the former imperial capital. This struggle came to a head when Hitler took possession of neighboring Germany. Anti-Semitism, which Nini and her idealistic friends believed was impossible in the socially advanced world of Vienna, became widespread and virulent.

The Karpel's Jewish identity suddenly made them foreigners in their own homeland. Tormented, disenfranchised, and with a broken

heart, Nini and her family sought refuge in a land seven thousand miles across the world.

Shanghai, China, one of the few countries accepting Jewish immigrants, became their new home and refuge. Stepping off the boat, the Karpel family found themselves in a land they could never have imagined. Shanghai presented an incongruent world of immense wealth and privilege for some and poverty for the masses, with opium dens and decadent clubs as well as rampant disease and a raging war between nations.

Ten Green Bottles is the story of Nini Karpel's struggles as she told it to her daughter Vivian so many years ago. This true story depicts the fierce perseverance of one family, victim of the forces of evil, who overcame suffering of biblical proportion to survive. It was a time when ordinary people became heroes.

REMEMBERING HOW SHANGHAI SAVED JEWS

The back of the Shanghai Ghetto 70th-Anniversary commemoration medal depicts a harbor scene with one of the ships that carried Jewish refugees to Shanghai during World War II while seagulls fly overhead in a formation resembling the number 70.

Jerusalem Post – July 11, 2013

Far East of Eden

By AMANDA LEE

A collaboration of efforts to explore Jewish identity in China brings together young Jews of many backgrounds

The Jewish leadership and Asian worlds collided at Destination Shanghai, where Jews from India, Japan, Australia, Singapore, Turkey, Austria, Israel, the UK, the US and, of course, China, converged to explore Jewish identity with a Chinese twist. Destination Shanghai included Limmud Shanghai, a cross-communal Shabbaton for predominantly Asia based young Jewish professionals, and a Holocaust Remembrance Day commemoration marking the 70th anniversary of the Shanghai ghetto.

The collaboration between the Joint Distribution Committee, Limmud and the Schusterman Philanthropic Network took place over four days in April. As co-chair of the JDC Entwine trip, I was one of 17 young Jewish leaders from America, Israel and the UK, in China to learn about a completely different Jewish community.

Having been on a JDC mission to Haiti, I was determined to find out about its work in China.

After Destination Shanghai, we spent another four days meeting Jewish leaders in Shanghai and Beijing, and heard from Kehillat Beijing, Moishe House, Chabad, entrepreneurs and the Hong Kong JCC. We learned about the nuances of being Jewish in China; specifically creating communities where all are expats and transient, and also taking into account that the Chinese offer “freedom of religion” to only five religions - and Judaism is not one of them.

Indeed, the organizers of the Holocaust Remembrance Day commemoration told us that they only received government permission to use the Ohel Rachel

Synagogue a couple of weeks before the service, leaving very little time to pull the event together. I found it hard to get my head around the state owning religious buildings such as the synagogue, which is now part of the government’s Department of Education.

The Jewish community gets permission to use it on Rosh Hashanah and one day of Hanukkah. There are an estimated 20,000 Jews throughout the Far East, including many expats and those from indigenous Jewish communities. In China, there are about 5,000 Jews on the mainland and 4,000+ in Hong Kong. Where in the early 20th century Shanghai had three coexisting Jewish communities - Baghdadi Jews from India, Russian merchants escaping pogroms and some 25,000 Holocaust refugees (most famously including the Mir Yeshiva) - today a few hundred Jews live there. Like many other Asian cities, Shanghai is a temporary home to many Jews of disparate nationalities with different beliefs and perspectives. Remarkably, the program reflected this diversity.

“What distinguishes the Chinese Jewish community is its being a mostly transient community comprised of expats,” trip co-chair Rachel Greenberg put it. “It is a very different melting pot from the Shanghai Jewish community to the New York one, and it was strange for there to be so few Chinese people attending.”

We witnessed a distinct Jewish fluidity - a valuable collaboration among all of the denominations, be it Chabad or liberal, newly minted college grads or established

executives - among various leaders and members who were a part of the same community conversation.

Stacy Palestrant embodies this spirit. She was one of the founders of Kehillat Beijing, the liberal, peer-led, innovative Jewish community in Beijing, and sends her children to a Chabad school. Every month she ensures that her family attends liberal and Chabad services and hosts travelers from any background.

“Our communities have tremendous potential to grow and develop with Jewish families and individuals moving to Asia in increasing numbers,” Palestrant said. “The challenge, however, is how do we create community when we all come from such different Jewish backgrounds and orientations.”

Working and interacting so positively is something that we are still striving for in London.

“Destination Shanghai, like other immersive experiences, brought together young Jews from all around the world and catalyzed Jewish connectivity and a sense of purpose,” said Sarah Eisenman, JDC Entwine executive director. “These kinds of powerful global experiences are built through a network of invaluable partnerships with the Schusterman network and Pears Foundation.”

After a fascinating Limmud, the JDC group joined local Jewish leaders to celebrate Shabbat in a downtown hotel. Some participants attended the liberal prayer service, while others went to Chabad. Melissa Lax, meanwhile, led us on a walking tour around Jewish Shanghai. A young Jewish business development and marketing consultant, Lax shared

her insights on living and working in China. Being able to meet people like her and others at Beijing Moishe House provided a great opportunity to branch out.

Seth Cohen, director of network initiatives at the Charles and Lynn Schusterman Family Foundation, encouraged us to use our new connections to innovate within our own communities. He challenged us to "continue to network globally, learn strengths from other communities and apply them in your own." I applied this idea the next day, while brainstorming with three Mumbai Jews on how to bring Limmud to their community.

The 70th anniversary commemoration of the establishment of the Hongkou Ghetto in Shanghai was held in the Shanghai Refugee Museum.

The day-long program included the incredible story of JDC hero Laura Margolis, who organized emergency relief for up to 10,000 Jews in

Shanghai in 1941; a Yiddish theater performance by Zalman and Avram Mlotek; a talk about Jewish unity and community building by Will Recant, assistant executive vice president of the JDC; and a tour of the Jewish refugee museum and the former Shanghai ghetto.

I was surprised to learn that the Chinese government commissioned the Holocaust exhibition to educate youngsters, as the subject is currently not on the national curriculum.

Twenty thousand Jews were crowded into the Shanghai ghetto's one square mile during the second half of World War II. The many remnants show what life was like there, including restored Jewish shopfronts. The original buildings that housed the Jewish theater and primary school still survive with clues as to what they were used for, with photos making up an exhibit in the museum itself. Despite the cramped conditions and curfews, the Jews interacted

frequently with the local residents, who refused to call it a ghetto - it was known as the "Restricted Sector for Stateless Refugees."

"JDC is incredibly proud of the authentic, local expressions of Jewish life showcased at Destination Shanghai, and remains dedicated to ensuring that future gatherings and other regional programs maximize the thrilling talents of Jews in Asia and their peers around the globe," summarized Judy Amit, regional director of JDC programs in Africa/Asia. "Undoubtedly, emerging Jewish life in this part of the world is fueled by past successes, unbridled passion, and the promise of new and innovative approaches being offered by community members of every generation."

By Permission
of the Jerusalem Post
Jerusalem Post Magazine
6 June 2013

60

I
g
u
d

y
o
t
z
e
i

S
i
n

"SINYON" A CHINESE SHOPPING CENTER IS COMING SOON TO HAIFA

MADE IN CHINA is old news. SINYON is something really new and brings China to Israel in a big way. It is a nationwide chain around the world and a first in Israel, to be followed by five other branches across Israel.

The opening is planned for August 2013 and SINYON will be located at the International Convention Center in Haifa. There will be free parking in an enormous car park with 2000 parking spaces.

SINYON will open with a spectacular ceremony that will include breathtaking performances by a Chinese circus and other attractions. The mix of stores emphasizes an exciting shopping spree offering high

quality service, great products, and a wealth of opportunities covering:

Fashion; Beauty care; Furniture and home products; Electrical and electronic appliances; Leisure and toys; Food and Food products; Car agencies; Performances; Language schools; Cooking; Chinese medicine; Feng Shui; Chinese arts; Restaurants, and more...

CHINA WAS NEVER CLOSER

SINYON is located at Haifa's southern entrance, where major highways meet, and enabling easy access for customers.

From the North - Highway No. 4, the main artery for traffic, coming from

Acre and the Kiryot to lower Haifa.

From the South - Highway No. 2 or 4, for traffic coming from Tel Aviv, Zichron Yaakov and Tirat HaCarmel.

From the East - SINYON is located at the entrance to the Carmel tunnels, close to Freud Road, the main artery from the Carmel Mountain.

Public transportation from every part of the country:

- Hof HaCarmel central bus station - 5 minutes walking distance from the train station.
- Haifa's main bus terminal - the southern point of Metronit - the city's new rapid transit system is adjacent to the SINYON.

Watch for the Opening Date!

Christian Missionaries Threaten Survival of Kaifeng Jews

Author Anson Laytner

After two centuries of slow decline, the Kaifeng Jews of Central China, who now number only in the hundreds, are again struggling to revive their community. Credit this to a moderately more open Chinese society, the Internet, and the intermittent presence of visiting, knowledgeable Western Jews. And, as in past centuries, Christian missionaries are also present, hoping to redirect the Kaifeng Jews along Christian paths.

The chief player in the endeavor to convert the Kaifeng Jews is an American Judeo-Christian named Timothy Lerner, who founded the first Jewish school set up in Kaifeng in modern times.

After studying in China in 2000, Lerner traveled to Kaifeng to open the Yiceleye (Israelite) School, instructing the Jewish descendants in Hebrew and gathering those interested for Shabbat dinners and festival celebrations.

In addition, Lerner was able to arrange for a number of young Kaifeng Jews to receive scholarships to live and study in Israel with the help of the Israel-based Shavei Israel, an organization dedicated to returning “lost Jews” to the Jewish homeland—a Zionist mission that coincides with that of the Judeo-Christians and their Christian supporters, who also seek the return of all Jews to the Land of Israel. Shavei Israel is neither a Christian nor a Judeo-Christian organization, although it works with Christian groups to accomplish its own ends.

Almost immediately, suspicions were aroused among some of the Kaifeng Jews about Lerner’s intentions. Shi Lei, the first Kaifeng Jew ever to study in

Israel, both at Bar Ilan University and at a Jerusalem yeshiva, was the first to sound the alarm. He blames Lerner for proselytizing the still Jewishly uneducated and somewhat naïve community.

However, in 2004, Israeli Michael Freund, head of Shavei Israel, and two Orthodox Israeli rabbis, Shlomo Riskin, chief rabbi of Efrat, and Eliyahu Birnbaum, a representative of the Israeli Ministry of Religions, led a delegation to visit Kaifeng and found no evidence of proselytizing materials or activities at the school. When I visited Kaifeng in 2009 as president of the Sino-Judaic Institute, I likewise saw nothing that would raise my suspicions.

But Lerner, who remained in Kaifeng for about two years, had his visa revoked by the Chinese government for evangelizing and was expelled from the country.

Following Lerner’s expulsion, Zohar Milchgrub, an Israeli Chinese Studies major, visited Kaifeng on the recommendation of his professor and remained there to teach Hebrew for several months at the Yiceleye School. When Milchgrub left, a young American Jew, Eric Rothberg, took his place. While working there for a year, Rothberg uncovered troubling information about Lerner. After finding a “Jesus prayer” at the school, he became distraught with Lerner’s continuing influence and convinced a large segment of the community to leave and form its own school, Beit HaTikvah.

Although the Sino-Judaic Institute, Kulanu and other Jewish groups

transferred their support to the new school, Lerner’s school continued to flourish with the support of Hong Kong Christians.

I believe Lerner’s ability to get young Kaifeng Jews to Israel is the reason for his ongoing influence there. Kaifeng Jews want their young people to go to Israel to study and/or to make aliyah because both are a means for economic advancement, opportunities for which are lacking in Kaifeng. Lerner, both through his evangelical Christian associations in Europe and Judeo-Christian connections in Israel, as well as his links with the well-intentioned Shavei Israel, has the proven ability to make this happen. In my estimation, his ability to get young Jews to Israel accounts for the draw of Lerner’s school and contributes to the continued presence and influence of Christian missionaries in Kaifeng.

Rothberg, who now serves on the Sino-Judaic Institute Board of Directors, believes that the only way to eliminate Christian influence in the community is to fully support the community’s wishes to send their children to Israel and also to support the Beit HaTikvah School as an alternative to the Judeo-Christian Yiceleye School.

According to Bob Davis, in an August 2011 Wall Street Journal article, Lerner says he set up the “Kaifeng Israel School” to help Kaifeng Jews “learn the Jewish lifestyle” and to move to Israel. Lerner “says he doesn’t try to convince anyone to follow his religious beliefs,” according to the Journal. Lerner can easily connect the Kaifeng Jews in Israel with one of the estimated 120 Judeo-Christian congregations,

comprising some 10,000-15,000 believers, which operate there.

So here is the conundrum: Lerner has done good work in Kaifeng. He opened the first Jewish school there and taught Kaifeng Jews basic Hebrew, Jewish history and Jewish culture. He helped send a number of young Kaifeng Jews to Israel, where they remain—either converted to traditional Judaism, or still learning about it. But I believe there is enough evidence to suspect that conversion is his ultimate goal, just as it has been with other Christian missionaries in the past.

Here in the U.S., Lerner maintains a website for his Kaifeng activities, the Association of Kaifeng Jews (<http://www.theakj.org>). According to the website, “the Association of Kaifeng Jews (AKJ) is a not-for-

profit, non denominational 501(c)(3) organization dedicated to assisting the Jews of Kaifeng, China.” It claims to be “the only organization solely dedicated to assisting the Kaifeng Jewish community.” Nowhere is Lerner’s Christian theology on display. It is time for Lerner to publicly discuss his intentions in Kaifeng, so that the Kaifeng Jews can at least make an informed choice.

The Beit HaTikvah school probably represents the best and final chance for the Kaifeng Jews to connect authentically with their Jewish heritage. Besides helping to fund the facility, the Sino-Judaic Institute and Kulanu also provide online instruction in Chinese and English on a variety of Jewish subjects, and Shavei Israel has enabled young Israelis to teach in

Kaifeng for months at a time.

But more help is needed. It is crucial that a Chinese/English/Hebrew speaking teacher and community organizer be hired and placed in Kaifeng. The presence of this individual could transform the situation in Kaifeng, simultaneously curtailing the influence of Christian missionaries and providing the impetus for a revival of a real Jewish community there.

The Kaifeng Jews have clung to their Jewish identity for centuries. Now they are experiencing a fragile rebirth as China has opened up. It is incumbent on Israeli and Diaspora Jews to help them reconnect with their all-but-vanished heritage. Together we can make a real difference.

**Sino-Judaic Institute:
Points East - March 2013**

CHINESE POSTGRADUATE STUDENTS ARRIVE IN ISRAEL

Post Graduate Students at Ben Gurion University

On 19 April, Sino-Israel Global Network and Academic Leadership (SIGNAL), welcomed three Chinese postgraduate students from the China University of Petroleum (CUP).

Beijing-based CUP is the top petroleum science and engineering-focused university and the single most influential energy university in the country. As part of an ongoing cooperation between SIGNAL and CUP that began in May 2012, the post-grads are spending almost a

month researching about Israel, its history and its people.

They are being hosted by Ben Gurion University’s Research Institute for the Study of Israel and Zionism at the University’s campus in Sde Boker. This cooperation heralds the beginning of a long term plan for ongoing China-Israel academic collaboration.

The visit follows CUP professor Bai Yingqian’s completion of SIGNAL’s full semester Israel Studies Program Faculty Training Seminar at Bar Ilan University. Like Professor Bai, the post grads were sent on the recommendation of the CUP administration that seeks to strengthen Israel-China ties.

Since late 2011, SIGNAL has established Israel Studies Programs (ISPs) in Henan, Shanghai, Xinjiang and Chongqing. This year ISPs

will begin in Yunnan and Shaanxi Provinces. The academic visit by the post-grads from CUP will help advance the ISPs at those universities. “SIGNAL is very pleased with the arrival of the students from CUP,” said SIGNAL Managing Director Binyamin Tjong-Alvares. “Ben Gurion University and SIGNAL are both working to promote academic cooperation with China and we aim to channel many more high-caliber students from across the PRC to Ben Gurion’s exceptional Israel Studies Program,” he said.

SIGNAL, was formed in 2011 for the purpose of enhancing China and Israel’s strategic, diplomatic, cultural and economic relationship through academia.

Jewish Times Asia - May 2013

Chiang Tribe in China Game From the Far West

In the mountainous area of northwest China, west of the Min River, near the border of Tibet, in Szechuan lives an ancient people called by the Chinese, Chiang or Chiang-Min, who numbers about 250 thousand people.

The language of the Chiang tribe had been forgotten and they had also lost their ancient script. Today they speak Chinese and two other languages, one that originates from Tibet and the other is a slang which is called Chiaring.

The area in which they live is famous for its rare animals and plants including the Panda bear. The Chiang people live in villages similar to fortresses which are generally built on hilltops. In the past they were a great people who ruled the provincial territories from Kansu in the north to Liyunan in the south. Historical maps during the Han dynasty (3rd century BCE - 3rd century CE) show that this tribe the Chiang spread to the northwest part of China. They themselves see themselves as immigrants from the west who reached this area after a journey of three years three months. The Chinese treated them as Barbarians and they related to the Chinese as idol worshippers.

Hate and enmity existed between the Chinese and this tribe for a long time. They lived independently until the middle of the 18th century when they became part of the general population to earn more freedom. The religious pressure from the Chinese, the spread of Christianity, and the influence of intermarriage caused the Chiang tribe to generally and greatly give up their special monotheistic way of life. However it is still possible even today to learn about the past traditions of the Chiang tribe through their

customs and their faith which they still keep. This tribe had been living a special Israeli way of life for 2300 years.

According to their tradition, the Chiang tribe is the descendant of Abraham and their forefather had 12 sons. Those among them who did not take Chinese wives after their victory in war still look Semitic.

The character traits of this people are integrity, love of neighbor, mutual aid, generosity, modesty, shyness,

gratitude, and stubbornness. They also have a fear of heaven or respect for God.

They believe in one God whom they call Abachi meaning the father of heaven, or Mabichu, the spirit of heaven, or also Tian, heaven. As a result of Chinese influences they all call Him God of the mountains as the mountains are the central place for worship of God.

Their concept of God is that of an all-powerful God who watches over the entire world, judges the world fairly, rewards the righteous, and punishes the wicked. This God gives them the opportunity to do repentance and to gain atonement for their actions. In times of trouble, they call God Yahweh.

They also believe in spirits and demons and they are forbidden to worship them, but this is probably a Chinese influence. In the past they had written scrolls of parchment and also books but today they only have oral traditions. They themselves do not understand the prayers that they recite every week.

The Custom of Sacrifice Among the Chiang Tribe

The Chiang tribe lives a very special way of life based on the offering of animal sacrifices which seems to have been seen among the Ten Tribes of Israel. It is forbidden to worship statues or foreign gods and anyone who offers a sacrifice to another god faces the death penalty.

This worship is performed in two ways. It is public sacrifice on platforms erected on mountain tops on which they build altars of stone which may not be fashioned with tools and on which they offer special sacrifices.

They also have domestic or personal sacrifices on domestic altars built on flat surfaces on the roofs of their houses. There is an atmosphere of holy worship in all these sacrifices. They are performed by priests whose priesthood is passed down through inheritance from father to son. This was the same in ancient Israel.

These priests wear clean white clothes and perform the sacrifices in a state of purity as the priests in ancient Israel did (1 Samuel 15:27). I recall that Japanese Shinto priests also wear clean white clothes at holy events.

The priest of the Chiang tribe wears a special head turban. The priest is ordained in a special ceremony in which sacrifices are also offered.

Unmarried men may not be a priest, which was the same in ancient Israel (Leviticus 21:7, 13).

The Chiang tribe does not have statues of images but they do have two symbols of holiness. A clean white sheet of paper and a piece of natural white stone. These symbolize absolute purity and perhaps the written parchment which they had in the past. Before one worships God, you must become holy and purify yourself.

It is perhaps because of the Assyrian influence of the past that they try to build their altars next to trees or branches. The altar itself is built of earth which is molded into stones which are then laid one on top of the other without being cut or fashioned by any tool of metal. It is important to remember that in the Torah, the ancient altar could not be made of cut stones (Exodus 20:25), since the sword or whatever tool to be used to cut the stone was also an instrument of war and harm.

The main part of the service is performed at night perhaps to conceal it from other Chinese or because of the special effect of the silence and the tranquility of night. This was also ancient Israeli tradition. It is interesting that the important rituals of Japanese Shinto religion are also performed at night.

Before the offering of sacrifices, one is required to wash one's self and one's clothing and to dress in clean garments. Sacrificial animals themselves must be washed and purified. There is a special place for purification and washing. The elders and priest place their hands on the head of the sacrifice which is to be slaughtered then offer their prayers. Strangers are forbidden to approach the place of worship. The priest of the Chiang tribe performs the service solemnly. "Unclean ones" are also forbidden to approach the service (Leviticus 21:17-23). These were the same in ancient Israel.

The purpose of the sacrifice is a

type of atonement and to bring God's blessings upon those offering the sacrifice. The sacrifice has the purpose of taking away sin and blood must be sprinkled on the corners of the altar to be granted atonement and to have one's prayers accepted.

Prayer Words of the Chiang Tribe

One of the prayers pronounced by the priest of the Chiang tribe in China includes the following prayer: "Priest of God, You are the Priest of the generations who are witnesses to the fact that our sacrifice is pure and has not been changed by us, but has been performed in the same manner since ancient times. We hereby fulfill our vows. We have not eaten impure foods for three days and we have not been in impure places. We have gathered in the holy place, the bundles of grass for the sprinkling of the blood are in their places and we have brought the sacrifices and have lowered the rope on the bundles of grass for the sprinkling of the blood." Following the prayer many of the organs of the animal are burnt with the meat in the fire and the priest receives the shoulder, the chest, the legs, and also the skin, and the meat is divided among the worshipers. At the time of the sacrifice 12 flags are placed around the altar in order to teach that they originate from a father who had 12 sons. This system

of sacrifices is very similar to the sacrifices brought in ancient Israel at the time of the dispersion of the Lost Tribes.

Among the ceremonies that the Chiang tribe has include the sprinkling of blood on the doorpost to insure the safekeeping of the house, and the laws of levirate marriage which was an Israeli custom as I mentioned earlier. It is considered shameful for a woman to leave her hair uncovered and therefore, they wear white scarves. Mixed dancing of men and women does not take place. And they have a custom of closing all forests for 50 years after which they have a special ceremony to mark their opening. This is like a custom in ancient Israel.

The Chiang tribe also has a purification of the earth as well as a ceremony with a white scroll or parchment. They show great love for parchment and take care to make sure that it remains unblemished. They also practice trances for witchcraft and to expel demons and this may be a Chinese influence.

The Chiang tribe has a new year feast, a feast of feasts, and a feast of thanksgiving, but circumcision is not performed. But after the 7th day or at the eve of the 40th day of the child's life, a white rooster is slaughtered in the child's honor and he is given a name.

From: Jewish Messiah

SEARCH and RESEARCH

18 May 2013

Michael Drake Alpert to Jonathan Goldstein-USA
E-mail: mdalpert@gmail.com

I am an American Jewish medical student currently studying abroad in China. One of my local friends is currently working to restore the original synagogue in Harbin and has asked my help in tracking down photographs and blue prints of the original interior. I noticed your name in an obituary for Teddy Kaufman and I thought you could possibly help with this project. Please let me know if you know of any resources that may be of assistance for us. Thanks for your help.

CHINESE JEWRY: A HISTORICAL OVERVIEW

Compiled by Joy Katzen-Guthrie

Jewish Heritage Tours of China

Some historians trace a Jewish presence in China to the time of the first Temple, when Israel was divided into two kingdoms. In approximately 721 B.C.E., the Assyrians invaded the northern kingdom, exiled the ten tribes living there and enslaved them in Assyria. Legend and some historical evidence indicates one or more of the ten lost tribes may have found its way to China and settled there. The B'nei Menashe, a community of Jews still living in India as well as having emigrated to Israel, has passed down for 2,700 years an oral history describing their escape from slavery in Assyria to Media/Persia, through Afghanistan, toward Hindu-Kush, then to Tibet, then to Kaifeng, reaching the Chinese city around 240 B.C.E.

The B'nei Menashe believe their ancestors went in various directions from China, some to the Mekong River into Vietnam, the Philippines, Siam, Thailand and Malaysia, some to Burma and west to India. In the 1970's, the community began researching the origins of its religion and came to the conclusion they were descended from Jews. Evidence of their Jewish roots includes a variety of ancient customs such as performing circumcision on the eighth day following birth, honoring levirate marriages, offering sacrifices on altars and wearing shawls that resemble the Talit. Over the years, they began to learn and practice Judaism. Today about 5,000 practice as Jews in Northeast India and across the border in Myanmar. Since 1997, Bnei Menashe have immigrated to Israel, where they have formally converted and have become an important community within Israel.

In the mountainous area of northwest China near the Chinese-Tibet border lives ancient people called Chiang or Chiang-Min of West Szechuan, who number about 250,000 living in fort-like villages in the high mountain ranges, who may be descendants from the Lost Tribes of Israel. The Scottish missionary Torrance, who visited Cheng-du in the early 1900's, insisted the Chiang-Min strongly resembled the Israelites. He noted that their customs were reminiscent of ancient Israelite tradition, including the use of an ancient Israelite-like plow drawn by 2 oxen, never by ox and ass together (according to the Biblical stipulation, "You shall not plow with an ox and ass together."). The Chiang-Min believe in one God, and like the ancient Israelite priests, the Chiang-Min priests wore girdles to bind their robes and bore a sacred rod shaped like a serpent, reminiscent of the brass serpent fashioned by Moses in the wilderness.

Rabbi Marvin Tokayer, a foremost scholar of Jewish history of Asia, has provided additional research regarding the Chiang-Min people. Their language has been lost along with their ancient script. Today they speak Chinese and languages that originate from Tibetan and a slang called Chiaring. Historical maps during the Han dynasty (3rd century BCE - 3rd century CE) display the spread of this tribe through the northwest part of China. They see themselves as immigrants from the West who reached China after a journey of three years and three months, living independently in a monotheistic way of life until the mid-18th century, when they assimilated. According to their

tradition, they descended of a forefather Abraham with 12 sons. Their belief is in one God whom they call Abachi, meaning father of heaven, or Mabichu, spirit of heaven, or Tian, heaven. This all-powerful God watches over the entire world, judges the world fairly, rewards the righteous, and punishes the wicked. In the past they had written scrolls of parchment and books, but today have only oral traditions.

Traders, pilgrims, fortune hunters, soldiers, adventurers, emigrants, wandering players, and refugees had been traveling the Silk Road for possibly thousands of years before the Common Era. The traditional date for the opening of the Silk Road is 105 or 115 BC, when the Chinese drove halfway across Asia to link up with a like route running from the Mediterranean to Central Asia. But the Silk Road is actually far older, perhaps by 2,000 years or more. It was, for at least 4,000 years, the main avenue of communications between the Mediterranean and China. Jews are known to have arrived in India and other East Asian lands in 70 C.E., following the destruction of the second Temple of Jerusalem, and they are likely to have traveled into China at that time seeking freedom from persecution.

Tangible evidence of a Jewish presence in China can be dated without question to the early 8th century, when Jews arrived from Persia along the several Silk Roads. Persian-Hebrew writings carbon dated to the early 700's have been discovered in the caves of Dunhuang on China's northern silk route. Jews settled in Xi'an, then the largest city in the world, and capital of China

for 11 dynasties. By the Northern Sung dynasty (960-1127 CE) a thriving Jewish community had been established in Kaifeng, a city south of Beijing that was then the capital of China and the final destination on the Silk Road. The Jewish community there survived peacefully with its Chinese neighbors for some 800 or more years.

Arab and European travelers, including Marco Polo in the 13th century, spoke of meeting Jews or hearing about them during their travels in China (then called the Middle Kingdom). Polo recorded that Kublai Khan himself celebrated the festivals of the Muslims, Christians and Jews alike, indicating a large enough number of Jews in the country to warrant attention by its rulers. Historical sources also describe Jewish communities at various trade ports, including Hangzhou, Guangzhou, Ningbo, and Yangzhou. Only the community in Kaifeng survived.

In 1605, a Jew in Kaifeng heard of a new arrival in Beijing who seemed to believe in the same God. This Jew sought out the visitor in Beijing, who turned out to be Matteo Ricci, a Jesuit who was to become the most influential European ever to serve the imperial court. Ricci's report of discovering a Jewish community in China aroused considerable interest from the Vatican and made the West aware of the existence of Jews there. The Jews of Kaifeng, meanwhile, had never heard of Christianity and were still practicing ritual slaughter and numerous ancient customs, as reported by Ricci.

Jesuits visiting Kaifeng during the 18th century were intent on befriending Chinese Jews and studying their holy writings. Motivated by the desire to locate the Torah of the Chinese Jews, which they were certain would include passages referencing the coming of Jesus that they believed had been excised from European Torahs by rabbis of the Talmudic era,

they hoped to bring back an original Torah, proving to Western Jews they had been deceived and causing mass conversion to Christianity.

Needless to say, Jesuits found no such Torah! They did, however, write letters to Rome that are part of Vatican archives. The letters describe the daily life and religious observances of the Chinese Jews, noting the great pride and care with which they maintained their synagogue. Sketches of the interior and exterior of the synagogue show a typical Chinese courtyard structure with many pavilions dedicated to ancestors and illustrious men of Jewish history. A separate hall for the ritual slaughter of animals included a front table with incense sticks burned to honor the patriarchs Abraham, Isaac, and Jacob.

The 1489 inscription of a synagogue stone notes that the first synagogue was erected there in 1163, after the Jews were ordered by the emperor to "keep and follow the customs of your forefathers and settle at Bianliang (Kaifeng)." Honoring one's ancestors was a well-established Chinese tradition. The stone tablet commemorates the reconstruction of the synagogue after a devastating flood in 1461. Numerous floods continued to destroy the synagogue over the centuries. An inscription on the back of the 1489 stone draws parallels between the basic tenets of Confucianism and Judaism, both emphasizing family, honor, tradition, and the moral basis in one's daily life. The notion of Tzedaka (charity) is also noted as being common to both. Over the centuries following the great flood, assimilation, loss of the knowledge of Hebrew as the rabbinical line died out and prominent members of the community left for other locations, and the dilapidated state of the synagogue diminished the confidence of the Jewish community in Kaifeng. Poverty was rampant among the Jews, like that of their Chinese neighbors, causing them to sell parts of the synagogue building

and even some of their manuscripts. Scrolls of the Law and other Hebrew manuscripts were sold to Protestant missionaries during the 19th century. Many are now in the Klau Library of the Hebrew Union College in Cincinnati.

Around 1866, the Kaifeng synagogue was destroyed for the last time. In 1900, the Shanghai Society for the Rescue of the Chinese Jews attempted to help their brethren in Kaifeng. There was talk of financial support to rebuild the synagogue, but pogroms in Russia and the resulting influx of Jews into China diverted the funds to other needs. The synagogue in Kaifeng was never rebuilt.

From the late 19th to early 20th century, some 500 to 1,000 Sephardic Jews moved to Shanghai. Along with the house of Jardine Matheson, the Sassoons, Kadoories, and Harpoons came large numbers of Jewish families from Baghdad, Bombay, and Cairo. Many purchased large amounts of real estate in Shanghai. Sassoon alone reputedly owned 1,900 buildings.

Joining them in far greater numbers were poverty-stricken Jews from czarist lands fleeing pogroms in the Pale of Settlement, filtering into other cities as well as Shanghai, becoming shopkeepers, bakers, and milliners. Their presence in Harbin alone was approximately 8,000 by 1908 and in Shanghai would come to number as many as 10,000. The Russian Revolution of 1917 practically doubled the size of these communities and served as a stimulus for Zionist activism.

Over 35 million Chinese were killed or wounded during wartime. This experience has given the Chinese a deep respect, sympathy, and support for the Jewish people. As early as 1920, in a letter to one of the leaders of Shanghai's Jewish community, Dr. Sun Yat-sen, founder of the Republic of China, wrote, "All lovers of Democracy cannot help but support the movement to restore

your wonderful and historic nation, which has contributed so much to the civilization of the world and which rightfully deserves an honorable place in the family of nations.”

In the 1930's, Shanghai was one of the world's only refuges to Jews fleeing Nazi aggression. It was an open city with no passports or other documentation required. Upwards of 30,000 Jews found shelter in the city during the war, forming a thriving community before the floodgates from Europe were entirely closed by the Nazis.

In May 1933, Madame Sun Yat-sen headed a delegation from China that included all the important leaders of the China League for Civil Rights, which met with the German Consul in Shanghai to lodge a strong protest against Nazi atrocities in Germany. Throughout the 30's, Shanghai was the center of numerous protests against the treatment of Jews in Europe.

Jews living in Shanghai created a community teeming with life, printing newspapers, putting on theatrical productions, forming sports groups and orchestras, gathering regularly at local cafés, and setting up shelters for those in need. The area was dubbed Little Vienna. While the Japanese controlled Shanghai, Jews initially lived where they wished until by decree the stateless refugees (German and Austrian Jews whose citizenship had been revoked by Nazi Germany) were required to live within the crowded Hongkou District.

In 1942, Joseph Meisinger, the Butcher of Warsaw, as representative to the Gestapo from Tokyo to Shanghai, arrived in Shanghai on a German U-Boat to force the Japanese to impose the “Final Solution” upon the Jews there. The plan reportedly was to liquidate the city of Jewish inhabitants by rounding up the Jews on Rosh HaShanah, load them onto ships, send them out to sea, and starve them to death. The Japanese showed no interest in the plan, but

in compromise, they ordered recent and undocumented refugees to a “stateless” area, thus establishing the Hongkou Ghetto. Sympathetic to the Jews, however, they did not support Nazi racial policies. Meisinger left Shanghai without carrying out his plans.

With war's end, the Jews of China found out about the atrocities of the war for the first time. News of the millions dead, the concentration camps, and the loss of their families and communities in Europe brought panic to the ghetto. The anguish deepened as lists of survivors were posted and published. Jews began leaving, many after 1948 for Israel.

In 1985, Chiune Sugihara, Japanese Consul General in Lithuania in 1939-1940, was recognized and honored for issuing some 6,000 to 10,000 visas to Polish Jews in Kovno, Lithuania, against orders by the Japanese Foreign Ministry in Tokyo. Those visas allowed thousands, including the entire Mir Yeshiva of Poland, to obtain safe passage to Shanghai and elsewhere. A monument to him was erected on a hillside in Jerusalem and he was awarded the Righteous Among Nations medal by Yad Vashem. On the hillside overlooking Yad Vashem, a tree was planted in his honor and an entire forest of trees planted in his name south of Jerusalem. An estimated 40,000 descendants of his visa recipients, now known as Sugihara Survivors, are alive because of his extraordinary courage and the courage of his entire family. This was one of the largest rescues of Jews in the Holocaust. One of Sugihara's Survivors, Zorach Warhaftig, became Israeli Minister of Religion and was one of the original signers of the Israeli Declaration of Independence.

Relations between the Chinese and Jews never ceased. The newly-formed Israel voted United Nations membership to the People's Republic of China against Nationalist and U.S. pressure. China and Israel established

formal relations in January 1992, and trade and cultural exchange between the two are flourishing.

In 1989, Tibet's Buddhist leader, the Dalai Lama, met with a group of Jewish delegates in New Jersey to discuss the commonalities of Judaism and Buddhism. A year later, eight Jewish delegates were invited to Dharamsala, India, the home of Tibet's Government In Exile, to answer the Dalai Lama's question, “What is the secret of Jewish spiritual survival in exile?” In 1997, dozens of Seders for Tibet took place nationwide, from San Francisco to Cape Cod. In Washington, D.C., the Dalai Lama attended a Seder for Tibet, whose guests included a Supreme Court Justice, leaders in the Jewish community, and other dignitaries. His Holiness expressed his deep gratitude for the prayers and support from Jews worldwide and reaffirmed his strong belief that the Tibetan people have much to learn from the Jewish experience.

An active Reconstructionist Jewish community in Beijing meets at the local Capital Center for Shabbat services, special events, and holiday gatherings and operates a Jewish day school on the grounds of Beijing's Montessori Academy. A Beijing Hadassah International chapter was founded in recent years. Chabad-Lubavitch Rabbi Shalom Greenberg and his wife Dina joined the community in 2001, introducing kosher meals in 2002, opening a Chinese-designed mikvah in 2006 and a kosher restaurant in 2007.

Kaifeng is no longer home to an active Jewish community, though upwards of several hundred Jews in China claim to be descendants of the original Jews of Kaifeng. Hong Kong has since the mid-1800s hosted an active Jewish community. Its 7-story Jewish community center complex is one of the largest in the world and houses several kosher supermarkets and restaurants.

In March 1992, the Israel-China

Friendship Society was established. The ICFS has as its goal the strengthening of friendship with the Chinese people, and the organization has been instrumental in assisting both Israel and Chinese delegations in their travels back and forth, as well as the restoration of Jewish artifacts and buildings in China, and the funding of exhibits and memorials that honor the Jewish-Chinese friendship. In March 2002, the Society celebrated its tenth year of existence.

In 1998, the Shanghai municipal government provided extensive renovation of the historic Ohel-Rachel synagogue, restoring it to its original beauty. Built in 1920 by Victor Sassoon in memory of his wife, Rachel, it holds almost 1,000 people in its sanctuary. The largest remaining synagogue in the Far East, it has been visited by numerous distinguished guests, including Bill and Hillary Clinton and German Chancellor Gerhard Schroder. Marble pillars flank a walk-in ark, and wide balconies overlook the sanctuary. For the first time in nearly 50 years, the building was used for High Holy Days services led by Rabbi Greenberg in 1999. Of at least seven synagogues that existed in Shanghai, only this one and Ohel Moishe (built in 1927) remain.

Beijing is host to an Israeli embassy, Hong Kong and Shanghai both host Israeli Consulates, and an Israeli Economic and Cultural Office actively presents programs in Taiwan. On March 15, 1999, more than 125 Jews from around China joined for a full Shabbat of prayers, song, and dance on the Great Wall of China. It is said the voices of worshipers could be heard miles away.

A traveling exhibition on the life of Chinese-Viennese doctor Jakob Rosenfeld is on display worldwide. Rosenfeld's incredible story of imprisonment in Dachau and Buchenwald in 1938, his release and subsequent travel to Shanghai for refuge in 1939, his enlistment

in Mao Zedong's Liberation Army in 1941 where he set up clinics and public-health systems, delivered babies and worked long hours under gunfire, and his promotion to General in the Liberation Army are told in this exhibit. In China, he was adored and beloved for his humane acts and the dedication and self-sacrifice with which he treated his patients - soldiers, generals, and peasants alike. Rosenfeld immigrated to the young state of Israel, where he died in 1952. With the help of the Israel-China Friendship Society, his grave has been restored in Israel and has become a place of pilgrimage for visiting Chinese delegations. In Shandong Province in China, a statue of Dr. Rosenfeld was erected in 1992, created on the occasion of festivities marking the 90th Anniversary of his birth.

In May 2000, a delegation of the Israel-China Friendship Society visited China at the invitation of the Chinese People's Association for Friendship with Foreign Countries. The delegation spent 10 days in China visiting Beijing, Shanghai, Harbin, and Tiensin, the last three of which once contained flourishing Jewish communities. The Israel-China Friendship Society was founded in March 1992, two months after the signing of an agreement establishing diplomatic relations between Israel & China. Three Chinese delegations visited Israel at the invitation of the ICFS solely as guests of the organization, in 1992, 1993, and 1995. In 1994, Prof. Jin Pei Lin of Harbin opened the Chinese Institute of Judaic Studies in the presence of the delegation. In the May 2000 visit to Harbin, the delegation signed an agreement regarding the establishment of a Jewish History Museum in the former Jewish Gymnasium in Harbin. The delegation's success fills its participants with the hope of ensuring a continuation of their friendship with the people of China in the future. As

they say, another brick was added to the edifice of friendship between the people of Israel and China.

During summer 2000, twelve Tibetan teenagers spent three months at Yemin Orde Youth Village on Mount Carmel in Israel, as part of the Tibetan Youth Cultural Pilot Program, to learn from Israelis how to build a nation in exile. The Tibetans held faith that the visit to Israel would help lead them to freedom. The teenagers participated in leadership training and cultural preservation programs at the express request of the Dalai Lama, who has said he feels a particular affinity for the Jewish people and the State of Israel. The Jewish people's return to their homeland after 2,000 years of exile and the achievements of the State of Israel has allowed many Tibetan exiles to believe that their dream of returning to their homeland may happen in their lifetime.

A large number of Jews currently practice Buddhism as an enhancement to their Jewish faith. Says Roger Kamenetz, author of *The Jew in the Lotus*, one-third of all Western Buddhist leaders come from Jewish roots. While some Jews have made Buddhism their prime faith, others have adopted Buddhist practices such as meditation to further define their Judaism. Referred to as Bhu-Jews or Ju-Bus, many of these individuals are Israelis and American Jews. According to one estimate, three out of four Western visitors to the spiritual center of Tibetan Buddhism and the seat of the Dalai Lama are Jewish. Most of the street signs in Dharamsala sport Hebrew letters.

"As I practice over the years and continue my life as a rabbi, the more I realize there are amazing parallels between the philosophies of martial arts and Judaism," says Rabbi Daniel Kohn of Congregation Kol Shofar in Tiburon, California. Aikido, karate, and tae kwon do are being embraced by Jews in great numbers, cutting across ethnic, religious, and spiritual

lines to create a bond among those who practice these them. Says Rabbi Kohn: "My aikido helps complete my Jewish spirituality, and similarly, my Jewish practice and knowledge invests far more spirituality into my aikido training. I think I am a better Jew because I do aikido and a better aikidoga because I am a Jew."

Within Jewish homes worldwide, increasing numbers of girls from China are being adopted and raised with a tri-fold heritage as Chinese, Americans and other nationalities, and Jews.

On Wednesday, January 23, 2001, the late Feng-Shan Ho, Chinese Consul-General in Vienna 1938-1940, was honored in a ceremony at Yad Vashem. The title Righteous Among the Nations was bestowed upon Ho in October 2000 for his humanitarian courage in issuing Chinese visas to Jews during the Holocaust. He issued hundreds, and possibly thousands, of visas to Austrian Jews, in disregard of instructions from the Chinese Ambassador in Berlin. Among those he saved were the parents of Dr. Israel Singer, today Secretary-General of the World Jewish Congress, who escaped to Cuba with visas issued by Ho. A traveling exhibition about the "Visas for Life" issued by Chiune Sugihara and Ho Fengshan has been displayed throughout the U.S., as well as Vancouver, Canada in recent years, aided by the Vancouver Education Center for Jewish Holocaust Study. A Chinese organization in Vancouver, Canada, nominated Ho Fengshan for Israel's International Award for Just Personage, the highest award for individuals who saved Jews. The exhibition will be displayed at the United Nations later in 2001.

The Center of Jewish Studies in

Shanghai maintains a permanent photo exhibit, organizes Hebrew classes for children and adults in China as well as activities such as television programs and films about the Jews of Shanghai, and leads a one-day tour of Jewish sights in Shanghai.

The Shanghai Academy of Social Sciences allocated a plot of land at its branch in Shanghai for the building of the new Shanghai Jewish Center that now includes a study center and a Jewish library containing several thousand books donated by organizations and individuals worldwide. The library holds a collection of some 100,000 volumes and is the first library on Jewish Studies in China. The Center also includes a family archive for former Chinese Jews, an academic exchange center, an exhibition hall, and serves as home for a Chinese-Jewish Friendship Club, educational center, and commercial center for consulting and other services for Jewish and other foreign businessmen considering making investments in Shanghai.

Kaifeng became home to a Jewish exhibit donated by the Sino-Judaic Institute and located within the Riverside Park of the Qingming Festival. The park itself vividly recreates bridges, streets, shops, canals, docks, teahouses, and folk customs of the Song Dynasty. Materials depict China's Jewish life with pictures and guides in several languages, as well as replicas, books, photos, maps, artifacts, and stone tablets displaying the Jewish history in Kaifeng.

The Jewish Cemetery of Harbin, home to over 500 Jewish graves, was restored in recent years through

the efforts of Igud Yotzei Sin and the Municipal Government of Harbin, along with Harbin's spectacular New Synagogue, which had been closed for many years and was recently re-opened as a completely restored museum of Jewish heritage. Harbin's Old Synagogue was renovated and sits by the former Jewish Day School of Harbin, which retains its original facade and design both inside and out. In recent years, Harbin's New Synagogue was restored as a museum of the Jewish history of Harbin. Descendants of the original Jews of Kaifeng again are being buried in the Jewish Burial Grounds of Kaifeng, and several descendants of Kaifeng Jews have made Aliyah to Israel. Increasing numbers of descendants of the Jews of Kaifeng are traveling to Israel for Hebrew and Jewish studies. In 2002, China hosted an International Symposium on the History of the Jewish Diaspora in China at Nanjing and Kaifeng, an international, interdisciplinary forum bringing together scholars, teachers, research fellows, and some formal members and descendants of those Jewish communities in China. Since then, frequent symposiums on China's Jewish history have been held in China.

China's Center for Jewish Studies has campuses in Nanjing, Shanghai, and its newest in Jinan (Shandong Province). Additional studies of Jewish history are available in universities throughout China. Study of Chinese Jewish history is becoming increasingly popular among students in China and worldwide.

China remains today one of the only nations in the world that has no history of persecution of Jews.

WE NEED SUPPORT!

Please, make a donation to the Igud Yotzei Sin Social Aid Fund.
Your donation enables us to do our community work.

IN MEMORIAM

CELIA NIRIM (NIRENBERG)

Eulogy by her son Ari Nirim

Celia 2.2008

My mother was a remarkable person. She lived a long and full life spanning 90 years. She resided in different parts of the world and left an impression on many people in different ways.

My mother Celia, or Tzila (as she was called in Israel), or Zelinka (as her Chinese-Russian friends called her), or Tszillia Barisevna (as in official Russian documents in China), Ilana and I called her Mama.

She was my loving mother who was heavily involved in my life. She was very interested in my personal and professional life, always eager to contribute and help whenever possible. We held long discussions about politics, economics, family and personal issues.

Celia was known as the tough matriarch of our family. She was a strong, educated and highly opinionated person. She never

hesitated to voice her opinion sometimes to her own detriment.

She was a good looking woman who cared about her appearance. Always dressed smartly, wearing make-up and jewelry. She was also a great cook who used to prepare legendary banquets for family and guests.

She was a generous person and contributed to various causes. She also ensured that each of her grandchildren would have a solid financial start in their adult life.

Celia was born in Harbin in 1922, a city in Northern China. Her parents and her two older brothers arrived few years earlier from Russia fleeing pogroms and anti-Semitism. At that time The Russian Empire financed the construction of the Chinese Eastern Railway as an extension of the Trans-Siberian Railway. Harbin was a base for Russian military operations in Northeast China.

In Harbin Jews enjoyed a relatively free life. They were part of the Russian community which numbered 150,000 at its peak, close to 10% were Jewish. Later things deteriorated and the family left for Shanghai where Celia studied at the American University and obtained her BA.

Celia's brother and sister-in-law were living at the time in Tientsin (a city in Northern China). They offered Celia to come and live with them. She got a job as a teacher in the local Jewish school where she taught mathematics, history, geography and English. In Tientsin she married my Dad and my sister Ilana was born there in 1947.

In 1948 my father was offered a

position in Shanghai. At the time Shanghai was a flourishing center of commerce between east and west. It had a large European population. My father's office was on the famous Bund in Shanghai.

I was born in Shanghai in 1949.

However, things changed with the Communist Party takeover of the mainland in 1949. Most foreign firms moved their offices from Shanghai to Hong Kong, as part of a foreign divestment. Jews started leaving Shanghai. Most of our family left for Israel during 1950-51. But we were not able to leave until 1956 because the Communists demanded that my father pay back-taxes and severance pay owed to the office workers. My father managed the office, however the owner was Mr. Rivkin (the father of the notorious Rene Rivkin) who left for Australia and refused to remit the money that was owed. It took my Dad five years to raise the funds.

The first years in Israel were difficult. Mum who was used to having cooks and helpers had to learn how to manage a household. She initially worked at HIAS (a Jewish Welfare Organization) and later on she started teaching English privately. Many of the children in the neighborhood were her students. During the Shiva we met a few of those grateful ex-students. One of them is currently serving as a diplomat in the Israeli Embassy in Oslo.

My Dad worked for 10 years in Amisragas (a large gas retailer) and later he was offered a senior position at the Eisenberg Group of Companies. Eisenberg was a billionaire with a

vast network of offices mainly in the Far East. He looked for people who were familiar with the business culture of the region.

A few years later Dad was sent to manage the office in Seoul, Korea. In those days Korea was an undeveloped country, which was going through a rapid process of industrialization, with vast business opportunities. My father was very successful. Among his many projects he was selling a nuclear power station to Korea.

My mother enjoyed a good life in Korea and often travelled with my Dad on his business trips. In 1973 the Yom Kippur War broke out and I was mobilized for 6 months. Communication with Israel was very limited so it was a difficult period for both of them. When the war ended my parents decided to give me a break and bring me to the Far East for Pesach. That was a fantastic journey. I travelled for a month visiting Thailand, Japan, Hong Kong, Iran and of course Korea. Everywhere I went I was met by Dad's colleagues who ensured that I had a great time. On the way back home our aircraft broke down and we were stuck in Bangkok's old airport. That is where I met Hannah who was returning to Israel from Michelle and Isaac's wedding.

My parents returned to Israel a year later and we got married. Rev was born in 1977. Life was good until that fatal day in late 1979 when my father was killed in a car accident. The whole family struggled to cope with the huge loss. Celia was in bed literally for the whole year refusing to return to normal life. We decided that we needed a break and came for a year to Melbourne, a year that has lasted over 30 years. Celia visited us the following year and liked what she saw. She decided to come every winter and spent three months here during Israel's hot summer.

In Melbourne she found a new life. To start with, Sala & Moshe welcomed her with open arms. She loved coming to their house for Shabatot and Hagim and other family occasions. When Moshe died she grieved. She told me on one occasion that Melbourne without Moshe wasn't the same city.

In addition Mum met childhood friends from China, with whom contact was lost for many years. They were more than happy to adopt her and they spent a lot of time together. Mum was an excellent bridge player, and through bridge she met many interesting people. She won many trophies both here and in Israel.

She was an active person with a full

day of scheduled activities including swimming, going to the gym, and culturally loving the theatre, concerts and lectures.

But more than anything we, the immediate family, enjoyed having her with us for 21 years. Having my mother around helped me a lot in the early years in Australia. She was very attached to Rev and Amir with whom she spent a lot of time. When the kids grew up she became like a close friend to them. They met often and spoke frequently over the phone when she was away. She expected to know minute details of their life. She once told Sala that Rev and Adir were going to live in sin. To which Sala responded - Are they going to China?

About 7 years ago she had some minor strokes that affected her mobility. Travelling to Australia became difficult. Her last trip was for Rev & Adir's wedding. We knew that that there would be no more trips.

In the last few years she was confined to her flat where she had a helper living with her. This was not the kind of life that she would have wanted for herself.

We will always cherish our memories of her.

Celia and Mosia 1973

Celia and David 5.1987

IN LOVING MEMORY OF SAFTA CELIA

Eulogy by her grandchildren Amir and Revital

Rev and I just wanted to say a few things about our beloved grandmother Celia not to be confused with Tzila. Our memories of Savta begin when we were little kids. Even though we lived half way across the world, every year Savta made the effort to come and spend three months with us. When the weather was cooling down, we knew that Savta would be landing in her 'other home' Melbourne, for her favourite season, winter.

We were so excited for her visits, she always arrived with many presents but mostly we loved our weekly Saturday night sleepovers. Rev and I would arrive at Safta's at 6:30, just in time for hey it's Saturday. We had a ritual of eating Choot (pizza bread) and ludushka (pancakes) topped with yogurt and sugar. It was then time for dessert (my favourite) where we find ourselves on that famous second shelf with a choice of flake, bounty or cherry ripe (and we wonder why were addicted to sugar...). Rummiking and card games always followed dinner and by 9:30 Safta would retreat to her armchair where she would spend hours knitting beautiful jumpers for the entire family.

REV

Savta had a circle of very close friends consisting mostly of people that shared similar experiences growing up and raising a family in China. We always joked that she had a busier social life than us. She was out every day and most nights. It was no surprise that she was so popular given that her interests varied widely from History and Modern day Politics to Literature and Poetry. She was a well read and intelligent woman who had a strong sense of self.

The Celia I remember was an elegant

lady, eloquent, stood tall, and always beautifully presented. I loved all her big costume jewelry, her clip on earrings, her big hair, her perfectly manicured nails, her Fella Hamilton ensembles and her fur coats. Maybe her elegance was inspired by the English Royals. One day there was a Royal tea being broadcast on TV. Savta was drinking tea and joked that she was having tea with the Queen. During the wedding of Prince Williams she was also glued to the TV.

Savta took me to London for my Bat mitzvah. I think that is when our relationship became more of a close friendship. I started to understand that my Savta was very young at heart, great to talk to and confide in. As I grew up and Saturday night sleepovers stopped, Savta started taking me out to performances at the local theatre company, or we would just chat at her house, her food was really delicious, mostly Russian and Chinese delicacies.

Savta was very fit even in her older years. She would swim and power walk around Caulfield Park every day. She was also a keen bridge player and was often successful in tournaments. When she could no longer participate in competitions, Savta would play against others on the internet. We would laugh and cringe at times as we helped her to communicate online with her partners. She was not shy to tell us to write to partners that they were idiots.

Savta was always interested in our lives, relationships, interests and academic successes. Even when Savta could no longer travel, we spent hours talking on the phone. She was very forward thinking and far less conservative than me. It was

very entertaining hearing my 70 year old grandmother at the time, talking about her previous lovers and asking me if my sex life was good!

AMIR

During my university years, Safta and I would go on weekly shopping trips. Our day started off with a trip to Glen Eira where we sampled some meats at the local Russian delicatessen. Safta would always try to trick me into eating tongue, calling it 'beef'. Next stop Glenferrie Road, where we would head to Safta's favourite French patisserie for some petit fours. In case that wasn't enough eating, it was off to Chinatown for some Peking duck. Safta was in her element sharing stories about her youth. She was so cultured and rich in history. Unfortunately, I wasn't, which often lead to a slap on the face and her calling me an Aussie slob. Thankfully she always played to my strengths so it was another round of beer and tipsy by dessert! Whooooo.

Savta always loved Australia. When she could no longer travel she always asked what life was like in Melbourne Town. Now I'm no scholar but I owed it to Safta to try and set the scene, incorporating the sights and sounds to the best of my ability. Thankfully I could never get very far without her cutting me off, constantly reminding me to speak in English NOT Australian (you Aussie slob). A blessing in disguise really. Savta had cult status among her extended Australian family evidenced by those who are here today. Just like Tony's parents Savta was very much a pseudo grandparent to the Rochwegers and Schneeweisses. For the lucky ones whose birthdays fell in those cold wintry months, they too would be treated to Savta's spoils. Of

course, it wasn't just her Australian visits that made her so popular. If one of the extended family members planned an Israel trip, Savta's flat was a regular hot spot.

Now it would be wrong of me not to mention some of Savta's views on life. At times probably more often than not, Savta had an opinion and wasn't scared to voice it to the person, about the person, in public at the family table, when sitting next to them. If you think I'm the king of

awkward, she had it down to a fine art...

But it was her strength and ability to move forward in the face of adversity that Rev and I admired most. We were fascinated by her history and spent hours talking about her childhood and the many challenging periods throughout her adult life including her immigration to Israel with no financial means and the untimely death of Saba Mosia.

REV

I am so happy that I had the opportunity to know Celia, really know her not just in her role as a generous loving grandmother but also to really know her personality. I have many memories to treasure of her with my kids, most recently of her caressing Eden sleeping in her bed. Her presence was always so strong that the memories are vivid and plentiful.

Wedding Roi Inbar 5.2007

Celia with Liran and Keren 3.2010

Lillie Dmitrovsky Shriro Berk

September 28, 1922 - April 7, 2013

Lillie Dmitrovsky, of San Francisco, California, passed away on April 7, 2013, at the age of 90. She was born in Tientsin, China on September 28, 1922, where she resided with her parents, Samuel and Klarissa Dmitrovsky, and her younger brother Willie. She immigrated to New York in the 1920's and attended New York University, where she graduated with a degree in Interior Design and Architecture. In the early 1940's, Lillie married her first husband, Walter Shriro, with whom she had two children, Mark Shriro and Linda Shriro Schenck. The family relocated to Tokyo in 1953 and settled there for the next 10 years, after which Lillie

returned to New York City. In 1981 Lillie moved to San Francisco, where she married her second husband Henry Berk, in 1982. Lillie and Henry enjoyed travelling together, often visiting her son and his wife Cathie in Monte Carlo, where they lived with their two children, Charles-Eugene and Marie-Anya. Lillie also visited her daughter in Minneapolis, where she lived with her husband Carlos and their three children, Carlin Schenck Saldanha, Nicholas and Teddy. Lillie actively participated in various Bay Area organizations and was particularly active in the Far Eastern Society of San Francisco, where she kept in touch with other

Chinese immigrants of Russian descent. She is preceded in death by her husband of 25 years, Henry Berk, her brother Willie Dmitrovsky, and her daughter, Linda Shriro Schenck. She is survived by her son Mark, and five grandchildren, Carlin Schenck Saldanha, Nicholas Schenck, Charles Eugene Shriro, Teddy Schenck and Marie Anya Shriro and two great granddaughters, Marisha and Maya. A memorial service was held on April 14 at the San Francisco Towers, where Lillie spent her last six years. She is fondly remembered for her intellect, witty sense of humor, elegant appearance and style.

Teddy Schenck

IN MEMORY OF ALEX AUSWAKS

All about Alex from his many friends

Shosh Ornstein

With deep sorrow, we regret having to inform you that our dear friend, Alex Auswaks, passed away after a short stay in hospital on Sunday morning, April 7, and was buried that evening at 8.00 PM in Jerusalem.

Alex was a special, one-of-a-kind person and friend, and he will be sorely missed.

His grieving friends

Jesse Tracton

Alex, or you can call him Sana, was my friend. Our friendship goes back 78 years when his mother, Ronia and my mother Betty, walked with two prams and two large babies, Alex and Jesse. His name was Sana and my name was Seva. That is our long association.

We were born in Tientsin China. He was very bright and we grew up together. We both went to the Tientsin Jewish School and were in the same class. Sana excelled in English and consistently topped the class. Sana was a big boy with a big heart and friendship and understanding was one of his forte's. Sana continued his education at the Jewish school.

Sana joined the Revolutionist movement of Zeev Jabotinsky and Sana being a little older than me, I joined the Betar Movement; so both of us were old Betarniks.

It was after he finished school that his family decided to migrate to Australia. Sana and I met up again in Australia and we renewed our friendship, which never really ended. Alex always did what Alex wanted. In Sydney he joined the Great Synagogue Youth and I followed.

His greatest love was the Movement of Zeev Jabotinsky (Betar). Sana, along with Bob Shteinman; Hans

Dreyer, Yosef Steiner and Shimon started the movement of Betar in Sydney, Australia. His high principles of Israel and the work of Betar engulfed his life. Along with the friendship of Bob, Hans, Yousef and Shimon, his dream came true.

Whilst in Sydney, Alex always felt that English literature and English itself was his strength and concluded a course at Sydney University. Alex loved crime stories and even called his email address "Crimbuff". It really suited both him and his character.

After spending some time in Sydney, Sana decided to move to London where he lived for 20 years. But his love for Israel was so strong that he decided to make Aliyah to Israel. He settled in Jerusalem. I believe his Jewishness would never allow him to live anywhere else.

We lost contact while Sana lived in London but regained contact again when he moved to Israel. I rang him regularly and Sana continued to keep in contact with most of his friends. Alex always did things his way, which was a good way and people liked his sincerity and truthfulness.

In 2007, my wife and I travelled to Israel and we met Alex. He was a big guy with a big smile with a joke to tell and put one at ease. We could see his mobility was starting to give him trouble. He could walk but how he walked up four flights of stairs to his apartment baffled me! He never complained about life and always relied on himself.

Alex continued to work and every week as a vigil would speak to his friend Laura. Laura always understood Alex and I am sure Alex cherished their friendship.

As years went on, Alex's health declined. He battled on the best that

he could. He spent the last 18 months in hospitals where he was looking for and thinking of a miracle to cure his ailments.

Unfortunately this did not happen. In his last few months, he did not want his friends to ask too many questions, I understand why. Again it was Alex's way in life and in death. I loved Alex and admired him for his sincerity, his and most of all his friendship.

Rachel Zilberman

Since I heard from Galia, Alex's friend and his cat's vet in Jerusalem, that Alex passed away I feel a deep sadness, longing, a loss and even a sense of orphan-hood.

Alex was really an exceptional friend to every one of his friends and with each of them he shared some part of Alex which would fit them, but with all he shared his amazing heart and generosity.

His last year was very difficult and horrible - but even in the hospice he stood out with his goodness and magnanimity and his amazing ability to bond with people, to bestow kindness to all around him - those who treated him and his fellow patients.

With me Alex shared the love for animals and a shared book on dolphins which was always nearly finished - but never so. Alex was the best in the world in giving. He always gave, much more than he received. For me Alex provided a type of security, security in friendship, trust in mankind and its generosity.

I already miss this feeling that he is always there for me.

Rochale - Alex's cats' Vet from Eilat and his friend

Richard Benz and Heather Rookes

I realize the thread is moving on to ways to honour Alex's memory, and I would like to add a tribute from myself and my cousin Heather Rookes before it is too late.

Heather was Alex's landlady in London in the 1960's and 1970's and introduced me to him. It was Heather who suggested he buy a house, and his quest led him to St. Albans. We were both very sad to learn of Alex's death, but join you all in the celebrations of his life, which comes through so clearly from this string.

Heather comments that the world will be a fuller place without A.ex, and reminds me of the story told by Felicity, another tenant of Heather's, and with whom she remains in touch. Apparently Alex would invariably wander around the house in London in his toweling dressing gown. He was seldom seen attired differently. One day Felicity bumped into Alex at the bus stop, and did not recognize him. Alex enquired why not, and Felicity's immortal reply was to the effect that she had never before seen him with his clothes on. You can imagine the astonishment this caused to others in the queue!

Alex, you were and will ever remain a real mensch. You have been a great inspiration and a wonderful friend and example to all of us, as is apparent from the tributes coming in from all around the world, and covering so many different facets of your life, and to which Heather and I wanted to add our own.

Laura Miller

Alex was my lecturer when I did a post graduate certificate in Linguistics here in London in the 1970's. The course was intense, and we became and remained good friends. The last email I got from him a month or so ago, told me off for not writing often enough. He was correct, of course. Alex taught us the structure of languages, especially Chinese, and

he told stories about growing up in Ulan Bator, and having to take classes in whichever language the teacher taught in Hebrew - from an English teacher, mathematics from a Japanese speaking teacher, English from a Chinese speaker, etc. He often told us that girls liked linguists, so he talked it up as much as he could. Alex was funny, and when I visited him in Israel a few years ago, I was reminded of how funny he was. He also introduced me to Israeli sandwiches, for which I remain permanently grateful, as I am also for his introducing me to pate in the early days of the London course. Food was a topic of constant conversation.

We had "interesting" political discussions too, because we never agreed. I used to spend hours in his little house in St Albans, looking at his rooms full of books, eating brilliant cheese omelettes and arguing about linguistics.

Sigh. Like everybody else who knew him, I will miss him.

Judy Dobkins

Alex and I had a friendship and working relationship that continued for the best part of 23 years. I adopted him when he came on aliya in 1990 and made Ashkelon his first home. He became my mentor, encouraging me all the way and repeatedly said: "Promise me you won't waste your talent." My first collection of children's stories was published in Singapore - thanks to Alex. Together we collaborated on a novel set in the Old City of Jerusalem. Unfortunately it did not see the light of day. Maybe it still will.

I introduced him to my bosses at University Publishing in Tel Aviv and they gave him his first 'real' job in Israel. He became their content editor and a very proficient proofreader. He also co-wrote a grammar book for them. From contacts made at ETAL conferences (English Teachers in Israel), he landed his first dictionary job, Alex loved dictionaries and anything to do with them.

For those of you who did not know, Alex had an enormous collection of postcards - the old size, mind you. They had to fit into his Orange Pekoe Tea boxes and he crowned me the 'postcard queen'. I did not go anywhere without scouring antique shops and fairs for unusual postcards. He also had hundreds of ordinary ones from my travels.

One day I picked him up at a bus station in the centre of the country. He was carrying two shoe boxes. In them were the remains of two of his cats that he did not want to leave behind in Eilat. He had disinterred them and we drove north to an animal cemetery on Moshav Yanuv where they were given a respectful burial.

The anecdotes, stories and experiences I have had because of Alex would fill a book. His passing has left an enormous void.

Eleanor Roosevelt said: Many people will walk in and out of your life, but only true friends will leave footprints in your heart.

Rest in Peace my Friend

Norman

I was the designer and webmaster on Alex's website "Crimbuff", and got it online for Alex and continued to TRY to teach him to do the simple updates himself.... Sadly, the website has apparently been taken down. The original URL was: <http://www.crimebuff.com>.

It does not exist any more and I suspect that Alex just let it lie even though I would have loved to have done something in this fine man's honor on his website... but it is impossible.

And also, as some of you have mentioned Tientsin and Shanghai ... Alex and I even began to work on a second website about Tientsin but all that was completed on this were the files on my computer and of course the design by me ... he did not have the time and energies and patience for this, and this too was over eight years ago.. at least.. I actually think it

was more like 10 years...

I miss him terribly he was such an amazing person.

May his memory be a blessing to all of us and hills of Jerusalem are still weeping and will not cease.

Roly Sussex

I met Alex in London while I was doing my PHD (1968-71), and he helped me secure some part-time teaching at the Polytechnic of Central London, where he was working at the time.

Alex was one of the first friends to whom I introduced Bogna, the woman who became my wife in 1977. He was a constant, warm and indulgent friend to us while we were courting, and he helped us organize our wedding,

a complicated ceremony where Bogna (a Pole) talked English and I (an Anglo-American) talked Polish to confirm our cultural and personal commitment. A.alex chuckled at our decision to do this.

The morning after our wedding he turned up at the door of our apartment unexpectedly with a huge bag of croissants and fresh rolls for the newlyweds. He would not stay or come in - he just wanted to us well launched on our new lies.

We fell out of regular contact over the years, though emails provided intermittent checks. Over the past few months I got back into more regular contact with him as my wife had a very late diagnosis of cancer, and she died very shortly thereafter. Alex's

messages were full of compassion, warmth, understanding and support. I am immensely reassured to learn from the emails to this group of his friends that he had similar support and people caring for him in Israel. Sadly, but gratitude for having known Alex.

Ruthie Lurie

It was a privilege and unique experience to have known Alex. We spent many hours on his small balcony in Eilat, sipping wine and talking endlessly. His stories were amazing and his advice always helpful. His wisdom was accompanied by a big heart and most of all we shared our love and concern for animals.

May he rest in Peace

SOPHIE TREIMAN-VEINERMAN

76

WOMAN OF VALOR

What can you say about a nice Jewish girl who was born and raised in Harbin, educated by Franciscan nuns at a convent in Tientsin, China, (whom she kept in touch with for most of her life), who traveled the world, and went to Israel at its birth. And on her way to her last years moved to Lovettsville, Virginia, where she lived with her beloved daughter Roberta, son in law Richie, and grandchildren Kiera and Jake. She also spent more than a few years in Brooklyn and Forest Hills, New York. Sopha passed away on April 10, 2013, at home surrounded by those who cherished her beyond words, by

those whose lives she touched and changed. Sopha was an inspirational and remarkable human being. For 90 plus years on this earth she demonstrated an uncommon strength of character and perseverance to succeed. She was unassuming, smart, self-motivated, hardworking, had a spirit of adventure and she knew how to light up a room just by being in it. She made every moment count and she made sure that you felt as though you counted as well. Although we have lost the moments of her physical presence none of us really believe that her spirit will abandon us for a moment. Her words

of love, wisdom and acts of kindness will forever remain in our hearts.

It is not the incident of her life that is the message of this eulogy; rather it is the essence of a person that remains with us to inspire us and to be an example for the rest of our lives. She is deeply mourned by her daughter Robbie, son in law Richie, grandchildren Jake and Kiera her sister Mira, her nieces Anya and Danit, her great grandnephew Jason, great grand nieces, Tami, Ali, Marissa, Meredith and their families. May she rest in peace.

Mira

WE NEED SUPPORT!

**Please, make a donation to the Igud Yotzei Sin Social Aid Fund.
Your donation enables us to do our community work.**

We are greatly saddened by the loss of

Teddy KAUFMAN

Much esteemed president of Igud Yotzei Sin
and cherished long-time family friend

Our deepest sympathy to his dear wife RASHA
and to the KAUFMAN family

Irene PONVE BOREVITZ
Tamara and Dorik ROZANSKI

To dear RASHA,
Our condolences and deepest sorrow on the passing
of your dear husband

Teddy KAUFMAN

and to Dora and Joe WAINER on their loss of their brother-in-law,
to Dima and Fay MINDLIN and to all your family

Seema (Rifkin) ZIMMERMAN
and Ida (Rifkin) WEISMAN

אבלים וכואבים על מותה של

צילה נירים (נירנברג) ז"ל
אלמנתו של משה (מוסיה) נירים

13.4.2013 - 15.7.1922

אמא, סבתא וסבתא רבא, אהובה ויקרה

בתה - אילנה אשל ובעלה שמואל
בנה - ארי נירים ואשתו חנה (אוסטרליה)
נכדיה וניניה בארץ ובאוסטרליה

We mourn the death of

CELIA NIRIM (NIRENBERG)

The widow of Moshe (Mosia) Nirim

15.7.1922 – 13.4.2013

Our beloved mother, grandmother and great grandmother

Her daughter Ilana ESHEL and husband Shmuel

Her son Ari NIRIM and wife Hanna (Australia)

Her grandchildren and great grandchildren in Israel and Australia

С глубоким прискорбием извещаем о кончине
нашей дорогой и любимой мамы, бабушки и прабабушки

Цили НИРИМ (НИРЕНБЕРГ)

вдовы Моше (Моси) НИРИМ

15.7.1922 – 13.4.2013

Дочь Илана ЭШЕЛЬ и зять Шмуэль

Сын Ари НИРИМ и невестка Хана (Австралия)

Внуки и правнуки в Израиле и Австралии

The BOARD of DIRECTORS of IGUD YOTZEI SIN
deeply mourns the passing of our dear friend

Celia NIRIM (NIRENBERG)

(nee Hanin)

and extends sincerest condolences to ILANA, ARI and their families

The BOARD of DIRECTORS of IGUD YOTZEI SIN
mourns the passing of a very dear member of our Board

Bobby BERSHADSKY

and extends heartfelt condolences to his wife PNINA,
his sister Gina GERSHFELD,
his children

Bracha and Ronnie BERGMAN-SHAVIT,

Zvika and Adi BERSHADSKY,

Gidi and Anat BERSHADSKY,

Michal and Assaf BEN AMI,

his grandchildren and great grandchildren

With deep sorrow we extend our deepest and heartfelt condolences
to PNINA, BRACHA, TZVIKA, GIDI, MICHAL and their families
on the loss of our dear friend of many, many years

Bobby BERSHADSKY

May he rest in peace. We will miss him.

Anya LIBERMAN

Gabriel and Dora LEE

Jack LIBERMAN

Wadia (Shorty) GOUREVICH

Mira FRANK

It is with great sadness that we mourn the loss of

Sophie TREIMAN VEINERMAN

our very dear mother and grandmother

Roberta, Ritchie, Jake and Kiera GURALNIK

It is with great sorrow and pain that we say goodbye
to our dearest sister, friend, aunt, great aunt and great great aunt

Sophie VEINERMAN

We send to ROBINKA, RITCHIE, JAKE and KIERA our heartfelt condolences

Mira FRANK – sister

Anya and Jim – niece

Danit and Kevin – niece

Marissa and Meredith – grand nieces

Tami, Steve – grand niece

Ali, Scott – grand niece

Jason, Rachel – grand nephew

Marty, Brett, Sami, Ben, Jack and Phoebe – great grandchildren

The BOARD of DIRECTORS of IGUD YOTZEI SIN mourns the passing of

Sophie VEINERMAN

and extends heartfelt condolences to her entire family

The BOARD of DIRECTORS of IGUD YOTZEI SIN mourns the passing of

Leopold BORODOVSKY

and extends deepest sympathy to his entire family

It is with great sorrow and pain that we announce
the passing of our beloved
wife, mother, grandmother and great grandmother

Rachel KLIGMAN

Daughter of Haim and Breine PLOTKIN ז"ל
Wife of Yona KLIGMAN יב"א

Passed away on May 15, 2013, at the age of 95,
in Shavuot, in her sleep

Mourners:

Husband: Yona KLIGMAN

Son-in-law Oded ABRAMSKY & grandchildren Yael, Assa,
Dan, Haim and their spouses and children

Son Abraham & Shoshana KLIGMAN & grandchildren
Boaz, Yoram, Guy and their spouses and children

Daughter Cima & Tsvika MAOZ & grandchildren Aya, Nir
and their spouses and children

Sister Riva TROMPOLER and family

Sister Sonya KAPLAN and family

Relatives: Miri & Kuti SCHARAM, Maya WAISMAN,
Golda LAZAROVICH, PLOTKIN family, VOLOVICK family
and all her relatives and friends

The BOARD of DIRECTORS of IGUD YOTZEI SIN
mourns the passing of our dear friend

Rachel KLIGMAN

and extends deepest sympathy to her husband IONA and family

We are deeply saddened by the passing of a lifelong member

Lillie SHRIRO BERK

and express our sincere condolences to her son, son-in-law and their families

The BOARD of DIRECTORS and all the MEMBERS
of the FAR EASTERN SOCIETY of SAN FRANCISCO

The BOARD of DIRECTORS of IGUD YOTZEI SIN
mourns the passing of a lifelong member and good friend

Lillie BERK

and extends heartfelt condolences to her entire family

The BOARD of DIRECTORS of IGUD YOTZEI SIN
mourns the passing of our member

Yedida GOTTFRIED

and extends heartfelt sympathy to her son SHALOM ELIYAHU and family

The BOARD of DIRECTORS of IGUD YOTZEI SIN deeply mourns the passing of

Aron ARONOVSKY

and extends heartfelt sympathy to his entire family

The BOARD of DIRECTORS of IGUD YOTZEI SIN deeply mourns the passing of

Louise OSTROFF

and extends heartfelt sympathy to her entire family

It is with deep sorrow and sadness that we announce the passing of our dear friend

Alex (Sana) AUSWAKS

from Tientsin

Passed away on April 7th, 2013 in Jerusalem

May he rest in peace

The BOARD of DIRECTORS of IGUD YOTZEI SIN

It is with deep sorrow and sadness that we announce the passing
of our member and dear friend of many years

Nina SAPOSNIK

Passed away in September, 2012 in New York

May she rest in peace

The BOARD of DIRECTORS of IGUD YOTZEI SIN

We are deeply saddened by the passing of the member of our Board of Directors

Aron ARONOVSKY

and express our sincere condolences to his wife MILLIE,
his brother and all the relatives

The BOARD of DIRECTORS and all the MEMBERS
of the FAR EASTERN SOCIETY of SAN FRANCISCO

We are deeply saddened by the passing of our member

Louise OSTROFF

and express our sincere condolences to her daughter DEBBY and relatives

The BOARD of DIRECTORS and all the MEMBERS
of the FAR EASTERN SOCIETY of SAN FRANCISCO

The BOARD of DIRECTORS of IGUD YOTZEI SIN
mourns the passing of

Itta GELLER (nee Tsinker)

and extends heartfelt sympathy to her entire family

In memory of my cousin,
the daughter of my uncle Lolia (Ariel) and Luba Kotovich,

Dvora TUSHINSKY (nee Kotovich)

Passed away on April 18th, 2013 in Beer Sheva
May she rest in peace

Eva BURSTEIN KRAMER

The BOARD of DIRECTORS of IGUD YOTZEI SIN mourns the passing of

Dvora TUSHINSKY

and extends heartfelt sympathy to her entire family

We are deeply saddened by the passing of our dear sister and aunt

Dina ZAIGRAEFF

and send deepest condolences to LILY, ASIA, MIKI, GABI, RONI and TOM

Zina KOMONSKI (Australia)
Suzi and Geoff ISRAEL

Zahava MILLER
Esther (Frida) WANDEL

The BOARD of DIRECTORS of IGUD YOTZEI SIN deeply mourns the passing of

Dina ZAIGRAEFF (nee Gepstein)

Wife of Dr. Victor ZAIGRAEFF (deceased)
and extends deepest sympathy to LILY, ASIA and families,
and to all her relatives

A Journey Back in Time: Visiting Shanghai More Than 70 Years after My Grandfather Fleed East From the Holocaust

Avram Mlotek - Jewish Innovator

1939, Warsaw, Poland

Yosl Mlotek was 21 years old, and only a few days after the Nazi invasion, the newspaper where he worked, the *Folksaytung*, moved their offices to Lublin. En route, he heard that the city's roads were blocked, so he traveled to Vilna. He lived there for a year, working on war refugees' testimonies. When he discovered that the paper's editor and other writers were arrested by the Soviet government, he went into hiding. It was then that he heard that one of his brothers had also managed to escape Warsaw. A mutual friend arranged their reunion. My grandfather didn't know which brother he would see until he opened the door and saw Avram. This would be the only family member my grandfather would see until after World War II. Besides a sister, Sore, the rest of his family died in the Holocaust.

1940, Kobe, Japan

While in Vilna, my grandfather heard that a Japanese diplomat was granting exit visas out of Lithuania. The two brothers waited in line for days for visas before finally receiving them from Chiuene Sugihara, who would later be listed as a "righteous gentile" by the Israeli Holocaust Museum, Yad VaShem. After a long trek from Vilna, they lived in Japan for about a year before learning that their exodus was still unfolding. The Japanese government, who had reprimanded Sugihara for his "traitorous acts" of signing visas and rescuing thousands of Jews, would not host the Jewish refugees any longer.

1941, Shanghai, China

The Hongkou ghetto had been established for Jewish refugees and it

was there that my grandfather and his brother made their home for the next several years, having moved from Japan. It was there that they wrote to Sore who was living in Siberia at the time and learned the devastating news of his family and people's fate back in Poland. In Shanghai, my grandfather worked at the Russian library and wrote for Yiddish magazines. Having been welcomed by the Sephardi and Ashkenazi communities who had lived in China for quite some time, the war refugees from Poland recreated their cultural life in the ghetto. Concerts, lectures, communal gatherings, synagogues and newspapers were all part of my grandfather's milieu in a whole new part of the world.

2013, New York

We wait anxiously at the Chinese consulate to hear whether or not our visas have been granted. I've been invited to participate in the 70th Anniversary of the Hongkou ghetto and at a Jewish learning program taking place in Shanghai, along with my wife, father and baby daughter. Complications have arisen and we miss our flight out of Newark international airport. We're told our visas will be ready the next day and as we commute home, I think of my grandfather, wondering what his painstaking wait must have felt like, not having the certainty of his visa's delivery, his lifeline out of Europe.

We arrived on Friday afternoon, still in disbelief that we would be spending Shabbat in Shanghai. Hazed by the jetlag, we walked to one of the city's three Chabad centers, and experienced the kindness of a free kosher meal. "Lechu neranenah - come sing out," we sang the words of

the Psalmist, words that have been part of the Shabbat prayers for centuries. I wondered quietly if my grandfather ever walked into a synagogue while in Shanghai. He did save a flyer for a Shanghai synagogue's chanukat habayit, inaugurating ceremony. But what would he say in synagogue? What does one say to God while one's family perishes in the fires of Auschwitz? My grandfather rarely spoke of his refugee experience or of his family from before the war but he did write poetry, writings that have been published in newspapers and anthologies of war refugees' testimonies.

1941, Shanghai

Excerpt from "The Lament of My Mother," by Yosl Mlotek:

Through oceans and countries,
Through closures and walls,
I see my mother's
Cracked hands.

I hear my mother's
Sobs and laments
- Where are my children
Lost and alone?

I hear her sobs,
Am aware of her grief
And each painful tear
Like a stone on my path.

2013, Shanghai

We reread my grandfather's Yiddish letters to his sister while in Shanghai. We decipher his handwriting and try not to weep. At first, my grandfather gently berates his sister for not writing more and then explains just how thirsty he is for news from home. Rumors are spreading in the ghetto of the Jewish people's misfortune in Poland. In the meanwhile, he talks of how he roams the Shanghai streets

and feels the burning stares of the locals. What do these looks mean, he wonders. Are they glances of pity, of compassion? I think of Moses' words: "For I have been a sojourner in a foreign land," and wonder what my grandfather's source of comfort might have been during these tumultuous times, if he even had any.

The next morning we went on walking tours of Shanghai. Home to more than 20 million people, the largest city in China, we viewed the varieties of architecture, sky risers next to flimsy apartments. Our 9-month-old daughter, Ravi, was treated like a celebrity, as people stopped on the street, smiling, pointing, and some even asking to take a picture with her. It was a relief to walk through these foreign streets on Shabbat without our cell phones snapping photos. Instead, we pushed ourselves to be present, and took mental photographs, all the while wondering, did my zeyde walk here? Sunday marked Yom HaShoah, Holocaust Remembrance Day. We started at the Shanghai Jewish Refugees Museum where we were greeted by security guards saying Shabbat Shalom, a peaceful Sabbath. We walked through the streets of the ghetto with our tour guide who pointed out old refugee homes. My father shared photographs my grandfather had taken during his time in China and showed them to our guide.

"You are on this street now," the guide said holding the photograph. We looked around and noticed the similarities: the narrow road, the old terraces. In another photograph stood a large castle like building that apparently used to house the Jewish Joint Distribution Committee in Shanghai. We found the old building as we turned the corner. Our touring felt more like a detective's adventure, uncovering my grandfather's past footsteps.

Three p.m. was when our performance was set to start. There

were speakers from the Israeli consulate and rabbis who spoke, along with a representative from the Joint Distribution Committee. He talked of the Joint's work and the rabbinic phrase, kol yisrael arevim zeh lazeh - all Jews are responsible for one another. He shared an anecdote telling of the Shanghai mayor's words to Prime Minister Rabin when Israel and China had started diplomatic relations in the 1990s. The two men stood at a memorial site at a nearby park in the ghetto which we visited. The mayor thanked the Israeli government for acknowledging Shanghai as a haven for Jews during the war, saying, "From the oldest and largest community on earth to the oldest and smallest community on earth, we thank you."

As lunch started, my wife's cousin, Rebecca, one of the coordinators of the weekend's program, invited us to go on an extended tour with the guide. We jumped at the opportunity, taking out papers that listed my great uncle's address as well as the address for a concert my grandfather organized while in the city. As we walked through the bustling streets passing live frogs and birds for sale along with an array of spices and a prison to our left, it quickly became clear that buildings had been torn down and rebuilt and the streets had changed.

Part of our group went back for lunch while my father and I stayed on with the tour guide, searching. Surely, seeing a whole new part of the world was thrilling, but what were we really looking for? Buildings that no longer exist? A grandfather who has

since passed and a story which he can no longer tell? We walked for half an hour and as it became clear our attempts would prove futile, I wondered something else. Perhaps this is how memory is maintained, how a collective consciousness is formed: walking through the streets of one's history, simply trying to feel something.

We sang folk songs, ballads by Mordkhe Gebirtig, of frustrated fathers and wild sons, and shared music from the ghettos, forests of the partisans and concentration camps. Our voices filled the old synagogue, Ohel Moshe, the same synagogue my grandfather's card notice mentioned. His photograph of the synagogue matched the one in which we stood. As we sang, I realized: this music, these words were his lost home. Lucky enough to share his journey with his brother Avram, after whom I'm named, it was this culture that reflected his family and world the Nazis sought to destroy. That world continues to live.

Our next days were spent site seeing and photographing endlessly. I wish I could show my zeyde these pictures of China, of his son and grandson and great-granddaughter walking through the streets of his old temporary home, if for nothing more than to say, "Zeyde, we were here, we're trying to remember." As our whirlwind adventure came to an end and I start to reflect on the short journey, I can only hope that in some way, our trip served as a tiny tikun, a spiritual fixing, to a wound that can never fully heal.

Huff Post - Religion April 27, 2013

WE NEED SUPPORT!

Please, make a donation
to the Igud Yotzei Sin Social Aid Fund.
Your donation enables us
to do our community work.

The Lost Tribes of Israel Who Came to China

In the mountainous area of northwest China, west of the Min River, near the border of Tibet, in Szechuan lives the ancient people called by the Chinese, Chiang or Chiang-Min, who numbers about 250 thousand people. In 1937, a book was published entitled, *China's First Missionaries*, subtitled, *Ancient Israelites*, by Rev. Thomas Torrance, who was a missionary in this area of China and was the first to write about this tribe and what he believed to be their ancient roots of the Lost Tribes of Israel. According to the reports by Torrance, he believed that the customs, rituals, modes of thought, domestic and religious practices of the Israelites who were the contemporaries of Amos, Hosea and Elijah, were found within the Chiang people of northwestern China. Torrance was basically very impressed with the simple monotheism of this people in China in an area where the term God was not even known. The language of the Chiang tribe had been forgotten and they had also lost their ancient script. Today they speak Chinese. They themselves see themselves as immigrants from the west who reached this area after a journey of three years three months. The Chinese treated them as Barbarians, while Chiang people related to the Chinese as idol worshippers. Hate and enmity existed between the Chinese and this tribe for a long time. They lived independently until the middle of the 18th century when they became part of the general population to earn more freedom. The religious pressure from the Chinese, the spread of Christianity, and the influence of intermarriage caused the Chiang tribe to generally and greatly give up their special monotheistic way of life.

*A priest of Chiang Min tribe;
Chiang Min people
(Photo: Thomas Torrance in 1920's)*

However it is still possible even today to learn about the past traditions of the Chiang tribe through their customs and their faith which they still keep. This tribe had been living a special Israeli way of life since ancient times. According to their tradition, the Chiang tribe is the descendant of Abraham and their forefather had 12 sons. Those among them who did not take Chinese wives after their victory in war still look Semitic. They believe in one God whom they call Abachi meaning the father of heaven, or Mabichu, the spirit of heaven, or also Tian, heaven. As a result of Chinese influences they all call Him God of the mountains as the mountains are the central place for worship of God. Their concept of God is that of an all powerful God who watches over the entire world, judges the world fairly, rewards the righteous, and punishes the wicked. This God gives them the opportunity to do repentance and to gain atonement for their actions. In times of trouble, they call God in the name of "Yawei", the same as Yahweh. They also believe in spirits and demons and they are forbidden to worship them, but this is probably a Chinese influence. In the past they had written scrolls of parchment and also books but today they only have oral traditions. They themselves do not understand the prayers that they recite every week.

The Chiang tribe lives a very special way of life based on the offering of animal sacrifices which seems to have been seen among the Ten Tribes of Israel. It is forbidden to worship statues or foreign gods and anyone who offers a sacrifice to another god faces the death penalty. These priests wear clean white clothes and perform the sacrifices in a state of purity as the priests in ancient Israel did (1 Samuel 15:27). I recall that Japanese Shinto priests also wear clean white clothes at holy events.

Thomas Forsyth Torrance was one of the foremost Protestant theologians of the twentieth century. Beyond a core focus on Christ and the Trinity, his scholarship and interests included evangelism, mission work, ecumenism, and the relation of science and theology. He was also a strong proponent of the theology of Karl Barth, with whom he studied at the University of Basel.

He grew up as the child of missionaries who worked with the indigenous Chiang (Qiang) people in China. After completing his education and serving in the parish ministry, he taught theology at the University of Edinburgh from 1950 to 1979. He served as co-editor of the *Scottish Journal of Theology* for 27 years and as Moderator of the General Assembly of the Church of Scotland. A prolific author, his works include books and articles reflecting his own thought, as well as translations of a substantial number of theological writings.

Son of Reverend Thomas and Mrs. Annie E. Torrance, he was married to Margaret, and had three children; daughter Alison and sons Thomas and Iain.

From Remnants Publishing

DONATIONS

SOCIAL AID FUND

USA

NEW YORK

From	The AMERICAN FAR EASTERN SOCIETY for social services "In memory of Teddy Kaufman" raised at a luncheon in NY sponsored by Dora Wainer	US\$	1,300
"	Irene BOREVITZ in memory of her parents Gita and Anatole PONVE	"	1,800

SAN FRANCISCO

THROUGH THE COURTESY OF THE FAR EASTERN SOCIETY OF SAN FRANCISCO

From	The FAR EASTERN SOCIETY of SAN FRANCISCO for ROSH HASHANA	US\$	1,000
"	Mr. and Mrs. David FAMILIANT for the IYS Social Aid Fund	"	5,000
"	Mr. and Mrs. Norman SOSKIN for the IYS Social Aid Fund	"	600
"	Teddy SCHENCK in memory of his grandmother Lillie SHRIRO BERK	"	150
"	Dr. Basil BERNSTEIN in memory of Teddy KAUFMAN	"	100
"	Golda LAZAROVICH and family for the IYS Social Aid Fund	"	75
"	Esther and Paul AGRAN for the IYS Social Aid Fund	"	350

USA

From	Archie and Myrna OSSIN in memory of Teddy KAUFMAN and all of the good work he did	US\$	250
"	Esther WOLL in honour of her friendship with Rasha KAUFMAN	"	200
"	Ada PIVO in lieu of flowers for PASSOVER and ROSH HASHANA	"	1,000
"	Esther and Paul AGRAN for the HOLIDAYS with best wishes to all their friends	"	100
"	Eve KRAMER (nee Eva Burstein, daughter of David and Olga of Shanghai) with best wishes to all the volunteers and ex-residents of China	"	54
"	Geoffrey, Rivka Sue and Miriam Minyi NEWMAN for the IYS Social Aid Fund	"	54
"	Patricia POLANSKY, Russian Bibliographer, University of Hawai'i for the IYS Social Aid Fund	"	60
"	Robert MATERMAN in memory of his parents Abraham David ben Pinchus and Deena bat Lipe MATERMAN on their Yahrzeits	"	360
"	Dina VINCOW in memory of her parents Sophia Abramovna and Lev Moiseevich LICHOMANOV	"	250
"	Malvina LEVITINA in memory of her parents Lydia Isaevna and Moisey Yakovlevich LEVITIN	"	100
"	Paulette JELLINEK in memory of her uncle Max JELLINEK, who was a "former Resident of Shanghai" (1939-1946). He escaped the Nazis in Vienne, but suffered greatly from disease and poverty in Shanghai and only lived a few years after the war ended	"	12
"	Bertha ELKIN in memory of Elizabeth and Solomon OPPENHEIM	"	100

From	Yaacov LIBERMAN in memory of his mother Gisia LIBERMAN	US\$	30
"	Liza and Bernard GLUCKSMAN in memory of their brother, brother-in-law, Sol MESTER, who passed away on October 30, 2012	"	36
"	Peter SCHULHOF in memory of his parents Joseph and Charlotte (Shari) SCHULHOF	"	50
"	Nadia EHRlich FINKELSTEIN in memory of her mother Debora (Dora) OSSINOVSKY EHRlich	"	100
"	Mira FRANK in memory of her parents Boris and Rachel TREIMAN and her husband Marcus FRANK	"	100
"	George FRANKE in memory of F.OGNISTOFF and A.IFLAND	"	25
"	Grace L.BORODOVSKY in memory of Leopold D.BORODOVSKY and his mother Nina BORODOVSKY	"	100
"	George RADBIL in memory of Sonia RADBIL	"	100
"	Tania SALTER in memory of her mother Zina ROBINSON	"	54
"	Bernhard KIEWE in memory of Albert BENSADOUN	"	20

In lieu of flowers for PASSOVER and ROSH HASHANA

From	Aaron BELOKAMEN	US\$	100	From	Theodore LEVIN	US\$	30
"	Peter BERTON	"	100	"	Balfoura F.LEVINE	"	50
"	Sol BIRULIN	"	100	"	Betty LIAS	"	36
"	Margaret M.BROSAN	"	10	"	Joe MRANTZ	"	200
"	Rolf DAVID	"	50	"	Ilana RICHMOND	"	50
"	Lena FRIEDEL FELD	"	18	"	Tania SALTER	"	50
"	Haim GAMBURG	"	60	"	Zena SAILER	"	36
"	Faith GOLDMAN	"	100	"	Gina STEINBERG	"	400
"	Harry KATZ	"	100	"	Luba TUCK	"	100
"	Isaac KEREN	"	100				

CANADA

From	Abraham ULAINÉ in lieu of flowers for the IYS Social Aid Fund	C\$	1,000
"	Sandra SOUCCAR in memory of her mother Vera YAPPO	"	18

In lieu of flowers for PASSOVER and ROSH HASHANA

From	Mika KERNER (Hmelnitsky)	C\$	540	From	Dorothy and Al RAYSON	C\$	500
"	Lessy KIMMEL	"	100	"	Thomas LAHUSEN	US\$	60
"	Lily LIFSHITZ	"	60	"	Lily LIFSHITZ	"	100
"	Jeannette POLOTSKY	"	50	"	Nadia OGNISTOFF	"	100

SWITZERLAND, Basel

From	Mrs. Judith MEYER-KRUGLAK for the Igud Yotzei Sin Social Aid Fund	US\$	1,200
------	---	------	-------

JAPAN

From	Naoki MARUYAMA, Professor emeritus, Meiji Gakuin University, for the IYS Social Aid Fund	US\$	20
------	--	------	----

CHINA

From	Tess JOHNSTON for the IYS Social Aid Fund	US\$	100
------	---	------	-----

HONG KONG

From	Mrs. Mary BLOCH for the Igud Yotzei Sin Social Aid Fund	US\$	1,000
------	---	------	-------

From Harry TRIGUBOFF (Australia)
for the IGUD YOTZEI SIN Social Aid Fund
US\$ 10,000

AUSTRALIA

In lieu of flowers for PASSOVER and ROSH HASHANA

From	ANONYMOUS	A\$	70	From	Dr. Samuel SAKKER	A\$	140
"	Dr. Solomon BARD	"	210	"	Sopha SAKKER	"	140
"	H. EISFELDER	"	10	"	Olga SCHWARTZ	"	110
"	T. FONAREFF	"	100	"	Diane SHTEINMAN	"	200
"	E. and L. JACOBS	"	100	"	Hannah STERN	"	50
"	Vera KARLIKOFF	"	400	"	Jesse and Naomi TRACTON	"	140
"	Nora KROUK	"	90	"	Nora VINSON	"	50
"	Inna and Alec MOUSTAFINE	"	100	"	E.WITIS (Medical Services)	"	160
"	Peter NASH	"	30	"	Goldie ZYSKIND	"	110
"	Mr. S. NAZAROFF	"	100	"	Rabby from CHABAD (Australia)	"	5

Wishing our dear mother, grandmother and great grandmother
Lika KAGANER many healthy, happy returns of her
85th Birthday
With love, HER FAMILY
A\$ 250

ISRAEL

From	Giora and Ilana LESK in memory of Danny and Musia BERKOVITCH towards the Igud Yotzei Sin Social Aid Fund	NIS	20,000
"	Marianna BARLY towards the IYS Social Aid Fund in memory of her parents Dr. Ernst and Gertrude MICHAELIS	"	5,000
"	Mr. & Mrs. Boris FREIMAN and family for the Holidays to the IYS Social Aid Fund	"	1,000
"	Rasha KAUFMAN in lieu of flowers for PASSOVER and ROSH HASHANA	"	1,000
"	Ruth OFER and family for the IYS Social Aid Fund	"	1,000
"	the members of the Sunday Club in honour of Rasha KAUFMAN's 80th Birthday	"	240
"	Musia ROSENBLUM in memory of her son Shlomo ROSENBLUM	"	300
"	FREIMAN family in memory of Mark SAKKER	"	300
"	Reva FREIMAN in memory of her aunt Sara LEVKOVSKY	"	540
"	Yosef JACOBSON in memory of his parents Rosa and Leonid JACOBSON	"	100
"	Golda TOLEDO in memory of her father Gershon (Grisha) PESELNICK	"	100
"	Yehuda SEMBERG in memory of his parents Sonia and Ilya (Ilyusha) SEMBERG	"	300
"	Shoshana SELA in memory of her mother Luba DOROSHEV	"	54
"	Genia LEYMANSTEIN in memory of her PARENTS	"	180

In lieu of flowers for PASSOVER and ROSH HASHANA

From	Mr. & Mrs. T.PIASTUNOVICH	US\$	300	From	Fania LEVINE	NIS	100
"	Olga H.DIESTEL	C\$	108	"	Pnina and Moshe LICHOMANOV	"	200
"	Mr. & Mrs. A.ABRAHAM	NIS	100	"	Timna LILACH	"	100
"	Pnina and Bobby BERSHADSKY	"	180	"	Rina and Tima LITVIN	"	300
"	Olga H.DIESTEL	"	240	"	Boris MATLIN	"	180
"	Hasya and Hezkeyahu DVIR	"	200	"	Isabella NADEL	"	100
"	Shulamit EVEN	"	420	"	Celia PAYAS	"	250
"	Abraham FRADKIN	"	500	"	Mr. & Mrs. T.PIASTUNOVICH	"	200
"	Zelda FRIEDMAN	"	300	"	Carmela ROSEN	"	150
"	Dvora and Yakov GEIZLER	"	180	"	Baruch ROSENSTEIN	"	360
"	Mark and Sarah GENDLIN	"	100	"	Tania PRISH	"	200
"	Daphne GURI BEN GERA	"	100	"	Judith and Israel SANDEL	"	250
"	Inna GLOBIN	"	250	"	Shoshana SELA	"	50
"	Itta HOROL	"	30	"	Rina SHARON	"	250
"	Eli KAMA	"	100	"	Tatiana and Edward SHEINGEIT	"	150
"	Esther and Yosef KATZ	"	50	"	Dalit SHIKMAN	"	400
"	Luba KATZ	"	100	"	Nurit SHTOFMAN	"	180
"	Genia KAUFMAN	"	180	"	Ran VEINERMAN	"	200
"	Tamar and Shmuel KISLEV	"	200	"	Mr. & Mrs. H.YANKLOWICZ	"	380
"	Pnina and Yossi KLEIN	"	500	"	Aviva and Gershon ZALTSMAN	"	150

SYNAGOGUE FUND

USA

From Mary WOLFF in memory of her husband Walter WOLFF on his Yohrzeit US\$ 100

AUSTRALIA

From Sopha SAKKER in memory of her husband Mark SAKKER A\$ 100

" Nora KROUK in memory of Gita SAPEJINSKY " 100

" Anta LEVITAN in memory of her father David DINABURG " 100

ISRAEL

From Hezkeyahu DVIR in memory of his father Henry DAVIDOVITCH NIS 100

" Hezkeyahu DVIR in memory of his mother Ida DAVIDOVITCH " 100

" Dr. Esther RIESS in memory of her mother Henrietta HEYMAN " 180

" Yosef BOMASH in memory of his mother Musia BOMASH " 180

" Nurit SHTOFMAN in memory of Musia SHTOFMAN " 180

" Bernard DAREL in memory of his brother Yitzhak DAGILAYSKI " 50

" Bernard DAREL towards the Synagogue Fund " 200

" Riva HOFFMANN in memory of her husband Alfred HOFFMANN " 100

" Shimon ROM (ROSENSTEIN) in memory of Shlomo ROSENSTEIN " 150

" Arie RAAM (ROSENSTEIN) in memory of Shlomo ROSENSTEIN " 150

" Mark SHIFRIN in memory of his mother Sophia SHIFRIN " 180

" Mark SHIFRIN in memory of his sister Asya ABRAMOV " 180

" Esther YARHO in memory of her parents Iza and Aharon YARHO, and in memory of her grandparents Esther and Abraham YARHO and Enya (39th Yahrzeit) and Michael (48th Yahrzeit) KONDAKOFF " 360

" Esther YARHO in memory of her uncle Shlomo (Monia) (44rd Yahrzeit) YARHO " 100

From	Rachel VECKSLER in memory of her husband PAVEL and son RAPHAEL	NIS	180
"	Genia KAUFMAN in memory of her brother Abraham SAMSONOVICH	"	180
"	Shulamit EVEN in memory of her father Mordechai (Mark) MORGULEV	"	180
"	Baruch LEVITIN in memory of his father Alexander (Shura) LEVITIN	"	120
"	Miriam SHAHAM in memory of her father Yakov BRANDT	"	100
"	Arie MADORSKY in memory of his sister Rachel ROGAN	"	100
"	the members of the Sunday Club in honour of Ettie GINANSKY's Birthday	"	220
"	the members of the Sunday Club in honour of Zina LANDWEHR's Birthday	"	210
"	Lily KOROSHI on the 60th Yahrzeit of her beloved grandmother Itta KRUGLIAK	"	200
"	Isabel SHARON in memory of her parents Gavriel (Gava) and Rosetta RABINOVICH	"	180
"	Rasha KAUFMAN in loving memory of TEDDY	"	500

SCHOLARSHIP FUND AUSTRALIA

From	Lika KAGANER and the whole family in everlasting memory of their beloved YASHA and ANECHKHA	A\$	150
------	---	-----	-----

ISRAEL

From	Mr. & Mrs. T.PIASTUNOVICH towards the Scholarship Fund in memory of Ella and Lev PIASTUNOVICH	NIS	280
"	Genia OLSHEVSKY in honour of Maya FRIEDMAN, who graduated with honours from the OTIS College (L.A.) , towards the Scholarship Fund in memory of Arie OLSHEVSKY	"	500

To Joe Wainer on his 90th Birthday Happy Birthday, Joe dearest!

We send you our very best wishes for many,
many healthy and happy returns of the Day.

All our love,

Rasha

Bella and Avram

Ella and Yossi

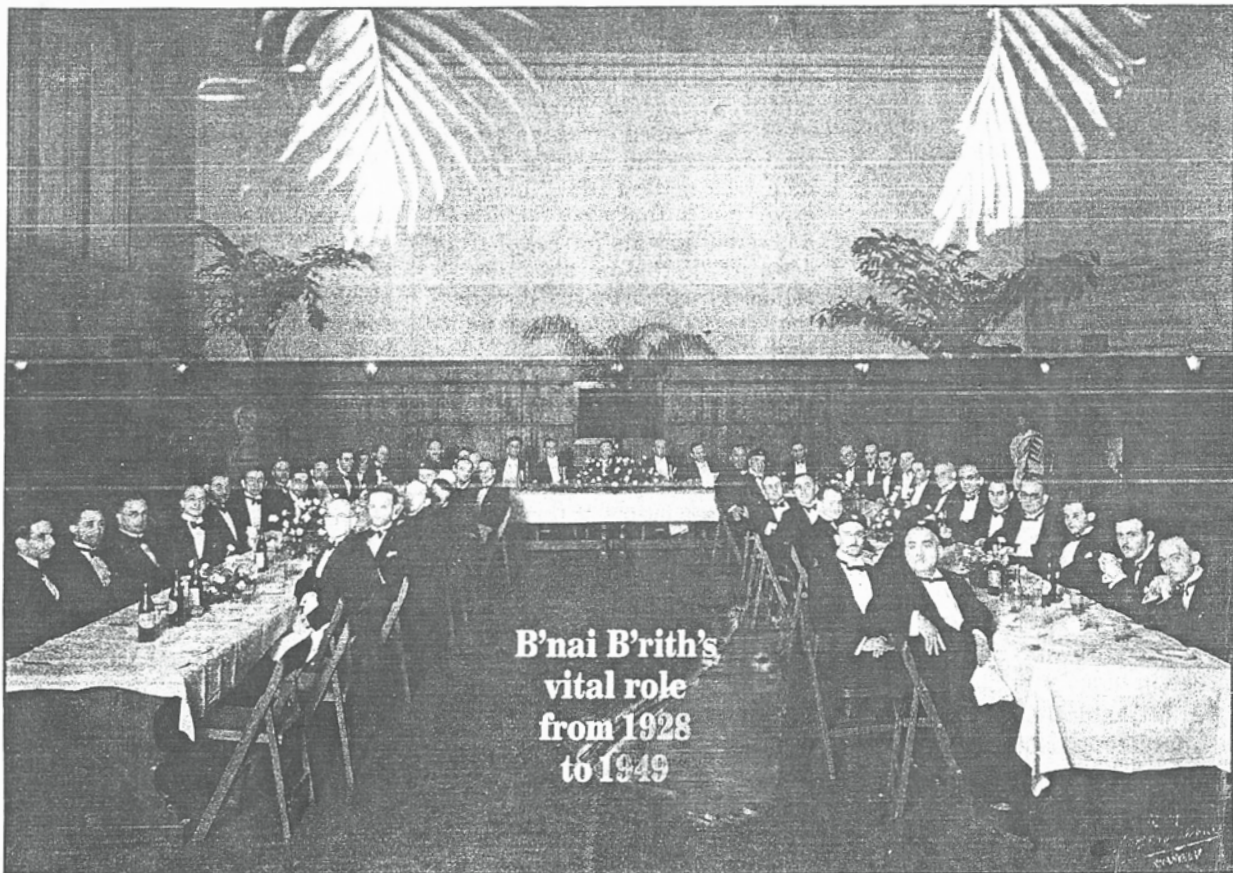
Sandra, Evan, Michael

Jonathan and Molly

Tania, Roy, Daniel and Adar

Adam, Ella and Nevo

We have made a contribution in your honor
to the Social Aid Fund of Igud Yotzei Sin

Members of Shanghai Lodge at a dinner in the late 1930s. Their Chinese waiter is behind the palm on the far right.

Shanghai Fortunes

BY EDWARD YUTKOWITZ

One of the most unusual episodes in B'nai B'rith's colorful history occurred in a most remarkable community — Shanghai.

A center of commerce, this exotic city in Eastern China had become a haven for fortune seekers and refugees in the mid-1800s, when the British opened its port to foreign trade. Over the next hundred years, Jewish life would flourish in what was becoming one of the world's most cosmopolitan cities.

By the late 19th century Shanghai was home to about 1,000 Jews. Most of them were Sephardim of Baghdadi origin who had followed British trade routes to the Far East. Members of the prominent Sassoon and Kadoorie families were among those Sephardim who prospered in banking, transportation, construction and shipping.

At the turn of the century, the city's Jewish population, which included some Jews of Ashkenazic descent from America, Great Britain, France, Germany, the Netherlands and Scandinavia, lived and worked largely in international zones administered by the Western nations.

The Sephardim dominated Jewish life in Shanghai. Often observant in religion and British in manner, they set up synagogues, schools and social clubs. They had little in common with the several thousand Russian and Polish Jews who sought refuge in Shanghai in the years following the Bolshevik Revolution. Many of the Eastern Europeans arrived in Shanghai poor and disoriented.

The time was right for the birth of B'nai B'rith, and in 1928, Shanghai Lodge was established.

According to lodge president George Sokolsky, writing in *The National Jewish Monthly* (NJM) of June 1930, "the circumstances of Jewish life in Shanghai are such that the organization of a B'nai B'rith Lodge was fraught with the most unusual difficulties. National divisions are sharp, particularly between the older Jewish families of the city and the more recently arrived Ashkenazim."

B'nai B'rith was considered an "Ashkenazic" organization, but a number of notable Sephardim were among the founders of the new lodge. Members of the Kadoorie family, for example, recognized that B'nai B'rith, as the foremost secular Jewish organization in the world, could be a unifying force. By 1931, a pleased Sokolsky wrote in the NJM that "B'nai B'rith in Shanghai has done much to bring

PEC

Share in Israel's
Major Growth
Industries through

**PEC Israel
Economic Corp.**

An American company established in 1926 to foster economic development in Israel on a sound business basis. Listed on the American Stock Exchange. Symbol: IEC.

Our equity holdings include some of Israel's fastest-growing companies in high technology, R & D, manufacturing, marketing, shipping, construction, land development and financial services.

For our latest report, write to:

**PEC Israel
Economic Corporation**

511 Fifth Ave.,
New York, N.Y. 10017
(212) 687-2400

A member of the
IDB Bankholding Group

SUMMER IN LONDON

JEWISH TEENAGERS
Visit Scotland and Amsterdam

Spend this summer with London's Jewish Youth. Tours, sightseeing, theatre. LIVE IN JEWISH HOMES. Meet British youth in social, cultural and sporting activities.

Free brochure.

Mr. & Mrs. M.I. Goldfarb

**Receive-A-Guest
Of London**

200 Pinehurst Ave., Dept. N
New York, N.Y. 10033
Tel: (212) 568-0270

"CHAI" TIES

•100% Polyester available in—
Navy, Brown, or Maroon.

•\$6 each plus \$1.50 shipping & handling.
•\$36 per dozen (1 dz. minimum) plus \$2.50
shipping & handling.

Charles S. Gelles & Son Neckwear

P.O. Box 275, Canton, MA 02021 (617)828-1866

together the Sephardic and Ashkenazic elements of the Shanghai Jewish community."

From its inception, the lodge was committed to Jewish philanthropy. In the early 1930s, members formed an employment committee to find work for "young men who drifted into Shanghai expecting to find easy fortunes," answered appeals for relief from Jews in Palestine and aided Jewish refugees from northern China fleeing the 1932 Sino-Japanese fighting.

Concerns extended to Gentiles as well. Lodge members offered money, clothes and food to Chinese dispossessed after the Japanese invasion of Manchuria in 1932, and to Chinese victims of the Yangtze River flood of 1931 and the great drought of 1936-37.

The lodge took particular pride in the realization of an early goal: the founding of a health care facility to serve the city of Shanghai. The B'nai B'rith Polyclinic and Hospital included a dental clinic and pharmacy, employed Jewish physicians and nurses, and even maintained a kosher kitchen.

The January 1936 NJM reported: "Since its inauguration February 1, 1934, until June 30, 1935, the Polyclinic and Hospital established by Shanghai Lodge No. 1102 treated 19,415 cases . . . The institution is non-sectarian, and at least 10% of the cases were those of non-Jews . . . This philanthropic enterprise has evoked a chorus of praise from all sections of the Shanghai community." During the Sino-Japanese fighting in the late 1930s, the hospital cared for more than 1,500 patients a month.

In addition to its charitable work, Shanghai Lodge enhanced the social life of the community. The fifth annual lodge report noted: "a Seder night [was held] for the members and their families, which was the first attempt of this nature in Shanghai . . . hospitality was extended to all Jews in the American, British and French service." B'nai B'rith shields were presented to the Shanghai Jewish Boy Scouts and Girl Guides; 500 children attended a Chanuka service and tea. The lodge also published a newsletter, sponsored lectures for the public and served dinner after every lodge meeting.

But establishing Jewish unity

was still B'nai B'rith's most formidable challenge. Through lodge efforts, the Joint-Committee of Jewish Organizations of Shanghai was formed to coordinate the various components of Jewish society. In 1932, newly-elected lodge president F. Reiss declared, ". . . members should be on constant guard and admonish every Jew that he is a member of that nation which, though it has lost its political, territorial and even linguistic unity for many centuries, has still retained the consciousness of our spiritual brotherhood."

Japanese treatment of Jews varied during the war, but anti-Semitism was never official policy.

With Hitler's rise to power in Germany, the lodge was called on to demonstrate this solidarity. In 1933, when the first wave of German refugees hit Shanghai, the lodge formed the Committee for the Welfare of German Jews. The lodge gave moral and financial support to the new arrivals, and members "did everything in their power to entertain them and invite them to the various social functions, thereby introducing them to the general Jewish public," reported lodge secretary M. Brown in the minutes of the 1934 B'nai B'rith convention.

Although conditions in the Jewish community worsened as fighting continued between Japanese and Chinese forces, the city continued to absorb refugees, many of whom came overland on the Trans-Siberian railroad. In 1937, the Japanese occupied Shanghai, but remained outside the perimeters of the international sectors; Jews in the areas under British and French control were protected.

By the late 1930s, Shanghai was one of the few places in the world to accept refugees from Europe. Journalist Robert Berkov, writing in the October 1938 NJM, noted that the Jewish community in Shanghai, composed of "Jews

95

I
g
u
d
Y
o
t
z
e
i
S
i
n

from every country of the world, speaking a score of languages . . . do business, and thrive in general, even despite the frightfulness of the Sino-Japanese war . . . the reason is to be found in Shanghai's complete emphasis on nationality, rather than on race or religion."

Berkov's optimism contrasted sharply with the more dire perspective presented in the NJM just one month later. Joseph Hollzer, an American businessman who had lived in Shanghai for four years, reported that many of the Jews in Shanghai at this time were barely "getting by," and that German Jews faced the constant threat of being put under the authority of the German consulate in the city.

There is probably some truth to both views. By the end of the decade, the Jewish population in Shanghai had indeed swelled to more than 35,000, and most of the escapees from war-ravaged Europe had left their possessions behind. For many, among them students and rabbis of entire yeshivot who had fled, life was extremely difficult.

Many survived only through their resourcefulness; some, for example, set up stands in the used clothes market on Kunping Road. Others desperately needed the relief efforts of Shanghai Lodge and B'nai B'rith's governing body, Supreme Lodge. With other Jewish charitable organizations, B'nai

B'rith helped set up kitchens and public dormitories in hostels for persons displaced by the European war.

On the other hand, Jewish life was not entirely bleak. Some of the refugees started businesses and adapted easily to the sophisticated ambiance of the city. A Viennese-style cafe in central Shanghai, opened by a Jewish refugee, was crowded with well-dressed patrons; Jewish organizations, including the Betar Zionists, met regularly; the Jewish Company of the Shanghai Volunteer Corps, an international militia, proudly marched through the streets of the city.

A number of B'nai B'rith members were among the refugees who arrived in the late 1930s. In 1939, with the assistance of Shanghai Lodge and Supreme Lodge, they formed an association of former European B'nai B'rith. While not officially a lodge, the association held regular meetings. Though many of its members were elderly and dependent on charity, the association set up a burial fund and helped in the adjustment to life in the Orient. During this stressful time, B'nai B'rith "gave our members brotherly love and courage," said Dr. Siegfried Neumann, president of the association, in the October 1952 NJM.

Shanghai was still an open port in the late 1930s. In 1939, when a Shanghai Lodge member

brought back news from America of the recently formed B'nai B'rith Youth Organization, the lodge set up chapters of Aleph Zadik Aleph (the boys' branch) and B'nai B'rith Girls. Yosef Yaakov, a founding member, recalls that Shanghai AZA was "very active, one of a kind."

"AZA took its cue from B'nai B'rith ideology," says Yaakov, a fourth-generation Shanghai Jew of Sephardic descent whose father and two uncles were early members of Shanghai Lodge. Yaakov, today the consul general of the Israeli embassy in Washington, D.C., and the 1986 recipient of the Sam Beber AZA Distinguished Alumnus Award, remembers the weekly meetings where chapter members focused on both Jewish studies and contemporary issues. "We discussed ways in which we could help other Jews. Jews visiting Shanghai would talk to us."

Jewish unity was B'nai B'rith's most formidable challenge.

Until 1941, European Jews in Shanghai were still hopeful that the worst of their troubles was over. In the April 1941 NJM, journalist David Benz wrote that the Japanese did not have a history of anti-

96

I
g
u
d

y
o
t
z
e
i

S
i
n

Best TAX-FREE EXPORT PRICES!

ALL PERFUMES • COSMETICS
BAGS • SCARVES • TIES
FASHION ACCESSORIES

MICHEL SWISS
16, RUE DE LA PAIX
PARIS
2nd Floor, Elevator

FLAWLESS MAIL ORDER DEPARTMENT
FREE SAMPLES

shä·lōm' (interj.)
hello, good-bye, peace

Moving to a new city?
Planning to purchase a home?
Our nationwide network of real estate agents will help you say hello to your new home, good-bye to your former home - all with peace of mind.
There is no cost to have us find the right home and the right connections.
To serve your special real estate needs, call toll free:

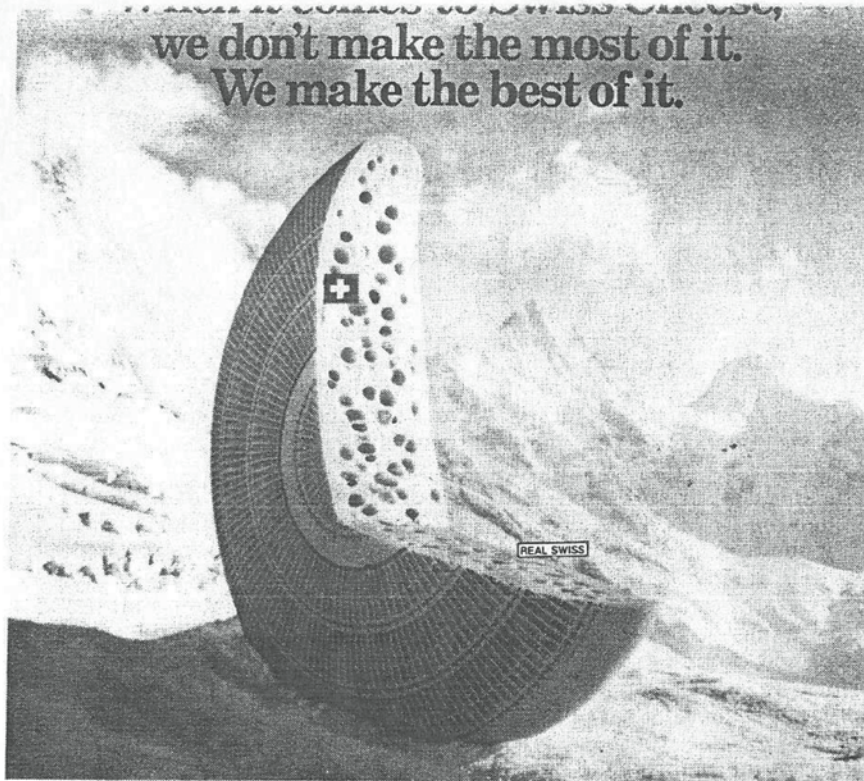
1-800-8-SHALOM

SHALOM HOME INC.

A NATIONAL REAL ESTATE RELOCATION SERVICE

SANDRA GOLNER
RELOCATION SPECIALIST

we don't make the most of it.
We make the best of it.

We Swiss know that the finest cheese, like the finest wine, can never be mass-produced. It must be made slowly, from the best ingredients available.

Our Switzerland Swiss is made of milk whose creamy richness is not only unrivaled, but governed by the world's strictest standards. Like the finest wine, it is made naturally, aged patiently

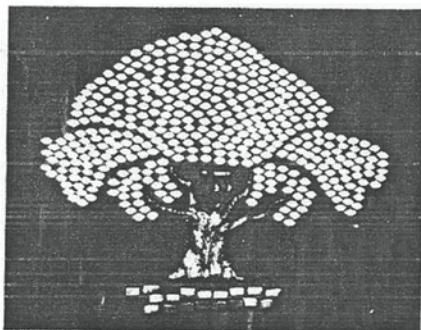
and judged constantly for flavor and aroma.

We take such pride in our Swiss that we send you only our premium-rated cheese. That means that Switzerland Swiss may never be as plentiful as the swiss made by other countries. But like the finest wine, the pleasure comes not from the quantity but from the quality.

Only this is real Swiss.

Switzerland Cheese Association
444 Madison Avenue, New York, New York 10022

"It is a Tree of Life..."

Illustrated is one of our many Tree of Life designs—in bronze and finest woods—to accommodate any number of leaves. FREE CATALOG of Donor Plaques, Awards, Memorials, Yahrzeit Tablets.

UNITED STATES BRONZE

Dept. NJ, 101 W. 31st St. N.Y., N.Y. 10001

THE KETUBAH
personalized, handcrafted
works of art
for wedding & anniversary

JEFFREY ALLON
Rehov Hanania 7 Apt. 919 • 5 Bayard Rd
93106 Jerusalem Pittsburgh PA 15213
Israel (02) 632 213 (412) 683 8838

PALM SPRINGS

FREE Racquetball,
Tennis, Pools, Spas
and Sunshine with
the rental of our

exclusive condomin-
iums. Excellent sel-
ection of locations
& rates.

THE RENTAL CONNECTION (619) 320-7336
CA (800) 232-3776 USA (800) 468-3776
P.O. Box 8567, Palm Springs, CA 92263

Semitism, and optimistically noted that "many Jews now in the city look upon it as the jumping-off place to future prosperous settlement in China after the Sino-Japanese hostilities come to an end, and the reconstruction period begins."

The bombing of Pearl Harbor in December 1941, which finally brought the United States into direct conflict with the Japanese, put an end to such hopes. Within days, Japanese forces marched into the international communities.

Japanese treatment of Jews varied during the war, but anti-Semitism was never official policy. In fact, some Imperial Japanese Navy officers had a great appreciation of Jewish culture and were aware of B'nai B'rith's charitable work. Nonetheless, as a "foreign organization," B'nai B'rith was closely scrutinized, and forced to cease functioning by early 1942. B'nai B'rith records were hidden and the B'nai B'rith Polyclinic's name was changed to the Jewish Hospital.

With travel restricted, the Jewish community of Shanghai was effectively isolated from the world. Generally, the Japanese regarded Jews as "foreign nationals," and imposed severe restrictions on Jews who were citizens of countries at war with Japan. At the urging of Japan's German allies, "stateless persons" — Jews from Germany and German-occupied countries — were interned in the ghetto in the district of Hongkew. Jewish property was confiscated, and permits required for travel within Shanghai. Because the Soviet Union was not at war with the Japanese, Russian Jews were not treated quite as severely, though some were required to pay a "ransom" to the Japanese occupiers to maintain a degree of freedom.

After the defeat of the Japanese, B'nai B'rith in Shanghai quickly reorganized. In 1946, the association of former European B'nai B'rith, with 120 members, was chartered as Renaissance Lodge 1651. On behalf of the Supreme Lodge, the president of Shanghai Lodge installed the new lodge.

Most of the European Jewish refugees wanted to leave Shanghai

as soon as possible, but emigration in the postwar years was a long and complicated process. B'nai B'rith recognized that the harsh realities of life in the city demanded immediate attention. The Chinese, who now governed Shanghai, got along well with the Jewish community, but were themselves faced with rebuilding in the devastating wake of the war. The lodges helped Jews cope with daily housing and economic problems.

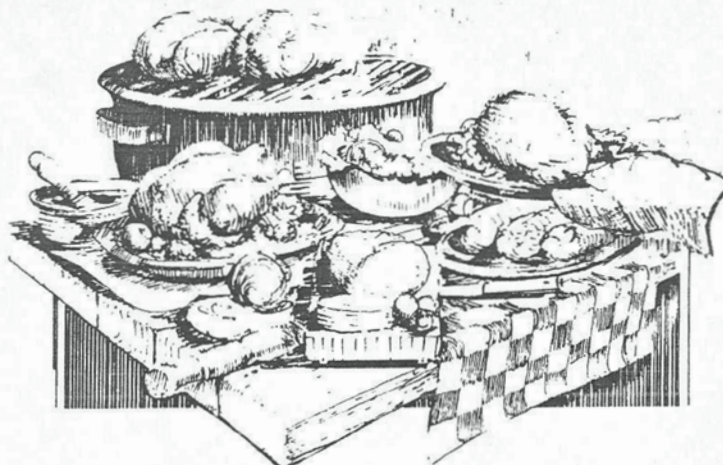
The lodges also took up the fight for emigration, and inspired by the post-war Zionist fervor, renewed relief efforts for Jews in Palestine. With large contributions from Shanghai Lodge and Sir Victor Sassoon, a scholarship fund set up by Renaissance Lodge raised thousands of dollars and sent four young people to study in the United States. In late 1948, the first B'nai B'rith Women chapter in China was established.

In Washington, the Supreme Lodge launched the Adopt-A-Family Campaign and attempted to help the stateless Jews of Shanghai obtain visas. B'nai B'rith in the United States sent food packages to refugees in Shanghai who were members.

The Supreme Lodge helped the stateless Jews of Shanghai obtain visas.

From 1945 to 1948, the Jewish population of Shanghai, threatened by Mao Zedong's Communist forces, dwindled. Some families, such as the Kadoories, prospered in the British protectorate of Hong Kong. Others went to Palestine, Australia and America, which had finally opened its doors to displaced persons. One of the Australian immigrants was Hans Mueller, now a B'nai B'rith senior vice president.

Within a few years of the Chinese revolution, the Jews who had been resourceful and lucky enough to find refuge in Shanghai were gone. Only a handful of elderly Jews remained, living out their lives under the Chinese Communists. An extraordinary period in Jewish — and B'nai B'rith — history had faded from sight. □

Serve Your Guests the Best.

For any kind of get-together, please your guests with delicious selections from Empire Kosher. Grill a fresh Empire fryer, or select a pre-cooked mesquite or barbecue chicken. Empire's turkey salami, pastrami and kielbasa make exciting hors d'oeuvres, and the breaded mushrooms and zucchini can't be beat! Compliment your party with the best...

FRESH AND FROZEN POULTRY
QUALITY DELI ITEMS
FINE FROZEN FOODS

The Most Trusted Name in Kosher Poultry (800) EMPIRE-4

Beef, Lamb, Veal,
Roasts, Steaks,
Chops, Ground
Beef, Patties
...and more!

**NOW a complete
selection of Kosher
made meats packaged
for your home freezer.**

For information
and prices write
our Group Sales
Department or
call collect.

SINAI KOSHER FOOD CORP.
1000 W. Pershing Rd.
Chicago, IL 60609
1-800-621-5044

Advertise in
The Jewish Monthly

CHOCOLATE TREASURES

Just for Passover

Make your fund raising sales soar with luscious KRUM'S KOSHER FOR PASSOVER CHOCOLATES.

From Butter Krunch to Chocolate Bars, for over 84 years, KRUM'S has been known for quality and freshness.

Make your Judaica Shop or Fund Raising sales prosper. Call or write for our full color catalog showing the entire selection of KRUM'S Fine Kosher For Passover Chocolates today!

Manufactured under strict rabbinical supervision.

KRUM'S®
CHOCOLATIERS SINCE 1901

4 Dexter Plaza, P.O. Box 1020 A
Pearl River, NY 10965 (914) 735-5100

АССОЦИАЦИЯ ВЫХОДЦЕВ ИЗ КИТАЯ В ИЗРАИЛЕ

основана в 1951 году

БЮЛЛЕТЕНЬ ИГУД ИОЦЕЙ СИН

С е н т я б р ь 2 0 1 3 ♦ 6 0 - й г о д и з д а н и я ♦ № . 4 1 0

С ПРАЗДНИКОМ
Рош Ха-Шана!

Сердечно поздравляем
наших земляков
в Израиле и других странах
с еврейским новым 5774 годом
и желаем всем здоровья,
благополучия
и долгих лет жизни

Правление Игуд Иоцей Син
и редакция «Бюллетеня ИИС»

СОДЕРЖАНИЕ

Т.Кауфман. Евреи Харбина в моем сердце	3	опыт в Китае». Рассказ Авивы Орен	27
Реконструкция в Харбине Главной		Чу Фа Чен Эберт. Китайский театр теней	30
Синагоги и еврейской гимназии	11	Б. Протченко. «Город льда» вновь в	
Жизнь Игуд Иоцей Син	12	городе Льва	33
У нас в гостях члены семьи Понве	13	Почтовый ящик 29786	34
Поздравляем!	14	Ушедшие	37
Э. Праг. Присутствие российских		Памяти ушедших	38
евреев в Китае	15	По материалам «Jewish Times Asia»	44
Ю. Данилин. Спортивная хроника		По материалам «Казначая»	45
Шанхая 1940-х годов	24	Из прошлого еврейского Харбина	46
Книжная полка	26	Карта еврейских общин в Китае /3/	
В завершение конкурса «Мой жизненный		(см. Т. Кауфман. Евреи Харбина..., стр.5)	

Старейший в Израиле журнал на русском языке
1-й номер «Бюллетеня ИИС» вышел в свет 6 мая 1954 г.

1

И
Г
У
Д

Й
О
Ц
Е
Й

С
И
Н

Руководящие органы Игуд Йоцей Син в Израиле и Ассоциаций за границей и почетные представители ИИС

Председатели ИИС:

Л. Пястунович 1951-1952;
Б. Коц 1953-1971;
Т. Кауфман – 1972-2012
И.Клейн - 2012

Правление:

Председатель и казначей -
И.Клейн
Зам. пред. - Р.Вейнерман
Вице-пред. - Т.Пястунович

Члены правления:

Г.Бровинский
Э.Вандель
Э.Гинански
Б.Дарэль
Э.Итам
Р.Кауфман
Ф. Коэн
М.Нагар
А.Подольский

Р.Рашинский

Э.Розен

Ю.Сандел

А.Фрадкин

Контрольная комиссия:

Председатель -

М. Лихоманов

Член комиссии – О.Шефи

Почетный юрисконсульт:

адвокат Д.Фридман

Почетный представитель в

Хайфе и северном районе:

Э. Вандель

Почетный представитель

в Иерусалиме и на юге

Израиля:

А. Подольский

The AMERICAN FAR EASTERN SOCIETY, NEW YORK

President:

Lily Klebanoff-Blake

Vice-presidents:

Eric Hasser

Luba Tuck

Joseph Wainer

Treasurer: Rose Britanisky-Peiser

Secretary: Leona Shluger-Forman

Board of Directors:

Sally Berman

Lilly Langotsky

Robert Materman

Odette Rector-Petersen

NEW YORK, USA

The American Far Eastern Society, Inc.

Lilly Langotsky

160 West 66th str. # 55B

New York, NY 10023, USA

Rose Peiser,

Hon. Representative

7400 SW 170, Terrace

Miami, FLORIDA 33157, USA

E-mail: rpeiser@aol.com

The FAR EASTERN SOCIETY OF SAN FRANCISCO

Board of Directors:

President:

Mr. I.Kaufman

Vice-President:

Mr. A.Aronovsky

Second vice-president:

Mrs. V.Loewer

Honorary Secretary:

Mrs. G.Katzeff

Honorary Treasurer:

Mrs. N.Juelich

Directors:

Mrs. O.Kaufman

Mr. L. Ostroff

Members:

Mrs. B.Berkovitch

Mrs. R.Ionis

SAN FRANCISCO, USA

The Far Eastern Society of San Francisco, Inc.

Hon. Representative

Mr. I. Kaufman, President

5082 C. Diamond Heights Blvd.

San Francisco Ca. 94131 USA

Phone No. (415)2850378

LOS ANGELES, USA

Mrs. Mira Mrantz, Hon. Representative

5 Tanakill Park Dr.E.Apt 305

Creskill, N.J. 07626, USA

Phone No. (201)334-2207

E-mail: anya4mira@msn.com

MONTREAL, CANADA

Hon. Representative Lily Frank

1460 Dr. Penfield, #905

Montreal QC Canada, H3G1B8

SYDNEY, AUSTRALIA

Hon. Representatives Jesse and Naomi Tracton

2 Oaks Place

North Bondi 2006, Australia

Phone No. (02)-91302575

IGUD YOTZEI SIN
Address: 13, Gruzenberg St.,
P.O.B. 29786

Tel Aviv, 61297, ISRAEL

Tel.: 03-5171997

Fax. 972-3-5161631

E-Mail: igud-sin@013.net

www.jewsofchina.org

РЕДАКЦИОННЫЙ КОЛЛЕКТИВ:

Т.Кауфман (редактор) И.Клейн, Ц. Любман, Д.Данилов.

ЕВРЕИ ХАРБИНА В МОЕМ СЕРДЦЕ

Издание этой книги стало возможным благодаря щедрости Аси Коган (Япония), в знак дружбы Тедди Кауфмана с Асей и ее мужем Мишей в течение всей жизни.

Книга вышла в свет на иврите и затем была переведена на английский и китайский языки. Предлагаем вниманию читателей книгу Т.Кауфмана в переводе на русский язык.

Перевод Ц.Любман специально для «Бюллетеня ИИС».

ПРЕДИСЛОВИЕ

Признаться, я плохо знал историю харбинской еврейской общины, несмотря на то, что родился в Харбине и приехал в Израиль, когда мне было 12 лет. Подобно другим иммигрантам, прибывшим в эту молодую страну, мы прежде всего стремились быстрее стать частью израильского общества и поэтому не придавали большого значения всему, что осталось в прошлом.

Лишь спустя много лет я осознал, что евреи Китая, в частности, евреи Харбина, создали совершенно особенные, замечательные общины, но дело, прежде всего, в том, что у них были превосходные лидеры - добропорядочные, здравомыслящие люди, предприимчивые, глубоко приверженные к социальной жизни их общин. Одни были ярыми сионистами, другие - преданными общественными деятелями или успешными бизнесменами. Во многом благодаря моральным качествам и складу характеров своих лидеров харбинская община стала почти независимой организацией в русской христианской колонии.

Жизнь общины строилась на прочной социальной основе, что позволило ей превратиться в крепко спаянную организацию. Члены общины, приехавшие в Китай из разных уголков России, принадлежали к различным слоям общества, придерживались разных взглядов, но, несмотря ни на что, они заботились о своих соплеменниках и чувствовали, что разделяют с ними общую судьбу. Вся деятельность общины была сосредоточена вокруг еврейского духовного братства.

В Харбине менялась власть, правили, сменяя друг друга, разные правители, но, несмотря на политическую чехарду, руководители общины, проявляя мудрость, смогли провести еврейское сообщество через все общественные перемены, не меняя свой образ жизни и не отказываясь от еврейских ценностей. В отличие от многих других общин в мире, все превратности судьбы, выпавшие на нашу долю, не оставили глубокого следа в жизни нашей общины. В Харбине не было погромов и даже японцы не доставляли общине неприятности, хотя их страна была союзницей Германии. Наша чудесная небольшая община, которая просуществовала среди китайцев довольно долгое время, сегодня вызывает интерес китайских ученых и прессы. Мы поддерживаем тесные связи с нашими китайскими друзьями. Мы принимаем китайских гостей, а они, в свою очередь, принимают нас у себя, и мы относимся к ним с большим уважением как к народу, оказавшему нам гостеприимство прежде чем было создано наше собственное государство.

Мой друг и наставник Тедди Кауфман в течение многих лет возглавлял нашу Ассоциацию выходцев из Китая, обладал превосходной памятью и являлся для нас «ходячей энциклопедией» в отношении Харбинской еврейской общины. К тому же, его отец доктор Абрам Иосифович Кауфман в Харбине многие годы возглавлял еврейскую общину, а сам Тедди выполнял ряд обязанностей в разных организациях в рамках общины. Все это навело меня на мысль попросить его написать свои воспоминания для нас, родившихся и живших в Китае, и для наших потомков. Это было также важно с исторической точки зрения, чтобы напомнить всем, откуда мы пришли, чтобы мы не забывали о традициях и обычаях, которые евреи привезли из Китая и интегрировали в нашу новую жизнь в Израиле.

Я по-прежнему убежден, что в основе деятельности Ассоциации евреев, выходцев из Китая, лежат традиции харбинских евреев, основанные на общественных и культурных ценностях. Одной из целей нашей Ассоциации является поддержание традиции взаимопомощи, связи между евреями, социальной помощи на индивидуальном уровне. Мы, к примеру, продолжаем давать стипендии студентам, оказываем знаки внимания солдатам и материальную помощь нуждающимся.

Вся история Харбинской еврейской общины не может быть изложена в одной книге, хотя она и продолжалась всего около 65 лет. В своих воспоминаниях Тедди Кауфман на фоне исторических событий делится личными впечат-

лениями и душевными переживаниями, рассказывает о моментах, требовавших мужества. Более компетентного в вопросах истории общины Харбина, чем Тедди, не было и нет.

Мы надеемся, что эта книга откроет неизвестные страницы и даст ясное представление об истории евреев, которые жили в Харбине в первой половине 20-го века.

Памяти наших родителей, которые привили нам общественные и культурные убеждения и отказались от отъезда из Харбина в какую-либо другую страну, приняв решение иммигрировать в только что созданное гсударство Израиль, нашим детям и внукам, чтобы они знали и хранили наши традиции и могли гордиться тем, что являются потомками еврейской общины Китая, нашим

будущим поколениям - всем им посвящается эта книга.

Я счастлив представить заинтересованным читателям книгу Т.Кауфмана в переводе на русский язык, чтобы как можно большее число людей могло узнать историю евреев Харбина.

Иоси КЛЕЙН,
председатель Ассоциации
выходцев из Китая в Израиле

* * * * *

Первые евреи в Китае

Помню, как я впервые увидел китайского еврея восточной наружности. Это случилось в Харбине в 1930 или 1931 году, мне тогда было шесть или семь лет. Он пришел к нам в дом, чтобы встретиться

с моим отцом. Если бы этот человек повстречался мне на улице, я никогда бы не подумал, что передо мной еврей. Он выглядел точно так же, как миллионы китайцев, которых я видел на протяжении всех 25 лет, прожитых в Китае. Одет он был в шелковый халат, внешне походил на китайца, но называл себя евреем и бормотал «Шма Исраэль». С собой у него была книга, привезенная из Кайфэна - бывшей столицы империи Северная Сун, в те времена называвшейся Кайфэн-Фу. Посетитель, прибывший в сопровождении русского переводчика, знал немного о соблюдении субботы, был знаком с библейскими рассказами, однако, несмотря на имевшиеся общие представления об иудаизме, ничего не знал об истории и традициях еврейского народа. Повидимому, он принадлежал к той горстке евреев, предки которых когда-то добрались до Китая, а впоследствии ассимилировались, и лишь очень немногие из их потомков могли припомнить свое происхождение.

Существует свидетельство присутствия евреев в Китае в начале VIII века. В XII веке торговцы тканями из Персии и Индии, обосновавшиеся в Кайфэне, столице провинции Хэнань, образовали маленькую еврейскую общину и построили синагогу. Члены общины соблюдали некоторые еврейские традиции,

например, делали обрезание, соблюдали субботу и праздники, избегали употреблять в пищу свинину.

По сообщениям миссионеров, в начале XVII века в Кайфэне существовала синагога, похожая на китайский храм. Однако в 1642 году вследствие неоднократно повторявшихся наводнений на Желтой реке (Хуанхэ) синагога была повреждена, а еврейское кладбище на окраине города размыто водой¹. Большинство членов еврейской общины ассимилировались, и к тому времени, когда евреи из России приехали в Харбин, еврейская община в Кайфэне уже перестала существовать.

Русские евреи, начавшие приезжать в Харбин в конце XIX века, создали новую общину. В отличие от своих предшественников, они не интегрировались в китайское общество, а, наоборот, сохранили свои восточно-европейские традиции и обычаи.

Харбинская еврейская община (первые годы существования, 1898 - 1914)

Харбин был основан в 1898 году на месте бывшей маленькой китайской деревни, и с этого момента в город стали приезжать первые евреи. Последние еврейские жители Харбина покинули его в 1963 году. Следовательно, история харбинской еврейской общины насчитывает всего 65 лет. Одной из особенностей нового еврейского землячества явилось то обстоятельство, что евреи из разных слоев общества смогли быстро адаптироваться к новым условиям и довольно легко объединиться в единую общину. Евреи, поселившиеся в Харбине, приехали сюда из разных регионов Российской империи и привезли с собой разные традиции. Некоторые из них были люди хорошо образованные, даже ученые. Были и другие, неграмотные, которым не хватало самых элементарных религиозных знаний. Но, в отличие от Германии, Польши и других стран диаспоры, в которых объединение евреев в сообщества происходило на протя-

жении сотен лет, харбинское сообщество появилось практически в одночасье.

Евреи начали селиться в Харбине с 1898 года, но только в 1903 году была создана община и построена синагога. Первые еврейские жители города прибыли из Сибири. За ними последовали евреи, проживавшие в черте оседлости², которым пришлось проделать путь от западной границы России в Маньчжурию через Сибирь.

Прибытие евреев в Маньчжурию в конце XIX века связано с постройкой Китайской Восточной железной дороги (КВЖД), которая должна была стать продолжением Транссибирской магистрали и соединить Москву и Пекин.

В 1896 году в Санкт-Петербурге между Россией и Китаем было подписано соглашение, согласно которому территория вдоль железной дороги переходила под контроль России и получала экстерриториальный статус сроком на 80 лет. По истечении срока действия соглашение должно было быть расторгнуто, а территория возвращена Китаю.

Достаточно взглянуть на карту, чтобы понять, как важно было для России усилить свое влияние вдоль границы с Китаем. Вообще существенное различие между условиями жизни евреев в России и на российской территории в Китае заключалось в том, что в России в отношении евреев действовали драконовские ограничения. Что касается Китая, то здесь Россия, стремясь усилить свое влияние, достигла цели путем отмены национальной и религиозной дискриминации, так что русские, татары, грузины и даже евреи могли жить и пользоваться всеми гражданскими правами. Именно благодаря такой возможности евреи двинулись в этот район. Первыми прибыли рабочие разных профессий, чтобы строить дорогу, затем инвесторы, подрядчики, торговцы, поставщики, а также вольные профессионалы (врачи, инженеры, адвокаты, архитекторы и т.д.). Было время, когда в Харбине из тридцати членов городской думы двенадцать были евреи - неслыханное дело для России.

Настрадавшиеся от бесконечных погромов, депортаций и других ограничений в гражданских правах, российские евреи видели в переезде в Маньчжурию уникальную возможность начать новую жизнь. Строительство дороги, начатое в 1896-ом, завершилось в 1903 году. Это был самый грандиозный проект царской России в XIX веке. В его реализации принимали участие около двухсот тысяч рабочих. Стоимость проекта составила приблизительно пятьсот миллионов золотых рублей - по тому времени астрономическая цифра. Протяженность дороги составила 3.189 километров, включая туннели, железнодорожные вокзалы, станции и другие объекты, связанные с ее обслуживанием.

Харбин стал административным центром КВЖД благодаря своему географическому положению. Он стоит на реке Сунгари, которая является притоком Амура. Железная дорога проходит через Харбин. Было подписано китайско-российское соглашение об управлении КВЖД: управляющий - русский, его заместитель - китаец, и далее вся иерархия.

В экстерриториальной зоне вдоль железной дороги сохранялся российский уклад жизни: деньги, полиция, муниципалитет, судебная система - все осуществлялось русскими. Русские также приглашали инвесторов переезжать из России на новые территории в Маньчжурии.

Прцветавшие еврейские общины в Китае³

1920-е и начало 1930-х годов были наиболее благоприятными для евреев Харбина и всех других общин в Китае. Численность еврейского населения, разбросанного по различным общинам в Маньчжурии и других районах Китая, достигла максимума - около 35000 человек.

На территории Маньчжурии еврейские общины были основаны в городах Хайларе, Цицикаре, Маньчжурии, Харбине, Мукдене (Шеньяне) и Дайрене ((Даляне). Число евреев в старинном городе Мукдене (Шеньяне), на границе между Маньчжурией и Северным Китаем, никогда не превышало 300 человек. Как железнодорожный узел, Мукден давал возможность путешественникам из Харбина мельком взглянуть на Великую китайскую стену. Дайрен (Далянь), к югу от Мукдена, - это порт недалеко от Порт-Артура (военно-морской базы), в котором существовала малочисленная община евреев, проживавших на Квантунском полуострове (Ляодун). В 1904 году город оказался под властью Японии.

На юге Маньчжурии, в Северном Китае, еврейские общины были в Тяньцзине, Пекине и в портовом городе Циндао. На юге Китая, в Шанхае были три еврейские общины - сефардская, ашкеназийская и община беженцев из Европы во время Второй мировой войны. Кроме того, была еще община в Ханькоу (Ухань).

Все вышеуказанные общины вели светский образ жизни, но при этом проводили все религиозные службы для членов сообщества. Только харбинская еврейская община была зарегистрирована как религиозная.

Крупные общины в Харбине, Тяньцзине и Шанхае имели комитеты, которые руководили религиозной и общественной жизнью своих сообществ. В каждом городе были синагоги (в Харбине - три, в Тяньцзине - одна, в Шанхае - пять), начальная и средняя школа (гимназия), больница, дом престарелых, еврейское Погребальное братство и кладбище, специальный бассейн с проточной водой для ритуального омовения.

ния, касса взаимопомощи и благотворительный фонд. Кроме того, в Харбине был Еврейский народный банк. Важная роль в жизни евреев в Китае принадлежала газетам, выходившим на разных языках. Харбинские евреи читали газету «Сибирь - Палестина» (впоследствии «Еврейская жизнь»), которая была официальным печатным органом Сионистской организации в Китае и Национального совета еврейских общин Дальнего Востока. Газета «Гадегел» («Флаг»), орган ревизионистского движения «Бейтар», выходила на русском языке. В Шанхае выпускалась газета «Наша жизнь» на русском, английском и идиш, а также ревизионистская газета «Тагар» («Борьба») на русском языке.

«И восстал в Египте новый царь...».

Смена режимов в Харбине⁴

Интересно отметить, что за 65 лет пребывания евреев в Харбине шесть раз происходила полная смена городских властей.

С 1898 по 1920 год в Харбине действовали русские органы управления, в том числе полиция, армия, суд, которые до 1917 года подчинялись правительству Российской империи. Официальным языком был русский, имела хождение российская валюта. Управляющим Китайской Восточной железной дорогой был генерал Дмитрий Леонидович Хорват, прагматик, человек передовых идей и либеральных взглядов. Действуя от имени царского правительства, генерал Хорват предоставил равные права всем национальным меньшинствам, в том числе евреям, проживавшим в полосе отчуждения КВЖД. Хотя революция в России произошла в октябре 1917 года, Маньчжурия оставалась под властью России вплоть до 1920 года, потому что Владивосток и все дальневосточные регионы считались частью Дальневосточной республики (ДВР).

С 1920 по 1931 год в Маньчжурии правили китайские военные: Чжан Цзолинь и другие. Ни один из губернаторов не вмешивался в жизнь еврейской общины. Несмотря на то, что китайские разбойники были причастны к целому ряду похищений, евреям разрешалось работать, заниматься строительством и развитием промышленности и торговли.

В конце 1931 года Харбин перешел в руки японцев, которые завладели Маньчжурию и удерживали захваченную территорию вплоть до августа 1945-го. Они установили тоталитарный военный режим, но не притесняли евреев, которые продолжали вести привычный образ жизни и сохраняли приверженность своим ценностям, в том числе сионизму. Однако именно тогда русские антисемиты при попустительстве японских властей похитили и убили молодого талантливого пианиста Симона Каспе (см. главу «Под японским владычеством»). После такого происшествия японцы

навели порядок в полиции и жандармерии. В те годы произошло сближение Японии с Германией и в Харбине была создана Русская фашистская партия во главе с антисемитом Родзаевским.

С 17 августа 1945 по 30 апреля 1946 года, т.е. всего восемь с половиной месяцев, город был занят Советской Армией. Это был трагический период для всего европейского населения, в частности, для еврейской общины, а также для меня и моей семьи.

Затем последовали четыре года так называемого «военного коммунизма». Шла гражданская война между сторонниками Чан Кайши и Мао Цзедуна, которая продолжалась до 1 октября 1949 года и закончилась победой Мао Цзедуна. Было сформировано центральное правительство и создана Китайская Народная Республика. Европейцам было разрешено уезжать из Китая. Начался массовый отъезд евреев из Китая в Израиль, который продолжался приблизительно до 1952 года.

В период с 1952 по 1963 год численность еврейского населения Харбина резко сократилась. С каждым днем евреев в городе становилось все меньше. Наступил момент, когда их осталось всего около тридцати человек, в том числе несколько пожилых женщин, которые жили в доме престарелых.

«Вечный Жид».

Волны еврейской эмиграции

Еврейская колония в Китае в современную эпоху ведет свое начало с 1842 года, когда в Шанхай стали приезжать евреи из Ирака. Община иракских евреев (официальное название - Сефардское еврейское общество) насчитывало около трехсот семей, или в целом около тысячи человек. Среди приехавших были известные магнаты Сассун, Кадури, Хардун и другие, которые стали пионерами индустрии в Шанхае. Они строили электростанции и газовые заводы, отели и другие объекты. Были построены две синагоги, школа, созданы благотворительные и сионистские организации. С 1904 и до конца 1930-х годов выходил журнал "Israel Messenger", издателем которого был Нисим Эзра.

В 1903 году в Харбине было 500 евреев. В том же году с разрешения российских властей для управления общиной и удовлетворения религиозных и социальных потребностей ее членов был избран первый еврейский совет, а затем началось сооружение Главной синагоги, продолжавшееся до 1909 года.

В 1904 году из России приехала вторая волна евреев. Погромы, бушевавшие на юге России - в Кишиневе, Одессе и других городах, заставили евреев искать пристанище в Маньчжурии. Хаим Нахман Бялик, потрясенный кишиневским погромом, написал поэму «Сказание о погроме» («В городе резни»).

В том же 1904 году разразилась Русско-японская

война, и в составе миллионной русской армии, которая была направлена в Маньчжурию, воевали 30.000 евреев. В сентябре 1905 года Россия подписала мирный договор, уступив Японии Корею и отдав Порт-Артур⁵, Южно-Маньчжурскую железную дорогу и южную часть острова Сахалин.

Первым евреем, офицером русской армии, прибывшим в Маньчжурию, был Иосиф Трумпельдор. Он отличился в сражении при Порт-Артуре, был тяжело ранен, потерял руку. После пребывания в госпитале Трумпельдор вернулся на фронт и при взятии японцами Порт-Артура оказался в японском плену. Освободившись из плена, на обратном пути в Россию Трумпельдор сделал остановку в Харбине. Он выступил перед еврейской молодежью с докладом о еврейском поселении на Земле Израила (Эрец-Исраэль) и рассказал о движениях «Халуц» и «Шомер». Тем не менее, с момента прибытия первых евреев в Маньчжурию и до 1911 года большинство членов общины не были сионистами. Учреждения общины управляли Бунд⁶ и Народная партия⁷.

Положение изменилось в 1912 году с приходом евреев-сионистов из Маньчжурии, среди которых были мои родители Кауфманы, в то время молодая пара. Они получили медицинское образование в Швейцарии и входили в число первых сионистов, учившихся в швейцарских университетах. Год спустя в Харбин приехали раввин Киселев, тоже сионист, и доктор Шломо Равикович с женой Ханой - бабушка и бабушка поэтессы Далии Равикович. Доктор Равикович, уроженец Литвы, учился с моими родителями в Швейцарии. Некоторое время он возглавлял еврейскую общину.

В 1914 году в результате участия России в Первой мировой войне в Китай прибыла третья волна евреев. Согласно приказу об эвакуации из приграничных районов, одни евреи, проживавшие в черте оседлости, мигрировали на запад, а множество других прибыли в Китай. Сначала они останавливались в небольшом отдаленном городе Маньчжурии, а затем следовали дальше, в Харбин, который, по сравнению с Маньчжурией, был крупным городом с процветающей в то время еврейской общиной.

С 1917 по 1925 год харбинская еврейская община насчитывала около 25000 человек. Многие жили в хибарах и временных жилищах, другие продолжали скитаться, и таким образом возникли общины в городах Цицикар, Хайлар, Мукден (Шэньян), Дайрен (Далынь), и других местах. Некоторые евреи уехали в Америку. Были и такие, что отправлялись в Палестину. Те, кто оставались в Харбине, становились членами растущей еврейской общины. К 1917 году была открыта еврейская гимназия на 800 учащихся.

В 1917- 1918 гг. прибыла четвертая волна евреев из

России, вынужденных спасаться бегством вследствие жестокой гражданской войны, вспыхнувшей между Красной и Белой армиями в результате большевистской революции. Непрерывающиеся сражения и нестабильное положение в сфере безопасности привели к тому, что евреи хлынули в Китай, рассматривая его либо в качестве временной остановки по пути в Америку и другие страны, либо как постоянное место жительства.

В 1920-е годы между Россией, к тому времени уже ставшей Советским Союзом, и Китаем было подписано соглашение о совместном управлении Китайской Восточной железной дорогой (КВЖД) и отказе России от экстерриториальности полосы отчуждения. Местное население превратилось в людей без гражданства, но при этом срок действия российских документов истек, и их следовало обменять на советские паспорта. Те, кто это сделал, в том числе евреи, стали советскими гражданами. Большинство евреев, и мои родители тоже, предпочли остаться лицами без гражданства. В отличие от Советского Союза, в Харбине «белые» и «красные» жили в мире и придерживались российского образа жизни.

До 1926 года можно было свободно пересекать границу между Советским Союзом и Китаем. Затем ее закрыли, сначала российская сторона, а в 1932 году японские оккупанты с китайской стороны. С этого момента и далее, несмотря на закрытие границы с обеих сторон, целому ряду еврейских беженцев все же удалось добраться до Харбина. Одни прибыли из Советского Союза, а другие смогли бежать из Европы до начала Второй мировой войны.

Евреи как немногочисленное меньшинство в пределах европейского меньшинства. Еврейская «автономия» в Харбине

1930-е и 1940-е годы были роковыми для харбинской общины. В отличие от евреев в Европе, еврейское население в Харбине не было уничтожено. Тем не менее, евреям приходилось вести постоянную борьбу с диктатурами, каждая из которых отличалась от предыдущей еще большей жестокостью.

В то время население Харбина уже насчитывало около восьмисот тысяч человек, из них китайцы составляли девяносто процентов, а европейское население - от пятидесяти до ста тысяч русских, среди которых имелось малочисленное еврейское меньшинство. Численность еврейской общины достигла максимума - около 25.000 человек, но в среднем в тот или иной период времени число ее членов составляло от пяти до десяти тысяч, не более. Поэтому мы были малочисленным меньшинством в пределах более многочисленного, русского, как еврейская крепость на русском острове посреди китайского моря.

Мы жили в своего рода общественном, духовном и этническом гетто, которое сами же создали. У нас были связи с китайцами, но они, в основном, носили коммерческий, деловой характер. Мы ежедневно встречали китайцев на улицах и в магазинах. Некоторые китайские дети учились с нами в гимназии и мы играли с ними во дворе, но никакого взаимного вовлечения в культуру не было. Лишь немногие евреи говорили на правильном китайском языке, хотя мы изучали его в школе, как впоследствии японский, но в повседневной жизни мы пользовались русским.

Большинство наших служащих были русские и китайцы. Надо сказать, что китайцы были замечательными поварами. Они приезжали в Харбин из близлежащих деревень или из провинции Шаньдун - района, пораженного голодом. Они были трудолюбивыми и преданными работниками. Наш китайский повар Сун работал у нас десять лет, а потом решил вернуться в свою деревню. Он готовил всевозможные блюда - еврейские, восточно-европейские и кошерные, но не китайские. Каждое лето сын Суна приезжал к нам в гости. Будучи детьми одного возраста, мы с ним подружились и вместе играли.

Что думают о нас китайцы?

Китайцы и японцы, как и вообще на Дальнем Востоке, считали тогда и считают так до сих пор, что евреи обладают властью над великими державами. Они верили, что евреи оказывают влияние на решение экономических, политических и научных вопросов во всем мире.

В 1992 году профессор Нанкинского университета Сюй Синь, образованный человек с широким кругозором, один из основателей Центра еврейских исследований при Нанкинском университете, перевел сокращенное издание Еврейской энциклопедии (Encyclopedia Judaica) с английского на китайский язык. В предисловии, говоря о современных отношениях между Китаем и другими странами, он добавляет: «Мы не можем стать частью западного мира, пока не достигнем как можно более глубокого понимания еврейского народа и не изучим его опыт. Такая маленькая нация дала миру трех великих людей - Маркса, Эйнштейна и Киссинджера, каждый из которых оказал влияние на мировые события. Маркс, создатель коммунизма (1818-1883), экономист, философ-социалист и революционер, является источником вдохновения для коммунистического и социалистического движений; Эйнштейн (1879 - 1955), еврей, родившийся в Германии, один из величайших физиков всех времен, сформулировал теорию относительности и считается одним из ученых - создателей основ квантовой теории и атомной бомбы. Третий великий человек - Киссинджер⁸, госсекретарь США в администрации президента Никсона, который создал

базу для восстановления дружественных отношений между Соединенными Штатами и Китаем».

Желая подчеркнуть такую точку зрения, наши китайские друзья во время совместных бесед часто указывают на то, что немногочисленная (около 25000 чел.) еврейская община оставила в Китае неизгладимый след во всех сферах жизни. Евреи не только создавали промышленные предприятия в Шанхае, Тяньцзине и Харбине, но и развивали торговлю, импортировали и экспортировали товары, строили больницы, школы, основывали организации и многие другие учреждения.

Мой дедушка, преданный сионист, любил говорить: «Если вы хотите наслаждаться жизнью, не читайте еврейскую газету, читайте антисемитскую! В еврейской газете вы будете читать об оскверненных кладбищах, о разногласиях внутри общины, о стихийных бедствиях и погромах, а антисемитская газета расскажет вам о том, что евреи правят миром и все деньги находятся в их руках».

1 Еврейская энциклопедия о евреях Китая. См. Китай. Т. 25, с. 898-899.

2 Черта оседлости - граница территории в Российской империи, за пределами которой евреям запрещалось постоянное проживание. В XV веке евреи не имели права постоянно жить в России, но после Второго раздела Польши в 1792 г., когда к Российской империи отошли восточные территории с многочисленным еврейским населением, евреям было разрешено селиться на территориях, прилегающих к побережью Черного моря, которые находились тогда под турецким господством; однако им было запрещено проживать за пределами черты оседлости или заниматься торговлей без специального разрешения. Время от времени границы черты оседлости менялись в зависимости от интересов Российской империи. Она занимала площадь около миллиона квадратных километров, от Балтийского моря до Черного моря. Черта оседлости была отменена после Февральской революции 1917 года.

3 Карта еврейских общин в Китае помещена в конце книги.

4 «И восстал в Египте новый царь, который не знал Иосифа» - Исход 1:8

5 Порт-Артур - российская военно-морская база на Квантунском (Ляодунском) полуострове, современное название Люйшунь.

6 Бунд - еврейская рабочая партия, выступала против сионизма и отвергала древнееврейский язык и культуру, признавала идиш национальным языком всех евреев и требовала, чтобы изучение Библии было удалено из школьных программ.

Партия считала, что евреи должны ассимилироваться в странах их происхождения.

- 7 Народная партия - выступала за создание Еврейской культурной автономии повсюду, где существовали еврейские общины, не обязательно в Эрец-Исраэль.
- 8 Генри Киссинджер - американский еврей немецкого происхождения, родился в 1923 году. В администрации президента Никсона он занимал пост советника по национальной безопасности и в этом качестве строил, де-факто, внешнюю политику Соединенных Штатов. Он был душой договора ОСВ, призывал к ядерному разоружению и нераспространению ядерного оружия, принимал

активное участие в продвижении разрядки напряженности между США и СССР и был инициатором сближения США и Китая. Таким же образом он содействовал разрешению конфликта между Индией и Пакистаном. В 1973 году в Париже он подписал соглашение о прекращении огня в ходе Вьетнамской войны и удостоен Нобелевской премии мира. В сентябре 1973 года Никсон назначил его Госсекретарем США (он стал первым евреем, занявшим этот пост в американской администрации).

Киссинджер продолжал оставаться на посту Госсекретаря США также при президенте Форде.

(Продолжение следует)

Еврейский народный банк был основан 1923 г.

Здание еврейской гимназии. Сегодня в нем находится корейская школа

Титульный лист журнала «Еврейская жизнь», сентябрь 1940 г. Выходил по пятницам в Харбине с 1920 по 1943 год сначала на русском, а в 1937 г. с приложением на английском языке

С 1931 по 1942 год в Харбине издавалась газета «Гадегел» («Флаг») ревизионистской организации «Бейтар», которая выходила два раза в месяц на русском языке

Дорогие земляки!

Дорогие друзья Игуд Иоцей Син, читатели журнала «Бюллетень ИИС»!

Приближается праздник Рош-ха-Шана, и Игуд Иоцей Син продолжает свою деятельность по оказанию регулярной социальной помощи нашим нуждающимся землякам.

Согласно нашим данным по состоянию на 1 января 2013 года, мы обеспечиваем ежемесячным пособием 60 наших нуждающихся земляков, в основном, пожилых, одиноких и больных людей.

Положение многих из них очень тяжелое, и без помощи ИИС они не смогли бы свести концы с концами. Ассоциация также заботится о молодом поколении выходцев из Китая, вручая студентам стипендии в праздник Ханука и посылая скромный подарок солдатам Армии обороны Израиля ко Дню независимости Государства Израиль.

Нашей ассоциации Игуд Иоцей Син всегда принадлежала роль координационного центра, связывающего рассеянных по всему миру бывших жителей Китая. Эту функцию выполняют наш журнал «Бюллетень ИИС», который издается на трех языках - русском, английском и иврите, и веб-сайт со статьями, фотографиями и информацией о различных аспектах еврейской истории в Китае.

В последние годы значительно сократилось число жертвователей как в Израиле, так и за границей. Изменение курса иностранных валют также оказало негативное влияние на местную валюту, и, соответственно, количество денежных средств, поступающих в Фонд социальной помощи, значительно сократилось. При этом число нуждающихся в нашей помощи остается высоким. В прошлом году наша ассоциация серьезно пострадала, получив тяжелый удар - наш основной постоянный жертвователь, дававший возможность ассоциации осуществлять свою деятельность, по личным причинам перестал заниматься благотворительностью и полностью отошел от дел.

Поэтому мы обращаемся к вам с просьбой жертвовать в Фонд социальной помощи вместо цветов к празднику Рош-ха-Шана, а также вместо цветов к другим праздникам, дням рождения или юбилеям, свадьбам и семейным датам, любым семейным торжествам. Каждый, в чью честь будут сделаны пожертвования, получит соответствующее сообщение. Мы уверены, что наши жертвователи будут получать большое удовлетворение от участия в благородном деле помощи нуждающимся. Цветы быстро вянут, а доброе дело живет вечно. Своей помощью вы скрасите дни одиноких, пожилых и больных людей. Ваши пожертвования помогут нашей ассоциации Игуд Иоцей Син продолжить вышеупомянутую деятельность на благо земляков.

Присылайте, пожалуйста, ваши пожертвования по адресу:

Igud Yotzei Sin, P.O.B 29786, Tel Aviv 61297, Israel

С дружеским приветом и наилучшими пожеланиями к празднику Рош-ха-Шана!

Правление ИГУД ИОЦЕЙ СИН
Председатель ИИС и казначей И.КЛЕЙН

Зам. председателя Р.ВЕЙНЕРМАН
Вице-президент Т.ПЯСТУНОВИЧ

ПАМЯТИ ТЕДДИ

Прошел год со дня кончины нашего дорогого Тедди Кауфмана, но я никак не могу привыкнуть к мысли, что его нет с нами. Мне все время хочется позвонить ему, поговорить с ним о наболевшем, посоветоваться. Это был удивительный человек, добрый, отзывчивый. Он был хорошим другом, всегда приходил на помощь. Мне его очень не хватает, и я искренне оплакиваю его уход. Никогда его не забуду.

Хаим РУВЕЛЬ

Дорогие друзья!

*Примите искреннюю благодарность
за сочувствие к моему горю -
невосполнимой потере
самого дорогого и любимого человека,*

ТЕДДИ

Раша КАУФМАН

РЕКОНСТРУКЦИЯ В ХАРБИНЕ ГЛАВНОЙ (СТАРОЙ) СИНАГОГИ И ЕВРЕЙСКОЙ ГИМНАЗИИ

Уважаемые коллеги, бывшие жители Харбина и их потомки! С большим удовольствием сообщаем вам о решении правительства Харбина реконструировать Главную (Старую) синагогу, а также гимназию, прилежащие здания и большую площадь, которые в совокупности образуют сектор в самом сердце исторической части Харбина.

Проектом предусматривается:

- восстановление, реконструкция и ремонт Старой синагоги;
- реставрация и обновление прилежащего к синагоге здания еврейской гимназии, в котором будет открыта Харбинская центральная музыкальная школа; восстановительные работы поручены шведской фирме;
- реконструкция и восстановление старых жилых домов в близлежащих кварталах, в которых прежде жили евреи;
- реконструкция и восстановление жилого дома, в котором когда-то жили учителя еврейских школ;
- расчистка территории и превращение ее в единое пространство, в центре которого будет большая площадь.

Министерство культуры КНР объявило 13 «еврейских» домов объектами исторического наследия в Китае, присвоив им категорию А.

Муниципальное правительство Харбина вложило в этот проект

более 80 миллионов юаней. Около 40 миллионов юаней уже использованы на переселение жителей из четырех близлежащих домов и на очистку территории на пути к площади, которая находится в центре вышеупомянутого блока. Остальные 40 миллионов юаней будут использованы для реконструкции и ремонтных работ.

В феврале 2013 года правительство города Харбина решило воссоздать исходный, как внешний, так и внутренний, вид синагоги. Работа над проектом уже началась - архитекторы работают над дизайном здания.

К сожалению, мы не смогли найти оригинальные чертежи проектирования и строительства синагоги. В нашем распоряжении лишь несколько фотографий, большая часть из которых с изображением здания снаружи. Мы срочно нуждаемся в любой информации, способствующей восстановлению синагоги. Архитектурные чертежи, фотографии интерьера, дневники, письма и любые другие данные, которыми вы, возможно, располагаете (семейные альбомы, памятные вещи и т.п.) прольют свет на этот проект. В особенности это касается внутреннего вида синагоги.

Призываем всех не жалеть усилий в поиске всего, что может оказаться полезным для сохранения еврейского наследия Харбина!

Просим всю имеющуюся информацию в срочном

порядке выслать по указанному ниже адресу электронной почты или в Игуд Иоцей Син.

Огромная просьба распространить информацию среди родственников, друзей и всех, кто каким-либо образом связан с городом Харбином!

Заранее благодарим,

Иоси КЛЕЙН,
председатель Игуд Иоцей Син
Эл.почта: igud-sin@013.net
Адрес: 13, Grusenberg str.
P.O.Box 29786
Tel Aviv 61297, Israel

Профессор Дан БЕН-КАНААН,
член и консультант проекта по реконструкции Старой синагоги
Эл.почта: canaan@inter.net.il
bencanaan@gmail.com
Адрес: 136, Hyanghe Lu Road,
Building B, Apt.801
Nangang District, Harbin 150090,
P.R.China

ОБЩЕЕ СОБРАНИЕ ЧЛЕНОВ ИИС

5-го июня 2013 г. в «Бейт-Понве» состоялось заседание правления и общее собрание членов Игуд Иоцей Син.

Аудитор Яков Гринберг представил баланс Ассоциации на 31.12.2012 г. Его доклад был одобрен и принят единогласно. Затем был единогласно утвержден ныне действующий состав правления ИИС, который был избран на предыдущем собрании 6.9.2012 г.

Яков Гринберг был вновь переизбран на должность аудитора ИИС. Ревизионная комиссия была также утверждена в прежнем составе: председатель - Моше Лихоманов, член комиссии - Офер Шефи.

Следует напомнить, что на предыдущем собрании от 6.9.2012 г., когда обсуждалось финансовое положение Игуд Иоцей Син, было принято решение поручить руководству ИИС изучить вопрос о возможности продажи помещения «Бейт-Понве». За истекший период была проделана работа, результаты которой представили собранию председатель ИИС Иоси Клейн, зам. председателя Рони Вейнерман и юрисконсульт ИИС Даниэль Фридман.

Участники собрания ознакомились с отчетом сертифицированного оценщика и предлагаемыми условиями договора о продаже. Учитывая, что подобного рода сделки облагаются налогом на добавочную стоимость (НДС) в размере 24% от объема продаж, собрание приняло решение поручить руководству ИИС обратиться в соответствующие инстанции за признанием за нашей Ассоциацией права числиться общественной организацией, что позволило

бы получить освобождение от уплаты НДС. Таким образом, пока не будет решен этот вопрос, помещение «Бейт-Понве» не будет выставлено на продажу.

Также обсуждался вопрос о консолидации, о сплочении наших земляков для усиления деятельности ИИС и о необходимости привлечения свежих сил в ряды Ассоциации. Было принято решение призывать к деятельности Игуд Иоцей Син «следующее поколение» выходцев из Китая, т.е. представителей более молодого поколения.

ГОСТИ ИЗ США В «БЕЙТ-ПОНВЕ»

В конце июня «Бейт-Понве» посетили профессор политологии в колледже Амхерст Рональд (Рон) Терски с супругой. Гостей из США принимали в офисе ИИС Иоси Клейн и Тедди Пястунович.

Профессор Рональд Терски - троюродный брат по материнской линии харбинки Эстер Агран (ур. Пугач), супруги нашего земляка Пола Аграна (Аграновского). Отец Рональда, Леонард, двоюродный брат матери Эстер Веры Бродской, эмигрировал вместе с семьей из Киева в США в 1911-12 гг., в возрасте 12 лет. Сам Рональд родился в 1944 году в Калифорнии, где его отец Леонард в то время служил в американской армии. Эстер вышла замуж в Харбине за Павла Аграновского (Пола Аграна) более 60 лет назад. Через несколько лет они уехали из Китая, сначала в Австралию, а оттуда в начале 1950-х в США, где Рональд встретился и познакомился с ними и с тех пор поддерживает связь с их семьей.

Супруга Рональда Энн Пинг занимает пост директора по связям с общественностью Комитета 100

- международной некоммерческой организации, членами которого являются видные американские граждане китайского происхождения, добившиеся известности в сфере бизнеса, управления, науки и искусства. Их совместный опыт и влияние используются для решения важных проблем в формировании американо-китайских отношений. На протяжении 20 лет Комитет 100 служит основным мостом в диалоге между Китаем и США, способствуя регулярному обмену мнениями с руководством в Пекине, Тайбэе и Вашингтоне.

Профессор Терски и его супруга проявили большой интерес к истории и жизни евреев в Китае. Между ними и принимавшими гостей И.Клейном и Т.Пястуновичем состоялась весьма интересная и содержательная беседа.

ДРУЖЕСКАЯ ВСТРЕЧА У ПОСЛА КИТАЯ

12-го июля в резиденции посла КНР в Израиле состоялась ставшая уже традиционной встреча членов Общества дружбы Израиль-Китай и Игуд Иоцей Син с послом Китая и членами китайского посольства.

На встречу приехали около 50 наших земляков. Гостей принимали посол Китая г-жа Гао Яньпин и ее ближайшие сотрудники. Среди приглашенных были председатель ИИС Иоси Клейн, председатель ОДИК Тедди Пястунович и другие члены обеих наших организаций. После обмена приветствиями наступило время свободного, непринужденного общения. Хозяева угощали гостей шашлыками, а гости делали фотографии на память.

У НАС В ГОСТЯХ ЧЛЕНЫ СЕМЬИ ПОНВЕ

7-го июля в «Бейт-Понве» принимали почетных и уважаемых гостей - Тамару Рожанскую и Айрин Борович, дочерей Гиты и Анатолия Понве, чье имя носит дом, в котором располагается Игуд Иоцей Син.

В 1972 году, когда Игуд Иоцей Син, находясь на пике своей активности, вынужден был арендовать помещение, развернулась дискуссия по вопросу о покупке respectable помещения для офиса, в котором можно было бы проводить встречи и заниматься активной деятельностью. Мы обратились к нашим потенциальным жертвователям, каковых в то время было немало, и это считалось совершенно естественным для нашей ассоциации.

Жертвователи в разных странах мира откликнулись на нашу просьбу, и одним из первых, кто пожертвовал солидную сумму, был Анатолий Понве, проживавший в США. Мы приобрели две

квартиры в Тель-Авиве на улице Грузенберг - тогда, как, впрочем, и сейчас, это был самый центр города. Обе квартиры были соединены вместе, и таким образом мы получили зал для встреч и приемов, а также помещение для офиса, что вполне отвечало нашим потребностям. Новый центр Игуд Иоцей Син был назван Домом Понве (на иврите - «Бейт-Понве») в честь главного жертво-

вателя.

В настоящее время в США живут две дочери Анатолия и Гиты Понве - Тамара Рожанская и Айрин Борович. Они приехали в Израиль на празднование Бар-Мицва Джошуа, старшего внука Тамары и ее мужа, уроженца Харбина Дорика Рожанского. С ними приехали родители Джошуа - отец Говард Савин и мать Хелен Рожански-Савин, его младший брат, 11-летний Макс, а также младшая дочь Тамары и Дорика Ребекка.

Вся семья посетила «Бейт-Понве». Большое впечатление на наших гостей произвел портрет главы семьи Понве, который висит у нас в зале на видном месте. Гости интересовались деятельностью нашей ассоциации Игуд Иоцей Син на протяжении 40 лет с момента щедрого пожертвования их дедушки и до сегодняшнего дня, когда приходится сталкиваться с трудностями.

ИТТЕ ХОРОЛ - 80

18 июня нашей землячке по Харбину и Тяньцзиню Итте Хорол (ур. Берлянцик) исполнилось 80 лет.

На воскресной встрече в «Бейт-Понве» 19 июня члены Дамского клуба приветствовали Итту, постоянную участницу организуемых ими встреч и мероприятий, и преподнесли ей именинный торт. Игуд Иоцей Син поздравляет Итту с юбилеем и желает здоровья и благополучия.

На снимке: Итта Хорол (справа) и ее подруга Зина Ландвер за столом в «Бейт-Понве»

ПОЗДРАВЛЯЕМ!

В США, в Чикаго
Эстер и Пол АГРАН
/Фира (ур. Пугач) и Павел Аграновские/
отметили
65-ю годовщину свадьбы
Они поженились в апреле 1948 г. в Харбине

В Австралии, в Сиднее
Мэри и Алекс САМСОН
отмечают
65-ю годовщину свадьбы
Они поженились в сентябре 1948 г. в Шанхае,
в синагоге Охел Аарон на ул.Тенар де ла Тур

В апреле в Израиле
Лили (ур. Кругляк) и Цви КОРОШИ
отметили
60-ю годовщину свадьбы

Исполнилось
95 лет
Голде ЛЕЙЗЕРОВИЧ (ур. Эскиной)
Харбин - Лос-Анджелес

Исполнилось
90 лет
Полу АГРАНУ (Павлу Аграновскому)
Харбин - Чикаго

Исполнилось
90 лет
Яне ЛИБЕРМАНУ
Харбин - Сан-Диего

В июне исполнилось
90 лет
Джо (Осе) ВАЙНЕРУ
Харбин - Нью-Йорк

4 июня исполнилось
90 лет
Ире ЛЕВИНСКОЙ (ур. Коган)
Хайлар, Харбин - Сидней

В мае исполнилось
85 лет
Давиду (Диме) МИНДЛИНУ
Харбин - Израиль

25 июля исполнилось
85 лет
Лике КАГАНЕР
Хайлар, Харбин - Сидней

26 марта исполнилось
85 лет
Курту НУССБАУМУ
из Европы в Шанхай - Израиль

В июле исполнилось
75 лет
Иоси КЛЕЙНУ
Председателю Игуд Иоцей Син с 2012 года
Харбин - Израиль

4 августа исполнилось
70 лет
Эстер ВАНДЕЛЬ
Шанхай - Хайфа

В августе в Израиле
Цецилия (ур. Левинская) и Леонид ЛЮБМАН
отметили
45-ю годовщину свадьбы

**ИГУД ИОЦЕЙ СИН СЕРДЕЧНО ПОЗДРАВЛЯЕТ ВСЕХ ЮБИЛАРОВ, ИХ РОДНЫХ И БЛИЗКИХ
И ЖЕЛАЕТ ЗДОРОВЬЯ И БЛАГОПОЛУЧИЯ**

ПРИСУТСТВИЕ РОССИЙСКИХ ЕВРЕЕВ В КИТАЕ

ТЯНЬЦИНЬ. ШАНХАЙ

Эммануил ПРАТ (ПИРУТИНСКИЙ)

Тяньцзинь

С усилением политического произвола японцев, новых хозяев Маньчжурии, и с расширением захвата ими экономических ресурсов страны русские эмигранты, в том числе и евреи, объединенные в общины, начали постепенно расселяться по городам собственно Китая, внутри Великой Стены. Русское население столицы Китая, Пекина, всегда было немногочисленным. До революции оно состояло из посольских служащих с их семьями, священников и монахов Русской духовной миссии, давших ряд блестящих китаеведов, трудами которых были составлены первые русско-китайские и китайско-русские словари и переведены на китайский язык церковные и светские книги. Организованного еврейского присутствия в Пекине никогда не было. По мере необходимости отдельные лица наезжали в столицу по делам, да и только. Тяньцзинь (в двух часах езды поездом тех времен от Пекина) был одним из первых городов в Северном Китае, где осела горсточка российских евреев на территории русской концессии, на левом берегу реки Хэйхэ (кит. Черная река). Там в 1904 году эти евреи были зарегистрированы в

Российском императорском консульстве как Еврейская община Тяньцзиня. Как и в Маньчжурии, сравнительно быстрому росту еврейского населения (от десятка семейств в 1904 г. до 800 - 900 семейств в 1920 г.) способствовали погромы и кровавые события в России 1914 - 1917 гг.

Поначалу Тяньцзинь служил своего рода транзитным убежищем для еврейских беженцев, стремившихся через Шанхай выехать в США и другие страны. Те, у кого не имелось ни паспортов, ни средств продолжать путешествие, были вынуждены осесть в Тяньцзине и спешно организовать на новом, незнакомом месте.

События быстро развивались. С падением императорского режима в России и возвратом Китаю русской концессии еврейская община Тяньцзиня переселилась на английскую концессию на правом берегу Хэйхэ и с 1922 года называлась "Tientsin Hebrew Association" (ТНА). В 1936 году на Крик Род была построена большая синагога с миквой для ритуального омовения, был выписан из Харбина раввин Ш. Левин, кантор Я. И. Крымчанский и резник по имени Шохет. Организовали ежедневные молитвы. На

учредительном собрании избрали комитеты - социальный, культурный, арбитражный, молодежный, фонд беспроцентных ссуд и комитет по делам Палестины. Со временем последний был переименован в Тяньцзиньскую Сионистскую организацию, в которую входили все существовавшие в то время сионистские группы. Была открыта возглавлявшаяся докторами Перцелем и Сандлером Еврейская больница на 20 коек, в которой медицинская помощь оказывалась пациентам всех национальностей.

Тяньцзиньская еврейская школа, "Tientsin Jewish School" (TJS), давала бесплатное обучение нуждающимся детям еврейских семей. Занятия проводили на иврите и на английском языках. В спешном порядке преподавали русский и китайский - языки общения. Школу субсидировали Тяньцзиньская еврейская община, Еврейское благотворительное общество и Еврейский клуб «Кунст», - каждый в размере 600 ам. долл. в год. Смета расходов покрывалась пожертвованиями и прибылью с ежегодного благотворительного бала в пользу школьного фонда. Но денег на содержание школы всегда не хватало, и она суще-

ствовала под постоянной угрозой сокращений, а то и полной ликвидации. Но этого руководство общины никогда не допускало - ценою урезок в издержках по другим мероприятиям.

В преподавательский состав входили:

Изгур Абба Самойлович - директор, еврейская история, иудаика, историческая география Палестины;

Гринфельд Реувен - иврит;

Нахтман Мозес - математика, общая география;

Клостербоэр Генриетта - английский язык и предметы по программе английских средних учебных заведений;

Ясаков Александр - русский язык и литература, китайский язык (письмо, чтение, разговор);

Кабалкин Изя - рисование, история искусства, директор школьного хора, физкультура;

Баева Циля - вокальное развитие; Быховская-Эпштейн Ида - детский сад.

В 1935 году школу посещали 95 учеников, из них 79 евреев, 6 русских, 2 татарина, 4 немца, 1 индус, 1 армянин, 1 грек и 1 англичанин.

Хочу отметить, что выпускник Тяньцзинской еврейской школы приобретал право на поступление в Кембриджский университет без вступительных экзаменов.

В 1927 году организовался любительский театральный ансамбль под названием «Кунст» (нем. «Искусство»). Тем же именем был назван основанный в 1928 году Еврейский клуб в собственном трехэтажном здании на Council Road. Ансамбль давал русские классические пьесы Островского, Чехова, Гоголя в режиссуре русского режиссера Томского. На сцене подвизались талантливые артисты, такие как И. Шварц, Жуков и др. Давались пьесы и на идиш - инсценированные рассказы Шолом-Алейхема, И.Л. Переца. Устраивались литературные суды

на исторические темы с участием публики в роли присяжных заседателей. (Старожилы Тяньцзиня до сих пор вспоминают и продолжают обсуждать вызвавший необычайный интерес литературный суд над Иосифом Флавием по роману Фейхтвангера и веротступничество лжемессии Саббата Цви). Спектакли проходили обычно с аншлагом.

При «Кунсте» организовали постоянно пополнявшуюся библиотеку в несколько тысяч томов на русском и английском языках под наблюдением культурной комиссии клуба и строгим контролем Зинаиды Токарь - грозы опаздававших возвращать книги в срок. Открыли читальню, в которой имелись ведущие газеты и журналы со всего мира; была постоянно переполненная музыкальная комната с пластинками классической, оперной и «легкой» музыки. Был, конечно, и ресторан, славившийся своим шефом и доступный не только членам клуба, но и посторонним любителям вкусно поесть. На крыше клуба открыли летнее кафе, популярное место встреч молодежи.

С течением времени «Кунст» стал именем нарицательным для кипучей культурной и общественной деятельности еврейской общины Тяньцзиня, исчислявшейся в середине 1930-х годов приблизительно в 1.500 - 2.000 человек.

Не менее насыщенно проходила под руководством Льва Пястуновича деятельность Союза «Брит Иосеф Трумпельдор» (Бейтар), бывшей, в отличие от Харбина, единственной молодежной сионистской организацией в городе. О китайском, и, в частности, о харбинском Бейтаре, Владимир Жаботинский, организатор этого движения, говорил: «Это самое лучшее, самое верное идее сионизма отделение Бейтара в мире». И действительно, «китайцы» дали еврейскому подполью (Эцелю),

а в будущем Израилю, блестящих командиров, бойцов, законодателей, юристов, писателей, журналистов, членов кнессета (израильского парламента), командира контингента корабля «Альталены» Элиягу Ланкина, агронома Мордехая Ольмерта - отца бывшего премьер-министра Израила Эхуда Ольмерта, юриста Арье Маринского, писателя и публициста Ицхака Орена-Наделя, дипломата Иосифа Текоа (Тукачинского), полковника авиации Шмуэля Кислева - внука главного раввина Китая Арона Киселева, Юдит Хассер-Бен Элиезер и Биткера, возглавлявших Бейтар в Шанхае, и многих других.

В Бейтаре на еженедельных сборах занимались теорией сионизма согласно учению Жаботинского, историей еврейского народа, географией Палестины и сионистского движения. Однако занятия, главным образом, носили характер практический, направленный на подготовку к жизни в Эрец-Исраэль, к борьбе против английского в ней присутствия и к защите еврейского ишува от арабских нападений и террористических актов.

Занимались военным строем. Во время летних каникул выходили в поле, изучали топографию и как владеть ею, ходили в походы, устраивали лагеря. Вся эта полувоенная подготовка оказалась полезной еще задолго до отъезда в Израиль, когда пришлось предотвратить попытку белогвардейских хулиганов учинить погром. Ответный удар бейтаровцев и решительные меры, принятые английской муниципальной полицией, навсегда отняли у них желание повторить подобную провокацию.

Как ни странно, но, в отличие от нееврейской русской колонии, еврей-жители Китая не дали почти ни одного выдающегося сиолога (за исключением, разве,

Юрия Граузе). Интерес евреев к Китаю как к таковому был крайне ограниченным и сводился исключительно к каждодневным вопросам экономики и политики. Евреи, свободно говорившие по-китайски, были редким исключением. Умевшие писать и читать попадались еще реже и домами с китайцами не общались, а смешанный брак (если такое могло случиться) надолго запомнился бы в общине как «скандальный». Быть может, это равнодушные отчасти объяснимо тем, что евреи считали свое пребывание в Китае временным. Рано или поздно оно должно было окончиться переселением на Запад или в Палестину.

С детьми второго и третьего поколений еврейских поселенцев дело обстояло иначе. С ранних дней с ними говорила по-китайски нянька («ама»), баюкала их китайскими колыбельными песнями, рассказывала китайские сказки. Вырастали они рядом с детьми китайцев-соседей, с ними играли и дружили. Так что прожители евреи в Китае еще поколение-другое, могла бы возникнуть и ассимиляция, хотя о повторении кайфунского опыта речи быть, конечно, не могло, благодаря постоянному соприкосновению с мировыми еврейскими центрами и усилению национального самосознания.

Особое отношение проявлялось у евреев к рикшам, этому несчастному сословию живших в постоянном голоде людей-животных (их обычным утренним, да и вечерним, приветствием было: «Ни чшы-ла?» (кит. «Ты поел?)). Возникал вопрос: имеет ли еврей этическое право ездить на человеке и не находится ли это в противоречии с исходным принципом иудаизма, что человек создан по образу и подобию Божьему?

Писавший эти строки искал, но не мог найти документального подтверждения слухов о том, что этот вопрос когда-то безре-

зультатно обсуждался раввинами Китая. Сами же рикши приводили такой довод в пользу этого «вида транспорта»: если люди из лицемерной заботы о чистоте своей совести перестанут ездить на рикшах, то тем не на что будет кормить своих жен и детей, и сами они будут обречены на голодную смерть. Они предпочитали зарабатывать чашку риса своим потом, а то и кровью, но не менять статус рикши на статус просящего милостыню. Это было бы ниже их достоинства.

Моя мать, как и многие еврейские и русские женщины, выносила рикшам, ожидающим на улице клиентов, холодное питье (летом) и горячий чай (зимой). Однажды, во время большого наводнения, лодка бейтаровцев, развозившая продукты по домам пострадавших, спасла тонувшего, но не выпускавшего повозку из своих рук рикшу. Отношение англичан к рикшам было иным: не раз можно было видеть, как англичанин-седок тыкал тростью в спину рикши: «Куай! Куай!» (кит. «Быстрее! Быстрее!»). Однако не было человека более жестокого к рикше, чем японец. В моей памяти до сих пор сохранилось травматическое воспоминание о японском жандарме, избивавшем смертным боем рикшу за то, что тот просил его доплатить ему должную сумму за проезд. Заступиться же за рикшу перед японским военнослужащим (т.е. представителем императора) значило рисковать жизнью или, в лучшем случае, попасть в подвал Белого Дома - там свои «обязанности» японцы обычно возлагали на русских сатрапов. Однако мы знали, что в Шанхае были сефардские евреи, сколотившие себе состояние, арендуя рикшам повозки под непосильный залог и за высокую арендную плату, фактически поработив своих клиентов. Поведение «братьев по крови» вызывало у них ощущение

неловкости.

В условиях свободы и сравнительного благополучия первых лет община российских евреев Тяньцзиня проявила необыкновенно кипучую деятельность, создавая благоприятные материальные условия для себя и для развития края. Однако долго оставаться предоставленной самой себе ей не привелось. Политическая погода внезапно изменилась.

В этом обычно обвиняют Японию, захватившую в 1930-е годы Маньчжурию и Северный Китай. Обвинение это не вполне справедливо. В политически настроенной части эмигрантской русской колонии Тяньцзиня началось брожение, вызванное появлением в Европе тоталитарных режимов, противостоящих Советскому Союзу. «Белые» эмигранты раскололись на два лагеря. Сторонники одного из них считали, что в случае войны против СССР им следует воздержаться от какого бы то ни было участия в ней. Приверженцы другого полагали, что только при толчке извне возможно избавление русского народа от коммунистического режима, и что совершенно безразлично, с кем идти против коммунистов - с гитлеровской ли Германией, с Италией Муссолини или с имперской Японией. На Дальнем Востоке русская эмиграция примкнула именно к этому лагерю, хоть и не закрывала глаза на замыслы Японии не только по отношению к Маньчжурии, к Северному Китаю и Монголии, но и к русскому Приморью и даже к Восточной Сибири.

Воинственные настроения русской эмиграции в Тяньцзине породили мысль создать свою организацию, наподобие харбинского Бюро по делам российских эмигрантов, что стало бы первым реальным шагом на пути будущей борьбы с коммунизмом.

Вскоре после занятия Тяньцзиня японской армией на одной из тихих

улиц бывшей немецкой концессии, в большом доме бежавшего китайского генерала, был открыт так называемый Антисемитический Комитет Северного Китая под предводительством казачьего есаула Евлампия Пастухина. По своему цвету здание получило название Белого Дома. На торжественное открытие была приглашена вся русская колония города, включая и еврейскую, в отношении которой, как вскоре выяснилось, Комитет имел особые планы. Военный оркестр играл марши царского времени. Стройными квадратами проходили военные подразделения. На плацу был устроен тяжелый пулемет, и пулеметчик, не то случайно, не то в виде мрачного намека, периодически направлял его на еврейскую часть публики.

Не вдаваясь в подробности, можно с уверенностью сказать, что момент этот был переломным в жизни как русской, так и еврейской общин Тяньцзиня. Как обычно, все действия японских властей «на новом месте» начинались с регистрации и перерегистрации тех, кто уже прошел эту процедуру. Регистрация была объявлена поголовно обязательной, причем была выработана сверхподробная (тогда говорили - «советского типа») анкета с вопросами, особо интересующими японскую военную миссию.

Прояпонский характер Комитета и жесткость вопросов в анкете охладили у многих желание пойти на регистрацию, что побудило Комитет принять ряд принудительных мер. Так, например, полиция начала требовать от русских эмигрантов свидетельства о регистрации в Комитете. Свидетельства требовались и при проходе через рогатки на улицах, ведущих «за границу», т.е. на английскую и французскую концессии. Обычным явлением были умышленные задержки в перерегистрации - для

психологического давления, равно как и для увеличения взносов в кассу Комитета. Уклонявшиеся от регистрации автоматически причислялись к разряду подозреваемых во враждебности к Комитету и, следовательно, к японской власти, со всеми вытекающими из этого последствиями.

Экономический отдел установил размеры обложения и других поборов на нужды Антисемитического Комитета. В подвале Белого Дома были устроены одиночные камеры для заключенных. Появился штат платных и «добровольных» агентов, рьяно исполнявших обязанности «стукачей». Вскоре проявился и антисемитский характер Комитета, который подозревал всех евреев-эмигрантов в работе на Советскую власть. Начались провокации, шантажи. Не укрылась от внимания блюстителей «нового порядка» и деятельность Бейтара, членов которого Комитет пытался завербовать в свои воинские части. Это уже было слишком. Еврейская община решила принять экстренные меры для пресечения опасности и действовать напрямик через японцев, без посредничества со стороны Комитета. Делегация от общины и Бейтара посетила японскую военную миссию, напомнила о ссуде в 200 миллионов долларов, предоставленной Японии евреем Джейкобом Шиффом на постройку военно-морского флота, обеспечившую таким образом победу японского оружия в Русско-японской войне 1904 - 1905 гг. Делегация также объяснила сионистскую антибританскую позицию, что, в свою очередь, соответствовало японской глобальной политике. В результате начальник японской военной миссии генерал Ямагучи приказал Комитету оставить Бейтар в покое.

Тем не менее, было ясно, что пришло время подумать о будущем.

Вспыхнувшая Вторая мировая война, нападение Японии на Перл-Харбор и последовавшая за ним Тихоокеанская война осложнили положение еврейской общины еще сильнее. Иностранцы граждане были заключены в японские концентрационные лагеря, закрылись иностранные фирмы, с которыми евреи вели крупную торговлю. Стремительно росла инфляция китайской валюты. Из Европы приходили тревожные слухи о нацистских лагерях смерти, из Палестины - об арабском терроре, а с севера приближалась к Тяньцзиню победоносная Восьмая армия Мао Цзедуна.

Вторжение советских войск в Маньчжурию и сброшенные американцами на Хиросиму и Нагасаки атомные бомбы неожиданно положили конец Тихоокеанской войне и нанесли окончательное поражение Белому движению в Маньчжурии и Северном Китае. Главарей «белых», Константина Родзаевского и Евлампия Пастухина, захватили, вывезли в СССР и расстреляли. В Пекине была провозглашена Китайская Народная Республика с ее императивом «Китай для китайцев».

В Нюрнберге шел исторический судебный процесс, раскрывший перед миром всю правду о величайшем геноциде в истории человечества. Англичане оставили Палестину, и там шли тяжелые бои за возрождение еврейского государства. Большинство евреев Маньчжурии и Китая не колебались и не сомневались при выборе следующего шага. Их путь лежал в Израиль.

Шанхай

Когда в конце девятнадцатого столетия первые российские евреи появились в Шанхае, еврейская община города уже существовала, и ее деятельность шла полным ходом. Успех этого достижения всецело принадлежит общине сефардских евреев, прибывших

вместе с первой волной английских предпринимателей, как только открылись китайские порты для внешней торговли после победы Англии над Китаем в двух Опиумных войнах (1839 - 1942 гг. и 1856 - 1860 гг.). Такое название они получили по причине насильственного ввоза опиума в Китай и распространения наркотиков среди населения ради прибыли английских купцов, без учета непоправимых последствий этого явления для жителей страны. Китайский народ никогда не простил «янгуицзы» («заморским дьяволам» - кит.) этого насилия.

Зарождение и развитие современной еврейской общины в Китае неразрывно связаны с семьей Элиаса Давида Сассуна, известной как «Ротшильды Дальнего Востока». Служащие фирмы, преимущественно многочисленные родственники этой семьи, были английскими подданными, выходцами из Багдада, осевшими в Индии и слывшими талантливыми торговцами. Они хорошо знали английский язык и были сродни восточному складу ума. Принимали их на службу главным образом в качестве драгоманов и компрадоров (некитайских заведующих связью с китайскими клиентами). До открытия «портов соглашения» Давид Сассун вывозил из Бомбея в Кантон в Южном Китае шелк, чай, хлопок и опиум, заняв ключевые позиции в торговле этими предметами. В 1844 году он решил расширить сферу своей деятельности, послав своего сына Элиаса Давида в Гонконг, где тот открыл отделение фирмы отца. В 1867 году Элиас Давид Сассун оставил отцовские пенаты и открыл собственное предприятие, E.D.Sassoon & Co., ставшее в деловом мире Дальнего Востока именем нарицательным для стремительного успеха.

В 1850 году перечень иностранных жителей Шанхая сообщает

о наличии «трех евреев, служащих фирмы David Sassoon, Sons and Co.» В 1862 году в Шанхае, очевидно, уже была небольшая еврейская община, поскольку сохранилась муниципальная запись о покупке Давидом Сассуном земельного участка на Mohawk Road для еврейского кладбища. В 1887 году состоялось общее собрание пайщиков новой синагоги «Бет Эль», положившее начало основанию Еврейской общины Шанхая.

К этому времени несколько евреев из Бомбея, бывших служащих фирмы Д.Сассуна (Самюэль А.Хардун, Д.Эйбраам, С.Соломон и др.), открыли собственные предприятия и сняли небольшой бревенчатый домик, где была основана первая еврейская школа с целью обучения молодого поколения основам иудаизма. Постепенно учебная программа расширилась, в нее вошли такие предметы, как общая история, география, математика и др.

Приблизительно в тот же период прибыли в Шанхай из Сибири, Маньчжурии и Северного Китая первые российские евреи. Эти люди резко отличались от первопроходцев. Сефардские евреи были равноправными подданными Британской короны и истыми патриотами Империи, считавшими своих единоверцев из России «людьми без родины». Российские же евреи питали к царскому режиму враждебность и недоверие, так как терпели от него жестокие притеснения.

Не менее важным фактором, способствовавшим успеху сефардских евреев, явилось их появление в Шанхае, когда тот был еще небольшой рыбацкой деревней в устье реки Хуанпу (кит. «Желтый виноград»). Они имели все преимущества первопроходцев и умело использовали их для своего обогащения: скупали за бесценок земельные участки и

недвижимое имущество в стратегических секторах города, цены на которые стремительно летели вверх по мере не менее стремительного роста самого города, ставшего неожиданно одной из пяти величайших метрополий земного шара.

Нелегко было российским евреям, прибывшим в Шанхай на полвека позже сефардов, включиться в шанхайский образ жизни. В большинстве своем это были малокультурные, по европейским понятиям, беженцы, без знания английского языка, преобладавшего в коммерческих и общественных кругах Шанхая. Занимались они мелкой торговлей, жили на окраине города, в лачугах китайского квартала Хонкью, на пустынном в то время левом берегу Хуанпу.

Взаимной отчужденности способствовала также разница в бытовых навыках, начиная с основных домашних устоев до кулинарных предпочтений и каждодневных привычек. В то время как российские евреи позволяли себе порой «пропустить лишнюю стопочку» и публично поскандальить, сефардские евреи вели себя скромно и вежливо «на английский лад». Вдобавок, крайне тяжелое экономическое положение заставило некоторых из бывших россиян польститься на сомнительные заработки, открыв ночные клубы, а подчас и дома недоброй славы. Это, правда, были единичные случаи, но они огульно отразились на репутации «русских», что крайне ограничило сближение старшего поколения этих двух и без того чуждых друг другу еврейских общин.

Не лучше обстояло дело и в религиозном смысле. Шанхайские синагоги принадлежали сефардским евреям и посещались ими в подавляющем большинстве. Служба в них велась согласно сефардскому канону, незнакомому российским евреям. Последние относились к

ашкеназийским (центрально- и восточноевропейской) общинам с их религиозными и ритуальными особенностями. Своих синагог у них не было, что лишь усиливало чувство отчужденности.

Следует отдать полную меру восхищения сефардской общине Шанхая, понявшей затруднения и оказавшей помощь своим ашкеназийским, менее успешным единомерцам. Первая ашкеназийская синагога Охел Моше (ивр. Шатер Моисея), построенная сефардами еще в 1902 году, в 1927-ом была предоставлена для частичного пользования ашкеназийской общине.

С захватом японцами Маньчжурии и Северного Китая до Шанхая докатилась вторая волна российских евреев. Это были люди высококультурные, предприимчивые, с богатым опытом ведения общинного аппарата. Открылся Шанхайский еврейский клуб, сразу ставший центром общественной жизни ашкеназийской общины. При клубе находилось помещение и спортивная площадка молодежной организации «Брит Трумпельдор» (Бейтар), в которую влилась большая группа сефардской молодежи, что содействовало сближению молодого поколения обеих общин. С другой стороны, еврейская рота Шанхайского волонтерского корпуса (SVC), как и английские скаутские организации, пополнилась «ашкеназийским контингентом», что в свою очередь способствовало усилению сплочения молодого поколения шанхайских евреев. Российские евреи опекали также Shelter House (Убежище для престарелых). Шанхайская ложа Бней Брит № 1102 в течение многих лет содержала больницу, бесплатно обслуживая (порой безвозмездно) нуждающихся больных всех национальностей и сословий, причем ложа управлялась видными как российскими, так и сефардскими

директорами.

Налаживались и взаимоотношения между двумя общинами. «Российские» навыки ашкеназийцев постепенно отступали в прошлое, за исключением, пожалуй, одного - русского акцента в английской речи, бороться с которым оказалось почти невозможно, да и не нужно.

Еврейской ротой SVC командовал бейтаровец Биткер. Во главе Бейтара, а в будущем и Иргуна Цвай Леуми (Эцеля) встали пламенный оратор Юдит Хассер и Яков («Янка») Либерман, доставивший на пароходах “Wooster Victory” и “Negba” 300 бейтаровцев из Шанхая в Палестину в феврале 1949 года. Но об этом позже.

Лето 1937 года выдалось исключительно жаркое. Шанхайская Еврейская молодежная ассоциация (Shanghai Jewish Youth Association - SJYA) под попечительством сефардского мецената сэра Гораса Кадури, организовала совместно с Университетом Св. Иоанна двухнедельный летний лагерь для 200 юношей и девушек. Это были последние беззаботные для них каникулы.

13 августа 1937 года японские войска повели наступление на Международный сеттльмент Шанхая. В течение первых дней нового китайско-японского конфликта свыше 4.000 человек (китайцев и европейцев, среди них и евреев) были убиты и ранены во время налетов японской авиации. Северная (китайская) часть города - Чабей и Хонкью (под английским ведомством) превратились в развалины из-за артиллерийского обстрела с моря и воздуха. В течение двух месяцев город находился в панике. Европейцы всех национальностей начали уезжать из города, англичане нашли убежище в близлежащем Гонконге. Российским евреям спастись было негде. В эти дни хаоса полностью проявилось героísmo солдат еврейской

роты Шанхайского волонтерского корпуса. В анналах еврейской общины Шанхая навсегда останется запись о трех солдатах, прорвавшихся через японские линии в горящую синагогу Охел Моше в квартале Хонкью и спасших от огня находящиеся в ней свитки Торы. Они вернулись на позиции невредимыми сквозь огонь японцев.

Военные действия в Хонкью чувствительно отразились на положении российских евреев, живших преимущественно в этом квартале города. Многим из них пришлось перекочевать в непострадавший микрорайон к югу от речки Сучоу Крик и удовольствоваться скудным возмещением убытков, поступивших из пожертвований американских и местных еврейских организаций.

В 1938 году, еще не оправившись от китайско-японского конфликта, еврейской общине Шанхая пришлось справляться с новым кардинальным кризисом - все растущей волной беженцев от нацистских погромов и депортаций в концентрационные лагеря. Начиная с 1933 года, когда нацисты захватили власть в Германии и Австрии, евреи Шанхая помогали чем могли своим европейским собратьям. Однако им и в голову не приходило, что в недалеком будущем на их плечи свалится необходимость содержать такое количество беженцев, для которых Шанхай станет постоянным убежищем. В первые пять лет гитлеровского режима многие евреи успели оставить Германию, уехав в соседние «безопасные» страны, а то и в США и Палестину. Некоторые, преимущественно врачи и стоматологи, добрались уже тогда до Шанхая и, пользуясь тогдашними благоприятными условиями, устроились вполне благополучно. В ноябре 1938 года все изменилось. Нацисты были уже достаточно сильны, а внешний мир доста-

точно равнодушен, чтобы проигнорировать общественное мнение кругов, противившихся антиеврейским акциям. Под предлогом народного возмущения «коварным убийством германского дипломата Эрнста фон Рата молодым евреем Гершелем Гриншпаном» по всей Германии и Австрии прокатился массовый погром, ставший всемирно известным под именем «Хрустальная ночь», благодаря сверкавшим на тротуарах при свете факелов и зарева пожарищ осколкам стекла выбитых окон и витрин еврейских домов, синагог и магазинов. В ту ночь был убит 91 еврей, сотни ранены и искалечены, 3.500 арестованы и высланы в концентрационные лагеря. 267 синагог, 7.500 торговых предприятий и сотни жилых домов евреев в Германии и Австрии были разрушены. Дополнительно евреям было предъявлено требование выплатить 25 миллионов рейхсмарок за ущерб, причиненный их же имуществу(!). Исход европейских евреев в Китай пришел в движение.

Много было уже сказано и написано о том, что Китай был единственной страной в мире, приютившей еврейских беженцев из Европы, приписывая это «конфуцианскому великодушию китайцев», что несколько искажает истинную картину. Своим чудесным спасением десятки тысяч еврейских беженцев из Центральной и Восточной Европы обязаны неожиданному источнику - германской союзнице, Японии. Не следует забывать, что в то время фактическими хозяевами прибрежной полосы Китая были японцы, и без их согласия такой наплыв беженцев в Шанхай был бы невозможен. Следует отметить также, что главная транзитная остановка по дороге в Шанхай находилась в порту Кобе, на территории собственно Японии. По прибытии в Японию после дли-

тельной транссибирской одиссеи большинство беженцев оказались без документов и денег. С позволения японских властей представитель еврейской общины Кобе, известный общественный деятель Анатолий Поневежский, приехавший ранее из Владивостока, встретился с представителями беженцев и организовал временное жилище и дешевую столовую. Он же вел переговоры с местными властями относительно пролонгирования транзитных виз беженцев, в результате чего они получили возможность остаться на территории Японии намного дольше, чем это позволяли изначальные сроки их документов.

Германия продолжала оказывать давление на правительство Японии, требуя присоединиться к ней в «окончательном решении еврейского вопроса». Здесь следует еще раз отдать должное самурайской морали японского народа: принц Конное Фумимаро, премьер-министр Японии, без обиняков заявил германскому послу Отту, что «людей, находящихся под защитой японского флага, японская традиция не позволяет выдавать врагу». Германии пришлось отступить.

На первых порах новоприбывших в Шанхай в августе 1938 года поддерживала организация «The Relief Fund for German Jews» (Фонд помощи евреям из Германии), состоявшая из сефардских и российских евреев. Однако, когда стало ясно, что беженская проблема может достигнуть невероятных размеров, было решено организовать Международный комитет помощи беженцам из Европы (International Committee for Granting Relief to European Refugees) с расширенными полномочиями, в котором приняли участие и организации российских евреев, конечно, в более скромных рамках, чем, например, Реабилитационный фонд сэра Виктора

Кадури (The Sir Victor Sassoon Rehabilitation Fund), предоставлявший беспроцентные ссуды беженским предприятиям, или «The Milk Fund for refugee children» (Молочный фонд для детей беженцев) и Комитет по трудоустройству. Главным же источником средств оставался Нью-Йоркский еврейский объединенный комитет.

В июне 1941 года положение стало критическим: вторжение Гитлера в пределы СССР отрезало беженцам последний путь к спасению - через Сибирь в Японию, а оттуда в Шанхай. В декабре того же года налет японцев на Перл-Харбор и последовавшая за ним Тихоокеанская война повергла беженцев в полное отчаяние. Японские власти конфисковали или закрыли предприятия союзников, заморозили их капиталы, а подданных союзных государств заключили в концентрационные лагеря. Ждать помощи было не от кого. Среди беженцев начались самоубийства. Усилились налеты американских «Летающих крепостей» В-29 на японский военно-промышленный приморский район реки Янцзы, от Нанкина до выхода в море у Хонкью, в которых были убиты и ранены десятки евреев, включая сына кантора Тяньцинской еврейской общины Я.И.Крымчанского - Бориса.

Чем ближе был конец войны, тем тревожнее становились вести, приходившие из Европы. Ходили слухи - один зловещее другого - о зверствах нацистов, но точных сведений ни у кого не было, что только усиливало смутное предчувствие и общую напряженность. Наконец последний день войны наступил. Пал рейхстаг. Адольф Гитлер покончил жизнь самоубийством. 7 мая 1945 года Германия безоговорочно капитулировала, а 2 сентября 1945 года - и Япония. Мир ликовал. Но не евреи. Теперь раскрылась вся правда о Катастрофе европейского еврей-

ства: миллионы людей - мужчин, женщин, детей, стариков - погибли в газовых камерах, на виселицах, под дулом «парабеллума» или просто были сброшены в ямы и живо зарыты.

Нерадостными были и вести из Палестины: на недавних парламентских выборах в Лондоне к власти пришла рабочая партия во главе с антисемитом Клементом Эттли, что предвещало дальнейшее обострение арабских провокаций против ишува и увеличение еврейских террористических актов против английских вооруженных сил и администрации в Палестине.

Жизнеспособность европейского Шанхая превзошла самые оптимистические ожидания. Нормальная жизнь стала восстанавливаться сразу с исчезновением из поля зрения японских флагов и мундиров. В Международный сэттлмент вернулись английская администрация и королевский стрелковый батальон "The Seaforth Highlanders" с Шанхайским волонтерским корпусом в резерве. У слияния рек Хуанпу и Вузунга стоял на якоре дежурный английский крейсер, охраняющий Международный сэттлмент Шанхая.

Сам же «китайский Париж» жил двойной жизнью. С одной стороны, дела шли весьма бойко, а ночная жизнь - как нельзя беззаботнее, с другой - таилась тревога. Боевое счастье в гражданской войне между коммунистами и националистами явно повернулось к первым. В портах, гаванях и бухтах восточного побережья страны лихорадочно готовилась эвакуация правительства и вооруженных сил Чан Кайши с берегов континентального Китая на остров Тайвань, чтобы оттуда продолжать борьбу с коммунистами. Китайский юань падал в, казалось бы, бездонную девальвационную пропасть.

Взгляды евреев Шанхая были прикованы к вывешенной в гостиной Шанхайского Еврейского клуба большой карте Палестины. С жаром обсуждались последние сообщения из Лондона о дебатах в английском парламенте относительно будущей судьбы мандата. Наконец на флагштоке здания английского правительства в Иерусалиме был спущен флаг Великобритании и вместо него взвился израильский. Еврейское Государство Израиль стало действительностью. Вспыхнула Война за Независимость. Война не на жизнь, а на смерть.

В Шанхай пришла телеграмма с обращением к бейтаровцам от уехавших из Шанхая в Палестину на военную подготовку офицеров Эцеля Арье Маринского и Шмуэля Миллера: «Оставайтесь на местах. Едем организовать контингент китайского Эцеля в Войне за Независимость». Одновременно прибыл в Шанхай офицер генерального штаба эцеля, бывший харбинец мордехай ольмерт, с предписанием от Менахема Бегина начать сбор денег для приобретения корабля и переправки на нем оружия и боеприпасов, для высадки десанта Эцеля где-то на пустынном пляже в Израиле.

Приезд Ольмерта вызвал необычайное воодушевление среди обеих общин евреев Шанхая. Сбор пожертвований пошел как нельзя более бойко. Жертвовали поголовно все: крупные коммерсанты, мелкие торговцы, служащие, безработные. Женщины отдавали свои драгоценности: кольца, браслеты, ожерелья. Школьники приносили свои карманные деньги, составляли общие кассы с товарищами за счет прогулок и развлечений. Здесь, конечно, не было разницы в общественной принадлежности человека. Каждый давал сколько мог, чаще чем обычно - больше, чем мог.

Возвращение в Шанхай Марин-

ского и Миллера, разумеется, не произвело такого шума. Наоборот, оно несколько стушевывалось вследствие своей цели - подпольной подготовки для будущих действий на фронте в Израиле. Были отобраны две группы молодых людей, одна под командой Маринского, другая под командой Миллера, тотчас же подавших в отставку по своим службам и негласно переехавших в учебный лагерь - две пустующие мазанки в Чапу, на окраине города, находившиеся в местности, похожей на юго-западный уголок Негева, граничащий с Синаем и полосой Газы. Круглосуточные занятия продолжались около месяца. Изучали топографию и ее применение в бою, технику рукопашного боя, технику засады, проводили строевые занятия (по английскому стилю, с которым мы уже были знакомы по Шанхайскому волонтерскому корпусу). Физическая подготовка чередовалась с уроками иврита и ознакомлением с арабскими разговорными фразами (включая и не всегда принятые в обществе), историей и географией Палестины, и т.п.

В Шанхай «кадеты» вернулись смертельно уставшими, похудевшими, но загоревшими и полными сил и энергии. В Еврейском клубе в их честь был дан бал, на котором присутствовал весь еврейский Шанхай. Почетной гостьей была вдова первого президента Китая Сунь Ятсена госпожа Сун Цинлин, приглашенная подругой, командующей шанхайским Бейтаром, Иехудит (Юдит) Хассер. В своем приветствии почетная гостья пожелала отъезжающим «славной победы и счастья на вновь обретенной родине», о чем назавтра гремела вся шанхайская пресса.

Первой вылетела группа Миллера (10 человек). Группа Маринского (8 человек, включая пишущего эти строки) последовала через

неделю. Полеты были сопряжены с опасностью задержания в арабских аэропортах Басры (Ирак) или Дамаска (Сирия), в которых приземлялись для заправки горючим все самолеты, следующие из Шанхая в Европу. Для пресечения этой опасности бейтарский художник Давид Крупник бесцеремонно изменил отметку, сделанную в наших французских транзитных визах (в советских паспортах): “Palestine” на “Pologne”, для пущей убедительности скрепив подлог официальной печатью шанхайского Бейтара. Трудно поверить, но трюк удался, и обе группы благополучно достигли Европы, а оттуда морским путем - Хайфы. Группы встретились в кафетерии армейской базы в Тель-Литвинском, рядом с Тель-Авивом. Это было 23 декабря 1948 года. А рано утром 15 февраля 1949 года, торжественно гудя густым басом, в порт Хайфы входил израильский теплоход «Негба», с палубы которого 300 бейтарцев салютовали берегам родины.

Эпилог в Тель-Авиве

Так, после шестидесяти пяти лет пребывания на китайской земле начинался Исход из Китая остатка российских евреев. Этим, однако, их сравнительно короткая, но красочная «дальневосточная эпопея» не окончилась. Едва ступив на почву Земли Обетованной, новоприбывшие столкнулись лицом к лицу с проблемами абсорбции. Встреча с древней матерью-родиной оказалась не легче, чем со всеми мачехами Галута. Условия жизни в палатках и бараках «Маабарот» (приемных лагерей) были нестерпимы для людей, привыкших к удобной городской обстановке. Не менее «взаимопроблематичным» было пребывание в среде своих «новых сородичей», стекшихся из разных стран и привезших с собой незнакомые навыки, ничего

уже не говоря о столпотворении языков. Надо было срочно организовать свою общину, на этот раз не «еврейскую» (тут все были евреи), а «китайскую». К счастью, недостатка в общинном опыте у китайских репатриантов не чувствовалось.

Собрались в одной из палаток. Были избраны комитеты, распределены задания. В общем, занялись привычным делом. На душе стало легче. То же самое повторилось в Нетании, Хайфе, Иерусалиме, Беэр-Шеве. Не на словах, а на деле сказался халуцианский дух китайского Бейтара: в Западной Самарии, недалеко от Биньямины, возник мошав (сельскохозяйственный кооператив) китайских бейтаровцев Амикам, где летом 1949 года состоялась первая все-израильская встреча «китайских олим» (репатриантов).

Не все китайские евреи переселились в Израиль. Многие уехали в США, Австралию, Канаду, Японию, Южную Америку и т.д. Но и эти не порвали связь со своими бывшими земляками. Там тоже возникли местные отделения, которые поддерживают постоянную связь со штаб-квартирой в Тель-Авиве.

С самого начала Игуд Иоцей Син (Объединение выходцев из Китая) не остался без внимания политических партий Израиля. Поступали предложения (письменные и устные) от политических деятелей присоединиться к их движениям, официально или неофициально, с обещанием финансовой поддержки. Все без исключения предложения такого рода были вежливо, но твердо отклонены из опасения, что они могут лишить Игуд политической независимости. Было решено полагаться на собственные ресурсы и пожертвования наших заокеанских и местных отделений, а также частных лиц. Так продолжается вот уже более полувека. Игуд выдает бес-

процентные ссуды на различные нужды своим членам. На постоянном иждивении Игуда находилось в различные времена свыше ста нуждающихся земляков. Студенты израильских вузов - дети членов ИИС - получают ежегодные частичные стипендии, а состоящих на воинской службе балуют на Песах и Рош-ха-Шана скромными денежными подарками.

Для поощрения тесной связи между земляками и информации о жизни Игуда во всем мире выпускается ежеквартальный журнал «Бюллетень» на русском, иврите и английском языках. В журнале печатаются также статьи и воспоминания о еврейской жизни в Китае, так что он играет немалую роль в сохранении для потомства наследия российского еврейства Китая. Популярен и раздел «Китай сквозь века» - о китайской истории и культуре.

Была основана и Ассоциация дружбы Израиль-Китай - важный орган для налаживания контактов между двумя странами в области культуры и туризма. При посредстве этой организации провели исключительно важную работу по восстановлению единственного в Китае еврейского кладбища, уцелевшего во время «культурной революции». Ассоциация выдает из своего бюджета стипендии китайским студентам, учащимся в Израиле, и выпускает вкладыш в «Бюллетень» - “The Voice of Friendship” («Голос дружбы») на английском языке.

По субботам в тель-авивской Синагоге памяти еврейских общин Китая собирается «миньян», а по воскресеньям в Культурном центре ИИС имени А.Поневежского (Бейт-Понве) устраиваются товарищеские встречи, по неизменному русско-еврейскому обычаю - с вкусной закуской. А потом усаживаются четверками поиграть в китайский Ma Jong.

СПОРТИВНАЯ ХРОНИКА

ШАНХАЯ 1940-Х ГОДОВ

Юрий ДАНИЛИН

Каким был спортивный Шанхай в 1920 - 1940-е годы?

Про российскую эмиграцию известно, что с 1922 года в Шанхае работал «Русский лаун-теннис клуб» из 55 экс-членов Санкт-Петербургского теннисного кружка, общества «Сокол» и эмигрантов (по данным на 1931 г.). В 1932 году спортсмены Е.Я.Буянов, И.С.Тетерева, борец А.Дмитриев создали Русское атлетическое общество (Р.А.О.) из чемпионов Китая по разным видам спорта. В 1933 г. футбольная команда общества «Русский сокол» выиграла чемпионат Шанхая, опередив 48 команд. Известны успехи Русского отряда Шанхайского волонтерского корпуса и Русской группы Шанхайской муниципальной полиции. И это почти все.

В 1942 году Русская спортивная ассоциация «Сокол» (R.S.A. "Sokol") провела в Шанхае соревнования по волейболу. В них могла принять участие любая команда. На призовой плакете так и выгравировали слово - "INVITATION" («приглашение»). Уже после соревнований под этой надписью было выгравировано название команды-победительницы "Team" и фамилии игроков: V.Starikoff (В.Стариков, капитан), Y.Borodin (Ю.Бородин), I.Shoss (И.Шосс), N.Shishkin (Н.Шишкин), G.Zelensky (Г.Зеленский), F.Andruschenko (Ф.Андрющенко), G.Miram (Георгий Мирам). Размер плакеты - 16x20,5 см. Размер серебряной наклейки - 9x14 см, вес

390 г. (фото 2).

Юрий Михайлович Бородин родился в Харбине 6 октября 1923 г. С японской оккупацией его отец потерял бизнес в Харбине и в 1933 г. семья переехала в Шанхай, где началась его спортивная карьера от скаута (фото 6) до руководителя молодежного направления Советского Спортивного Клуба (ССК) Общества советских граждан, председателя Культбюро спортотдела ССК и главного редактора «Живой газеты» при ССК.

В 1995 году, после «перестройки», Ю.М.Бородин смог съездить в гости к друзьям юности (фото 4). Фотографии 3, 4, 5 и 6 хранятся в архиве Ю.М.Бородина.

Шахматный клуб ССК, или Советский шахматный клуб (СШК), 1945 г. Среди его членов были Александр Захарович Месс - первокатегорник, 3-й призер СШК за 1945 г., выиграл свою встречу против югославского чемпиона Костича в 1924 г.; Ефим Крук, председатель Советского шахматного клуба (СШК), его многократный чемпион, участник шанхайских чемпионатов за 1939, 1941 гг.; Борис Румянцев, многократный чемпион Тяньцзиня, чемпион СШК по молниеносной игре; Константин Карпович - чемпион клуба за 1945 г., после репатриации работал в Екатеринбурге инженером на заводе «Химмаш» (фото 3 и 5).

Других шахматистов вспомнить через 66 лет Юрий Михайлович затруднился. Но перед вами газетная хроника послевоенного Шанхая - из архива

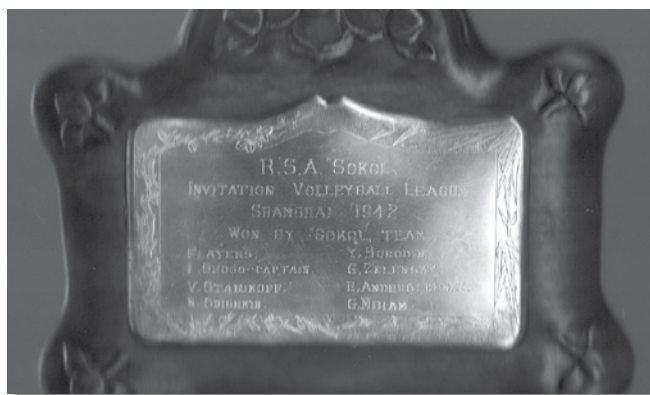
Ю.М.Бородин. Скаут, «сокол», спортсмен ССК при Обществе советских граждан в Шанхае, Бородин соревновался со спортсменами J.R.C. и клуба «Гакоа» в Шанхае. Воспроизведение небольшого архива спортивной газетной хроники шанхайского Еврейского Рекреационного Клуба, собранного Бородиным, возможно, уже единственный источник моментов спортивной истории клуба. Объединяет публикуемые вырезки то, что во всех соревнованиях принимал участие сам Ю.М.Бородин. Он покупал нужные газеты и вырезал сообщения.

В хронологическом порядке показаны новости шанхайского спорта с участием таких спортсменов J.R.C., как Бек (председатель шахматной секции), Штеплер (капитан), Гласс, Харник (чемпион Шанхая 1942 г.), Фишер, Избицкий, Зеркович, Ландсбергерн, Козакевич, Штерк (чемпион Берлина), Иншлихт, Леви Артур, Леви Араз, Хевеш, Зейдман (чемпион Братиславы), Моргенштерн (чемпион Вены), Зильберштейн, Штейнер, Костинер, Гарник (чемпион Шанхая), Липинер, Шейнфельд, Флагоу (или Флатоу?), Бекельман, Шенбах, Кракович, Нюренберг и других.

Около 30 вырезок заметок, сообщений за 1945 - 1947 гг. о спортивных соревнованиях шахматистов, теннисистов Еврейского и Советского клубов из газет: «Новая жизнь», "N.C.D.N." («Норд Чайна дейли ньюс»), «Новости дня», "Evening Post", "Herald".

Юрий Михайлович Бородин с наградой своей команды – плакетой Российской Спортивной Ассоциации (РСА) «Сокол»

Призовая плакета Российской Спортивной Ассоциации (РСА) «Сокол»

Шахматный клуб ССК. На первом плане слева - Ю.М.Бородин, за ним – Константин Карпович. За К.Карповичем стоит Б.Румянцев. Шанхай, 1945 г.

Ю.М.Бородин и Жорж (Георгий) Мирам с наградой «Сокола» вспоминают свои спортивные победы в Шанхае. Сан-Франциско, 1995 г.

После матча Шахматного клуба ССК с Еврейским Рекреационным Клубом (J.R.C.), беженцами из разных стран. Слева от Ю.М.Бородина (в сторону сидящего на перилах) - Александр Захарович Месс. В 1-ом ряду перед Мессом (2-ой слева в белых гольфах) - Ефим Крук, рядом с Круком - игрок J.R.C., далее - Борис Румянцев. Шанхай, 1945 г.

Скаут Ю.Бородин с тремя звездами за трехлетний стаж. Шанхай, 1936-1937 гг.

Стив Хохштадт. ИСХОД В ШАНХАЙ: ИСТОРИИ БЕГСТВА ИЗ ТРЕТЬЕГО РЕЙХА (Exodus to Shanghai: Stories of Escape from the Third Reich by Steve Hochstadt). - Нью-Йорк, изд-во Palgrave Macmillan, 2012. - 272 с.

Вероятно, мне не следовало выступать в качестве рецензента книги доктора Хохштадта, поскольку мы с ним друзья и коллеги, но я взялся за это дело в надежде, что смогу дать положительный отзыв. Если не я, то вместо меня эту рецензию написал бы кто-нибудь другой.

Могу заверить читателя в том, что книга «Исход в Шанхай» читается с удовольствием. Хохштадт прекрасно составил из рассказов бывших шанхайцев общую картину их спасения, выживания и возвращения, которую он дополнил своими рассуждениями и пояснениями.

В предисловии к книге Хохштадт отмечает, что при использовании в работе устных свидетельств, записанных со слов очевидцев, возникает единственная проблема: в состоянии ли человек точно запомнить и описать событие или все-таки любое воспоминание, как и сам первый опыт, неизбежно носит субъективный характер? Но тогда, стоит лишь начать докапываться до сути, все рассказы оказываются субъективными. Даже события реальные и всеми признанные не свободны от интерпретации. В итоге Хохштадт решил, что для более глубокого понимания жизненного опыта беженцев в Шанхае устные свидетельства очевидцев и участников событий должны быть сохранены и опубликованы.

Хохштадт предпринял необычный шаг. Он разбил повествования бывших беженцев на части так, что их истории проходят перед читателем как калейдоскопическая смена переживаний. Читатель, таким образом, получает возможность взглянуть с разных точек зрения (до тринадцати) на их жизнь в Третьем Рейхе и отъезд из дома, на культурный шок и создание сообщества в Шанхае, на условия жизни в Ограниченном районе, окончание войны и послевоенный период жизни, на решение, куда уехать из Шанхая, на то, как началась у каждого из уцелевших уже другая, новая жизнь и, наконец, на подведение итогов жизненного опыта беженцев.

Способ изложения материала является как сильной, так и слабой стороной книги. С одной стороны, мы выигрываем оттого, что узнаём различные точки зрения на общую тему, и в том, что мы следим за тринадцатью отдельными историями от эпизода к эпизоду, до конца, присутствует определенное драматическое напряжение. С другой стороны, некоторые из этих историй настолько убедительны, что иногда хочется прочитать ту или иную в полном объеме, прежде чем переключиться на следующую. «Дождись своей очереди, - ловил я себя на мысли. - Я хочу выяснить, что же все-таки случилось с таким-то, когда он приехал в Шанхай». Впрочем, в конце концов, каждый дождался своей очереди, все истории были рассказаны, так что все сработало.

Украшением книги являются написанные Хохштадтом научные, но не академические, вступление и заключение, а если добавить к ним предисловие автора к каждой

главе, то в целом получается краткая история жизни еврейских беженцев в Шанхае. В итоге, эта замечательная книга является ценным вкладом в историю Холокоста и историю Китая.

Ансон ЛАЙТНЕР “Points East”

Елена Таскина. РУССКИЕ В МАНЬЧЖУРИИ: СТРАНИЦЫ ЖИЗНИ.

Очерки и воспоминания. - М., Изд-во МБА, 2012. - 122 с. Илл.

Книга представляет собой авторский сборник очерков об общественной и повседневной жизни русских в Маньчжурии в первой половине XX века. Автор приглашает читателей не только к «сентиментальному путешествию» в прошлое, но и к осмыслению духовного опыта «русской Маньчжурии» и сохранению памяти о людях, оставивших след в деле развития края и его культурной жизни. Интересен рассказ о маньчжурско-российской границе - какие страсти и трагедии кипели вокруг нее и в Гражданскую, и в 1935-м, и в 1945-м, и в пятидесятых. Прекрасно рассказано о Краеведческом музее, о нашей красавице Сунгари, о маньчжурской тайге, харбинской оперетте, о книгах, наших педагогах, традициях, о женских секретах... И все это - с высоты сегодняшнего авторского взгляда: читателям будет о чем вспомнить и о чем подумать...

Сборник хорошо издан и художественно оформлен. Кто хочет иметь книгу, пишите автору по адресу:

Ленинский пр. 123, корп.1, кв.318, Москва 117513, Россия

E-mail: taskina.elena@yandex.ru

«На сопках Маньчжурии»

В ЗАВЕРШЕНИЕ КОНКУРСА «МОЙ ЖИЗНЕННЫЙ ОПЫТ В КИТАЕ»

Как уже сообщалось, в прошлом году по инициативе Международного радио Китая (China Radio International) состоялся конкурс на лучший рассказ на тему «Мой жизненный опыт в Китае». Победителю предоставлялась возможность совершить поездку в Китай по местам, связанным с

рассказанной историей. Лучшим был признан рассказ Авивы Орен (Израиль), и автор, получив заслуженный приз, совершила поездку в Харбин и Шанхай. Предлагаем вниманию наших читателей рассказ Авивы Орен и ее выступление на торжественной церемонии по случаю завершения проекта,

состоявшейся в Тель-Авиве в сентябре 2012 года в присутствии почетных гостей, среди которых были посол КНР в Израиле г-жа Гао Яньпин, член кнессета Далия Ицик, зам. главного редактора Международного радио Китая Ма Вэйгун и бывший премьер-министр Израиля Эхуд Ольмерт.

Авива ОРЕН

БОРИС ЗАЦ. РАССКАЗ О ЧЕМПИОНЕ

Мой отец Борис Зац родился 12 августа 1916 года на северо-востоке Китая. Он был четвертым ребенком в семье. Его старший брат родился в Китае в 1910 году, а всего их было четверо братьев и сестер.

Дедушка, Владимир Зац, и его брат торговали пушниной, занимались торговлей между Китаем и Россией. Поскольку большую часть времени им приходилось проводить в Китае, они в 1906 году привезли туда своих жен и там родились и воспитывались их дети. Так в Китае оказалась вся их большая семья, включая ближайших родственников. Во время одной из деловых поездок из России в Китай дедушка и его брат подверглись нападению, были ограблены и убиты. Их обоих похоронили в Харбине.

Когда моему отцу исполнилось семь лет, бабушка Вера переехала с детьми в Шанхай, к своим родственникам, потому что к тому времени вследствие болезни она потеряла зрение. Мой отец был отличным спортсменом, показывал блестящие

результаты в нескольких видах спорта, но в одном из них он достиг особенно высокого уровня.

Фотография Бориса Заца в газете того времени

Это был бокс. В период с 1936 по 1940 год на его счету было много побед, одержанных над соперниками. В газетах его называли «потрясающим евреем» и писали:

«Борис Зац показывает, какой удар кулаком могут наносить еврейские ребята».

Помимо занятий спортом, мой отец принимал активное участие в еврейской молодежной организации «Бейтар», «Брит Трумпельдор», названной в честь Иосифа Трумпельдора, который был сторонником идеологии Зеева Жаботинского, идеологии сионизма. Будучи подростком, а также в более старшем возрасте он был свидетелем действий Еврейской роты Шанхайского волонтерского корпуса, созданной в 1933 году проживавшими тогда в Китае евреями.

В Шанхае мой отец женился первый раз и переехал с женой и членами семьи в Тяньцзинь, где у них в 1942 году родились близнецы - сын и дочь. Через несколько лет жена оставила его и детей и уехала в США с американским офицером, с которым познакомилась в Китае. Родители бросившей его жены помогали зятю поднимать и воспитывать двоих детей, и в 1949 году они все вместе - отец с детьми и родители

бывшей жены - уехали в Израиль. Вся семья отца, за исключением одной сестры и одного двоюродного брата, уехала из Китая, одни - в США, другие - в Австралию, но мой отец, который был сионистом и любил Израиль, предпочел жить в Израиле, чем в тихой, спокойной обстановке и комфорте в другой стране. В Израиле отец вторично женился, на сей раз удачно, на моей маме, и у них родились две дочери: я - в 1952 году и моя сестра - в 1955 году, спустя три месяца после смерти нашего папы.

Живя в Израиле, папа принимал участие в соревнованиях по разным видам спорта, в том числе в беге, езде на велосипеде. Он работал на заводе, но, кроме того, был еще и футбольным арбитром и оставался им до последней минуты своей жизни. Он скончался в мае 1955 года в возрасте 39 лет от инфаркта (сердечного приступа), когда судил футбольный матч между командами «Хапоэль» из Назарета и «Хапоэль» из Мигдаль ха-Эмека. К большому сожалению, районы Шанхая, где жили евреи, приехавшие в Китай до русской революции, и те, которые бежали от большевиков после революции, полностью разрушены, а существующий сегодня в Шанхае район, где находилось «Еврейской гетто», - это место, где нашли приют те, кто бежал в Китай с

приходом к власти Гитлера.

Вся моя жизнь связана с китайским прошлым моего отца, с людьми, которые жили в то время в Шанхае, знали имя Бориса Заца и так или иначе запомнили его по спортивным соревнованиям и «Бейтару».

Боксерские шорты Бориса Заца

Наши сводные брат и сестра, Гриша и Хейзел, жили с бабушкой и дедушкой в Нагарии. Выходные дни и праздники они проводили с родителями у нас в Рамат-Меир, а затем в Мигдаль-ха-Эмеке. Неожиданно в 1954 году объявилась их мать, с которой долгие годы не было никакой связи. Она приехала в Израиль и без ведома моего отца и ее родителей и, конечно, без разрешения похитила детей и через Париж, где поменяла их имена на Грегга и Клаудию, увезла в США с американскими паспортами, выданными им во Франции. Ее родители до самой смерти так и не смогли простить ей ее поступок и мой отец тоже очень сильно

страдал от разлуки с детьми. Став постарше, я пыталась найти брата в США, но из этой попытки ничего не получилось, потому что у них тогда уже были другие имена и фамилия, а я об этом не знала.

Несмотря на неудачи, которыми оканчивались мои многочисленные попытки разыскать брата и сестру, я не сдавалась и упорно продолжала поиск, снова и снова посылая запросы. Наконец пять лет назад мне удалось найти родственников их дедушки и бабушки. Так я узнала, что моя сестра Клаудия скончалась от сердечного приступа, когда ей было 62 года. Ее сердце

остановилось, когда она смотрела матч по хоккею. Вот такое совпадение: отец умирает на футбольном поле, а дочь - во время просмотра хоккейного матча. Мой брат Грег попал в автомобильную катастрофу, остался калеккой, прикован к инвалидному креслу, живет в Лос-Анджелесе, никогда не был женат. У сестры остались двое детей - сын и дочь, которые живут в штате Флорида. Я наладила с ними связь, и мы теперь часто говорим по телефону. Надеюсь, что в этом году мне удастся поехать в США и лично познакомиться с ними и членами их семей.

Выступление Авивы Орен

Когда мне позвонили и сообщили, что мой рассказ о жизни семьи в Шанхае получил главный приз на конкурсе, объявленном Международным радио Китая, я вовсе

не думала, что как только мы с сыном приземлимся на китайской земле, начнется наш собственный опыт пребывания в Китае. Может быть, лет через двадцать моя

внучка Гая, дочь Шахара, напишет рассказ о нашей поездке в Китай в качестве своего опыта отношений с Китаем.

На протяжении всего пути я чув-

ствовала, что мой отец Борис повсюду с нами. Это чувство усилилось, когда мы приехали в Харбин и Шанхай - два города, с которыми связана жизнь моего отца в Китае. В Харбине он жил почти до шести лет, а в Шанхае до 33 лет, до отъезда в Израиль вместе с сестрой и другими членами семьи. Отец умер в Израиле в возрасте 39 лет от сердечного приступа. Из 39 лет жизни 33 года он прожил в Китае и только 6 лет в Израиле. Он свободно говорил по-китайски, в то время как иврит знал слабо, так что отец, можно сказать, был больше “китайцем”, чем израильянином!

Очень взволновало нас посещение в Харбине Еврейского музея, который расположен в помещении бывшей Новой синагоги, и харбинского еврейского кладбища. Меня охватывала дрожь, голос несколько раз срывался и слезы то и дело катились по щекам.

Кладбище, на котором около 600 захоронений, поддерживается в прекрасном состоянии, и уход за ним заслуживает всяческих похвал. Сердце мое ёкнуло, когда в списках похороненных здесь евреев я нашла три могилы членов моей семьи, семьи Зац. Жаль, что у нас не было времени найти их могилы. Кроме того, в списках были имена других родственников и друзей семьи. Мы, конечно, подошли к могилам членов семьи покойного Тедди Кауфмана.

В течение всей поездки я благодарил Международное радио Китая, директора департамента радиовещания на иврите господина Ту и его преданных своему делу сотрудников за предоставленную мне возможность осуществить мечту, совершить удивительное путешествие и найти свои корни, что мало кому удастся сделать. Знаю, что если бы я поехала самостоятельно, все было бы не так, по-другому.

Мое знакомство с Шанхаем - горо-

дом, в котором мой отец прожил большую часть жизни, постепенно становилось более основательным. Я все больше и больше ощущала присутствие отца. Мне казалось, что он стоит рядом со мной, почти касаясь меня; нечто похожее испытывал и мой сын Шахар.

Мы посетили район Хонкью, где на улице Го Шань жил когда-то мой отец со своей большой семьей, и прошли по улицам и переулкам, где он бегал и играл в детстве. Мы были в синагоге Охел Моше, в которой отец был вызван к Торе, когда достиг совершеннолетия, или возраста бар-мицва. В этой синагоге он и члены его семьи читали молитвы в праздники и, может быть, по субботам. Мы также посетили дом под названием “King Albert Apartment” на улице Route Pere Robert на Французской концессии, в котором мой отец жил в 1920-е годы. Я представляла себе, как отец идет утром на работу и возвращается вечером домой. Мы шли той же дорогой, что и он когда-то, и нас охватывало чувство грусти и радости одновременно. Было глубокое удовлетворение оттого, что в Шанхае мы, наконец, узнали о жизни Бориса Заца не только из рассказов родственников и друзей, но смогли на месте представить себе картину его реальной жизни. Это стало возможным благодаря Международному радио Китая и департамента радиовещания на иврите.

Во время Второй мировой войны Китай был одной из немногих стран в мире, которая открыла двери перед евреями из Европы и спасла более 20.000 евреев от газовых камер в Аушвице, и за это мы благодарны китайскому правительству. Я не знаю, насколько хорошо этот важный факт известен жителям Израиля, но мой сын Шахар и я не перестаем напоминать об этом всем нашим друзьям

и знакомым. По-моему, следует отметить этот факт в израильских учебниках истории.

Я никогда не предполагала, что буду так хорошо себя чувствовать и при этом испытывать привязанность к стране, которая в течение многих лет казалась мне совсем иной, такой непохожей и такой далекой. Однако наша чудесная поездка по местам, связанным с прошлым нашей семьи, с помощью принимавших нас хозяев и новых китайских друзей в течение недели превратилась в замечательный процесс укрепления отношений, наведения моста между нами. От встречи к встрече, от беседы к беседе возводился этот мост, становясь все прочнее и не требуя для этого ни специальных материалов, ни сложных инженерных проектов. Его возведению споспособствовало не что иное, как общение между людьми, которые обменивались теплыми словами, дружескими рукопожатиями, опытом, улыбками и испытывали расположение друг к другу. Так был наведен надежный мост, и никакие культурные и внешние различия не только не смогли подорвать его стабильность, но, наоборот, сделали его еще более прочным.

Теперь я счастлива и горжусь тем, что мое знакомство с Китаем не было простой туристической поездкой, а стало путешествием в прошлое моих предков и дало возможность узнать их опыт, услышать звуки, почувствовать запах и вкус, приобрести новых друзей и познакомиться с интересными людьми.

Еще раз спасибо Международному радио Китая и департаменту радиовещания на иврите за эту чудесную поездку. Спасибо, что помогли нам ближе узнать отца и дедушку Бориса.

**Тель-Авив, Израиль
(С иврита Ц.Любман)**

Когда у императора династии Хань У-ди (140 - 87 до н.э.) скончалась любимая жена красавица Ли, император был столь безутешен, что даже перестал заниматься государственными делами. В отчаянии он приказал придворному жрецу вернуть ему ее душу. Не потеряв присутствия духа, искусный чародей попросил Сына Неба занять место на троне под сооруженным для него балдахин. Напротив трона находился экран из легкой ткани. Воздух был наполнен благоговениями. При тусклом освещении вдруг на экране возник силуэт красавицы Ли: тень двигалась как живая. Император хотел приблизиться к ней, но при легком движении экрана силуэт исчез. Остался только лунный свет, однако император был умиротворен возникшим перед ним мимолетным видением. Это романтическое, часто цитируемое объяснение происхождения китайского театра теней оспаривается учеными, которые утверждают, что первые документальные свидетельства существования такого театра относятся к периоду династии Тан, т.е. приблизительно тысячелетием позже. Тем не менее, в мифе убедительно показано магическое действие игры теней и ее связь с миром мертвых. Существует гипотеза, что с самого начала китайский кукольный театр, включая театр теней, был церемонией преклонения перед культом предков, и куклы выступали в роли вызванных душ умерших. Однако со временем культовый характер театра кукол постепенно исчез, и на смену ему пришла форма светского развлечения. По сей день в китайских деревнях широко распространен обычай устраивать представления театра

теней по случаю таких важных событий, как Новый год, праздник урожая, день рождения, семейное торжество, когда дают имя сыну, свадьба или похороны. Последнее также указывает на существовавшее в древности представление о том, что кукла олицетворяет душу умершего.

Представление театра теней заключается в том, что на полупрозрачном экране возникает силуэт плоской фигурки куклы, который освещается лампой по ту сторону экрана. Зрители смотрят, как миниатюрные существа разыгрывают романтическую сказку, сюжет которой связан с доблестью, верностью или изменой. Женские силуэты двигаются мягко, изящно; воины участвуют в ожесточенных сражениях; комедианты и акробаты выполняют фантастические элементы, а сверхъестественные существа - магические действия и волшебные превращения. Наглядно представлены мир богов и царство мертвых. Величественно проплывают по небу расположившиеся на облаках божества. Реалистически изображаются сцены наказания в аду: демоны перемалывают грешников, используя для этого массивные жернова, или бросают несчастных в чан с кипящим маслом.

В реалистической манере представлена и театральная обстановка. Если в настоящем театре с живыми актерами сцена почти лишена декораций и бутафории, а смена действия или положение фигур обозначается символическими жестами: например, сидящий в седле воин движением руки имитирует взмах кнутом, то, в театре теней, в отличие от настоящего, очень легко можно показать «живую» лошадь. Широкий выбор

бутафории и декораций, которые тем или иным способом плотно прикрепляются к экрану, позволяет осуществить любое графическое оформление спектакля.

История развития театра теней

Происхождение китайского театра теней неизвестно. Первые письменные упоминания о нем встречаются в хрониках периода династии Тан (618 - 906). В них говорится о том, что монахи использовали тени фигурок для иллюстрации буддийских историй и толкования кармы. Примерно в это же время вырезание из бумаги становится народным искусством.

Театр теней часто связывают с искусством вырезания из бумаги. Действительно, древние куклы были сделаны из бумаги, и потому иногда высказывается предположение, что основой развития театра теней послужило искусство народной бумажной вырезки. Эту гипотезу невозможно проверить, но совершенно очевидно, что обе формы искусства развивались параллельно и, по всей вероятности, оказывали влияние друг на друга, используя одни и те же исторические и мифологические сюжеты.

В период расцвета династии Сун (960 - 1279) император оказывал щедрое покровительство всем видам искусства. Труппы театров теней выступали на рынках, а богатые семьи приглашали их для проведения торжеств или просто для развлечения. После завоевания Китая монголами и основания династии Юань (1279 - 1368) театр теней продолжал развиваться и расширять свой творческий диапазон. Артистов театра, которые остались на завоеванной территории, не пытаясь найти спасение на

юге Китая, посылали в отдаленные районы страны выступать перед войнами или сопровождать их в далекие завоеванные монголами земли - Персию, Турцию, Аравию и Египет. Таким образом, вполне возможно, что театр теней появился в этих странах благодаря китайскому влиянию. В Европу театр теней был завезен в XVIII веке миссионерами, которые побывали в Китае. Во Франции он был известен как «китайские тени» (Les Ombres Chinoises - фр.). Известность пришла к нему также в Англии и Германии, где он получил признание самого Гете, который в 1774 году сделал для театра теней инсценировку «Фауста».

Китайские театры - как настоящий живой, так и театр теней - достигли своего расцвета в период династий Мин (1368 - 1644) и Цин (1644 - 1911). Актерские труппы театра теней выступали на рынках, в чайных домиках, а также в богатых домах, куда их, как и прежде, приглашали для проведения семейных торжеств и развлечений. Такие выступления актеров в частных домах пользовались особой популярностью у женщин, которые, ведя уединенную жизнь, не имели возможности бывать на театральных представлениях, разыгрываемых перед широкой публикой. В те времена возникли и развивались многие местные направления и стили театра теней, но наиболее известными считались школы в Пекине и в провинции Шаньси.

В 1911 году в результате свершившейся в Китае революции произошло падение династии Цин и образование республики. В этот период театр теней пришел в упадок, но когда к власти пришли коммунисты, они возродили его, видя в нем средство восхваления своей доктрины и критики в адрес врагов. Для театра теней были написаны новые пьесы, появились новые персонажи и для представлений стали использоваться новые

технические возможности. Во время Культурной революции театр теней практически перестал существовать, но в конце 1970-х годов в атмосфере большей свободы началось возрождение театра, возвращение к традиционным сюжетам и героям исторических повествований, мифологических сказаний и легенд. Это означает, что древнее искусство по-прежнему интересует и привлекает сегодняшнего зрителя. В настоящее время в репертуаре театра теней мирно уживаются пьесы на старые и новые сюжеты.

Марионетка - искусное изготовление и иконография

Как уже отмечалось выше, в древности фигурки кукол, по-видимому, изготавливались из бумаги. Такие куклы все еще можно встретить в беднейших сельских районах и самодельных коллективах. Однако со временем бумагу заменила кожа, которая является более гибким и прочным материалом. На самом деле, китайское название театра теней «пи-ин си» (pǐ-yīng xī) дословно означает «театр кукол из кожи», потому что для изготовления фигурок в различных районах использовали кожу разных животных - телячью, овечью, свиную и пр., однако предпочтение отдавалось ослиной коже, поскольку она наиболее прозрачна, хорошо впитывает слои краски и из нее легко можно вырезать затейливые, тщательно разработанные фигурки. Изготовленные в разных районах куклы отличались размером, техникой вырезания и стилем. Самыми лучшими считались куклы из Пекина и провинции Шаньси, они пользовались наибольшей популярностью.

Обычно марионетка состоит из одиннадцати отдельных деталей - две руки, два предплечья (часть руки от запястья до локтя), два плеча (часть руки от локтя до плечевого сустава), две голени (от колена до пятки), голова, туловище

и бедра. Все детали, за исключением головы, подвижно соединены с помощью веревочек так, что подвижность деталей позволяет марионетке шагать, бегать, кувыряться, кланяться, поднимать и опускать руки, выполнять приемы фехтования, красиво сидеть, держать чайную чашку, и т.д. Голова обычно делается съемной, поскольку одно и то же туловище может служить туловищем другого персонажа. Лица, как правило, изображаются в профиль, но иногда, например, если требуется выражение хитрости, - в пол-оборота. Некоторые марионетки, изображающие божества, святых и каких-нибудь других особых персонажей, изображаются в фас. Плечи изображаются в профиль или в пол-оборота, ступни ног - всегда в профиль, ноги от бедра до ступни - в пол-оборота. Такое сочетание различных перспектив создает иллюзию трехмерного изображения на экране плоской фигурки марионетки.

Марионетку приводят в движение с помощью трех металлических спиц с бамбуковыми наконечниками, одна из которых прикрепляется к шее куклы и определяет положение фигурки, а другие, прикрепленные к запястьям, управляют руками. Кукольник держит центральную спицу в левой руке, а две другие - пальцами правой. Если фигурки выполняют простые движения, искусный кукловод может управлять одновременно двумя марионетками, ведя одной рукой одну из них, а другой - другую. Если на экране во время представления присутствуют временно бездействующие марионетки, кукольник время от времени, чтобы привлечь к ним внимание и показать, что они «живые», слегка подталкивает их локтем.

Иконография, или типологические признаки, принятые при изображении каких-либо персонажей, в китайском театре теней такая же, как и в настоящем театре живых

актеров. Марионетки как правило подразделяются на следующие категории: Шэн (Sheng) - мужчины, обычно ученые или чиновники; Цзин (Jing) - мужчины с загримированными лицами, как и в китайской опере, изображают военных или гражданских чиновников; Дань (Dan) - женские персонажи; Чоу (Chou) - комические персонажи, мужчины и женщины. Кроме того, есть Мо (Mo) - второстепенные роли сверхестественных существ, таких, как божества, демоны и духи. В каждой группе имеется целый ряд подгрупп. Например, обозначение У (Wu) указывает на то, что в данную подгруппу входят воины и акробаты. Так, У Чоу (Wu Chou) означает «неотесанный парень, ловкий в сражении», У Дань (Wu Dan) - «воинственная женщина».

Каждый тип куклы можно распознать по специфическим чертам и символам, знакомым зрителям. Например, черты лиц знатных особ, как мужчин Шэн (Sheng), так и женщин Дань (Dan), вырезаны ажурно, за исключением изящно нарисованных контуров бровей, глаз и губ. У персонажей Чоу (Chou) и Цзин (Jing) обычно твердое выражение лица, выпуклый лоб, оттопыренные уши, глаза навывкате, выпяченные губы. Чтобы лицо куклы Цзин выглядело как маска, его не только замысловато раскрашивают, как в китайской опере, но еще делают прорезы для света, чтобы усилить впечатление. С этой же целью у персонажей Чоу часто вокруг глаз рисуют белое пятно, имитирующее грим на лице комика в настоящем театре.

Характер и категория персонажа выражаются в строгом соответствии с определенными театральными условностями, таким, как, например, цвет, борода, костюм, украшение. Тот или иной цвет символизирует какой-то определенный характер. Например, красный цвет в одежде указывает на предан-

ность, храбрость персонажа высокого чина; зеленый цвет в мужской одежде подчеркивает высокую нравственность; император облачен в одежды желтого цвета; белый цвет служит знаком детей или стариков, а также умерших. В черных одеждах обычно выступают злые и жестокие персонажи; кроме того, повседневная одежда персонажа тоже может быть черного цвета. Что касается грима, то здесь цвет вносит дополнительные черты, характеризующие тот или иной персонаж. Например, красный подразумевает хорошее начало, добродетель, верность, мужественность; белый цвет указывает на то, что персонаж злой и коварный; черный означает честность и смелость; зеленый является характерным признаком духов и демонов.

Подмостки и музыка

На подмостках устанавливается экран шириной 100 см и высотой 80 см из бумаги или ткани, который расположен наклонно в сторону зрителей таким образом, чтобы фигурки кукол могли прислоняться к нему. Вдоль нижней части экрана с внутренней стороны имеется узкая полка, которая служит для того, чтобы поддерживать центральную палочку, прикрепленную к кукле. Декорации прикрепляются к экрану, который освещается электрической или люминесцентной лампой так, чтобы свет падал сзади и сверху, находясь между кукловодом и экраном. В давние времена для освещения экрана пользовались масляной лампой. Сегодня кукловоды предпочитают современные источники света, которые дают более рассеянное освещение и четкое изображение. Марионетки располагаются вплотную к экрану, чтобы зрители могли видеть сложные очертания вырезанных кукольных фигурок и различать цвета, в которые окрашены куклы.

Число людей по ту сторону экрана может быть различным. Обычно это кукловод с одним или двумя

ассистентами, а также музыканты, которые скрыты от глаз зрителей, находясь за черными ширмами. Кукловод говорит текст, поет и управляет марионетками, но в сложных сценах вместе с ним иногда участвуют также и другие кукловоды.

Представление сопровождается музыкой, которая призвана в соответствующие моменты подчеркивать драматизм действия. Музыканты исполняют традиционную музыку на старинных инструментах - барабанах, деревянных блоках, трещотках, тарелках и эрху - китайской двуструнной скрипке с металлическими струнами и смычком. Иногда они также поют, исполняя некоторые незначительные партии, или имитируют звуки, характерные для толпы или животных.

Репертуар

Авторы пьес для китайского театра теней по большей части неизвестны, как это часто случается в народном искусстве в целом. Сюжеты, как правило, известны зрителям, а тексты представляемых пьес редко выходят за рамки общепринятой схемы. Успех представления зависит от находчивости кукловода, его способности расцвечивать сюжет и раскрывать сценарий так, чтобы он превращался в увлекательное и впечатляющее зрелище.

Репертуар, включающий традиционные произведения для китайского театра живых актеров и подлинные сочинения для театра теней, можно в целом разделить на исторические пьесы, популярные драмы, даосские и буддистские легенды, конфуцианские пьесы, комедии и пародии, причем нередко встречаются постановки, в которых перечисленные жанры используются в сочетании друг с другом.

**Музей искусства
Дальнего Востока,
г. Рамат-Ган, Израиль**

«ГОРОД ЛЬДА» ВНОВЬ

В ГОРОДЕ ЛЬВА

Борислав ПРОТЧЕНКО

В феврале посреди израильской столицы обосновался еще один загадочный и даже сказочный город, поражающий нездешним северным блеском и строгостью линий ледяных дворцов и чертогов, возведенных в районе старой железнодорожной станции. В Иерусалиме во второй раз проводился международный фестиваль льда «Город льда». По решению городских властей он будет ежегодным.

Сделать фестиваль «Город льда» традиционным и ежегодным столичный муниципалитет вдохновил прошлогодний успех редкого для наших широт зрелища - тогда экзотический зимний аттракцион посетили более 300 тысяч жителей и гостей столицы. При прежних площадях 1500 квадратных метров и прежней температуре минус 10 градусов организаторы в этом году значительно расширили программу фестиваля.

И если в прошлом тематика «Города льда» была навеяна Иерусалимом и танахическими историями, то на этот раз вместо ледяных Башни Давида, моста Калатравы и иерусалимских львов посетителей ожидали ледяные чудеса Азии.

В павильоне «Путешествие на Дальний Восток» силами 60 китайских художников, скульпторов, дизайнеров и резчиков по льду, специально приглашенных в Иерусалим, были возведены копии индийского Тадж-Махала, Великой китайской стены, японских дворцов и пагод, охраняемых застывшими изваяниями индийских боевых слонов и азиатских

драконов.

Пробираясь сквозь стеклянные лабиринты, окаменевшие тропические леса и снежные бури и проходя по необычным пагодам и мостам, посетители из оледенелой Азии попадали сначала в «Подводный мир», а затем в «Мир динозавров». Гигантские доисторические рептилии ледникового периода и загадочные обитатели океанских пучин поражали красотой и точностью воспроизведения.

Совсем не замерзнуть в ледяном королевстве детворе помогли ледяные горки и аттракционы, а взрослым - ледяной суши-бар, конечно, с горячительными напитками. Как и в прошлом году, на окраине «Города льда» залили каток, где за дополнительную плату можно было взять напрокат коньки и покататься часок-другой в свое удовольствие.

Пожалуй, главным сюрпризом фестивальной программы этого года можно считать действительно яркое и необычное костюмированное представление китайского акробатического цирка на льду, в котором принимали участие 22 гимнаста, акробата и танцовщика - 11 мужчин и 11 женщин. В течение примерно часового шоу китайские артисты выполняли на коньках головокружительные трюки и демонстрировали захватывающие дух азиатские чудеса. Представление цирка на льду проходило до четырех раз в день, его одновременно могли смотреть до 1300 зрителей.

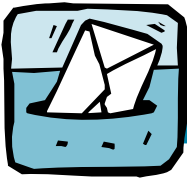
Китайские зодчие, воздвигнувшие

в Иерусалиме «Город льда», прибыли из Харбина, где с 1963 года проходит один из четырех крупнейших фестивалей снега и льда - три других проводятся в Японии, Канаде и Норвегии. Достижения небывалого мастерства, они постоянно путешествуют по миру. Их ледяные скульптуры уже видели на Филиппинах, в Малайзии, Таиланде, Индонезии, Гонконге, Японии, Южной Корее, Канаде и США.

Подготовка к фестивалю в Иерусалиме велась около месяца. При помощи специалистов из бельгийского Брюгге была создана особая электроинфраструктура и запущена специальная система охлаждения, которая обеспечивала в «Городе льда» необходимую циркуляцию воздуха и поддерживала постоянную температуру. Дворцы и скульптуры были выточены из специально приготовленных 7 тысяч цветных блоков льда, по 150 килограммов каждый. Не ледяными в этом снежном царстве являлись разве что традиционные бумажные китайские фонарики и весьма представительный портрет великого кормчего Мао Цзедунa. Иерусалимский «Город льда» принимал посетителей с 3 лет и старше ежедневно, вход на каток был разрешен для детей с 7 лет, самый маленький размер коньков - 30-й.

Растаял «Город льда» 30 апреля - в этот день международный фестиваль закончился.

«Вести»

ПОЧТОВЫЙ ЯЩИК 29786

США, Фармингтон, штат Коннектикут

Уважаемые господа!

Хотя моих родителей Пола и Шуламис Хофман уже нет с нами, очень прошу вас продолжать присылать мне ваш журнал «Бюллетень ИИС» на английском языке. Мама всегда делилась со мной, давала мне его читать, а теперь я буду делать то же самое в отношении своих детей - буду давать им читать журнал, чтобы таким образом сохранить и передать им историю нашей семьи.

Благодарю вас!

Джин ЛЕВАНДА

США,

Уважаемые друзья!

Большое вам спасибо за «Бюллетень». Мы всегда его получали, и он нам очень дорог и близок. Пожалуйста, не порывайте с нами связь, будем поддерживать контакты.

С наилучшими пожеланиями,

**Софи ПЕРЛШТРАУС,
Энн ПЕРЛШТРАУС,
Леонид КОРЧЕМСКИ**

США, Гонолулу

Уважаемая Ассоциация!

Получила ваше письмо. Надеюсь, что вы сможете продолжать выпускать ваш журнал, который очень важен для изучения русской эмиграции в Китае. Мы в Гавайском университете располагаем большим собранием материалов по русской эмиграции в Китае.

Ваш веб-сайт хорош, но... я высказываюсь в пользу «Бюллетеня» и считаю, что ссылки не выполняют такой роли, как журнал. Поэтому я буду рада получать журнал в печатном виде.

Пожалуйста, примите от меня чек на сумму, включающую подписку на журнал, а остальное используйте по вашему усмотрению.

Всего вам доброго,

**Патриция ПОЛАНСКИ, библиограф русского отдела
e-mail: polansky@hawaii.edu**

США, Атланта

Привет всем!

Мне очень нравится ваш новый трехчастный «Бюллетень».

С наилучшими пожеланиями,

Бальфура ФРЕНД ЛЕВАЙН

КАНАДА, Бернаби

Дорогие друзья!

Могу себе представить, сколько усилий понадобилось приложить, чтобы выпустить такой прекрасный номер «Бюллетеня». Меня восхищают наши китайские друзья, статьи которых печатаются на страницах «Бюллетеня». Их научные исследования по истории евреев в Китае замечательные. Я прочитала весь журнал от корки до корки.

Благодарю вас за прекрасную работу.

Искренне ваша,

Надя ОГНИСТОФФ

ИЗРАИЛЬ

Искренне благодарю за подарок, который я получила от вас на День независимости. Желаю вам здоровья и продолжения вашей благородной деятельности еще много лет.

Таль ПОДОЛЬСКИ,
внучка Ави и Наталии Подольских

ЯПОНИЯ, Токио

Уважаемые господа!

Большое спасибо за то, что Вы посылаете мне «Бюллетень ИИС», которому принадлежит важная роль в объединении тех, кто интересуется историей.

С искренним уважением,

Наоки МАРУЯМА,
почетный профессор Мэйджи Гакуэн Университета

РОССИЯ, Владивосток

...Последние номера «Бюллетеня Игуд Иоцей Син» открывал с опаской, ожидая грустную новость о моем друге Исааке Дашинском, от которого давно не получал сообщений. Предчувствие не обмануло - в номере 409 прочитал весьма печальное для меня известие о его смерти 7 декабря 2012 года.

Мы никогда с ним не встречались, но духовную близость почувствовали сразу. Многие годы обменивались письмами. К сожалению, я писал ему меньше, чем он мне, ограничиваясь короткими записками и посылкой своих книг. Исаак же, напротив, не жалел времени на переписку, и его письма можно отнести к категории, которые можно публиковать в серии «Корреспонденции интересных людей». Они всегда были полны юмора, бесценных воспоминаний и житейских наблюдений. Мы сетовали, что в современных публикациях о россиянах в Китае много сведений о Харбине или Шанхае и совсем чуть-чуть о его любимом Тяньцзине. Я с огромным удовольствием читал его рецензии и переводы в журнале «Бюллетень ИИС» и всегда был признателен ему за хвалебные оценки моих работ, хотя и считал, что не заслужил их. Он частенько приглашал меня в гости, но обилие дел и забот так и не позволили нам встретиться.

Прости, дорогой Исаак! И пусть земля будет тебе пухом! Очень надеюсь, что в недалеком будущем напечатаю книгу о Тяньцзине, которую посвящу моему другу из Нагарии...

Амир ХИСАМУТДИНОВ
e-mail: knisamut@yahoo.com

РОССИЯ, Свердловск

Экземпляр вашего журнала я передал в Государственный архив административных органов Свердловской области, в котором хранятся документы по местным репатриантам из Китая, а также в университет, на кафедре востоковедения. Возможно, они предложат свои темы для публикации в «Бюллетене».

Юрий ДАНИЛИН

АВСТРАЛИЯ, Сидней

Дорогие друзья!

Хочу поблагодарить каждого и всех вместе за изменения в формате журнала. Немало приложено старания, чтобы не прекратить его существование. Получилось очень удачно и удобно читать. Всем понятна причина уменьшения тиража – финансовые затруднения. Поздравляю с разрешением проблем. Журнал – это связь всех нас с нашим прошлым и настоящим, друг с другом.

Поздравляю всех с праздником Рош ха-Шана. Желаю еще много лет проводить вашу работу. Доброго здоровья всем и мира Израилю! Аминь!

С приветом,

Л.К.

АВСТРАЛИЯ, Сидней

Дорогие друзья!

Поздравляю вас с праздниками!

Желаю вам всем мира, крепкого здоровья и успехов в вашей работе.

Нора КРУК

ИЗРАИЛЬ, Матан

Многоуважаемые господа!

От всей души поздравляем всех вас с праздниками и желаем радости, счастья, здоровья, долгих лет мирной спокойной жизни, «нахес» от детей, внуков, правнуков.

Мы очень благодарны за предоставляемую нам помощь, которая является для нас не только материальной, но и огромной моральной поддержкой.

В этом году праздник Песах впервые прошел без моей двоюродной сестры Веры Бегун. Нам очень ее не хватает. Она была светлым, добрым, умным и очень мужественным человеком. Уверены, что и вы все вспоминаете ее именно такой. Светлая ей память!

С уважением и наилучшими пожеланиями,

Борис и Раиса ГРУСМАН

ИЗРАИЛЬ

От всей души благодарю вас за щедрость, за предоставленную мне стипендию, а также за трогательную церемонию памяти Тедди Кауфмана, которая состоялась 16 декабря 2012 года в Тель-Авиве.

Как и в прошлые годы, ваша щедрая стипендия помогает мне получать образование и расширять свой кругозор. Вы протягиваете руку помощи и поддерживаете студентов, потомков выходцев из Китая, а также китайских студентов, обучающихся в Израиле, чтобы каждый стипендиат, проявив мудрость и настойчивость, получил высшее образование и стал квалифицированным специалистом.

Я горжусь, что принадлежу к такому необыкновенному сообществу, как Игуд Иоцей Син, и восхищаюсь вашими традиционными ежегодными встречами.

**Яэль ГАТ,
внучка Марка и Сары Гендлин**

ИЗРАИЛЬ

Уважаемые члены Ассоциации Игуд Иоцей Син!

Я студентка, учусь в университете, чтобы сделать первую степень по психологии. В этом году я получила стипендию от Ассоциации для оплаты учебы в университете.

От всего сердца благодарю вас за помощь и поддержку, которую вы оказываете нам, студентам, в получении профессии. Таким образом вы даете нам возможность интегрироваться в жизнь общества.

Ваша широкая деятельность, которой вы занимаетесь с бескорыстной преданностью, поистине бесценна!

Благодарю вас!

**Мур БАР-ХАИМ,
внучка Лили Кругляк**

ИЗРАИЛЬ

Благодарю вас за подарок, который вы прислали мне по случаю Дня независимости.

Желаю вам здоровья, долголетия и продолжения вашей совершенно поразительной деятельности.

**Шани ЦИЛИВОН,
правнучка Муси и Паны Самсонович,
внучка Гени Кауфман**

ИЗРАИЛЬ

Уважаемые члены редакции «Бюллетеня»!

Для меня большая честь работать с вами и иметь такую уникальную возможность прикоснуться к той части истории, которая была совершенно скрыта от советских людей. Каждый раз, когда я и мои родители получаем ваш журнал, мы черпаем много интересной информации о вашей жизни в Китае.

Большое вам спасибо. Желаю еще много лет плодотворной работы.

Оля ДАМАРИ

**ПИСЬМА В РАЗДЕЛЕ "ПОЧТОВЫЙ ЯЩИК" ПОСТУПИЛИ НА ТРЕХ ЯЗЫКАХ:
ИВРИТЕ, АНГЛИЙСКОМ И РУССКОМ**

УШЕДШИЕ

Алекс АУСВАКС

7-го апреля в Иерусалиме в возрасте 78 лет после тяжелой и продолжительной болезни скончался наш земляк Алекс (Сана) Аусвакс. Алекс родился в Тяньцзине, учился в Тяньцзиньской еврейской школе и участвовал в молодежном движении «Бейтар». После отъезда из Китая Алекс жил в Австралии, затем в Англии. В 1990-е годы он переехал в Израиль и поселился в Иерусалиме, сотрудничал в «Бюллетене» Игуд Иоцей Син: его статьи печатались на английском языке, а некоторые из них - и на русском, который он тоже хорошо знал. В конце жизни Алекс серьезно болел и провел остаток дней в иерусалимской больнице. Похороны состоялись в Иерусалиме. Он оставил близких и преданных друзей, с которыми поддерживал связь до конца жизни. Да будет светла его память!

Рахель КЛИГМАН

В мае не стало нашей землячки по Китаю Рахель Клигман. Рахель родилась в Сибири в 1917 году, росла в Харбине, потом жила в Шанхае. В 20 лет она вышла замуж за Иону Клигмана, которому сейчас 98 лет, и у них родились трое детей: Геня (ныне покойная), Авраам и Сима. Впоследствии дети подарили им много внуков и правнуков. В 1949 году семья Клигман уехала из Китая в Израиль. Рахель работала переводчиком научной литературы по биологии с английского языка на русский в Центре научного перевода. После закрытия

Центра она добровольно пошла работать в армию, сначала проводила в порядок солдатское обмундирование, а затем начала заниматься с новичками, помогая им делать первые шаги.

У Рахили было большое и щедрое сердце, и целью ее жизни стало оказание помощи людям в трудную минуту. Она была добрым и любящим человеком и всегда жила в окружении родных, близких и друзей.

Рахель скончалась во сне в возрасте 95 лет в праздник Шавуот. Да будет светла ее память!

Бобби БЕРШАДСКИЙ

Ушел из жизни наш земляк по Китаю Бобби Бершадский.

Бобби рос и учился в Тяньцзине. Многие годы он поддерживал связь с нашей Ассоциацией, был членом правления Игуд Иоцей Син.

После него остались вдова Пнина, сыновья и дочери, внуки и правнуки. Да будет светла его память!

Дина ЗАЙГРАЕВА

7-го июня в Тель-Авиве в возрасте 82 лет скончалась наша землячка по Харбину и Шанхаю Дина Заиграева (ур. Гепштейн).

Дина родилась и росла в Харбине. Потом она переехала в Шанхай. В 1948 году Дина вышла замуж за доктора Виктора Заиграева, уроженца Харбина, отец которого был видным деятелем харбинской еврейской общины. В Шанхае у них родились две дочери Лили и Эся.

В 1953 году Дина и Виктор с детьми приехали в Израиль.

Муж работал, Дина занималась детьми, потом внуками. Она была очень хорошей женой, матерью и бабушкой; окружающие любили ее за доброту.

Дину похоронили на кладбище Яркон. После нее остались две дочери и четверо внуков, а также близкие, в том числе племянница Эстер Вандель.

Да будет светла ее память!

Едида ГОТФРИД

На 86-ом году жизни скончалась наша землячка по Шанхаю (Хонкью) Едида Готфрид.

Едида многие годы была членом нашей Ассоциации и поддерживала связь с земляками.

После нее остался сын Шалом Элиягу с семьей.

Да будет светла ее память!

Циля НИРИМ

В апреле в Гиватаиме в возрасте 90 лет скончалась наша землячка по Харбину, Тяньцзиню и Шанхаю Циля Нирим (Ниренберг, ур. Ханина).

Циля была любящей матерью и бабушкой. Она вела активный образ жизни, любила спорт, театр, концерты, лекции. Многие годы Циля занималась благотворительностью, поддерживала связь с Игуд Иоцей Син и основала Фонд стипендий памяти мужа Моше Нирим.

Похороны состоялись в Тель-Авиве на кладбище Кирьят Шаул. В последний путь Цилю проводжали родные, близкие, друзья. После нее остались дочь и зять, сын и невестка, внуки и правнуки в Израиле и Австралии.

Да будет светла ее память!

Памяти Цици НИРИМ

15.07.1922 - 14.04.2013

Мама родилась в Харбине в 1922 году. Ее родители с двумя старшими детьми - сыном Давидом и дочерью Любой приехали в Китай из России, спасаясь от погромов и антисемитизма. Когда маме исполнилось 18 лет, она с братом Давидом и его женой Нюсей уехали в Тяньцзинь. Нюся окружила ее заботой, относилась к ней с теплотой и любовью, и обе они сохранили близкие отношения на всю жизнь. Мама окончила университет по американской программе, получив степень бакалавра, и работала в Тяньцзиньской еврейской школе, преподавала математику, историю и английский язык. В то время, когда мама встретилась с папой, Мосей Ниренбергом (Моше Нирим) и они поженились, жизнь европейцев в Китае была очень комфортной, еврейская община процветала. В 1947 году у них родилась я, Илана, а через два

года, уже в Шанхае, куда семья переехала, потому что папе предложили там работу, родился мой брат Арик.

В 1956 году, бросив все, родители с двумя детьми приехали в Израиль, где к тому времени уже жила большая часть маминой семьи. Маме, которая привыкла к тому, что в доме была команда китайской прислуги, пришлось научиться вести дом, готовить еду и поднимать нас. Сначала мама работала в еврейской благотворительной организации, а затем стала давать частные уроки английского языка. Мама всегда считала, что хорошее знание английского - это ключ к успеху, и давала уроки нам с братом, а потом нашим детям, и мы очень благодарны ей за это.

Многие соседские дети учились у мамы и, став взрослыми, до сих пор вспоминают ее с любовью и признательностью, потому что с ее помощью английский стал для них своим задолго до телевидения и компьютеров. Когда материальное положение семьи улучшилось, мама стала давать уроки жившим по соседству детям бесплатно и занималась этим ради собственного удовольствия.

Мама была красивой, изящной, ухоженной. Всегда подтянутая, под макияжем, красиво одетая, носившая украшения, она обращала на себя внимание - настоящая леди. Но несмотря ни на что, как ни парадоксально это звучит, мама никогда не считала себя красивой женщиной. Я ей всегда говорила, смеясь, что она еще не достигла зрелости.

Папа нашел себя в сфере бизнеса

и сделал успешную карьеру, что позволило им с мамой путешествовать по миру. Они даже вернулись вновь на Дальний Восток и жили долгое время в Корее, но этот короткий период жизни закончился в один миг, когда в декабре 1979 года произошла трагедия - папа погиб в автомобильной катастрофе.

Маме тогда было 57 лет, и ей вновь пришлось учиться справляться с новыми трудностями жизни. Главной опорой стала игра в бридж. Мама была хорошим игроком, и количество кубков (призов) на полке росло. Она регулярно делала гимнастику, плавала, занималась йогой и посещала тренажерный зал «Кфар Макабия».

Когда мой брат Арик с женой Ханой переехали в Австралию, мама стала делить свое время между Израилем и южным материком. Продолжительные полеты не являлись большой проблемой, поскольку сознание того, что в конце путешествия ее ждут внуки, облегчало путь. Затем настало время родиться и правнукам. Каждую неделю мы все собирались у мамы. На столе всегда были пельмени и компот. Мальши любили приходить к маме поиграть и поесть, а она с удовольствием наблюдала за ними, за их подвигами.

Ежедневное общение с мамой стало для меня потребностью. Мама была самоуверенной, никого не стеснялась критиковать, принимала участие в обсуждении текущих событий, но при

(Окончание на стр. 40)

Памяти ЛЕОНФРИДА ГЕЙМАНА

1928 - 2012

Когда у Агессы Израилович и Нафтали Геймана родился ребенок, они раздумывали, как его назвать. У каждого из них была бабушка, в честь которой они хотели дать имя новорожденному: одну звали Фрида, другую - Лея. Дети, подраставшие в обеих семьях, как со стороны матери, так и со стороны отца, были еще далеки от того возраста, когда обзаводятся собственной семьей, и тогда родители обратились за советом к раввину, который предложил дать младенцу имя Леонфрид. Это привело к некоторой неразберихе. Самые близкие друзья в большинстве своем называли Леонфрида Фредом, но некоторые предпочитали обращаться к нему по имени Лео.

Между нашими семьями всегда были очень близкие отношения. Наши отцы работали вместе и даже открыли маленькое промышленное предприятие. К сожалению, до того как они успели застраховать имущество, помещение и оборудование сгорели.

В то время, когда Фреду исполнилось два года, а мне восемь, помню, в Харбине было много немощёных улиц с множеством луж. Я обычно говорил ему: «Фридл, перешагни», и он перешагивал, поднимая, а затем вытягивая вперед маленькую ножку. Его родители, выходцы из Латвии, говорили дома по-немецки. Отец Фреда был полковником русской армии - очень необычная честь для еврея. Спустя годы в Харбине его денщик очень обрадовался, увидев сына своего офицера, который всегда относился к нему сочувственно. Фред поступил в еврей-

скую школу «Талмуд-Тора» через год после того, как я ее окончил. Мы с мамой тогда отправились в Польшу и Францию, так что нам с Фредом так и не пришлось ходить в школу вместе.

В 1940 году, когда Фреду было 12 лет, он жил у нас, потому что его родители уехали в Пекин в Рокфеллеровский институт, где его отец проходил курс лечения по поводу рака поджелудочной железы. К сожалению, в возрасте 62 лет отец Фреда скончался. Нафтали обычно говорил, что хочет дожить до Бар-мицва сына и смерти Гитлера, но ему не суждено было увидеть ни того ни другого. Матери Фреда в то время было 49 лет, и ей, конечно, пришлось пойти работать. Это было нелегко. В свое время она изучала французскую литературу в Швейцарии. Фредик, как мы его обычно называли, был отправлен в Шанхай, где жила его тетка с семьей. Несколько лет он учился в английской школе и вернулся в Харбин, когда я уже уехал. Наш дом вновь стал его вторым домом и наша экономка Лора ежедневно готовила ему горячую еду, пока его мама работала.

Фред потерял маму в 20 лет. В то время он был студентом и изучал гражданское строительство в Харбинском политехническом институте (ХПИ). Его избрали председателем отделения, что было редкой честью для студента-еврея в антисемитской среде. Его мама скончалась в результате недиагностированного тромба. Моя мама стала ему второй матерью. Она обычно говорила: «У меня один сын и один ребенок».

Мы были небологическими братьями и остались таковыми на всю жизнь.

В 1950 году Фред приехал в Израиль. Израильская армия направила его руководить строительством стратегической дороги в Негеве. Его инженерное подразделение охраняла рота, командиром которой был Арик Шарон. Фред женился на харбинке Гите (Генриетте) Рапопорт, с которой он в детстве играл в песочнице. Они были очень великодушной, склонной к сочувствию, благородной парой, оказывали постоянную помощь и поддержку своим престарелым родственникам, а Фред помогал своим бывшим одноклассникам, проживающим в России в бедности. После службы в армии Фред стал работать на израильской железной дороге, где прошла вся его профессиональная жизнь и где он в конечном итоге дослужился до исполняющего обязанности генерального директора.

Интересно, что три человека, в одно и то же время занимавшие ведущее положение на израильской железной дороге, были выпускниками Харбинского политехнического института.

Фред представлял Израиль на всех международных железнодорожных совещаниях и таким образом приобрел много друзей на всю жизнь, особенно среди членов британской, французской и германской делегаций. Он свободно владел французским, немецким, русским, английским и ивритом. Десятилетиями Фред также принимал участие во всех операциях по приобретению ценных бумаг для израильской железной

дороги. Британское Сообщество инженеров железнодорожного транспорта "The Permanent Way" избрало его своим почетным членом. В 65 лет, достигнув установленного пенсионного возраста, Фред неохотно вышел в отставку. В 1996 году ушла из жизни его жена Гита. Она скончалась в результате медицинского ошибочного диагноза, как и его мама полвека назад. После выхода на пенсию Фред продолжал посещать международные встречи инженеров железнодорожного транспорта и хорошо проводил время. У Фреда остались любимая дочь

Аснат, врач-рентгенолог в хайфской больнице «Рамбам» - ведущем медицинском центре на севере Израиля, преданный зять Нив Рейс, инженер-электрик, государственный служащий, и его гордость - два внука: Том, капитан ВВС Израиля, и Лаел, который в 20 лет был направлен в отделение по подготовке офицерских кадров и теперь имеет звание младшего лейтенанта. Фред с Гитой с радостью помогали растить внуков - дочь с мужем и детьми жили в нескольких кварталах от них. Остались также родители Нива, которые живут в Кфар-Сабе,

и множество родственников со стороны его мамы - Израиловичи, потомки ее двоюродных братьев и сестер, приехавших в Палестину почти сто лет назад и поселившихся в киббуцах в Галилее. Большинство потомков так до сих пор там и живут. Во время наших поездок Фред неизменно приглашал меня посетить его родственников. Он всегда оставался верным другом и активным членом Игуд Иоцей Син и Общества дружбы Израиль-Китай.

Да будет светла его память!

**Питер БЕРТОН,
Беверли-Хиллз, США**

Памяти Пола и Шуламис (Ширли) ХОФМАН

Моя мама Шуламис (ур. Фролофф) родилась в Харбине 31 марта 1928 года. Во время Второй мировой войны она вместе с другими членами своей семьи переехала в Шанхай. Папа Пол Хофман родился в Австрии, в Вене 14 октября 1920 года. Он приехал в Шанхай в 1938 году в возрасте 18 лет.

Свадьба Пола и Шуламис состоялась 5 марта 1950 года в синагоге

Охел Моше. Они продолжали жить в Шанхае до февраля 1952 года. Следующий год Пол и Шуламис провели в Вене, где родился их первенец Авраам, и в итальянском городе Нерви, а затем уехали в США. В Нью-Йорке в апреле 1954 года у них родилась дочь Джин. Пол сделал успешную юридическую карьеру - в течение 28 лет был корпоративным адвокатом компании «Дженерал Электрик».

Последующие 38 лет Пол и Шуламис прожили в штате Коннектикут. Папа скончался 3 марта 2010 года, а мама - 8 августа 2012 года. После них остались сын с невесткой, дочь с зятем, четверо внуков - Давид, Кэра, Ребекка и Эмили и два правнука - Джонатан и Алексис.

Да будет светла их память!

Джин ЛЕВАНДА (ур. Хофман)

Памяти Цици НИРИМ

(Окончание. Начало на стр. 38)

всем уважении к тому, что происходило здесь, у нас, испытывала величайшую любовь к английской монархии и английской культуре. Окунаясь в шекспировские саги об английских королевских династиях, она чувствовала себя как дома.

После восьмидесяти лет здоровье мамы пошатнулось. Постепенно мама стала терять способность ходить, и ей потребовался уход. Огромный мир сузился до размеров комнаты и кресла, экран теле-

визора заменил книги, которые она всю жизнь читала, а потом не стало и этого.

В последние годы всякий раз, выезжая за границу, я боялась, что с мамой что-то произойдет именно в тот момент, когда меня не будет рядом. Четыре с половиной года назад, когда я уезжала на лечение в Бостон, мама заявила, что она умрет. Я объяснила ей, что это не годится и что у меня в данный момент нет времени на похороны и семь дней траура, и тогда она обещала подождать. С моим напряженным графиком у

меня никогда не было времени на расставание с мамой, и мы с ней иногда смеялись над этим. Но на сей раз, когда мы возвращались из Бостона, совместив поездку с медицинским обследованием, она не смогла больше ждать и, возможно, пожелала спасти нас обоих от тяжелого прощания.

Я обещала маме, что она проведет свои последние дни дома, а не в больнице. Так и случилось. До последнего вздоха она оставалась дома в окружении внуков.

Люблю и помню ее всегда.

Дочь Илана ЭШЕЛЬ

Памяти Беллы РЕКТОР

1917 - 2012

Моя мама скончалась в возрасте 95 лет. Она прожила почти весь прошлый век, и ее жизненный путь во многом был определен политической обстановкой того времени. Она шла по жизни и, вероятно, лишь изредка задумывалась над тем, почему все происходит именно так, а не иначе. Надо было налаживать жизнь невзирая на «почему», и она упорно трудилась над решением этой задачи.

Мне хочется рассказать немного о раннем периоде ее жизни. Я буду называть маму Беллой, т.к. для одних она - бабушка, прабабушка, свекровь, для других - тетя, кузина.

Белла родилась в России, в маленьком городе Николаеве на Черном море (теперь это Украина), родилась в 1917 году, иначе говоря, в год русской революции. Она была третьим ребенком в семье своих родителей Эсфири и Эфраима Швеца. У нее были старшие братья Роман и Александр, члены семей которых сегодня присутствуют здесь. У отца Беллы был специализированный галантерейный магазин, который принадлежал еще его отцу. В магазине продавались предметы роскоши: европейские кружева, различные виды отделки для одежды, а также аксессуары, например, лайковые перчатки.

Когда Белла была еще совсем маленькой, слишком маленькой, чтобы запомнить, семья уехала из Николаева. Поскольку ее отец был «капиталистом» - так называли тех, у кого был свой бизнес, он почувствовал, что ему угрожает опасность со стороны горо-

жан: в городе участились случаи нападения на таких людей, как он. Тогда отец Беллы принял решение оставить свой магазин и переехать в более безопасный город. Он уехал вместе с семьей в Одессу, откуда родом была его жена Эсфирь и где по-прежнему жила ее семья, чувствуя себя в безопасности. В Одессе они поселились у отца Эсфири и, вероятно, матери.

Через некоторое время они почувствовали, что снова вынуждены переехать. Погромы, которые заставили их уехать из Николаева, теперь снова угрожали им, на сей раз в Одессе. Белла вспоминала, как ее дедушка однажды летом повел разговор о том, что в Одессе ожидается погром, но при этом выражал уверенность, что до них не дойдет. Тогда погром действительно до них не дошел, но в другой раз, по воспоминаниям Беллы, мужики ворвались в их дом и забрали все, что хотели. В очередной раз Белла с родителями и братьями вынуждены были подняться с места и уехать из Одессы в Петербург, где ее отец снова открыл такой же магазин, какой был у него прежде, и опять стал ездить во Францию и Италию закупать для магазина товар. Белла запомнила его паспорт: это был специальный паспорт, дававший право совершать деловые поездки за пределы России, в котором было написано «иудей».

Какое-то время жизнь семьи Беллы складывалась благополучно, но как только коммунисты заняли господствующее место

в окружающем мире, семью Беллы, которая жила в большой комфортабельной квартире, заставили освободить несколько комнат. Белла вспоминала, как их квартира была разделена на две части так, чтобы разместить в ней две семьи, и как в доме появились чужие люди, занявшие отобранные у них комнаты.

И вновь, как в Николаеве, отца Беллы обвинили в том, что он капиталист и потому... враг страны. Однажды отец не вернулся домой после работы. Его схватили прямо на улице и отправили в Сибирь. Белле тогда было десять лет. Через некоторое время ее мама решила поехать в Сибирь и выяснить, что можно сделать для освобождения мужа. Она отвезла детей к своим родителям в Одессу и оставила их там, получив таким образом возможность самой отправиться в Сибирь. Ее не было несколько месяцев. В результате она смогла добиться освобождения мужа, который находился в ссылке, но, к счастью, не на каторжных работах в лагере. С того момента, как его забрали, прошло два года.

Когда вся семья вернулась в свою квартиру в Петербурге, один из доверенных лиц отца подал ему мысль о том, что следует подумать о выезде из России, поскольку велика вероятность того, что его снова схватят, и тогда вполне возможно, что он уже не вернется назад из Сибири. Проблема заключалась в том, что в то время Россия не давала людям разрешение на выезд из страны. Единственной возможно-

стью покинуть Россию был побег. В семье знали, что единственной границей, через которую можно было перейти незамеченными, была граница между Россией и Китаем. И снова семья тронулась в путь, на сей раз бросив все и взяв с собой только то, что они могли унести в руках, поскольку китайскую границу они должны были перейти пешком. Они уехали из Петербурга поездом до Владивостока, пересекли всю Россию из одного конца в другой, проделав путь более четырех тысяч километров. Их путешествие продолжалось три недели.

Во Владивостоке семья разделилась на маленькие группы и пешком, с помощью китайских проводников, перешла китайскую границу. С собой у них было только то, что они могли нести. Они несли пару серебряных подсвечников, принадлежавших бабушке Беллы, которые были полые внутри и потому весили немного. У матери Беллы в каждом из каблуков ее ботинок было сделано отверстие, а в них спрятаны две серьги с бриллиантами. Именно эти бриллианты позволили семье прожить первые полгода в Харбине, куда семья благополучно прибыла и поселилась в этом городе на северо-востоке Китая. Отец Беллы снова открыл такой же магазин, как тот, что был у него в России. Белла училась в немецкой школе. Через несколько лет семья уехала на юг, в Шанхай, и здесь Белле пригодилось знание немецкого языка. В один прекрасный день она встретила своего будущего мужа, Джо, родным языком которого был немецкий.

Джо и его семья уехали из Австрии, из Вены на Филиппины, в Манилу, в 1930 году, в том же году, когда семья Беллы уехала из Санкт-Петербурга. В 19 лет Джо решил принять предложение дяди работать вместе с ним в его

бизнесе в Азии, которое казалось более заманчивым, чем работа в Вене. Когда Джо отправился на Филиппины, его мать и старшие братья последовали за ним, а отец остался в Вене. Потом началась Вторая мировая война, и больше об отце Джо никто ничего не слышал.

Белла и Джо поженились в 1940 году в Шанхае и поселились в квартире на Французской концессии, недалеко от родителей Беллы и дома, где жили два ее дяди. Вскоре после свадьбы врачи обнаружили у Джо редкое кожное заболевание, приводящее иногда даже к фатальному исходу, из-за которого ему приходилось иногда ложиться в больницу и проводить в постели большую часть времени. Болезнь продолжалась пять лет. В этот период у Беллы и Джо родился первый ребенок - это была я. Джо в тот момент был прикован к постели и не мог не только навещать Беллу в больнице, но даже взглянуть на новорожденную, пока спустя неделю мама и дочь не вернулись домой.

В годы Второй мировой войны, когда Шанхай был оккупирован японцами, заболел и ушел из жизни отец Беллы Эфраим. После окончания войны все иностранцы, проживавшие в Китае, стали покидать страну: политическая ситуация изменилась, и их пребывание в Китае стало нежелательным. Белла и Джо хотели уехать в Америку, но не могли получить визы. Тогда они поехали в Австралию, в Сидней. Период жизни в Сиднее был хорошим для Беллы: ее муж Джо чувствовал себя хорошо, у них родился сын Фред. Там они прожили четыре года, пока Белла и двое ее детей не получили документы о предоставлении им разрешения на въезд в Америку. Однако документы Джо задерживались. Белле пришлось уехать вместе с детьми, не зная, когда Джо получит свои

бумаги. К счастью, документы на имя Джо пришли через несколько месяцев. Белла приехала в Нью-Йорк, где в то время жили ее мать и оба брата с семьями.

Для Беллы на этом путешествия не закончились. Через три месяца она уехала в Японию, в Токио, поскольку у ее мужа там была работа. В Японии Белла прожила три года, и этот период жизни тоже оказался хорошим. Только в 1954 году, когда Белле было 37 лет, она, наконец, поселилась в квартире на Уэст стрит № 86, которой предстояло стать ее домом на долгие годы.

Можно продолжать... Но не сейчас...

**Одетта (Диди)
РЕКТОР ПЕТЕРСЕН,
Нью-Йорк, США**

Памяти Рахель

КЛИГМАН

Ушла из жизни Рахель Клигман. Никогда не сотрется из памяти первая встреча с этой удивительной женщиной. Рахель и Иона приняли нас у себя в памятном 1990 году - это был «год Большой алии». Эта встреча была, как говорят, судьбоносной для нас и определила всю нашу дальнейшую жизнь в Израиле.

Я полюбила Рахель с первых минут нашей встречи. Она была доброй, чуткой, жизнерадостной. Ее сердце было открыто для всех, кто нуждался в помощи. Она помогала во всем, а главное, передала нам свою безграничную любовь и преданность Израилю. Очень многие будут вспоминать ее с любовью и благодарностью. Выражаю соболезнование Ионе, моему дорогому дяде, детям и внукам.

Пусть будет благословенна память человека, через которого приходит добро к людям!

Майя ВАЙЗМАН

Слово об Алексее Аусваксе

Алекс, или Сана, был моим другом. Наша дружба началась 78 лет назад, когда его мама Роня и моя мама Бетти гуляли с колясками, с двумя крупными малышами, Алексом и Джесси. Одним словом, наши дружеские отношения продолжались много лет.

Мы оба родились в Китае, в Тяньцзине, и росли вместе. Сана был очень способный. Будучи чуть старше меня, он присоединился к революционному движению Зеэва Жаботинского, и я тоже вступил в «Бейтар», так что мы оба старые бейтарцы! Учились мы с ним в Тяньцзиньской еврейской школе, в одном классе. Сана преуспевал в английском и неизменно был лучшим в классе. Он был заправилой, благородным, великодушным парнем; одной из его сильных сторон была способность к дружбе и взаимопониманию.

Сана продолжал учиться в еврейской школе вплоть до окончания ее, а затем его семья решила переехать в Австралию. Здесь мы с Саной снова встретились и возобновили нашу дружбу, которая продолжалась до конца его дней. Алекс всегда делал то, что хотел. В Сиднее он вступил в молодежное объединение при центральной синагоге “The Great Synagogue Youth”, и я последовал за ним. Больше всего на свете Сана любил движение Зеэва Жаботинского (Бейтар). Вместе с Бобом Штейманом, Гансом Дрейером, Иосифом Штейнером и Шимоном он участвовал в организации движения «Бейтар» в Сиднее. В высшей степени принципиальное отношение к Израилю и деятельности «Бейтара» полностью поглотило Алекса, и мечта его, как и друзей Боба, Ганса, Иосифа и Шимона,

сбылась.

Во время своего пребывания в Сиднее Алекс, испытывая сильное влечение к английской литературе и английскому языку, поступил в университет. Он любил криминальные истории и часто, указывая электронный адрес, называл себя “Crime buff”. Это действительно подходило ему и соответствовало его характеру. Через некоторое время Сана решил отправиться в Лондон и прожил в этом городе двадцать лет, но его любовь к Израилю была настолько сильна, что он покинул Англию и поселился в Иерусалиме. Полагаю, что его еврейство не позволило бы ему жить где-нибудь в другом месте.

Пока Алекс жил в Лондоне, мы не общались друг с другом, но когда он перебрался в Израиль, контакты восстановились. Я регулярно звонил ему, да и сам он продолжал поддерживать связь с большинством своих друзей. Алекс всегда поступал по-своему, и это привлекало к нему людей, которые любили его за искренность и правдивость. В 2007 году мы с женой поехали в Израиль и встретились с Алексом. Он тогда выглядел здоровяком, широко улыбался и непринужденно шутил, но мы заметили, что ему трудно передвигаться. Он мог ходить, но то, как он шел, преодолевая по ступенькам четыре лестничных пролета, чтобы попасть к себе в квартиру, ошеломило меня! Он никогда не жаловался на жизнь и всегда полагался на себя. Алекс продолжал работать и каждую неделю регулярно, как ночное дежурство, звонил своей подруге Лауре. Лаура всегда понимала Алекса и, я уверен, Алекс высоко ценил их дружбу.

Шли годы, и здоровье Алекса пошатнулось. Он боролся, как мог. Последние полтора года он провел в больницах в поисках чудесного средства излечения от своих болезней. К сожалению, этого не произошло. В последние несколько месяцев он не хотел, чтобы друзья задавали ему много вопросов. Я понимаю, почему. Опять же, это было его воззрение на жизнь и смерть. Я любил Алекса и восхищался его искренностью, умением идти своим путем, но больше всего, его отношением к дружбе.

**Джесси ТРАКТОН,
Австралия**

«ПОКОЙСЯ С МИРОМ!»

Меня очень опечалило известие о кончине Алекса. Мы оба из Тяньцзиня, жили всего в нескольких кварталах друг от друга на Французской концессии. На протяжении всех школьных лет мы с ним учились в одном классе и были самыми близкими друзьями. Алекс был удивительно способным и из года в год учился лучше всех в классе. Уже тогда он увлекался литературой и начал писать стихи на русском и английском языках, а также рассказы, из которых позднее родились детективные романы. Круг его увлечений был очень широк, и потому у него дома были книги от полной серии о Тарзане до Шекспира в переводах Пастернака на русский язык. Политическая литература, естественно, тоже была представлена, поскольку он и тогда, и позже, в Австралии, принимал активное участие в движении «Бейтар». Он просто источал культуру и был подлинным старомодным джентльменом в полном смысле слова.

В Австралии Алекс стал одним из основателей движения «Бейтар» в Сиднее, а также в Канберре, где он учился в Австралийском национальном университете, вплоть до своего отъезда в Англию. Там он продолжал учиться, а затем преподавал в некоторых высших учебных заведениях. На протяжении всех этих лет он вел обширную переписку. Я сохранил все его письма, которые теперь находятся в архиве Национальной библиотеки в Канберре.

По состоянию здоровья Алекс вынужден был покинуть Англию и поселиться в Израиле, в более сухом климате. Я знал, что он чувствует себя не очень хорошо. Но Алекс отказывался беседовать о своем здоровье и всегда избегал вопросов, касающихся его благополучия, считая эту тему утомительной для себя. В последующие годы он стал использовать электронную почту под псевдонимом «Crime Buff», который прекрасно отражал его интересы и сильно

развитое чувство юмора. Алекс был полон жизни, и нам всем будет очень не хватать его харизматической личности. Я говорю его душе: «Покойся с миром!» - это цитата из Эдгара Аллана По, которого он очень любил. До сих пор я храню сборник стихотворений Эдгара По, который Алекс подарил мне на день рождения.

Ларри СИЦКИ
Австралия

(Пер. статей с англ. Ц.Любман)

ПО МАТЕРИАЛАМ «JEWISH TIMES ASIA»

ПОМОЩЬ В СОЗДАНИИ ИЗРАИЛЬСКОГО БИЗ- НЕСА В КИТАЕ

В Тель-Авиве состоялся профессиональный семинар на тему «Новые модели становления и управления бизнесом в Китае». Основное внимание было сосредоточено на вопросах управления производством и правовых аспектах, а также на тенденциях и стратегии создания и эксплуатации успешного бизнеса в Китае.

Среди выступивших с докладами были генеральный консул Израиля в Шанхае Джеки Эльдан и директор-распорядитель Израильской Ассоциации производителей Амир Хайек, юристы, эксперты китайских деловых кругов и генеральные директора ведущих израильских компаний, работающих в Китае. В целях содействия расширению стратегического делового партнерства между обеими странами, китайская делегация из города Чанчжоу (около Шанхая) провела специальную презентацию деловых возможностей, которые город может предложить израильским компаниям, желающим работать с Китаем.

Семинар, завершившийся ответами на вопросы группы специалистов при участии генерального консула Израиля, содействовал обмену знаниями, опытом и идеями, а также укреплению личных и деловых связей между лидерами израильских и китайских деловых кругов.

ДОЛГОСРОЧНОЕ СОТРУД- НИЧЕСТВО

Израильская начинающая компания (стартап) «Лексифон» (Lexifone), занимающаяся программным обеспечением для перевода с одного языка на другой, подписала соглашение с городом Чанчжоу.

Технология компании «Лексифон» обеспечивает перевод на основе доступа онлайн к компьютерным смарт-серверам, что позволяет в настоящее время переводить с одного языка на другой, используя большинство распространенных языков, таких, как китайский, французский, английский, немецкий, испанский, русский, итальянский, португальский и др., обеспечивает перевод телефонных звонков в режиме реального времени, что позволяет

людям, не знающим распространенного языка, общаться по телефону.

Компания намерена набрать в Китае группу из десяти человек, включая китайских лингвистов и работников сферы обслуживания, а также планирует разработать компонент программного обеспечения, предназначенный для китайского рынка, чтобы преодолеть языковой барьер, который создает трудности в международном бизнесе.

Чанчжоу уже имеет успешный опыт сотрудничества с 20 израильскими компаниями, и все эти проекты пользуются широкой поддержкой местной администрации. Для поощрения сотрудничества и деловых связей с израильскими и другими иностранными компаниями город выделил фонд в размере 150 млн долл. США годового бюджета. К тому же, местная администрация положила начало прямым инвестициям в израильские компании, желающие работать в Китае. Город Чанчжоу расположен в южной части провинции Цзянсу, в дельте полноводной реки Янцзы.

Март - апрель 2013 г.

ПО ИТОГАМ ВИЗИТА В КИТАЙ

Во время встречи премьер-министра Израиля Биньямина Нетаньягу и главы правительства КНР Ли Кэцзяна в Пекине в мае 2013 года был подписан договор об увеличении суммы финансового протокола между Израилем и Китаем. Данный протокол - финансовое соглашение, которое позволяет увеличить израильский экспорт в Китай благодаря государственным гарантиям, способствующим долгосрочным зарубежным поставкам. При этом расходы израильских экспортеров значительно снизятся и их товары станут намного более конкурентоспособными на международных рынках.

До сих пор Израиль и Китай уже подписали такие протоколы на общую сумму 1,35 млрд долларов. В 2012 году был утвержден специальный протокол, предназначенный для экспорта технологий экономии воды и сельскохозяйственных технологий на 300 млн долларов. Сумма нового протокола - 400 млн. Таким образом, общая сумма гарантий по заключению льготных сделок для израильских экспортеров превысила 2 млрд долларов. Государственные гарантии уже использовались для заключения 236 экспортно-импортных сделок с КНР на общую сумму 771 млн долларов.

ДААННЫЕ О ТОРГОВЛЕ МЕЖДУ ИЗРАИЛЕМ И КИТАЕМ

По данным Института экспорта, в 2012 году общие объемы торговли между Израилем и Китаем (экспорт

плюс импорт) составили 7,7 млрд долларов, а с учетом алмазов - 8,1 млрд. Всего несколько лет назад, в 2008 году, объемы взаимной торговли составляли 5,4 млрд долларов, т.е. за четыре далеко не лучших для мировой экономики года эти объемы увеличились на 45%, причем без учета Гонконга, который тоже относится к Китаю. Динамика экспорта самая что ни на есть благоприятная. Ведь всего три года назад, в 2009 году, объемы экспортных поставок были почти вдвое меньше и составляли 879 млн долларов, а Китаю за это время удалось увеличить экспорт в Израиль лишь в 1,5 раза (на 52%) - с 3,48 до 5,31 млрд. По итогам 2012 г. и первого квартала 2013 года Китай - второй по величине торговый партнер Израиля после США (и с учетом, и без учета алмазов).

В первом квартале 2013 года объемы израильского экспорта в КНР увеличились на 5%, до 580 млн долларов. Китай - третий по величине рынок сбыта израильской продукции. Прежде всего это электронные компоненты. В 2012 году на их долю пришлось почти половина (47%) израильского экспорта в Китай. В этой категории зафиксировано увеличение поставок на 52%, до 1,2 млрд долларов, чем и объясняется рост общего показателя экспорта в Китай. Поставки товаров второй по значимости категории (14%) - минералов и сырья, добываемого из карьеров, - упали на 36%, а поставки химикатов и нефтепродуктов (10%) снизились почти на 8%. Поставки медицинского и телекоммуникационного оборудования возросли соответственно на 29 и 15%, но их доли в общем

объеме израильского экспорта в Китай составляют лишь 5 и 4%.

ЖЕНСКАЯ СТАТИСТИКА

Число частных предпринимательниц в 2012 году увеличилось по сравнению с 2011 годом на 7%. По данным анализа, проведенного Федерацией торговых палат накануне 8 марта 2013 года, на долю женщин приходится 31% частных предпринимателей Израиля.

Число женщин, занятых трудовой деятельностью, увеличилось в прошлом году на 4%, т.е. примерно на 58 тысяч. При этом на 4,3% возросло число женщин, занимающих должности, которые требуют высшего образования (врачи, инженеры, учителя, лекторы, адвокаты и аудиторы). И, напротив, на 5,3% снизилось количество женщин, занятых неквалифицированным трудом (уборка, курьерские услуги, охрана и т.д.). Число женщин, занимающих руководящие должности, увеличилось на 1100 человек, т.е. на 1,3%. И все же среди женщин - наемных работников руководящие посты занимают лишь 5,4%, а среди мужчин этот показатель вдвое выше: 10,6%.

КТО НА СВЕТЕ ВСЕХ РАВНЕЕ

Израиль находится на 7-ом месте по доле женщин, занимающих ключевые и руководящие должности. По данным международного исследовательского института IMD, «равнее» Израиль в этом плане, например, Норвегия, Южная Африка и Нидерланды. Но гораздо больше стран, где неравенство выше: в их числе Канада, Австралия, Гонконг, Испания и Италия.

Благостную картину портят данные консалтинговой компании BDI, согласно которым среди генеральных директоров 500 крупнейших израильских компаний женщин всего 4,8%.

К тому же, Израиль занимает лишь 21-е место среди 59 развитых стран по индексу неравенства между мужчинами и женщинами в сферах образования, здравоохранения и трудоустройства. Израиль опережает, в частности, Швеция, Дания, Германия, Франция, Япония и Бельгия, а отстают от нас Греция, Люксембург, Турция и Бразилия.

УСЛОВИЯ ЖИЗНИ ЛЮДЕЙ ПОСЛЕ ВЫХОДА НА ПЕНСИЮ

Инвестиционная компания NATIXIS Global Asset Management провела исследование, целью которого являлась оценка условий жизни людей в 150 странах мира после выхода на пенсию.

Согласно глобальному рейтингу, опубликованному NGAM, лучшей страной в этом смысле названа Норвегия, за ней следуют Швейцария, Люксембург, Швеция, Австрия, Финляндия и Нидерланды, Дания, Германия, Франция. Израиль занимает высокое 12-е место, сразу после Австралии.

Согласно рейтингу NGAM, положение израильских пенсионеров лучше, чем, например, в Канаде, Бельгии, Японии, Великобритании, Италии, Новой Зеландии, Исландии, Кипре и Испании. США занимают только 19-е место, Россия - 70-е.

Индекс - комплексный, он учитывает 20 индикаторов, объединенных в четыре группы: здравоохранение, материальное благосостояние, качество жизни и финансовые аспекты (соотношение работников и пенсионеров, инфляция, процентные ставки и уровень налогообложения).

«Вести»

ИЗ ПРОШЛОГО ЕВРЕЙСКОГО ХАРБИНА

По материалам журнала «Еврейская жизнь» за 1932 год

ХАРБИНСКАЯ НЕДЕЛЯ.

Азкора по д-ре Герцле в Новой синагоге

Азкора по Герцле, устроенная в воскресенье, 24 июля, в 11 часов утра в Новой синагоге, прошла с большой торжественностью.

С речами о роли д-ра Герцля в движении еврейского ренессанса выступали раввин А.М.Киселев и д-р А.И.Кауфман.

Раввин А.М.Киселев в своем кратком слове указал на те национальные заслуги, которые д-р Герцль имеет перед еврейским народом. Благодаря Герцлю мы являемся свидетелями колоссального роста строительства Палестины, где вместе с еврейским народом возрождаются национальные культурные ценности.

Д-р А.И.Кауфман остановился на всех этапах жизни и деятельности Герцля с момента зарождения в нем сионистской идеи и до его смерти. Он рассказал, как Герцль

под влиянием антисемитизма задумался над еврейским вопросом и пришел к выводу, что его разрешение возможно только путем создания еврейского государства в Палестине. Он ознакомил слушателей с той колоссальной, сверхчеловеческой работой, которую Герцль провел в связи с созданием организации, конгрессов, переговорами с представителями различных держав, с еврейскими филантропами. Препятствий на пути осуществления сионистского идеала еще достаточно много и теперь, но в дни Герцля их было еще больше. Герцль организовал народную волю и создал вокруг сионизма и еврейского народа общественный интерес. Еврейский вопрос стал вопросом международной политики. Герцль своим пророческим оком предвещал мировую войну и предугадал, что она может быть на пользу к разрешению еврейского вопроса.

Вообще Герцль отдал в последние годы все свои силы делу еврейского национального возрождения. Эта колоссальная работа очень быстро подточила его молодые силы, и он ушел от нас со словами: «Я кровь свою отдал за мой народ». Недаром память о Герцле всегда жива в еврейских сердцах. После речей обер-кантор Новой синагоги Я.И.Кримчанский под аккомпанемент фисгармонии с большим чувством блестяще исполнил «Эйл Молэй Рахмим» и другие соответствующие молитвы.

Многочисленная публика, заполнившая все помещение синагоги, разошлась под сильным впечатлением прошедшей с большим успехом Азкора.

На площадке «Брит-Трумпельдора» в день Герцля

Местное отделение Всемирного

Союза еврейской молодежи имени Иосифа Трумпельдора отметило годовщину смерти д-ра Теодора Герцля общим сбором, парадом и спортивными состязаниями бетарцев, устроенными в воскресенье, 22 июля на площадке союза.

Начальник штаба местного отделения союза Л.Пястунович обратился к бетарцам со словом о роли и значении Герцля в сионистском движении, о положении сионизма в данный момент, о необходимости хранить заветы Герцля.

Все собравшиеся почтили память Герцля минутой молчания. После парадного шествия со знаменем и пения «Гатиква» состоялось состязание бетарцев в разных видах спорта и выдача жетонов отличившимся в состязаниях. На площадке присутствовало много молодежи и представители различных еврейских общественных организаций.

Кампания в пользу Еврейского Национального Фонда

Комиссия Еврейского Национального Фонда уже разработала план проведения сбора в пользу этого всееврейского института по случаю тридцатилетнего юбилея фонда и пятидесятилетия палестинского движения.

Будем надеяться, что комиссия встретит полное сочувствие к своему начинанию со стороны всего национально мыслящего еврейства.

Деньги, собранные в пользу Еврейского Национального Фонда, идут, как известно, на приобретение палестинской земли в вечную собственность всего еврейского народа. Эта высокая цель приковала к фонду внимание еврейства всего мира, которое всегда охотно жертвует в его пользу.

Общее собрание евреев г.Харбина о системе выборов

Отложенное вследствие незначительного количества явившихся, общее собрание евреев г.Харбина назначено на четверг, 28 июля 1932 г. в 7 часов вечера в помещении Новой синагоги.

Правление ХЕДО уверило, что индифферентизм, проявленный к этому собранию в первый раз, теперь не повторится. Все взрослое еврейское население города должно проникнуться сознанием важности и серьезности вопроса и принять участие в его разрешении, выявлением своего мнения.

Право участия в собрании имеют все евреи г.Харбина обоего пола, достигшие двадцатилетнего возраста. Собрание будет считаться законным при всяком наличии собравшихся.

Общее собрание прихожан Главной синагоги

Общее собрание прихожан Главной синагоги по вопросу о предоставлении свободного участка на синагогальном дворе под постройку амбулатории и лечебницы для нужд «Мишмерес Хейлим» состоится в воскресенье, 31 июля, в 4 часа дня в помещении Новой синагоги. В случае отсутствия кворума на первом собрании, второе состоится в 5 часов дня того же числа в том же помещении и будет считаться законным при всяком наличии собравшихся.

Вопрос о предоставлении участка под больницу встретил большую оппозицию со стороны большинства членов Финансовой комиссии Главной синагоги, которые отстаивают горячо свое мнение о несовместимости больницы и синагоги в одном дворе. Правление же «Мишмерес Хейлим» и некоторые члены правления ХЕДО продолжают придерживаться своего мнения о необходимости использования свободного участка для больницы.

Обе стороны готовы горячо защи-

щать свою точку зрения на предстоящем общем собрании. И та и другая сторона, несомненно, будут мобилизовать все свои силы, и общее собрание, надо полагать, будет весьма многолюдным.

Как по этому вопросу, так и по вопросу о системе выборов очень важно услышать подлинный голос большинства населения. Поэтому долг всех прихожан явиться на собрание. В собрании будет представлено право участия и голосования только тем лицам, которые числятся прихожанами Главной синагоги.

Вопрос об открытии еврейско-английской школы в стадии обсуждения

Вопрос об открытии еврейско-английской школы обсуждался на последнем заседании Президиума ХЕДО. Единодушного мнения в Президиуме по этому вопросу не оказалось. Одни считают этот проект нежизненным в связи с целым рядом неблагоприятных условий, с которыми связано его осуществление. Другие же, наоборот, находят, что это единственный путь, на который следует стать при разрешении нашей школьной проблемы. Вопрос будет подвергнут всестороннему обсуждению на ближайшем заседании правления ХЕДО, которое будет создано в ближайшие дни.

Важные вопросы на повестке дня Правления ХЕДО

На повестке дня ближайшего заседания Правления ХЕДО стоят весьма важные и серьезные вопросы. После общего собрания евреев г.Харбина, которое вынесет свое решение по вопросу о системе выборов, Правление ХЕДО должно будет также выявить свое отношение к проекту создания здесь, с начала будущего года, еврейско-английской школы. В том же заседании предполага-

ется обсудить проект положения об общественной библиотеке-читальне в связи с ожидавшей ее легализацией.

Ставки на страхование имущества ХЕДО понижены

В последнем заседании Президиума ХЕДО было заслушано и принято к сведению заявление о том, что страховые общества, где имущество ХЕДО застраховано, нашли возможным понизить прошлогодние ставки за страхование на 20 процентов. Новые ставки Президиум нашел приемлемыми. Проценты с больничного фонда на коечное лечение бедных больных Между Правлением ХЕДО, с одной стороны, и Правлением «Мишмерес Хейлим», с другой, достигнуто соглашение по вопросу об использовании процентных денег с фонда для постройки больницы, который хранится в Еврейском народном Банке. Процентные деньги с этого фонда будут передаваться Правлению «Мишмерес Хейлим» на специальную цель, а именно: на оплату коечного лечения неимущих больных в частных лечебницах. Это решение было принято после того как число обращающихся за такого рода помощью значительно увеличилось в последнее время и «Мишмерес Хейлим» не в состоянии удовлетворить эту острую нужду вследствие ограниченности своих поступлений.

Стесненное финансовое положение в Главной синагоге

Правление Главной синагоги ощущает в последнее время стесненность в своих финансах. По словам членов правления, это ненормальное явление объясняется нерегулярным поступлением в кассу синагоги денег по задолженности прихожан.

В связи с создавшимся положением некоторые служащие сина-

гоги уже несколько месяцев не получали жалованье. Правление синагоги во главе с С.Г.Ябровым решило принять срочные меры к урегулированию создавшегося положения. Правление намерено лично посетить своих прихожан и обратиться к ним с просьбой о срочном покрытии, хотя бы частично, своих долгов. Правление убеждено, что, несмотря на кризис, прихожане синагоги исполнят свой долг и помогут ему выйти из затруднительного положения.

Ремонт крыши и балкона в здании Новой синагоги

В течение долгого времени крыша Новой синагоги и балкон не ремонтировались. Правление Новой синагоги ссылалось на отсутствие средств и настаивало на том, чтобы ХЕДО произвело требуемый ремонт на свои деньги, так как здание синагоги принадлежит ХЕДО. Правление же ХЕДО отказывалось ремонтировать это имущество на том основании, что синагоги автономны в своих приходах и расходах, и, следовательно, ремонт этих зданий входит в обязанности правлений синагог, а не ХЕДО.

Спор этот продолжался до тех пор, пока крыша не дала основательную течь и от дождя сгнила часть балок и обвалилась штукатурка на потолке в нескольких местах, а балкон пришел в такое состояние, что начал угрожать обвалом. Тут-то спорящие стороны, наконец, договорились. Правление ХЕДО согласилось дать взаимнообразно из своих средств 100 д. на необходимый ремонт, который будет произведен под наблюдением Правления Новой синагоги. Таким образом, имеется надежда, что здание синагоги будет приведено в надлежащий порядок.

Демократическое Объединение и ХЕДО

Организовавшееся в последнее

время в Харбине Русское Демократическое объединение обращалось в Правление ХЕДО с предложением принять участие в создаваемом комитете по оказанию помощи безработным в Харбине. Правление ХЕДО ответило объединению, что оно лишено возможности принять участие в этом полезном начинании ввиду того, что все члены правления перегружены работой в различных еврейских благотворительных организациях.

Частичная получка денег Департамента Народного Просвещения Кампания по вербовке подписчиков на журнал «Еврейская жизнь» в его расширенном виде, предпринятая силами финансово-хозяйственного комитета и Ревизионной комиссии журнала, проходит весьма успешно. За истекшее время удалось увеличить тираж журнала вдвое, и члены издательства надеются, что их работа встретит сочувствие в широких кругах населения и в дальнейшем.

В связи со значительным увеличением тиража издательство надеется покрыть задолженность журнала и постепенно провести необходимые меры для улучшения его издания.

«Еврейская Жизнь» № 25, 1932 г.

Дорога на еврейское кладбище загорожена колючей проволокой

С целью охраны города от проникновения хунгузов и других темных элементов местные власти окружили весь город колючей проволокой. Дорога на еврейское кладбище также оказалась загороженной. ХЕДО возбудило ходатайство перед надлежащими инстанциями о возможно скорейшем открытии доступа на кладбище.

«Еврейская Жизнь» № 31-32, 1932 г.

תוכן העניינים

איגוד יוצאי סין

נוסד ב-1951

תל-אביב, "בית-פונבה",

רח' גרוזנברג 13,

e-mail: igud-sin@013.net

טל. 03-5171997 פקס. 03-5161631

"מטרת האיגוד היא לארגן את תושבי סין והמזרח הרחוק לשעבר לסייע הדדי ולשיתוף-פעולה".
(מתוך תקנון האגודה)

עורך ראשי: יוסי קליין

חברי המערכת: דניאל דנילוב

ויהודית סנדל

מטרות ה"בולטין"

בהוציאם לאור את ה"בולטין", איגוד יוצאי סין בישראל שואף לענות על הצרכים שלהלן:

1. לעודד את תחושת השותפות בין תושבי הקהילה היהודית לשעבר של סין.
2. לקיים ערוץ של קשר בין יוצאי סין בישראל ובגולה.
3. לסייע באיסוף, שימור והוצאה-לאור של מסמכים היסטוריים העוסקים בחיי אותה קהילה.
4. לסייע לאיגוד יוצאי סין במילוי מטרותיו, במיוחד אלה שעוסקים בסיוע סוציאלי ובמלגות חינוכיות לבני דור ההמשך של יוצאי סין בישראל.

איגוד יוצאי סין

ת.ד. 29786

תל אביב 61297

Kindly note our address:

Igud Yotzei Sin

P/O/B/ 29786

Tel Aviv 61297 Israel

5	יהדות חרבין אשר בלבי, תדי קאופמן
9	מספר מילים לזכרו של תדי, צציליה ליובמן
10	באגוד יוצאי סין
11	סין וישראל (המשך), פרופ' יוסף שלהבת
17	בהמשך תחרות "החוויה הסיני שלי"
19	ההיסטוריה של יהודי חרבין, ג. גולדשטיין, א. קלורמן, דן בן-כנען
21	שיפוץ ושיחזור בית הכנסת הישן
22	פעילות בית"רי סין בארץ-ישראל, אליהו לנקין - מתוך בית"ר סין 1949-1929
24	ת.ד. 29786
25	לראש השבט - ברשדסקי ז"ל
26	דברים לזכרה של צילה נירים, אילנה אשל
27	חרבין לפני 80 שנה
29	החיים והמוות על-פי יהודי חרבין, צ'ן הונאזה
32	קהילות בסין
34	מפת הקהילות היודיות בסין

לקוראינו הכותבים

1. כל חומר הנשלח ל"בולטין" לשם פרסום חייב להיות מודפס. מאמרים ומכתבים בכתב יד לא יתקבלו לטיפול.
2. כל מאמר - זיכרון פרטי חייב להיות חתום ע"י הכותב. המאמר יפורסם ללא עריכת מערכת (כלשונו), ואין מערכת "בולטין" מקבלת על עצמה כל אחריות על תוכנו.
3. חומרים שנשלחו למערכת "בולטין" לא יוחזרו לשולח.
4. כבעבר, שמחה מערכת "בולטין" לקבל מקוראינו מכתבים ומאמרים, ומזמינה אתכם להמשיך ולהשתתף השתתפות פעילה בחיי בטאוננו.

מטרות עמותת איגוד יוצאי סין

הצהרת משימה כפי שנושם עם ממשלת ישראל, מספר העמותה 580030666

1. לארגן את כל יוצאי סין במדינת ישראל לסיוע ושיתוף פעולה הדדי בכל תחומי התרבות והחברה בישראל.
2. לשמור על קשר עם כל יוצאי סין בישראל ובחו"ל.
3. לטפח ולשמר את המורשת של דורות היהודים בסין.

1. בנוסף העמותה מעניקה כ-110 מלגות לסטודנטים הלומדים במוסדות להשכלה גבוהה בישראל.
2. לספק סיוע כספי לכ-70-60 תושבי ישראל קשישים להשלמת ההכנסה הסוציאלית שלהם.
3. כל הכספים הם מתרומות. אנו לא מקבלים שום תמיכה מהממשלה.
4. כל הפעילויות מתבצעות על ידי מתנדבים.

ידידים/ות יקרים/ות,

ראש השנה הולך ומתקרב, ואיגוד יוצאי סין, כמו בשנים שעברו, ממשיך בפעילותו ומעניק קצבה חודשית קבועה ליוצאי סין הנזקקים.

עפ"י הנתונים ל-1 בינואר 2013 אנו מושיטים עזרה חודשית ל-60 יוצאי סין בישראל. ברוב המקרים מדובר בקשישים, גלמודים וחולים. מצבם של רבים מיוצאי סין אלה קשה מאוד, ובלי עזרת האיגוד, הם אינם יכולים לאזן את תקציבם. האיגוד דואג גם לדורות הצעירים של יוצאי סין ולא שוכח את הסטודנטים - מלגות בחנוכה וחיילים - שי צנוע ביום העצמאות.

מאז ומתמיד האיגוד שימש מוקד שקישר את יוצאי סין שהתפזרו בעולם באמצעות ה"בולטין" שהאיגוד מפרסם בשלוש שפות, אתר אינטרנט ובו מאמרים, צילומים ומידע מגוון על היסטוריה של יהדות סין וכמו כן פרטים על הנעשה באגוד. עלות פעילות חשובה זאת ממומנת אף היא מתקציב האיגוד.

כולנו יודעים שבשנים האחרונות התמעטו מאוד מספר התורמים הן בישראל והן בחו"ל, המשבר הכלכלי הכלל-עולמי וירידות שערי מט"ח גרמו להקטנת התקבולים שלנו בש"ח ובהתאם לכך קטנו מאוד סכומי כסף המתקבלים לקרן עזרה סוציאלית. עם כל זה, מספר הנזקקים נותר גבוה.

בשנה שעברה נחתה על פעילות האיגוד מכה קשה כאשר התברר שהתורמת העיקרית שתרומותיה הנדיבות בשנים האחרונות אפשרו את פעילות האיגוד, נאלצה מסיבות אישיות להפסיק לגמרי את תרומותיה.

אנו פונים אליכם בבקשה לתרום "במקום פרחים לראש השנה" וכן במקום פרחים ומתנות לחגים אחרים, לימי הולדת, ליובלות ולחנות ולחגיגות משפחתיות אחרות. אנו נשלח הודעה מתאימה למי שהתרומה נעשתה לכבודו.

אנו סמוכים ובטוחים שהתורמים יקבלו סיפוק גדול מהשתתפות במעשה אצילי כל-כך - עזרה ליוצאי סין הנזקקים. פרחים נובלים מהר, ואילו נדיבותכם מאפשרת לקשט את ימיו של קשיש וגלמוד ולהמשיך בכל הפעילו ה"ל של האיגוד. את תרומתכם אנו מבקשים לשלוח בהמחאה לפי כתובת:

אגוד יוצאי סין

ת.ד. 29786

תל-אביב 61297

בברכות נאמנות ובמיטב איחולים! חג שמח!

תדי פיאסטונוביץ

סגן היושב ראש

רוני וינרמן

מ"מ היושב ראש

יוסי קליין

יושב ראש וגזבר

תדי קאופמן

יהדות חרבין אשר בלבי

הוצאת הספר לאור התאפשרה הודות לנדיבותה של גב' אסיה קוגן, יפן, לציון חבנות ארוכת שנים ומיוחדת שלה ושל בעלה מישה ז"ל עם תדי קאופמן. הספר הוצא לאור בעברית, ולאחר מכן תורגם לאנגלית וסינית. בגליון הזה, אנו התחלנו להנפיק גם את התרגום ברוסית.

פתח דבר

אף על פי שנולדתי בחרבין ועליתי ארצה בהיותי בן שתים-עשרה, לא ידעתי די על הקהילה היהודית בעיר הולדתי. כמרבית העולים שבאו אל המדינה הצעירה בשנות החמישים, שאיפתנו הייתה להשתלב מהר ככל האפשר בחברה הישראלית ולא ייחסנו חשיבות לעולם שהשארנו מאחור.

אולם לאחר שנים רבות התחלתי להבין שיהודי סין בכלל וקהילת חרבין בפרט היו קהילות ייחודיות ומרתקות. מנהיגי קהילת חרבין היו אנשים משכמם ומעלה, יהודים גוונים ונבונים, בעלי יזמה, זיקה ומחויבות אמיתית לחיים הציבוריים. ההרכב האנושי שלה היה מיוחד וכלל: ציונים נלהבים, אנשי ציבור מסורים ואנשי עסקים חרוצים ומצליחים. כך, הודות לכוחות האנושיים הייחודיים שבה, הפכה קהילת חרבין למעין ישות אוטונומית בתוך המיעוט הרוסי-נוצרי. החיים הושתתו על יסודות חברתיים שיצרו קהילה מגובשת. חברי הקהילה התקבצו ממקומות שונים ברוסיה, באו מרקע שונה ושיקפו את כל גווני הקשת של יהודי אירופה.

ולמרות השקפות העולם השונות הם היו ערבים זה לזה, חשו שותפות גורל, ועל כל פעילות הקהילה נסוכה הייתה ברית של אחווה יהודית.

שליטים שונים עלו בזה אחר זה ושלטו בחרבין, כל אחד אכזרי ונחוש יותר מקודמו, ואיש מהם "לא ידע את יוסף". אולם פרנסי הקהילה, בחכמה ובהגינות, הצליחו לנווט את בני עדתם בתוך הסערות שהתרגשו ובאו, וזאת מבלי לוותר על אורח החיים ועל ערכים יהודיים. בשונה מקהילות רבות ברחבי העולם לא נותרנו מצולקים ופגועים מיחסיו עם המקומיים ועם השליטים השונים. בחרבין לא היו פוגרומים. אף היפנים, למרות היותם בעלי ברית של הגרמנים, לא פגעו בקהילה לרעה ולא היו מקרים של השמדה המונית.

בשנים האחרונות התעוררה סקרנות בעיתונות ובאקדמיה בסין באשר לקהילה הקטנה והמוזרה שחיה בתוכם. אנו מקיימים עמם קשרים הדוקים, מארחים ומתארחים, ורואים בחברינו הסינים נציגי עם שאירח אותנו על אדמתם בטרם זכינו למולדת משלנו.

ידידי ומורי, תדי קאופמן, יו"ר איגוד יוצאי סין, ניחן בזיכרון מצוין ומהווה לכולנו "אנציקלופדיה מהלכת" לתולדות הקהילה. הודות לעובדה שאביו, ד"ר אברהם קאופמן, עמד בראש הקהילה שנים רבות, ומכיוון שתדי עצמו היה פעיל במוסדות הקהילה מגיל צעיר, ביקשתי ממנו להעלות על הכתב את זיכרונותיו. הדבר חשוב לא רק

בגלל התיעוד ההיסטורי בבחינת "דע מאין באת". לזיכרונות יש חשיבות נוספת עקב השלכות המורשת שהבאנו משם על חיינו כאן בארץ. אני סבור שמסורת זו של יהדות חרבין, המושתתת על ערכים חברתיים וסוציאליים, מנחה ומתווה את פעולות איגוד יוצאי סין מאז הקמתו. אחת ממטרותינו היא לשמר מסורת זו של עזרה הדדית, של קשר בין הדורות, של אֶכְפְּתוּת חִבְרָתִית, והיא מתבטאת גם ברמת הפרט. אנו עוסקים, בין השאר, במתן מלגות לסטודנטים, תשורות לחיילים ועזרה לנזקקים.

לא ניתן להכיל בספר אחד את כל תולדות יהדות חרבין, אף על פי שהקהילה התקיימה כשישים וחמש שנה בלבד. במעט שהבאנו משולבים תיאורי חוויות אישיות לצד אירועים היסטוריים, מפיו של תדי קאופמן שאין מוסמך ממנו לספר אותם. אנו מקווים שהספר משקף את סיפורם של רבים מיוצאי חרבין ששהו בה במחצית הראשונה של המאה העשרים.

לכבוד הורינו, עליהם השלום, שהתנו את השקפת עולמנו החברתית והתרבותית, ושבחרו לעלות לישראל עם הקמתה, ולא החליפו את גלות סין בגלות אחרת. לכבוד ילדינו ונכדינו, על מנת שיכירו את המורשת והשורשים והיו גאים להיות נצר לקהילת יוצאי סין, ובעיקר למען הדורות הבאים - העלינו על הכתב את סיפורה של יהדות חרבין.

יוסי קליין

יו"ר איגוד יוצאי סין

אבל סיפר שהוא יהודי. ידע למלמל "שמע ישראל" והביא עמו ספר מקיף נגד. בירת סין בעבר. הוא בא עם מתורגמן סיני שתרגם את דבריו לרוסית. אבא סיפר שהוא ידע על השבת, הכיר את סיפורי התנ"ך והיו לו מושגים כלליים ביהדות. אך הוא לא ידע דבר אודות עם ישראל ומורשתו. הוא כנראה היה שייך לקומץ יהודים שהגיעו לסין בתקופות קדומות והתבללו בה, מְתֵי מעט זכרו את מוצאם.

נמצאו עדויות להימצאותם של יהודים בסין מראשית המאה השמינית. במאה השתים-עשרה נוסדה בקאי-פנג-פג, בירת הפרובינציה הונן, קהילה יהודית ולה בית כנסת, כנראה על ידי יהודים שהגיעו מפרס ומהודו כסוחר אריגים. בני הקהילה שמרו על מצוות מילה, שבתות ומועדים ונשמרו מאכילת חזיר.

היהודים הראשונים בסין

בשנת 1930 או 1931 ראיתי במו עיניי סיני יהודי מלוכסן עיניים. הייתי אז בן שש או שבע והוא הגיע לביתנו בחרבין לפגישה עם אבי. לו הייתי פוגש אותו ברחוב לא הייתי מעלה בדעתי שהוא יהודי. הוא נראה כמו אחד ממיליוני סינים שראיתי במשך עשרים וחמש שנותי בסין. הוא לבש חלוק משי והיו לו עיניים מלוכסנות,

בשטח החוץ-טריטוריאלי שבו נבנתה המסילה נוהלו החיים ברוסית: הכסף, המשטרה, העירייה, בתי המשפט - הכול היה רוסי. הרוסים עודדו משקיעים לעבור מרוסיה לשטח החדש במנצ'וריה.

פריחת קהילות יהודיות בסין

שנות העשרים ותחילת שנות השלושים היו שנות פריחה ליהדות חרבין ולקהילות נוספות שהוקמו בערי סין. בשיא פריחתה מנתה אוכלוסיית יהודי סין כשלושים וחמישה אלף נפש שהתפזרו בקהילות שונות ברחבי סין ומנצ'וריה.

קהילות יהודיות במנצ'וריה היו בעיר מנצ'וריה (מנְז'וּלִי), בתְּיֵלְר (הילר), בצ'יֵצ'יֵהר (צ'צ'יֵגר), בחרבין, במוקְדֵן ובדְיֵיֵן. במוקְדֵן (עיר עתיקה הנקראת היום שְׁיֵיֵנג), עיר גבול בין מנצ'וריה לצפון סין, התגוררו בשיא פריחתה כשלוש מאות יהודים. העיר נמצאת על פרשת דרכים, ולבאים מחרבין זהו המקום הראשון שבו נגלית החומה הסינית. גם בדְיֵיֵן (דְיֵיֵן), דרומית למוקְדֵן, הייתה קהילה יהודית קטנה. דירון היא עיר נמל ליד פורט-ארתור (הבסיס הימי הצבאי, בחצי-האי קוואנטון ליאודונג). העיר הייתה טריטוריה יפנית החל משנת 1904.

מדרום למנצ'וריה, בצפון סין, היו קהילות יהודיות בְּטֵיֵאֵנְדֵיֵן (טֵיֵיֵנג'יֵן), בפְּקֵיֵנג (בייג'ינג), ובעיר הנמל צ'ֵיֵנְדֵיֵן (צ'ינגדו). בדרום סין היו שלוש קהילות בשנחאי: ספרדים, אשכנזים ופליטי מלחמת העולם השנייה. כן הייתה קהילה בעיר חְנְקָאוּ (הנגז'ו).

כל הקהילות האלה נשאו אופי אזרחי-חילוני, אבל סיפקו את כל השירותים הדתיים הדרושים לקהילה, למעט קהילת חרבין שהייתה רשומה כקהילה דתית (ХЕДО Харбинское Еврейское Духовное Общество).

בקהילות הגדולות בחרבין, בְּטֵיֵאֵנְדֵיֵן (טֵיֵיֵנג'יֵן), ובשנחאי פעלו כל המוסדות הדרושים לניהול חיים חברתיים ודתיים של קהילה יהודית בגולה: בתי כנסת (שלושה בחרבין, אחד בְּטֵיֵאֵנְדֵיֵן, וחמישה בשנחאי); בתי חולים, מושב זקנים (בית אבות), חברה קדישא ובתי קברות, מקוואות, קופות לעזרה הדדית ולגמילות חסדים, בתי ספר יסודיים, ובחרבין היה בנק יהודי עממי וגימנסיה יהודית.

כחלק מהחיים היהודיים צמחה בסין עיתונות ענפה בשפות שונות. בחרבין קראו היהודים את "סיביר-פלשתניה", את "ייברייסקאיה ז'יז'ן" (חיים יהודיים), ואת "הדגל" (ביטאון בית-ר - התנועה הרביזיוניסטית) בשפה הרוסית. בשנחאי את "נשה ז'יז'ן" (חיים שלנו) ברוסית, באנגלית וביידיש, ואת "תגר" - ביטאון הרביזיוניסטים ברוסית.

"ויקס מלך חדש" - חילופי השלטון בחרבין

חשוב לציין שבמשך שישים וחמש שנות ההתיישבות היהודית התחלף השלטון בחרבין שש פעמים.

משנת 1898 ועד 1920 היה זה שלטון רוסי. עד 1917 השלטון היה צארי, רוסי בכל הנוגע למטבע, למשטרה, לצבא, לבית משפט, וכמובן לשפה. הממונה מטעם הצאר בתקופה זו היה מנהל הרכבת הסינית-המזרחית, גנרל חורבט. הוא היה איש פרגמטי, בעל דעות מתקדמות וליברליות ודאג לשוויון זכויות לכל הרוסים, ללא אפליה. בשנת 1917 התחוללה מהפכת אוקטובר ברוסיה, אך מנצ'וריה נשארה רוסית עד 1920. מדוע? מפני שבּוֹלְשֵׁבִיקוּבּ וּבְכָל אֶזְרוֹי המזרח הרחוק היה מה שנקרא DVR דלנבוסטוֹצ'ניָה רספובליקָה (רפובליקה של המזרח הרחוק).

משנת 1920 עד 1931, משלו בחרבין מרשלים וגנרלים סיניים. המרשל ששלט במנצ'וריה היה דג'אן-זו-לין. הוא והמושלים שבאו אחריו לא התערבו בחיי היהודים. אמנם היו חונחוזים (שודדים סיניים), וקרו מקרים של חטיפות, אך באופן כללי הייתה זו תקופה שבה יכלו היהודים לעבוד, לבנות ולפתח את התעשייה ואת המסחר.

בסוף שנת 1931 עברה העיר לידי היפנים. אלה שלטו במנצ'וריה עד אוגוסט 1945. היה זה משטר טוטליטרי, צבאי, שכמעט לא הזיק ליהודים כלל. הם המשיכו לחיות לא רק חיים יהודיים מלאים, כי אם גם חיים ציוניים. יש לציין שבעת ההיא אירע המקרה החמור

על פי עדויות של מייסוניהרם מראשית המאה השבע-עשרה, נמצא בקאי-פֵּנג-פֵּוּ בית כנסת שדָּמָה בצורתו למקדש סיני. אולם בשנת 1642 ניזוק בית הכנסת, בית הקברות היהודי שנמצא מחוץ לעיר נסחף. רוב אנשי הקהילה נטמעו, וכשהגיעו היהודים מרוסיה קהילה זו כבר לא הייתה קיימת.

כאשר הגיעו יהודי רוסיה לחרבין, החל מסוף המאה התשע-עשרה, הם הקימו בה קהילה חדשה. הם לא נטמעו כקודמיהם אלא שימרו את אורחות החיים שהביאו עמם ממזרח אירופה.

ייסודה של קהילת חרבין (השנים הראשונות 1898 עד 1914)

העיר חרבין נוסדה בשנת 1898 במקום שבו שכן כפר סיני קטן. היהודים הראשונים הגיעו אליה עם ייסודה והאחרונים עזבו אותה בשנת 1963. לכן סיפורה של הקהילה היהודית בחרבין נמשך על פני שישים וחמש שנה בלבד. אחד ממאפייניה המובהקים של הקהילה הוא אפוא עצם ייסודה המהיר, וההשתלבות המרתקת של יהודים בעלי רקע שונה בקהילה. יהודי חרבין באו ממקומות שונים, היו בעלי מורשת שונה, וניכרו פערים בין יהודים למדנים ויודעי ספר לבין יהודים חסרי השכלה דתית בסיסית. בשונה מקהילות בגרמניה, או בפולין, או כל קהילה אחרת שצמחה בגלות ונבנתה במשך מאות שנים, תוך גיבוש זהות ומסורת קהילתית, צמחה קהילת חרבין כמעט בן לילה.

בשנת 1898 החלה התיישבות יהודית בחרבין, אבל הקהילה ובית הכנסת נוסדו רק בשנת 1903. היהודים הראשונים שהגיעו לחרבין היו מסיביר, אחריהם הגיעו יהודים מתחום המושב שעשו את כל הדרך הארוכה מגבולה המערבי של רוסיה, דרך סיביר עד מנצ'וריה.

היהודים הגיעו למנצ'וריה בסוף המאה התשע-עשרה, עם תחילת סלילתה של מסילת הברזל של סין המזרחית, East China Railway, (китайская восточная железная дорога К.В.Ж.Д). שלוחה של המסילה הטרנס-סיבירית שמטרתה הסופית הייתה לחבר את מוסקבה לבייג'ינג (פקינג).

בהסכם שנחתם בשנת 1896 בין ממשלות סין ורוסיה בסנט-פטרבורג, הוכרז השטח לאורך המסילה כשטח חוץ-טריטוריאלי בשליטה רוסית, לתקופה של שמונים שנה ובסיומה יוחזר השטח לסין. די להעיר מבט במפה כדי להבין עד כמה חשוב היה לרוסים שהשפעתם לאורך הגבול עם סין תגדל. הם עשו זאת על ידי ביטול הגבלות שהוטלו על האוכלוסייה ללא אפליית דת ולאום.

ההבדל בין רוסיה של סין לרוסיה עצמה, מזווית הראייה היהודית, התבטא באיסורים ובגזרות. בסין שאפו הרוסים להגדיל את השפעתם, לכן אם הנך רוסי, טטרי, גרוזיני או אפילו יהודי, תוכל לחיות בסין ללא הגבלות וליהנות משוויון זכויות מלא. עקב כך החלו יהודים להגיע לאזור. תחילה עובדי הרכבת בדרגות שונות, אחריהם משקיעים, קבלנים, סוחרים, ספקים ובעלי מקצועות חופשיים (רופאים, מהנדסים, עורכי-דין, אדריכלים, ועוד). בתקופה מסוימת, מתוך שלושים חברי מועצת עיריית חרבין, שנים-עשר היו יהודים, דבר שלא קרה מעולם ברוסיה עצמה.

היהודים ברוסיה שסבלו מפוגרומים, מגירושים ומהגבלות, ראו במעבר למנצ'וריה אפשרות לפתוח דף חדש, לזכות בביטול האיסורים וליהנות מחיים חופשיים.

פרויקט בניית המסילה, שהחל בשנת 1896 והסתיים ב-1903, היה הפרויקט הגדול ביותר של רוסיה הצארית במאה התשע-עשרה. הועסקו בו כמאתיים אלף עובדים ועלותו כחמש מאות מיליון רובל זהב שהיה סכום אגדי באותה תקופה. אורך המסילה במנצ'וריה 3,189 ק"מ, וכלולים בה מנהרות, גשרים, תחנות וכל שאר השירותים הנלווים. חרבין נבחרה למרכז האדמיניסטרטיבי של הפרויקט בשל היותה שוכנת לחוף נהר הסוּנְגָאָרְי, (ויבולו של נהר אָמוּר), ומשום שתוואי המסילה עבר דרכה בהיותה מצויה על פרשת דרכים. סוכם כי הניהול יהיה משותף: מנכ"ל הרכבת רוסי, סגנו סיני, וכך מבנה המנגנון כולו.

א
י
ג
ו
ד
י
ו
צ
א
ו
ס
י
ו

של סימון קספה, צעיר יהודי, פסנתרן מחונן, שנחטף ונרצח על רקע שיתוף פעולה בין השלטונות היפנים לאנטישמים רוסים. (פרטים נוספים בהמשך בפרק: תחת השלטון היפני). לאחר המקרה השליטו היפנים סדר במשטרה ובז'נדרמריה היפנית. במקביל חלה התקרבות בין יפן לגרמניה והוקמה מפלגה פשיסטית רוסית בראשות האנטישמי רודזייבסקי.

מיום 17 באוגוסט 1945 ועד 30 באפריל 1946 - תקופה של שמונה חודשים וחצי בסך הכול, הייתה העיר נתונה לכיבוש הצבא האדום. חודשים אלה היו טרגיים לאוכלוסייה האירופית בכלל, לקהילה היהודית בפרט, ולי ולמשפחתי באופן ישיר.

לאחר מכן החלה תקופה בת ארבע שנים, ושמה ברוסית "וויניו קומוניזם", שפירושו קומוניזם מלחמתי. הייתה זו תקופה של מלחמת אחים בין הפלגים הסיניים, צ'יאנג קאי-שק מול מאו-צה-טונג, שנמשכה עד אחד באוקטובר 1949 והסתיימה בניצחון של מאו-טסה-טונג. בסין הוכרז שלטון מרכזי והוקמה הרפובליקה הסינית העממית. לאירופים הותר לצאת מגבולות סין. החלה יציאה המונית של יהודי סין שנמשכה בערך עד שנת 1952.

התקופה שבין 1952 ל-1963 הייתה למעשה תקופת דעיכתה של הקהילה היהודית בחרבין, מאחר שלא נותרו בה יהודים כמעט ומספרם פחת מיום ליום. בסופו של דבר נותרו בעיר כשלושים יהודים, ובמושב הזקנים נותרו רק כמה נשים יהודיות עריריות.

היהודי הנווד - גלי ההגירה היהודיים

ההתיישבות היהודית בסין בתקופה המודרנית החלה בשנת 1842 עם הגעת יהודים ראשונים מעיראק לשנחאי. קהילת יהודי עיראק (הקהילה הספרדית - Sefaradi Jewish Society) כפי שנקראה בשמה הרשמי, מנתה כשלוש מאות משפחות, כאלף איש בסך הכול. בקהילה זו היו אֵלי הון ידועים כמו: ששון, כדורי, חרדון ואחרים שהיו חלוצי התעשייה והתשתיות בשנחאי. הם הקימו תחנות כוח, תחנות לייצור ואספקה של גז, בתי מלון וכדומה. הקהילה היקמה שני בתי כנסת, בית ספר, ייסדה ארגוני צדקה וגם מוסדות של התנועה הציונית לרבות ירחון בשפה האנגלית "Israel Messenger" שהופיע עד סוף שנות השלושים.

בחרבין היו בשנת 1903 חמש מאות יהודים. באותה שנה נבחר בעיר הוועד היהודי הראשון שתפקידו היה לנהל, בתיאום עם השלטון הרוסי, את הצרכים הדתיים והחברתיים של הקהילה. באותה שנה החלה בנייתו של בית הכנסת הגדול, אשר נסתיימה רק בשנת 1909.

בשנת 1904 הגיע לאזור הגל השני של יהודים מרוסיה. פוגרומים שהתחוללו בדרום רוסיה (קישנייב, אודיסה, ועוד) הניעו יהודים לנדוד למנצ'וריה. (כזכור, בעקבות הזעזוע מהפוגרום בקישנייב, כתב ביאליק את השיר "בעיר ההֶגֶה").

באותה שנה (1904), פרצה מלחמת רוסיה-יפן, וגל נוסף של יהודים הגיע לאזור. מיליון חיילים רוסים הגיעו למנצ'וריה וביניהם שלושים אלף יהודים. בספטמבר 1905 חתמה רוסיה על חוזה שלום, ויתרה ליפן על קוריאה, ומסרה לידה את פורט ארתור, את מסילת הברזל שהקימה במנצ'וריה, ואת המחצית הדרומית של האי סחלין שמצפון ליפן.

אחד הקצינים שהגיע עם הצבא הרוסי למנצ'וריה היה יוסף טרומפלדור, הקצין היהודי הראשון בצבא הרוסי. הוא הצטיין בקרב בפורט ארתור, נפצע קשה וידו נקטעה. לאחר שהחלים שב לחזית, ונשבה כשנפלה פורט ארתור לידי היפנים.

טרומפלדור הגיע לחרבין כששב משבין ביפן חזרה לרוסיה. הוא הרצה בפני הנוער היהודי על התיישבות יהודית בארץ ישראל, וסיפר על תנועת "החלוץ" ועל ארגון "השומר".

אולם בשנים ההן, מעת ייסוד הקהילה ועד שנת 1911, רוב חברי הקהילה לא היו ציונים. ה"בונד" וה"פולקס פרטאי" שלטו במוסדות הקהילה.

המצב השתנה בשנת 1912 כשהחלו להגיע למנצ'וריה יהודים ציונים.

ביניהם היו גם הוריי, בני הזוג קאופמן, זוג רופאים צעירים שסיימו לימודי רפואה בשוויץ, שם היו מראשוני התנועה הציונית באוניברסיטה שבה למדו. שנה לאחר מכן, ב-1913, הגיע לחרבין גם הרב קיסילוב, אף הוא ציוני. גם ד"ר שלמה רביקוביץ' ורעייתו חנה, הסבים של המשוררת דליה רביקוביץ', הגיעו לחרבין. ד"ר רביקוביץ' היה ציוני יליד ליטא שלמד עם הוריי בשוויץ. הוא שימש זמן מה כראש הקהילה.

בשנת 1914 הגיע לחרבין הגל השלישי של יהודים מרוסיה, בעקבות כניסת רוסיה למלחמת העולם הראשונה. היהודים שחיו עד אז בתחום המושב נצטוו לפנות אזורים שליד הגבולות ולנוע מזרחה. אלפי יהודים הגיעו לסין בגל הזה. תחנתם הראשונה במנצ'וריה הייתה העיר מנג'ולי (מנצ'וריה), עיר קטנה ונידחת. משם הם המשיכו בדרכם לתחנתם השנייה - חרבין. לעומת מנג'ולי חרבין הייתה עיר גדולה ובה קהילה יהודית תוססת.

בין השנים 1917 - 1925 הגיעה קהילת חרבין לשיאה ומנתה קרוב לעשרים וחמישה אלף יהודים. יהודים רבים התגוררו בצריפים ובמגורים זמניים אחרים. רובם נדדו הלאה וייסדו קהילות בצי'צ'ינג, בתילר (הֶילֶר), במוקדן (שְׁנִינג), בדייֶין (דְלִיין), ובערים נוספות. חלקם המשיכו בדרכם והיגרו לארצות הברית והיו גם שעלו לארץ ישראל. אולם חלק מהם נשאר, וכך הלכה הקהילה היהודית בחרבין וגדלה. בשנת 1917 הוקמה הגימנסיה היהודית, שיועדה לשמונה מאות תלמידים.

בשנים 1917 - 1918 הגיע הגל הרביעי של יהודים מרוסיה. עם פרוץ המהפכה הבולשביקית החלה מלחמת אחים אכזרית בין הצבא האדום לצבא הלבן. שני הצדדים לא הצטיינו ביחס אוהד ליהודים. עקב הקרבות והמצב הביטחוני המעורער נהרו אלפי יהודים לסין. לחלקם שימשה כתחנת ביניים בדרך לארה"ב ולמקומות אחרים, וחלקם נשאר בסין.

בשנות העשרים נחתם הסכם בין סין לרוסיה, שנקראה כבר ברית מועצות, לניהול משותף של מסילת הברזל הסינית המזרחית, ובטל המעמד החוץ-טריטוריאלי הרוסי של אזור המסילה. האוכלוסייה נותרה חסרת נתינות, שכן תוקפם של הדרכונים הרוסיים פג והיה צורך להחליפם בדרכונים סובייטיים. אלה שעשו זאת, גם מקרב היהודים, הפכו לאזרחים סובייטיים, רובם נותרו חסרי נתינות, וביניהם גם משפחתי. בניגוד למה שקרה בברית המועצות, המשיכו בחרבין לחיות זה לצד זה רוסים "לבנים" לצד רוסים "אדומים" והזהות הרוסית נשמרה.

עד 1926 ניתן היה לעבור בין ברית המועצות לסין באופן חופשי, ואז נסגר הגבול מהצד הרוסי (אך עדיין לא מהצד הסיני). ב-1932 נסגר הגבול גם מהצד הסיני, על ידי השלטונות היפניים שכבשו את מנצ'וריה. מאותה שנה ואילך, על אף סגירת הגבולות, הגיעו למנצ'וריה פליטים יהודיים מעטים. חלקם הגיעו מברית המועצות ואחרים, שהצליחו להיחלץ לפני מלחמת העולם השנייה ובמהלכה, באו ממקומות שונים ברחבי אירופה.

מיעוט בתוך מיעוט - "אוטונומיה" יהודית בחרבין

שנות השלושים והארבעים של המאה העשרים היו שנים גורליות ביותר בחיי הקהילה בחרבין. בשונה מיהודי אירופה, יהודי חרבין לא הושמדו, אולם חיי היום-יום שלהם אופיינו במאבקים חוזרים ונשנים תחת שלטון של כמה דיקטטורות שונות, האחת אכזרית מקודמתה.

בחרבין היו בעת ההיא כשמונה מאות אלף תושבים, תשעים אחוז מתוכם היו סינים. בין חמישים למאה אלף תושבים רוסים ובהם מיעוט קטן של יהודים. בשיא גודלה מנתה הקהילה היהודית, כאמור, כעשרים וחמישה אלף יהודים. אך רוב הזמן היו בה כחמשת אלפים עד עשרת אלפים יהודים בלבד. לכן היינו מיעוט בתוך מיעוט. כאילו בתוך הים הסיני היה אי רוסי ועליו מצודה של יהודים. הקמנו בעצמנו ובחרנו מרצוננו לחיות במעין גטו חברתי, רוחני ולאומי.

אמנם למדנו את השפה הרוסית אך מעולם לא חשנו עצמנו כרוסים.

פוגרומים. ואילו בעיתון האנטישמי תמצא שהיהודים שולטים בעולם וכל הכסף נמצא בידיהם".

על יהודי סין מתוך האנציקלופדיה העברית ערך: סין, כרך כה, עמ' 899-898. 2 תחום המושב - חבלי ארץ ברוסיה הצארית שהותרה בהם ישיבת יהודים. מאז סוף המאה ה-15 נאסר על היהודים להתיישב ברוסיה, אך לאחר חלוקת פולין הראשונה (1772) עברו תחת שליטתה המונו יהודים שישבו בשטחים שסופחו אליה. השלטונות התירו את התיישבותם באזורים סמוכים לחוף הים השחור, שהיו שייכים עד אז לטורקיה; אך נאסר עליהם להתיישב מחוץ לתחום המושב או לעסוק במסחר, אלא אם כן קיבלו לכך רישיון מיוחד. הגבולות של תחום המושב השתנו מדי פעם לפי האינטרסים של ממשלת רוסיה. תחום המושב השתרע על כמיליון קמ"ר מהים הבלטי עד לים השחור. לפי מפקד אוכלוסין משנת 1897 ישבו בו 4,899,300 יהודים. לאחר מהפכת פברואר 1917 בוטל תחום המושב.

3 מפת הקהילות בסין - בנספח שבסוף הספר.

4 "ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף". שמות פרק א' פסוק 8.

5 פורט ארתור - בסיס הצי הרוסי בחצי-האי קאוונטון (ליאודונג), הנקרא כיום לושון.

6 "בוגד" - מפלגת פועלים יהודית שהתנגדה לציונות, שללה את הלשון והתרבות העברית. ראתה ביידיש את שפתם הלאומית של היהודים, דרשה להוציא את לימודי התנ"ך מבתי הספר היהודיים, ודגלה בהשתלבותם של היהודים בארצות מוצאם.

7 אנשי ה"פולקס פרטאי" תמכו בהקמת אוטונומיה יהודית תרבותית בכל מקום שבו ישנה קהילה יהודית ולא דווקא בארץ ישראל.

8 הנרי קיסינג'ר יהודי-אמריקני יליד גרמניה 1923. בימי נשיאותו של ניקסון (1969 - 1975), היה ראש המועצה לביטחון לאומי, ובתפקידו זה היה אחראי למעשה למדיניות החוץ האמריקנית. היה הרוח החיה מאחורי הסכם סאל"ט להגבלת הנשק הגרעיני, פעל רבות לקידום הדטאנט בין ארה"ב לבריה"מ, היה אדריכל ההתקרבות בין ארה"ב לסין. כן תיווך בסכסוך בין הודו לפקיסטן. ב-1973 חתם בפאריס על הסכם להפסקת אש במלחמת וייטנאם, ובזכות זאת קיבל פרס נובל לשלום. בספטמבר 1973 מינה אותו ניקסון לתפקיד שר החוץ (היהודי הראשון שמונה לתפקיד זה בממשל האמריקני). קיסינג'ר הוסיף לכהן בתפקיד שר החוץ גם תחת הנשיא פורד.

(המשך בגיליון הבא)

היו לנו קשרים עם הסינים, בעיקר קשרי מסחר, פגשנו אותם יום יום בחנויות, היו סינים שלמדו אתנו בגימנסיה, אבל לא היה מגע תרבותי. אמנם שיחקנו בחצר עם ילדים סיניים, אך יהודים בודדים בלבד שלטו בשפה הסינית. למדנו בגימנסיה את השפה הסינית כשפת המדינה, אחר כך למדנו גם יפנית, אבל חיינו התנהלו ברוסית.

העובדים במשק הבית היו ברובם סינים ורוסים. הסינים היו טבחים מעולים ובבתים רבים עבד טבח סיני. רבים מהם באו לחרבין מכפרים סמוכים או מהפרובינציה שְנְדוּנג (מדרום לְצ'ֶנְדָאוּ שהיה אזור מוכה רעב). הם היו עובדים חרוצים ונאמנים. בביתנו היה טבח סיני ושמו סון שעבד אצלנו עשר שנים עד שהחליט לחזור לכפרו. הוא לא בישל אוכל סיני כי אם מאכלים יהודיים, מזרח אירופיים וכשרים. בחודשי הקיץ, מדי שנה בשנה, היה בנו של סון מגיע לבקר. היינו בני אותו גיל, התיידדנו ושיחקנו יחד בחצר.

ומה חשבו עלינו הסינים?

בדומה לכל עמי המזרח הרחוק, גם הסינים והיפנים האמינו (ומאמינים עד היום) שליהודים יש כוח עצום. לדעתם ליהודים יש השפעה עצומה על כל הנעשה בעולם מבחינה כלכלית, מדעית ופוליטית.

פרופ' שוּשֵׁן, מאוניברסיטת נְקִינג בסין, אדם משכיל ורחב אופקים ואחד ממקימי המרכז ללימודי יהדות באוניברסיטה, תרגם בשנת 1992 מאנגלית לסינית את האנציקלופדיה יודאיקה. במבוא לספר הוא מציין את הפתיחות שקיימת כיום בין סין לעולם הרחב, וכותב (בתרגום חופשי) דברים ברוח זו: "לא נוכל להשתלב במערב אם לא נכיר את העם היהודי ונלמד מניסיונו. עם כל כך קטן שמתוכו יצאו שלושה אישים שהשפיעו על מהלכים היסטוריים בעולם כולו: מארקס, איינשטיין וקסינג'ר. מארקס, אבי הקומוניזם (1883 - 1818), הוגה דעות חברתי וכלכלי, מהפכן, מקור השראתן של התנועות הקומוניסטיות והסוציאליסטיות; איינשטיין (1879 - 1955) יהודי יליד גרמניה, מגדולי הפיזיקאים בכל הדורות, אבי תורת היחסות, ממנחי היסודות לתורת הקוונטים, ובין מפתחי פצצת האטום; וקסינג'ר, שר החוץ של ארצות הברית בימי ניקסון, שקירב בין אמריקה לסין.

לחיצוק עמדה זו נוהגים בני שיחנו הסינים לציין שהקהילה היהודית בסין, אשר בשיא גודלה מנתה, כאמור, לא יותר מכמה עשרות אלפים, השאירה את חותמה על כל תחומי החיים בסין. בשנחאי ובחרבין היו אלה יהודים אשר ייסדו את התעשייה, פיתחו את המסחר, ייצאו וייבאו סחורות, הקימו בית חולים, בתי ספר וארגונים ומוסדות שונים.

סבא שלי, שהיה ציוני אדוק, היה אומר: "אם אתה רוצה ליהנות מהחיים, אל תקרא עיתון יהודי כי אם עיתון אנטישמי. בעיתון יהודי תמצא על בית קברות שהושחת, על מחלוקות בתוך הקהילה, על אסונות ועל

בניין הגימנסיה היהודית, אז והיום. משמש כיום כבית ספר קוריאני

בניין הגימנסיה היהודית, אז והיום. משמש כיום כבית ספר קוריאני

מספר מילים לזכרו של תדי

ציליה ליובמן / מרוסית יהודית סנדל

הפגישה המסורתית בחג החנוכה עם כל יוצאי סין וחלוקת המלגות לסטודנטים להם דאג במיוחד שהרי הם מהווים את הדור הצעיר הבא שלנו.

כבר נאמר, שמאחורי כל אדם גדול עומדת אישה גדולה. לצדו של תדי תמיד עמדה רשא, המלאך השומר, אשר פעם בשיחתה עמי אמרה: "אלו כל חייו, אני לא מפריעה, רק מנסה לעזור". הם חיו יחדיו 57 שנה ובעיני כולם היו יחידה אחת - רשא ותדי קאופמן.

אני מודה לגורל על כך, שהפגיש אותי עם תדי, אדם בעל נפש ייחודית, אשר עשה אך טוב עמי ועם משפחתי, תמיד אשמור בלבי זיכרונות טובים עליו. כל פעילותו נועדה לאחד את כולנו, כל יוצאי סין בישראל ובעולם, לעזור ליוצאי סין, בייחוד לקשישים שבהם ולתמוך בצעירים - סטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה בארץ ובחיייל צה"ל. הוא ביקש לשמר את ההיסטוריה של יהודי סין שהייתה חלק מתוך ההיסטוריה של העם היהודי כולו ולחזק את היחסים הידידותיים עם סין.

תדי האמין בעתידו של איגוד יוצאי סין, אנו נזכור אותו תמיד ונשתדל כמיטב יכולתנו להמשיך בדרכו.

לעתים קרובות התקשר אליהם טלפונית, מנסה לחזק במילה טובה, להקל על מצבם של הערירים והחולים ולחלוק עמם כאב ושמחה. כל אחד ידע שימצא אצל תדי הבנה וכנות. אירועים משמחים מצאו את מקומם על דפי ה"בולטין". את ההולכים מעמנו ליווה בדרכם האחרונה ומאוחר יותר כתב מילים חמות לזכרם.

תדי שמח כאשר בעזרת ה"בולטין" מצאו אנשים זה את זה, וכאשר הגיעו לאיגוד חוקרים מארצות שונות שהתעניינו בעברנו בסין, ועיינו בארכיון של איגוד יוצאי סין. ניהל עימם שיחות ללא סוף על חיי היהודים בסין מאחר ושלט בחומר ללא מיצרים. כאשר השיחה נסבה על חרבין, לא היה לו אח ורע בהיסטוריה של העיר וחיי הקהילה. היה לו זיכרון בלתי רגיל, הוא זכר את הפרטים הקטנים ביותר, זכר את כולם וענה על כל שאלה. לנו הוא השאיר את הספר "יהודי חרבין אשר בלבי".

כמו מארח טוב לב, קיבל כל אורח אשר הגיע ל"בית פונבה" במפגשי יום א'. הוא היה במרכזה של כל פגישה, בין אם זו הייתה פגישת יוצאי שנחאי, טינצ'ין או חרבין, או פגישה לכבוד אורח שהגיע לישראל ופנה אליו עם שאלות שונות. במיוחד אהב את

שנה עברה מאז הלך מאתנו תדי קאופמן. בזיכרוני אני נושאת עמי את שיחתנו הטלפונית האחרונה, אשר נסבה סביב ההוצאה לאור של "בולטין" מס' 409. היה זה בצהרי היום ה-15 ביולי 2012. מי יכול היה לצפות את שיקרה בהמשך היום!

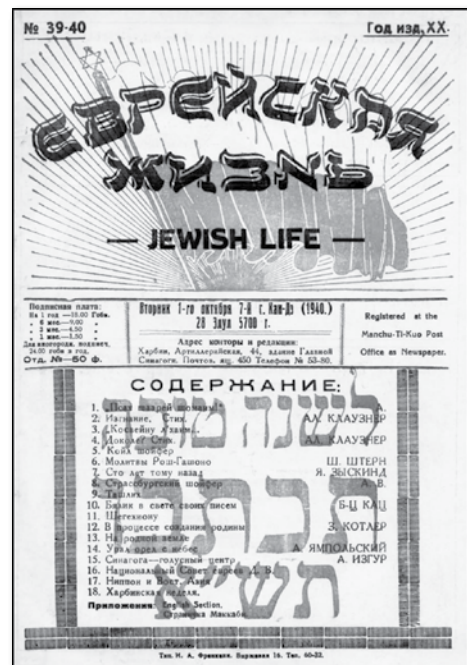
לעתים רחוקות נופלת בחיינו הזדמנות לפגוש באדם בעל אישיות כה עוצמתית. אני ברת מזל ומודה לגורל אשר זיכה אותי לעבוד לצידו במשך עשרים שנה ולהיות עדה כיצד הקדיש את חייו לפעילותו למען יוצאי סין ולמען איגוד יוצאי סין.

לתדי הייתה נאמנות עזה לנושא שבו עסק, יהיה זה טיפול באיגוד יוצאי סין או באגודת הידידות ישראל-סין ובתמורה זכה להערכה רבה. המסירות, הענווה, היושרה, האינטליגנציה והמבט רחב ההיקף, יחד עם כישרון ארגוני, כל אלו חברו לקסם הרב שהקרין. במיוחד עלי לציין את טוב לבו. הוא אהב אנשים וניחן בכישרון ליצור אווירה נעימה בכל מקום בו היה.

כל דבר שנגע לחיי יוצאי סין, זכה להתייחסות של תדי כאילו היה זה עניינו האישי. כל אדם שפנה אליו בבקשה או בעצה נענה מייד על ידו, לא נותר מכתב ללא מענה. מעולם לא שכח את אלו שכבר לא יכלו להגיע לאיגוד.

9

א
י
ג
ו
ד
י
א
א
י
ו
ס
י
א

הדגל, ביטאון ביתר, ייצג את ערכי התנועה הרביזיוניסטית. הופיע בחרבין פעמיים בחודש בשפה הרוסית, משנת 1932 ועד 1942

עמוד השער מהעיתון 'יבריסקאיה ז'יזן' (חיים יהודיים), שיצא לאור בספטמבר 1940 בחרבין. העיתון הופיע מדי יום שישי, החל משנת 1920 ועד שנסגר ב-1943

משפחת אנאטולי פונבה ב"בית פונבה" - משרדי איגוד יוצאי סין

מאז ועד היום. שתי בנותיהם של אנאטולי וגיטה פונבה, תמרה רוזנסקי ואירין בורוביץ שחיות היום בארה"ב הגיעו לישראל לחגוג את הבר-מצווה של יהושע - הנכד הבכור של תמרה ובעלה דוריק רוזנסקי (יליד חרבין). כמוכן שהגיעו גם הוריו של חתן הבר-מצווה הלן רוזנסקי-סוין ובעלה הוורד סוין ואחיו הצעיר של חתן הבר-מצווה מקס בן ה-11 והבת הצעירה של תמרה ודוריק - רבקה. כל המשפחה הגיעה להתארח ב"בית פונבה" והתרגשה למראה הציור המרשים של אבי המשפחה התלוי על קיר מרכזי באולם. המשפחה התעניינה מאד בפעילויות האיגוד שממשיכות 40 שנה מאז תרומתו הגדולה של אביהם-סבם, תוך התמודדות מתמדת עם הקשיים.

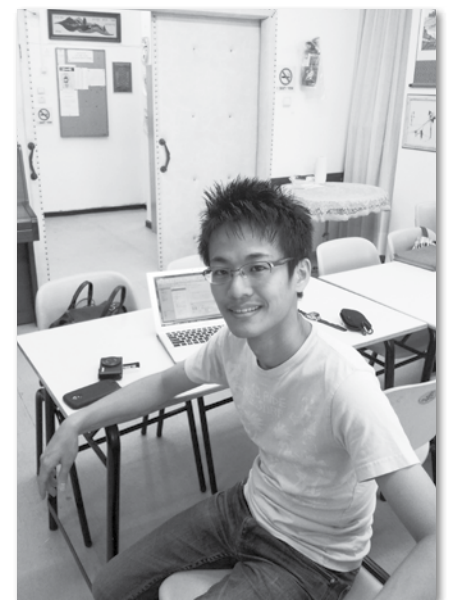
פונים לתורמים פוטנציאליים (ובתקופה ההיא היו הרבה כאלה). אנאטולי פונבה שהתגורר אז בארה"ב היה בין הראשונים שנענו ותרם סכום מכובד בתוספת תרומות נוספות של יוצאי סין בארץ ובעולם. נרכשו שתי דירות בקומה ראשונה של בנין ברחוב גרוזנברג בתל-אביב - לב המרכז המסחרי של תל-אביב אז ועכשיו. שתי הדירות האלה אוחדו ונבנה משרד ואולם קטן שענה על צרכי פעילות האיגוד

ב-7 ביוני 2013 התארחו ב"בית פונבה" אורחים שגרמו להתרגשות לאורחים ולמארחים. ב-1972 כאשר איגוד יוצאי סין היה בשיא פעילותו והתאכסן בחדרים/דירות שכורות, עלתה לדיון אפשרות רכישת משרדים שיהוו משכן מכובד למשרדי האיגוד ויאפשרו לקיים את הפעילות השוטפת והמכששים החברתיים הרבים שהיו בשנים ההן. כפי שנהוג לאורך כל שנות קיום האיגוד -

סטודנטים-חוקרים באגוד

החומר הארכיוני הקשור לתולדות יהדות סין שנמצא באגוד יוצאי סין דוגמת האוסף המלא של העיתונות היהודית בחרבין ומסמכים וצילומים אחרים, מושך סטודנטים וחוקרים שמבקשים להיעזר בחומר זה לביצוע מחקריהם. ב-27 ביולי השנה הגיעו שני חוקרים צעירים כאלה לאגוד: הסטודנטית מינג-הו-פאן ילידת חרבין שלמדה באוניברסיטת היילוג'יאן בחרבין ועכשיו משלימה את לימודיה באוניברסיטת קונקורדיה במונטריאול קנדה. שמכינה עבודה שנושאה "הקהילה היהודית בחרבין". והסטודנט טארו טצירומי מיפן שלומד באוניברסיטת ניו-יורק ומשלים עבודה "היסטוריה של הציונות הרוסית בשנים 1881-1925. הסטודנט שולט בשפה הרוסית דבר שהקל עלי את מציאת החומר הדרוש לו.

המשך מגיליון 409

ארמון הקיץ

האתר השלישי בחשיבותו התיירותית בו ביקרנו בשבועות הראשונים לשהותנו היה ארמון הקיץ הנמצא בצפון מערב בייג'ינג. המקום הוא אחד מהגנים המלכותיים הגדולים והמרהיבים של סין. שטחו 2.9 ק"מ רבוע, כאשר שלושה רבעים משטחו הוא אגם קונמינג. באחד מימי החורף הבאנו לביקור בארמון הקיץ את חברינו מהארץ, רמי ואורנה קרן, וגילינו לתדהמתנו גדוד חיילים עובד בניסור הקרח של האגם הקפוא והוצאתו מהשטח. מסתבר שזו הדרך לנקות את האגם שאין לו מוצא ובאותו זמן לאגור קרח לימי הקיץ החמים. על האגם שולטת גבעת "החיים הארוכים" שעליה מתנשא מגדל המרשים בגובהו ובפסל האדיר של בודהא הנמצא במרכזו. מתחתיה, לאורך הגדה הצפונית של האגם נמשך ה"מסדרון הארוך", שאורכו מעל 700 מטר. יש בו 273 מפרצים ותקרתו מקושטת בציורים צבעוניים של נופים, בני אנוש, פרחים וציפורים מהמיתולוגיה של סין, ובסופו סירת השיש. הקישוטים חודשו לאחרונה לאחר שכוסו בצבע בזמן מהפכת התרבות שניסתה להשמיד כל זכר לעברה המפואר של סין.

סירת השיש בארמון הקיץ היא הגדולה מבין סירות דומות הנמצאות במקומות שונים בסין. אורכה 36 מטר והיא נבנתה בשנת 1755 כמרכסת קיץ מעל המים למשפחה המלכותית. הסירה נהרסה ע"י הכובשים האירופים בשנת 1860 ונבנתה מחדש בשנת 1893. ראשית הארמון עוד במאה ה-12 אבל בעיקרו נבנה במאה ה-18 ובצורתו הנוכחית הוקם בשנת 1888 ע"י הקיסרית דאווגר צישי (Dawager Cixi) כולל את סירת השיש. בשנת 1900, בתגובה למרד הבוקסרים הרסו הכוחות "הנאורים" של מדינות אירופה את הגן הנהדר, ששופץ לאחר כמה שנים. אין ספק שקיסרי סין ידעו לחיות את החיים הטובים על חשבון ההכנסות העלובות של האיכרים.

כמה הנאות קטנות:

אחד הביקורים הראשונים היו בגבעת הניחוח (Fragrant Hills) אשר בצפון מערב בייג'ינג. במקום נמצא מלון אשר נבנה מסביב לעץ למרגלותיו ישב מאז צה טונג לשיחות ודיונים

(העץ של מאו) - ממש הערצת אליל. האישי שהביא אותנו למקום בפעם הראשונה, לפני שהכרנו את סביבתנו, היה הנספח המסחרי של שגרירות הונגריה בבייג'ינג. הוא הגיע אלינו מיוזמתו לאחר ששמע על בואנו, שמועה שעשתה לה כנפיים בעיר. פטר וורטס, יהודי שהיגר לישראל לאחר מלחמת העולם וחי מספר שנים בקיבוץ עד שהחליט לחזור להונגריה. הוא דיבר עברית רהוטה, חי בבייג'ינג מספר שנים עם אשתו ושני ילדיו. התיידדנו איתם והם היו לנו לעזר רב. במלון של גבעת הניחוח שוכנה על ידי המארחים הסיניים ביוני 1990 קבוצה של ארבעה ישראלים בראשותה של נועה אשכול, כדי לפתח יחד עם שותפים סיניים תווים לריקוד, בדומה לתווי מוסיקה. הר גבוה שולט על הפארק הגדול ממנו ניתן לראות את כל הסביבה המרהיבה ולהצטלם לבוש כלוחם סיני על סוס מקושט בצבעי מלחמה. בפארק נתקלנו בפעם הראשונה במקדש בודהא המכיל לא פחות מאשר 500 פסלים בדמות בודהא, המסמלים את חסידי האל.

המקום המעניין השני המוכר והידוע כסמל של העיר בייג'ינג, ואשר המבנה העגול הגדול והמרשים שבו עם גג הרעפים הכחול מסמל את השמים, היה מקדש השמים (Tiantan). גגות רבים בסין מכוסים ברעפי קרמיקה צבעוניים כאשר לצבע יש משמעות סמלית. הצבע הצהוב מסמל מלכותיות וכל גג עם רעפים צהובים מראה כי המבנה היה שייך לרמה הקיסרית. גם מקדשים זכאים לצבע זה. בתי המלכות צבועים בדרך כלל אדום המסמל שמחה וחגיגות. הצבע השחור מסמל מים ולכן למבנים הרגישים לשרפות כמו ספריות למשל יהיו רעפים שחורים. הצבע הירוק נשמר עבור פקדי הקיסר והכחול, כפי שנאמר כבר, מסמל את השמים. על מקדש השמים לא נרחיב את הדיבור פרט מאשר לומר שהוא שימש מאז 1740 כמקום תפילה ל"בן השמים", הוא הקיסר, כדי להתחנן לאל ליבולים טובים ולסליחות וכפרה על חטאי העם (ממש יום כיפור).

בגנים הגדולים של המקדש ניתן היה לחוש את דופקה של העיר ולהכיר את מגוון תושביה ומשחקי הפנאי שלהם. החשוב והמעניין שביניהם הוא כמובן הטאיצ'י והצי'גונג. אנשים צעירים כזקנים ביחידות ובקבוצות מאורגנות לקול מנגינות סיניות מסורתיות

בצעו את התרגילים בצורה מסודרת ומדויקת. שילה אשתי שלמדה את התרגילים מטובי המומחים של בייג'ינג הצטרפה לא פעם למתרגלים לשמחתם ולצהלותיהם. בסמוך ניתן היה לחזות בזוגות מעורבים או מאותו מין רוקדים ריקודים סלונים לקול מוסיקה של וואלס או טנגו. קבוצות אחרות שיחקו בכדור נוצה שבעטו מאחד לשני בצורה מדויקת להפליא. אנוכי הצטרפתי למעגל ונתקלתי בסובלנות ואפילו בסבר פנים יפות, אבל לא הצלחתי לעמוד בקצב ובדיוק של הוותיקים ונאלצתי בהבעת תודה לסגת אחורנית. לאורך המסדרונות ישבו המבוגרים ושיחקו במשחקים סיניים מסורתיים בקלפים או שח סיני, אחרים שרו שירי אופרה סינית או ניגנו בכלי נגינה מסורתיים ורבים אחרים סתם הסתובבו כמונו לחזות ולהנות באופן פסיבי.

מעניין במיוחד היה דווקא השוק שהשתרע לאורך החומה המזרחית, מחוץ לגן הגדול שסובב את המקדש. בשוק המקורה, הצר והארוך מכרו דגים ועופות, מיני סדקית, צעצועים, בגדים, מגרדי גב ושאר כלי שעשוע סיניים ועד לפנינים ולדברי עתיקות של סין. בילינו לא פעם בהליכה לאורך השוק הצפוף וההומה גם אם לא כדי לרכוש דבר. היום לקחו את השוק הנחמד הזה והכניסו אותו למבנה ענק ומסודר המקל כמובן על הקניות בו והגדיל בהרבה את שטחו, אבל גוזל ממנו את ייחודו, חינו והאינטימיות שהוא השרה. היום הוא נקרא חונגצ'או או "שוק הפנינים".

המקום המרשים השלישי היה נקיק לונג צ'ינג (Longqingxia). בין שני סלעים ענקיים זורם נחל ונבנה סכר. בחורף המים קופאים ומשמים לבניית מבנים ופסלים מקרח. המבנים כשלעצמם נהדרים ביופיים ובארכיטקטורה שלהם. אולם האורות הצבעוניים המוצנעים בתוך ובין המבנים, נותנים אפקט מרהיב של שלל צבעים מרקדים, המשתקפים מהקרח ומסנוורים לעיתים בלובן יהלומים ולעיתים בצבעים זוהרים ומשאירים רושם בל ימחה.

האתר המעניין הרביעי בו ביקרנו בראשית שהותנו בייג'ינג היה המסגד הגדול ברחוב הפר (Niu Jie). המסגד הגדול והמרשים משמש מרכז לא רק למוסלמים בייג'ינג אלא חשוב לכל 20 מיליון המוסלמים בסין. הוא ניבנה במרכז השכונה שאוכלסה ע"י

מוסלמים עוד בשנת 996 לספירה ושופץ ב-1696. אירח אותנו השיח מנהל המסגד שכלל לא התרשם מהיותנו ישראלים, או לפחות לא הראה זאת. והאחרונה והמעניינת במיוחד, לא מבחינה היסטורית עתיקה, אלא בגלל הרעיון הסיני הטיפוסי של הזמן החדש שעמד מאחריה היא העיר התת קרקעית. זו מערכת סבוכה ואדירה של מחילות שניבנו בסוף שנות השישים מתחת לחלק המרכזי של בייג'ינג, כאשר היחסים בין סין לברית המועצות הצטננו והסינים חששו מהתקפה אטומית. בשנת 1969 היו קרבות בין הרוסים לסינים לאורך גבולם המשותף ומאו הכריז על כוננות למלחמה. הוא הנחה את תושבי העיר להקדיש את זמנם לאחר סיום יום עבודתם לחפירות של מקלט אטומי ענק. היו למקלט מספר כניסות. אנו גילינו אחת ברחוב דאצ'אלאן, שהיה המשך רחוב ליוליצ'אנג, מתחת לחנות בגדים. בסיוור הקצר שעשינו במבון התת קרקעי הענק גילינו מלון קטן לחסרי אמצעים, חנויות למכירת סדקית וסתם כוכים ללא תוכן, אבל בודאי עם תוכנית. רק בסין יכולה ממשלה לגייס תושבים לבניית מן דבר אדיר וחסר תועלת כעיר התחתית, משהו בדומה לבנייתה של החומה הגדולה בזעיר אנפין.

יזמות ראשונות לקירוב לבנות יעילות השימוש במים בחקלאות

בתקופת שהותנו החלה סין להכיר במצב בו הכירה ישראל 40 שנה לפני כן, כי מים יהוו גורם מגביל להתפתחות באזורים היבשים של צפון ומערב סין. באפריל 1991, שנה לאחר בואנו, יזמנו את המפגש הרשמי הראשון בין מדענים מישראל ומסין. בחסות האקדמיה הסינית למדעים ובמימון האקדמיה הישראלית ארגנו סדנה דו לאומית בנושא יעילות השימוש במים בחקלאות. הבאנו מהארץ 7 מהמדענים הבכירים בתחום זה: פרופ' אשל ברסלר, פרופ' ג'רי סטנהיל וד"ר יחזקאל כהן ממכון וולקני, פרופ' גדעון דגן מהאוניברסיטה של תל אביב, פרופ' יוריק אבנימלך מהטכניון, שהיה באותה עת המדען הראשי של משרד לאיכות הסביבה, ד"ר אורי שני ממו"פ ערבה ואנוכי, ומסין השתתפו 15 מרצים וכ-40 מדענים נוספים. המרצים מסין באו ממוסדות שונים ביניהם אוניברסיטת בייג'ינג, אוניברסיטת צ'ינחוא, האקדמיה הסינית למדעים, האקדמיה למדעי החקלאות והמכון למקורות מים וכוח חשמלי. נושא השימוש היעיל במים נבחר כנושא הראשון לסדנה מאחר ונושא זה עלה על סדר היום הפוליטי והציבורי של פיתוח סין לעיתים תכופות, כפי שזה בא לידי ביטוי בעיתונות המקומית. אין ספק ששמה של ישראל הולך לפנייה בתחום הישגיה בנושא

מים וכבר מראשית בואי נוצרו ציפיות מצד הסינים בכל הדרגים לקידום שיתוף הפעולה והעברת ידע בתחום זה.

המפגש זכה בהתעניינות רבה ובפרסום בעיתונות המקצועית ובעיתון היומי למדע ולטכנולוגיה. לאחר מספר חודשים פרסמנו שני ספרים, אחד באנגלית ואחד בסניתובבהם המאמרים שניתנו בסדנה. לאחר הכנס ערכו פרופ' אשל ברסלר, דר' אורי שני ואנוכי סיור בפרובינציית חבביי כדי לבחון את יכולתנו לתרום בקידום ההשקיה שם. התושבים קבלו אותנו בחום ובציפיות לשמוע מאתנו כיצד נוכל לעזור להם לצאת מדלותם. ההרגשה היתה נהדרת, בייחוד לאחר שלמארחינו נודע כי יום הולדתי נפל באמצע הסיור ועשו לי מסיבת יום הולדת עם עוגה נאה ופרחים כנאה וכיאה ואפילו שרו "יום הולדת שמח" בסניתוב. סיור זה זכה לפרסום בעיתון יומון סין בשפה האנגלית. כתוצאה מהסיור ארגן אורי שני פרויקט מעניין של השקיה בטפטוף בגרביטציה תוך ניצול המדרונות התלולים עליהם היו נטועים מטעי תפוחים שהושקו ידנית. בתחתית המדרונות היה מאגר מים גדול ממנו נשאבו המים לבריכה בראש הגבעה שהזינה בגראויטציה את מערכת הטפטוף. בביקורי במקום מספר שנים מאוחר יותר ראיתי מטע מצליח והתלהבות גדולה של החקלאים במקום למערכת. הם הזכירו בהערצה את אמנון גולדברג מקיבוץ יוטבתה שבילה במקום מספר שבועות כדי להקים את המערכת ולאמן את התושבים בהחזקתה ואחד החקלאים הראה לי בגאווה מזמרה שקיבל במתנה מאמנון. דבר אחד העיב על השמחה והוא האירוע הטרגי במוות הפתאומי במשרדי בייג'ינג של ידידי, אשל ברסלר, תוך כדי שיחה מסכמת של הסדנה. מותו של אשל היתה מכה קשה, בעיקר מפני שהדבר קרה בזרועותי. מבלי שיכולתי לעשות דבר כדי להצילו. ב-9:45 בבוקר של אותו יום גורלי, שהיה יום האחד במאי, התקשרתי לחדרו והצעתי לו לרדת למשרדנו לשיחה יחד עם יוריק אבנימלך. הוא אמר כי ירד לאחר שיתקלח. הוא הגיע למשרד ב 10:30 בערך, היה חוור מעט והתלונן על בחילה, שחשב שמקורה באוכל שאכל אמש, אבל השתתף בפגישה באופן פעיל. ביתניים הצטרפו לשיחה גדעון דגן ואשתו. כאשר אורה דגן הציעה שנצא לטייל אשל ויתר ואמר שהוא מעדיף להישאר במלון בגלל הרגשת הבחילה וביקש מים. המצב לא ניראה לי טוב וקמתי ממקומי כדי לקרוא לרופא המלון כאשר אשל התמוטט. שילה אשתי רצה מיד לקרוא לרופאה מחדרה ובאותו זמן אשל איבד את הכרתו. הרופאה הגיעה תוך שלוש-ארבע דקות ולקח לה מספר דקות לזהות מה קורה. ואז, יוריק ואנוכי יחד

עם הרופאה התחלנו בפעולות החייאה כפי שלמדתי כחובש בצבא. תוך כדי פעילותנו הזמן אמבולנס שהגיע לאחר כמחצית השעה. צוות האמבולנס ניסה להחיותו בצידו ההחייאה המשוכלל שהיה ברשותו אבל לאחר 15 דקות רופא האמבולנס אמר כי אינם מצליחים. אשל נלקח לחדר המתים של בית החולים היפני בעיר ולמחרת עשינו את כל הסידורים להטיס את גופתו לארץ.

אשל התחיל את הקריירה המדעית שלו מאוחר יחסית, את תואר דוקטור לפילוספיה קיבל מהאוניברסיטה של מדינת קולורדו בהיותו בן 37, לאחר עשר שנות עבודה בשרות השדה של משרד החקלאות. בעשרים שנות עבודתו כמדען הפך לדמות מובילה בעולם בתחום תנועת מים ומומסים בקרקע והיה מורה אהוד לפיסיקה של הקרקע בפקולטה לחקלאות ברחובות. כאשר תיכנתי את הכנס בביג'ינג האיש הראשון אליו פניתי לעצה ולעזרה היה אשל. יחד הצלחנו לעניין את טובי מדעני הקרקע ומים בארץ להשתתף בכנס. אשל היה כוכב הכנס. בדרכו השקטה, רחוק מאור הזרקורים הוא התבלט ביכולתו וברמה המקצועית שלו. מותו הייתה אבדה כבדה למקצוע ולי אישית לאחר עשרות שנים של עבודה משותפת וידידות.

יישום בסין של טכנולוגיה ישראלית מתקדמת

הפעילות היזומה השנייה בתחום החקלאות, שהיתה אף חשובה מהראשונה, היתה ההצעה לשיתוף פעולה בין סין לישראל ליישום בסין של טכנולוגיה מתקדמת, שפותחה בישראל, בתחום גידולים חקלאיים אינטנסיביים וניצול יעיל של מים בחקלאות. ההצעה אשר הוגשה למשרד החוץ בישראל ביוני 1991, כללה ארבעה היבטים:

1. הדרכה - הקמת מרכז הדרכה בביג'ינג עבור אגרונומים, מהנדסים וטכנאים סינים, ללימוד העקרונות של טכנולוגיות בחקלאות אינטנסיבית, בעיקר בתחום יעילות השימוש במים (irrigation water saving) לפי המינוח הסיני), שפותחו בישראל. בשלב הראשון הוצע לנצל את המרכז הסיני-אירופאי לטכנולוגיה חקלאית (CECAT) שהוקם באותו זמן בביג'ינג. מרכז זה הופעל תחת המטריה של משרד החקלאות של סין. נערכו דיונים מוקדמים עם מנהלי המשרד (אירופאי וסיני) וניתנה הסכמה עקרונית לשיתוף פעולה.
2. הדגמה - מתוך הסתכלותנו ראינו מהר מאד כי תרומתנו לחקלאות סין תבוא בעיקר בתחום הגידולים האינטנסיביים (ירקות ופרחים) ושיטות הגידול שפותחו בישראל בהם לנו ידע רב ולסינים יש פיגור. הנחנו כי עם העלייה הצפויה ברמת החיים גידולים אלה יעשו יותר ויותר חשובים לכלכלת

סין ולרווחת התושבים. לכן הצענו להקים בסמוך לבייג'ינג חוות הדרכה והדגמה של זנים, שיטות וציוד חקלאי ישראלי. הרעיון היה לנצל חווה מסחרית קיימת וליצור מעורבות של חברות ישראליות בפרויקט שיהיה מסחרי באופיו. הכוונה הייתה להראות מערכת מורכבת ורווחית של גידולים שונים, בעיקר ירקות ופרחים, תוך שימוש בשיטות גידול וניהול מתוחכמות. השיטות שבאו בחשבון היו השקיה בטפטוף ובמתזים, דישון במערכות השקיה, זנים ישראליים משופרים, שיטות מתקדמות בהגנת הצומח (IPM) והגנה על הצומח מנזקי טבע (חממות, מנהרות וכו'). עמוס יודן קיבל את הסכמת מספר חברות ישראליות בתחום ציוד השקיה, אוטומציה וייצור זרעים וכן נסקרו שלושה אתרים אפשריים למיקום החווה. האתר הראשון, שהוצע ע"י המחלקה החקלאית של עיריית בייג'ינג, היה תחנת ניסויים בכפר סמוך, יונגלה דיאן, בו היה בכוונת העירייה להקים גם מרכז הדרכה. המקום השני היה חווה מסחרית לגידול ירקות, פרחים ופירות, שיאוטאנג שאן, שהיתה שייכת לעיריית בייג'ינג. בחווה היו 50 דונם של חממות אשר חוממו בחורף ע"י מים גיאותרמיים שנשאבו במקום. אתר שלישי היה חווה השייכת לקומונה שיבאלידיאן, שבה הותקנה שנה קודם לכן מערכת השקיה אוטומטית של נטיפים.

זה אולי המקום לספר קוריוז לגבי טעויות של זר בסין. ביקרנו בקומונה שיבאלידיאן אצל אחד ממנהיגי המקום, חקלאי גדל גוף ושמח בחלקו. בזמן הארוחה, שבלעדיה אי אפשר, הגיש מארחנו משקה חריף וצלול הנקרא ארגווטו (Ergoutou) מילה שפרושה בתרגום חופשי הוא "ראש של שתי מחבתות". הכרתי משקה דומה בצורתו הנקרא מאוטאי (Mautai)) ושמצאתיו טעים ונעים לחיך. המארח מזג לכוסית וכמובן שלא יכולתי וגם לא רציתי, לסרב לשתות. וכאן נפלתי בפח שטמן לי. הוא מזג שוב ושוב ועודד אותי לשתות והציב זאת כאתגר, שכבודי ומעמדי היו נפגעים, לפחות כך חשבתי, אם לא הייתי מסכים לעמוד בו. בסוף הארוחה ניסיתי לקום ופשט נפלתי על הרצפה - הייתי שיכור כלוט, בעוד שמארחי מסתכל עלי ברחמנות טובת לב. מסתבר שריכוז הכוהל במשקה זה, שהוא זול, היה כפול מאשר במשקה היקר אותו הכרתי. חיים ולומדים. אגב, המשקה מאוטאי הוא החשוב והיקר במשקאות האלכוהוליים של סין. הוא עשוי מסורגום מזן סיני מיוחד הנקרא גאוליאנג והמוגש בעיקר בארוחות חשובות בהן נכחנו מדי פעם. המשקה מיוצר בעיר בשם זה בפרובינציית גווינג'ו בדרום סין ותהליך הכנתו נמשכת שמונה חודשים (שמונה זיקוקים לאחר

שמונה תהליכי תסיסה של חודש כל אחד). לאחר מכן הוא מאוחסן שלוש שנים נוספות לפני שהוא מופיע בשווקים ברחבי סין. למרות אחוז האלכוהול הגבוה שלו, ויש רמות שונות, טעמו רך ועדין, לא צורב בפה ובגרון ואין מרגישים בהשפעתו המשכרת עד אשר מאוחר מדי. טעותי היתה, כמובן, שבגלל מראם הדומה של שני המשקאות חשבתי שגם טעמם והשפעתם דומה.

3. מחקר - להכין תכנית מחקר כוללת לשיתוף בין מוסדות מחקר והוראה בסין לבין מוסדות מקבילים בארץ. היבט זה של ההצעה לא כוון להיות מיושם באופן מיידי אלא בטווח זמן יותר ארוך.

4. יישום - ליישם בחקלאות הסינית את חבילת הטכנולוגיות שיפותחו ויודגמו במסגרת הפעילות המוצעת. גם היבט זה של התכנית כוון לטווח רחוק יותר.

שתי הפעילויות הראשונות שהיו מכוונות להפעלה מידית לא מומשו בתקופת שהותנו בבייג'ינג. פעילות הדרכתית, הן באמצעות קורסים ניידים במקומות שונים בסין והן ע"י שליחת משתלמים וסטודנטים לקורסים של מש"ב (המחלקה לשיתוף בינלאומי של משרד החוץ) ולמוסדות הוראה בארץ, אמנם בוצע באינטנסיביות, אבל לא במסגרת מרכז להדרכה. מרכז להדרכה הוקם מספר שנים מאוחר יותר במסגרת האוניברסיטה להנדסה חקלאית בבייג'ינג (CICTA) ביוזמת ד"ר יואב שריג שהחליף אותי כציר למדע וחקלאות בשגרירות. האוניברסיטה בנתה בנין מיוחד למטרה זו, שכלל חדרי מגורים לסטודנטים ולמרצים וחדרי לימוד. מעל לכניסה יש כתובת באותיות מוזהבות מאירות עיניים בסינית, עברית ואנגלית "המרכז הבינ"ל סיני-ישראלי להדרכה בחקלאות".

באשר לחוות ההדגמה, הסינים התלהבו מאד לרעיון והבטיחו לתת כל עזרה נדרשת כולל שטח, מים וכוח אדם ואנו מצדנו ניסינו למצוא מקורות מימון בארץ. המימון היה דרוש בעיקר להעסקת שליחים ישראלים שידאגו להקמת החווה ולהדרכת העובדים הסינים בראשית הדרך. כפי שנאמר, עמוס יודן הצליח לקבל הבטחתן של חברות ישראליות בתחום ההשקיה, החממות והזרעים לתרום את מוצריהן. באותו זמן לא נמצא המימון הדרוש למרות החלטה עקרונית של ועדת ההיגוי למרכז הקישור במשרד החוץ, מ-10.6.91, להקים את החווה. עברו עוד שלוש שנים עד שביקורו בסין של ראש ממשלת ישראל, יצחק רבין ז"ל, שהתלהב מהרעיון שהוצג בפניו ע"י ד"ר יואב שריג, הפך יוזמה זו למציאות. החווה התפרסמה ברחבי סין וביקרו בה כל גדולי האומה ועשרות אלפי חקלאים. היום כבר

הוקמו משקים דומים באופן מסחרי וייחודה של החווה דרך.

תרומת מש"ב

מש"ב (המחלקה לשיתוף בינלאומי של משרד החוץ) תרמה תרומה גדולה מאד לקידומה והאדרתה של היכולת הישראלית להעברת ידע בתחום החקלאות והרפואה לסין, ובכך קידמה את האינטרסים הכלכליים והפוליטיים של ישראל. ללא עזרתה של מש"ב חיינו המקצועיים בשנתיים הראשונות היו הרבה יותר קשים ופחות פוריים. בכל שנה קיימנו מערכת קורסים ענפה במקומות שונים בסין בעיקר בשני תחומים אלה, וכן עבור משתלמים סינים בישראל, זאת בארגון ובמימון מש"ב. הקמת החווה החקלאית ומרכז ההדרכה יותר מאוחר גם הם נעשו בעזרת מש"ב. ידיד ישראלי, דר' ריק הרדימן, שבילה שנים רבות בסין בייעוץ למוסדות בין לאומיים לקידום המודרניזציה של חקלאות סין, שהופיע כמומחה מטעם האו"ם באחד המקומות הנידחים בסין גילה להפתעתו כי החקלאים המקומיים מודעים לישראל ולהישגיה בחקלאות וגם לתרומתה לחקלאות סין, וזאת בזכות פעילות מש"ב. פעולה חשובה ומעניינת במיוחד הייתה הבאתה של קבוצה בת 11 צעירים וצעירות לתקופת השתלמות של 10 חודשים במוסדות מחקר והדרכה ובקיבוצים בארץ. היוזמה לפעולה זו באה מהמחלקה הרלוונטית במשרד לסחר חוץ של סין (MOFERT), משרד בעל עוצמה רבה בהיררכיה של ממשלת סין. משרד זה קיבל הצעה מניו זילנד לארח את הקבוצה אצלם. ההצעה לא נראתה לאחראים על הנושא ואז פנו אלינו. הם הגיעו אלינו כנראה בעקבות נוכחותו של ידיד, דודיק בן-יהודה, במשרדם כיועץ בכתיבת בקשות למענקים מה UNDP של האו"ם. דודיק למד איתי באוניברסיטה של קליפורניה בברקלי בראשית שנות ה-50 ויחד רכשנו את המכונית הראשונה שלנו, שברולט מודל 1936. לאחר מכן עבד בתה"ל ולבסוף הגיע ל-UNDP בניו יורק שם עבד עד צאתו לגמלאות. בערב בואנו לראשונה לבייג'ינג הוא הפתיע ושימח אותי בבואו לבקרנו במלון בו שהינו. כיצד ידע עלינו? עוף השמים הולך את הקול.

על בסיס ההצעה של ניו זילנד כתבתי הצעה שאושרה ע"י סינדקו - המחלקה לשיתוף פעולה בינ"ל של משרד החקלאות, שהיא זרוע ביצועית של מש"ב - והקבוצה יצאה לארץ במימון מלא של הסינים. לאחר קשיי הסתגלות הצליחו חברי הקבוצה ללמוד את חקלאות ישראל על כל גווניה ולחזור לסין מרוצים.

פעולות ההדרכה בוצעו באמצעות הגישה המכונה קורסים ניידים. כדי לקיים את הקורסים היה דרוש לנו ארגון מקומי שיש

לו שלוחות באזורים השונים של סין, יכולת ארגון וקשרים מתאימים עם ארגונים חקלאיים. ארגון זה נמצא בדמות הקרן לאזורים בלתי מפותחים בסין (Foundation for Under Developed Regions in China). נשיא הארגון היה שיאנג נאן, שהיה לפני כן מושל פוג'יאן. האדם שהיה אחראי על פעילותו ושעשה עבודה אדירה כדי לקדם את ביצוע הקורסים שלנו במקומות שונים בסין ולדאוג למימון הדרוש היה קונג צהנדונג. הקרן אוישה ע"י מתנדבים רבים שאחת מהן היתה אשתו של הנספח הצבאי לשעבר של סין בארה"ב, ז'י ייאנג. היא ספרה לנו על ניסיונה בזמן מהפכת התרבות כאשר בנו סכר למאגר המים של בייג'ינג. את הסכר בנו בעבודת ידיים של אזרחי העיר, שהיא היתה אחת מהם. האזרחים חפרו באדמה במעדרים, מלאו עפר בשקים ונשאו אותם על גבם כדי ליצור את הסכר. כך נבנו הרבה ממפעלי המים הגדולים של סין, הן בחפירת תעלות להוביל את המים והן בבניית הסכרים לאגור אותם.

הקרן לאזורים בלתי מפותחים בסין הוקמה בשנת 1989, שנה לפני בואנו, כארגון לא ממשלתי. מטרתו היתה לעזור בפיתוח כלכלי של אזורים נחשלים, להקטין את ממדי העוני בהם, ולקדם תכניות תרבות, חינוך ורפואה ציבורית דרך תרומות של ארגונים מקומיים ובינלאומיים. ממשלת סין תרמה מיליארד יואן לקרן כדי שתוכל להתחיל לפעול, זאת בנוסף להשקעה שנתית ישירה של ארבעה מיליארד יואן לאזורים אלה, בהם ההכנסה השנתית הממוצעת לנפש היתה פחות מ 200 יואן. מעניין לקרוא את הגדרת עקרונות העבודה של הקרן "לשרת לא להרוויח; לעזור לא להחליף; להדגיש תלות באזור הבלתי מפותח עצמו יותר מאשר בממשלה המרכזית, דגש על פיתוח יותר מאשר על סעד, על יציאה מדלות ע"י הסתמכות על עצמם, והתעשרות תוך הסתמכות על מדע וטכנולוגיה". השותפות שלנו היתה בסעיף האחרון של הגדרת העקרונות.

בשנה הראשונה לשהותנו התקשינו לעניין סינים רבים בקורסים שניתנו ע"י מש"ב בארץ. בשנה השנייה, לאחר שאלה שהשתתפו בקורסים חזרו ודיווחו בהתלהבות על רמת הקורסים ועל קבלת הפנים החמה לה זכו, היה "שיטפון" של התעניינות. בדרך כלל משתתפי הקורסים בארץ היו צריכים לממן את הוצאות נסיעתם, פרט למעטים שזכו גם במלגות נסיעה. למרבית הסינים לא היו אמצעים מספיקים לממן את נסיעתם ארצה, שמפאת המסים הגבוהים על נסיעה לחו"ל עלתה בסין כפליים מאשר בארץ, ולכן לא היו יכולים לממן את שאיפתם. נוסף לכך מסלול הייסורים הביורוקראטי שסטודנט

היה צריך לעבור כדי לצאת ללמוד מחוץ לסין ריפה ידי רבים. במקרים שסטודנט רצה לצאת ללמוד לתקופה ארוכה הוא נדרש להחזיר לממשלה את ההוצאות שהיו בשנות לימודיו באוניברסיטה בסין, בניכוי שנות עבודה שכבר עבד לאחר לימודיו. הקורסים הראשונים שניתנו בסין היו בהשקיה ובפיתוח אזורי. הם ניתנו בבייג'ינג בשיתוף פעולה עם המשרד למקורות מים ולאחר מכן בפרובינציות מערביות נוספות בעזרת הקרן לאזורים בלתי מפותחים שהוזכרה למעלה.

לארץ נשלחו גם סטודנטים למוסדות להשכלה גבוהה. בינואר 1992, עם נסיעתו לסין של שר החוץ כדי לחתום על כינון יחסים דיפלומטיים, פורסם בג'רוסלם פוסט מאמר על הסטודנטים הסיניים במכון ויצמן ועל הלחץ הרב של סטודנטים מסין לבוא למכון. במאמר נתן פרופ' בני גיגר, דיקן מכללת פינברג, קרדיט לפרופ' שלהבת על ההתעניינות הרבה של סטודנטים מסין במכון ואמר "שלהבת לא רק אסף שמות של מועמדים מתאימים אלא גם עזר בניכוי הטובים שביניהם וכתוצאה קבלנו מועמדים מעולים". היה קיים רעב גדול של צעירים ללמוד בארצות המערב הן מהרצון להשתחרר מסיר הלחץ הסיני והן בגלל היוקרה שהדבר מעניק. היתה סכנה שסטודנטים סיניים יבואו אלינו לאחר שיקבלו סירוב מארצות אירופה וארה"ב, שהיו ארצות מועדפות, והיו מדרגה שניה ושלישית. לכן היתה חשיבות רבה לכך שאנחנו נעשה סינון ראשוני, ניבחנו את הרקע של המבקשים, את המוטיבציה שלהם ואת רמתם בשפה האנגלית.

6. מדע, רפואה, חקלאות וסביבה מדע

בשנת 1977 המפלגה הקומוניסטית הוסיפה לחוקת המפלגה וב 1978 לחוקת המדינה את יישום ארבעת המודרניזציות - חקלאות, תעשייה, מדע וטכנולוגיה ובטחון במטרה מוצהרת להפוך את סין למדינה מודרנית מובילה עד לשנת 2000. מדע וטכנולוגיה הוכרו כבסיס להצלחת שלושת המודרניזציות האחרות. באותה שנה התכנית היתה להתקרב לרמת המדע והטכנולוגיה של המדינות המפותחות תוך פחות מעשר שנים, כך שהפיגור יהיה של פחות מעשר שנים. במטרה הנעלה הזאת כמובן שלא הביאו בחשבון שהמדע והטכנולוגיה במדינות המפותחות איננו קופא על שמריו ובממצב התשתיות הפיזיות והאנושיות של מוסדות המדע בסין באותה תקופה תיידרש השקעה אדירה במשאבים ובזמן לפיתוח תשתיות אלה. בכל מקרה, כבר בשלב זה הוגדרו 108 נושאים ב 27 תחומים כ"תכניות מפתח" (key projects) למחקר. בביקורנו במכוני המחקר השונים בשנת 1990 תמיד ציינו

מארחינו את תכניות המפתח שבאחריותם או את היותן "מעבדות מפתח", רמה עליונה של הכרה ע"י המדינה. באותה תקופה סין שלחה כמאה אלף סטודנטים כדי ללמוד בארצות המערב, אשר רבים מהם (הערכות הן של יותר ממחציתם) לא חזרו לארצם או חזרו בתקופה מאוחרת יותר, כאשר נוצרו מקומות עבודה אטרקטיביים עבורם והמשכורות נעשו יותר תחרותיות. למשל באקדמיה הסינית למדעים נאמר לנו כי היא שלחה בשנות ה 80 כ 7400 מדענים וסטודנטים להשתלמות בארצות המערב, רק 3700 מהם חזרו. כפי שכבר נאמר, בשנים האחרונות המדינה התחילה להשקיע מאמצים כדי לעודד את המדענים לחזור ע"י מתן עבודה מתאימה, תנאי מגורים משופרים וחינוך משופר לילדיהם.

ההזנחה של טיפוח כוח אדם מדעי ומחקר בסיסי זכו לביקורת קשה עוד בתקופת מהפכת התרבות מצד קבוצתו של דנג שיאו פינג, ביניהם היה גם חו יאובאנג (Hu Yaobang), שנעשה למזכיר המפלגה וראש הממשלה יותר מאוחר. הם הבינו שלא מחקר בסיסי ולימוד דברים חדשים אין סיכוי להתפתחות החקלאות והמדע,

שלא לדבר על הכלכלה והתעשייה. גם רמת הלימוד באוניברסיטאות באותה תקופה זכתה לביקורת קשה מצד הקבוצה, שטענה כי הרמה היא בקושי רמה של בית ספר תיכון. כדי להדגים את גישתו דנג הביא משל מעולם המכרות כשאמר "ברמת הגיאולוגיה שלנו היום אנו יכולים לגלות מכרות עניים. רק החדרה מבחוץ של רמה טכנולוגית גבוהה תאפשר לנו לגלות מכרות עשירים". נראה לו כי אין מאפשרים למדענים לנצל את הידע שצברו לקידומה של סין ומבזבזים את יכולתם וזמנם בעבודות פשוטות. דרישתו היתה שתינתן למומחים המנהיגות המקצועית ושלא יגדירו אותם כבלתי פרודוקטיביים, מה שמאפשר ללא מוצלחים להשתלט על המנהיגות המקצועית רק בגלל מסירותם למפלגה. הוא המשיך והתלונן שאין נותנים למדענים לחקור, ואלה שמצליחים עושים זאת בהיחבא. צריך לתמוך בהם ולא לתקוף אותם.

כאשר דנג הוחזר למנהיגות בשנת 1977 היה בכוחו ליישם את שהטיף לו בעבר, אבל התהליך היה איטי. למדענים ניתן חופש פעולה רב יותר, אבל משכורותיהם ותנאי העבודה לא שופרו מהר מספיק. למרות שראשי האקדמיות והמכוני מחקר היו מדענים בעלי ניסיון ועמדה, המנהיגות הפוליטית היא זו שנתנה את הטון וקבעה את סדרי הקדימויות דרך הסגן הבכיר, שהיה תמיד נציג המפלגה. סידור זה נימשך גם בתקופת שהייתנו בסין ועמיתינו התייחסו

לדמות זו בירת כבוד. יראת הכבוד בלטה בביקורינו הרשמיים באוניברסיטאות. מה שלא בלט לעין אבל נאמר לנו לאחר אחד הביקורים הוא הזלזול שרחשו למזכיר המפלגה באוניברסיטה. הוא לא מבין דבר במדע ובדרך כלל גם לא חכם במיוחד. כל תפקידו הוא להשיג שלא תהינה בעיות ולהעביר הנחיות מהמנהיגות העליונה שגם היא איננה מבינה דבר בנושאים של האוניברסיטה. ההנחיות רק מפריעות בעבודה וכאשר דרושים אמצעים לקידום העבודה אין מי שמבין לעושים במלאכה. כל מה שהמנהיגות המפלגתית רוצה זה טכנולוגיה חדשה וכבוד. ככל שהטכנולוגיה יותר מרשימה כן ייטב.

דג שיאופינג המשיך להכריז בשנות ה-80 על חשיבות המדע והטכנולוגיה (מחקר ופיתוח [מו"פ] לפי המושגים שלנו) לפיתוח סין ונצטט שתיים מאמרותיו "מדע וטכנולוגיה הם כוח יצירה ראשון במעלה", "פיתוח והישגים בטכנולוגיה מתקדמת משקפים את היכולת של אומה ואנשיה והם סמל לשגשוג והצלחה". ב-1991 הוא דרש "לפתח טכנולוגיה מתקדמת ולהקים תעשיות המתבססות על טכנולוגיה מתקדמת". אבל באופן מעשי, מעבר לדיבורים ולתכניות, לא נעשה הרבה עד לתקופת בואנו לסין בראשית שנות ה-90, לאחר מהומות טיהנאנמן. בשנות שרותנו בסין המושג "מדע וטכנולוגיה" צוטט מפי מנהיגי הממשלה והמפלגה באופן כמעט יומיומי, לא תמיד בהבנה אמיתית של משמעות המושג בעשייה. ובאמת המדענים איתם נפגשנו זלזלו באמירות אלה מתוך ניסיונם שדבר לא יקרה. אמנם כבר באמצע שנות השמונים הממשלה בסין יזמה מספר תכניות גדולות לפיתוח המדע והטכנולוגיה, עליהן נספר בהמשך, אולם הן נשאו פרי רק מאוחר יותר. רשמית הממשלה העמידה את המודרניזציה של המדע והטכנולוגיה בראש ארבעת המודרניזציות, אבל הדגש הושם באופן חד משמעי על המדע ככלי לפיתוח הכלכלה באופן מידי ולא על המדע ככלי להגדלת הידע והפיתוח העתידי. לכן חלק גדול מהמאמצים ומהתקציבים הושקעו בהשגת וביישום ידע ממקורות חיצוניים. אבל ידע מידי שנייה הוא ידע מידי שנייה, יש לו ערך אבל הוא איננו יכול להוות בסיס להבאת היכולת הכלכלית של מדינה, שלא לדבר על יכולתה הצבאית, לרמה גבוהה יותר ממדינות היוצרות ידע ראשוני. בגישה זו סין לעולם לא תוכל להגיע לחזית הידע אלא תמיד תהיה בפיגור.

סין נמצאת בשלב של לימוד מאלה שהקדימו אותה, כלומר ארצות המערב, כפי שהסינים מודים בעצמם. לפי Hannas בספרו "הכתובת שעל הקיר" (The writing)

(on the wall), אשר יצא לאור ב-2003, סין עושה זאת בדרכים שונות, חלקן חוקיות ואתיות וחלקן בלתי חוקיות בעליל. בין אלה המקובלות נמצאות: שליחת סטודנטים ללמוד בארצות המערב (עד מאה אלף בשנות השמונים ולמעלה מחצי מליון עד לראשית האלף השלישי), הבאת מומחים זרים לסין ע"י "האיגוד הסיני לחילופי מומחים בינ"ל (CAIEP)", הסכמי שיתוף פעולה עם מדינות במערב, קניית ידע בכסף מלא, השתתפות בפרויקטי מחקר בין לאומיים, ביצוע מו"פ יחד עם חברות זרות, שליחת משלחות לחו"ל ללימוד עובדות חדשות (fact finding), רכישת חברות הי-טק זרות, דרישה למסירת טכנולוגיה חדשה תמורת הזכות לחדור לשוק הסיני וכו'. בפגישה שהיתה לנו עם מר וואנג נאי, מנהל "האיגוד הסיני לחילופי מומחים", נאמר לנו כי הם אחראים להבאת 4500 מומחים זרים בתחום המדע והטכנולוגיה ועוד 7600 מומחים זרים בתחומים אחרים. שיטות פחות אתיות וגם לא חוקיות הן: מחקר פטנטים והתעלמות מקניין רוחני, ניצול מדענים סיניים החיים בארצות אחרות (רק בארצות הברית יש כ-45 אלף מדענים ומהנדסים סיניים, חלקם בעמדות מפתח באוניברסיטאות, בחברות מסחריות ובממשלה), בנציגויות סיניות בחו"ל יש נקודות לאיסוף ידע, הנדסה בהיפוך (reverse engineering)) כלומר העתקה, חדירה למחשבים זרים וכו'. הסינים לא חושבים שפעולות אלה אינן אתיות. לדעתם היתרון שיש למערב לא צריך להיות מנוצל נגדם ולכן הזכות לשמור על קניין רוחני אינה מוקנית - הוא צריך להיות פתוח לכל. הם שואלים, האם המערב משלם להם תמלוגים עבור המצאת אבק השרפה, הנייר, הדפוס והמצפן? (המצאות סיניות מלפני מאות ואלפי שנים). בשיחותינו עם פקידים בכירים בנציבות הממשלתית למדע וטכנולוגיה (SSTC) ובספרות שהם סיפקו לנו, תוארו מספר תכניות גדולות שנעשו במחצית השנייה של שנות ה-80 לקידום החקלאות והכלכלה, תוך קידום המדע והטכנולוגיה. הרעיון המרכזי היה כי "בניית הכלכלה הלאומית חייבת להתבסס על מדע וטכנולוגיה ואילו המדע והטכנולוגיה חייבים להתרכז בבניית הכלכלה". דגש הושם על תרומה לקידום האזור הכפרי, שבו נמצאת 80% מהאוכלוסייה, הן בחקלאות והן בתעשיות הכפריות. התכנית החשובה ביותר לקדם החקלאות באמצעות המו"פ (מדע וטכנולוגיה במושגים הסיניים) אשר יזמה הנציבות למדע וטכנולוגיה בשנת 1986 היתה תכנית הניצוץ (Plan Spark). ההשראה לשם היא האמרה הסינית "ניצוץ אחד יכול להצית את הערבה כולה" והוא בא לסמל כי הניצוץ מלפיד המדע וטכנולוגיה יתפשט בכל האזור

הכפרי של סין. מטרת התכנית היו להביא טכנולוגיה מתקדמת הניתנת ליישום מהיר באזורים הכפריים, לעזור למיליוני איכרים לפתח את הכלכלה הכפרית תוך תלות במדע וטכנולוגיה, לעודד פיתוח יסודות מדע וטכנולוגיה באזורים הכפריים, להגביר את הפיריון בחקלאות ולהחיש פיתוח בריא ובר קיימא של הכלכלה הכפרית. הציפיות היו להחשת התיעוש, המודרניזציה והעיוור באזורים הכפריים כדי לשפר את איכות החיים של האיכרים כך שרמת החיים תעלה במהירות יחסית למצב ללא התכנית. תוצאה חשובה נוספת לה ציפו היתה האטת הנדידה של חקלאים לערים הגדולות.

במסגרת התכנית הוקמו מרכזי פיתוח טכנולוגי בעלי ריכוז גבוה של טכנולוגיות מתקדמות. מטרתם היתה להדגים לתושבי האזורים השונים את האפשרויות הגלומות בניצול טכנולוגיה לשיפור העבודה הן בחקלאות והן בתעשיות זעירות ובינוניות. המרכזים כללו כוח אדם מיומן, שיטות ארגון מתקדמות והזרמת הון ברמה ראויה. המימון לתכניות בא מהממשלה המרכזית, מהלוואות בנקאיות וממקורות מקומיים. בכל אזור פותחו תעשיות שהלמו את תנאי האזור והתבססו על אוצרות טבע מקומיים. מרכיב חשוב של התכנית היה הדרכת החקלאים במספרים גדולים בניצול נכון של הטכנולוגיות החדשות. כל הפרויקטים שנכללו בתוכנית היו חייבים להתבסס על טכנולוגיות חדשות, להזדקק להשקעות מתונות ולהיות מסוגלים להניב תשואות כלכליות מהירות. בחמש השנים שקדמו לבואנו לסין טופלו עשרה נושאים מרכזיים בניהם חקלאות, מדגה, עיבוד תוצרת חקלאית, ניצול מכוונות קטנים, בנית יחידות הידרואלקטריות, ועיבוד מוצרים לבניה. בתקופה זו הושקעו בתכנית 17 מיליארד יואן ולפי הערכות ערך התפוקה עלה ב-33.9 מיליארד יואן והרווחים (כולל מיסים) היו כ-8 מיליארד יואן. 6.5 מליון בני אדם קבלו הדרכה במסגרת תכניות שנוהלו ע"י המרכזים. התכנית סיפקה לתעשיות הכפריות טכנולוגיות חדשות, מפעלים וציוד מודרני, עובדים מאומנים ושירותים טכניים. בשנים שחלפו מאז, התכנית רק גדלה והתרחבה וב-1995, למשל, היו בנמצא 40 מרכזי הדרכה ו-400 סניפים בהם השתלמו 8.8 מליון בני אדם.

כנראה שקצב הפיתוח כתוצאה מתכנית ה"ניצוץ" לא היה מהיר כפי שציפו, ובשנת הגיענו לסין הנציבות למדע וטכנולוגיה יזמה תכנית חדשה - "קידום ההישגיות במדע וטכנולוגיה". המטרה היתה להפיץ את הישגי המחקר המדעי-טכנולוגי לשטח, בעיקר בתחום החקלאות. בתחום זה הנושאים המרכזיים היו טיפוח זנים ושיפור

שיטות ריבוי, דישון, הגנת הצומח, השקיה, חקלאות באזורים צחיחים ושיפור הפוריות של קרקעות שוליות. תוכניות המו"פ הופעלו ע"י מוסדות קיימים ברחבי סין ולדברי הפקידים בניציבות למדע וטכנולוגיה, 400 מוסדות מחקר ואוניברסיטאות היו מעורבים במחקרים שהעסיקו עשרות אלפי מדענים וטכנאים.

ב-1988 הקימו את תכנית ה"לפיד" (Torch Plan) אשר מטרתה היתה למסחר את תוצאות המחקרים בטכנולוגיה מתקדמת, לתעש מוצרים של טכנולוגיה מתקדמת ולבנאם תעשיות של מוצרי טכנולוגיה מתקדמת. תכנית הלפיד "הלכה על שתי רגליים" (מושג מקובל בסין בדיון על תכניות פיתוח), רגל אחת היא תעשיות גדולות ובינוניות והשנייה מכוני מחקר ומוסדות להשכלה גבוהה. הכוונה היתה שהתכנית תשכלל את מבנה התעשייה כך שתוכל להיות תחרותית בשוק הבינלאומי. חלק חשוב בתוכנית היתה הרגל השנייה של עירוב האקדמיה באופן ישיר בתכניות פיתוח בתעשייה ובחקלאות. במקביל היתה גם תכנית שנקראה "תכנית למחקר בסיסי" שקבלה סדר עדיפות נמוך בגלל הגישה שהמחקר תיאורטי מדי ליישום. לתכנית זו הוקדשו 6% מהתקציב שהוגדל יותר מאוחר ל-10%. תכנית זו כללה נושאים כמו פיסיקה, מתמטיקה, כימיה, אסטרונומיה וביולוגיה וכן נושאים בעלי גוון יותר מעשי כמו חקלאות, רפואה, איכות הסביבה, אנרגיה, מדע המידע וכו'.

תכנית שלישית של מחקר ופיתוח בטכנולוגיה מתקדמת בה הוחל באותה תקופה היתה תכנית ה-863. השם נובע מתאריך התחלת התכנית - מרץ 1986. התכנית התמקדה בנושאים הבאים: אסטרונוטיקה, טכנולוגית לייזר, ביוטכנולוגיה, טכנולוגית המידע, אוטומציה, אנרגיה, ומדע החומר. חמשת האחרונים היו באחריות הניציבות למדע וטכנולוגיה ואילו שני הראשונים היו עם דגשים צבאיים ולא

ברור אילו ארגונים היו אחראים על הביצוע. המחקר בביוטכנולוגיה התמקד בטיפוח אורז, ייצור תרכיבי חיסון ותרופות למטרות ייצוא; טכנולוגיית המידע התמקדה בבניה מלאכותית ובאלקטרו-אופטיקה ויישום אופטיקה בחישוב ותקשורת; אוטומציה שמה דגש על ניצול מחשבים בתעשייה וברובוטיקה; מדע החומרים התרכז בנושאים הקשורים בתקשורת אלקטרו-אופטית.

בשורה התחתונה, עבור מדינה השואפת להשיג את המדינות המפותחות בפיתוח טכנולוגי, סין לא השקיעה משאבים כספיים מספיקים במדע וטכנולוגיה. לפי הנתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בשנת 1990, שנת בואנו לסיין, הממשלה בסין השקיעה 0.7% מהתוצר הלאומי הגולמי (GNP) במדע וטכנולוגיה והתכנית היתה להגדילו תוך 5 שנים ל-1% ועד לשנת 2000 ל-1.35%. בישראל ההשקעה במחקר ובפיתוח היתה 3% ובארה"ב 4%. גורם חשוב נוסף שבדאי האט את הפיתוח הטכנולוגי בחקלאות ובתעשייה הוא המחסור במדענים ומהנדסים צעירים. במכוני המחקר נפגשנו עם מדענים מבוגרים, בשנות ה-50 המאוחרות לחייהם, שהיו מנותקים מהתפתחות המדע בעולם ובמדענים צעירים בשנות ה-20 המאוחרות לחייהם שהיו חסרי ניסיון וקיבלו השכלה מקומית לא טובה במיוחד. דור הביניים בגיל 35 - 45 שהיה חסר הוא זה שבמדינות המערב בדרך כלל נושא באחריות - הוא צעיר מספיק להיות תוסס ומבוגר מספיק להיות בעל ניסיון. סקר שנערך בשנת בואנו לסיין ע"י האקדמיה הסינית למדעים ב-43 מכוני מחקר שבאחריותה, גילה כי אף אחד ממנהלי המחלקות לא היה בגיל למטה מ-35 ורק 4.3% היו בגיל בין 36 ל-45 ולמעלה מ-50% מעובדי המחקר היו בני למעלה מ-50. המחסור בדור הביניים נובע כמובן ממהפכת התרבות שבין השנים 1967 - 1977, אשר בהן לא היתה פעילות אוניברסיטאית, הסגל והסטודנטים נשלחו לכפרים כדי ל"חנך מחדש" את האינטלקטואלים וכדי לעזור

לחקלאים בעבודות השדה, עזרה שלא נדרשה כלל. במשך שש שנים לא נקלטו סטודנטים חדשים באוניברסיטאות. בשנת 1965, לפני פרוץ מהפכת התרבות, היו בסין 434 מוסדות להשכלה גבוהה. בעשר שנות מהפכת התרבות נסגרו 106 מהם ואחרים הועברו לערי השדה או אוחדו.

בשנת הגיענו לסיין היתה כבר הרבליטיציה של מערכת ההשכלה הגבוהה. היו 1075 מוסדות שבהם למדו 2,063,000 סטודנטים. פרי לינק מחלק את המשכילים הסיניים לארבע קבוצות. דור הוותיקים הם אלה שקיבלו השכלה בדרך כלל בארצות המערב לפני הקמת הרפובליקה העממית של סין ב-1949. זו היתה השכלה רחבה שיצרה יוצרים בספרות ובמדע בעלי פרספקטיבה רחבה וידע עמוק. הדור האמצעי קיבל את השכלתו בברית המועצות בשנות ה-50 לפני שיחסי סין ברית המועצות השתבשו. בקבוצה זאת היו ראש הממשלה לי פאנג והשר למדע וטכנולוגיה סונג ג'ייהן עליו סיפרנו קודם. דור זה נחשב לחלש וחסר ערך מבין הדורות. אחד המשכילים מדור זה הודה כי הדור שלו לא ממש קיבל השכלה אלא קיבל הכשרה וכוון לתפקידים שהמפלגה הטילה עליו. הדור השלישי הוא הדור של מהפכת התרבות שלימודיו הופרעו כאשר נשלחו לעבודה האזורים הכפריים. דור זה איבד עשר שנים ויותר מחייו הפוריים. קיים גם הדור הרביעי, זה שקיבל השכלתו בשנות ה-80 ועשיית כסף והתעשרות הוא גורם מרכזי בשאיפותיו המקצועיים. קיימת אמרה של דנג שיאופינג "להתעשר זה נהדר" שהצעירים לקחו אותה ברצינות. יזמים והקרוברים לצלחת התעשרו מהר גם ללא השכלה ולכן למה לבזבז זמן בלימודים, ואם ללמוד אזי נושאים שדרכם ניתן לעשות כסף. ואומנם בשנים האחרונות נפתחו באוניברסיטאות רבות מחלקות ללימוד כלכלה ומינהל עסקים (MBA) וכמו כן נפתחו סניפים בסין של אוניברסיטאות זרות. תהליכי אלה מזכירים את הקורה בארצנו בשנים האחרונות.

כך מצווה אנאונים

ביום שבת ה-18 במאי, חגגו את בר המצווה של התאומים ליאור ואריאל שטרווייס, בניהם של שילה ורוני ואחים למיקה בת ה-16, ונכדים לורדה פריבר-זוסמן, חברת הנהלת אגודת ידידות ישראל-סין ובעלה ארנון זוסמן. האירוע התקיים בבית הכנסת "הדר" בהוד השרון ולאחר מכן המשיכה החגיגה למסיבת צהריים באולם "קימבה" בתל אביב. ההנהלה וחברי אגודת הידידות מאחלים לורדה וארנון ולכל המשפחה הרבה אושר, בריאות ונחת מהנכדים!!

א
י
ג
ו
ד
י
ו
צ
א
י
ס
י
ו

בהמשך תחרות "התוויה הסינית שלי"

תחנת "הרדיו הסיני הבינלאומי" קיימה תחרות לבחירת הכתבה בנושא "החוויה הסינית שלי". פרס לזוכה: ביקור בסין במקומות הקשורים לכתבה.

ב-12 לספטמבר 2012 התקיים בתל-אביב טקס חגיגי לציון סיום התחרות.

השתתפו בטקס: הזוכה בתחרות גב' אביבה אורן שהכתבה הזוכה שלה מתפרסמת להלן, והאורחים הנכבדים: יושבת ראש הכנסת דליה איציק, שגרירת סין בישראל גאו יאן-פינג, סגן העורך הראשי של רדיו סין הבינלאומי מה ויי-גונג וראש הממשלה לשעבר אהוד אולמרט.

בוריס זץ, סיפור על אלון

אביבה אורן/אתר הרדיו הבינלאומי של סין

17

לצערנו הרב, השכונה בה גרו יהודי סין שהגיעו בתקופת המהפכה הבולשביקית ולפניה נהרסה כליל ולכן ה"גטו היהודי" שקיים היום בשנחאי הוא זה של אלו שברחו לסין עם עלייתו של היטלר לשלטון.

כל חיי סבבו סביב המורשת הסינית של אבי, אנשים שחיו בשנחאי בתקופה בה הוא היה בעיר מכירים את השם בוריס זץ ומוקירים אותו ואת פועלו להשאת החותם היהודי בכל דרך אפשרית.

האחים למחצה שלנו, גרישה והייזל, גרו אצל סבם וסבתם בנתניה. כאשר סופי שבוע וחופשות בילו אצל הורי ברמות מאיר ומאוחר יותר במגדל העמק. בשנת 1954 הגיעה אמם לארץ, לאחר נתק של שנים רבות וללא ידיעת אבי או הוריה, וכמובן ללא רשות חטפה את הילדים ולקחה אותם לארה"ב דרך פריז שם החליפה את שמותיהם לגרג וקלאודיה והכניסה אותם לארה"ב עם דרכונים אמריקניים שהוציאה בעבורם בצרפת.

הוריה לא סלחו לה עד יום מותם על מעשיה, ואבי סבל מאד מהניתוק מילדיו. כאשר התבגרת, ניסיתי לאתר את אחיי בארה"ב אולם לא הצלחתי, מאחר ושמותיהם הפרטיים ושם המשפחה שלהם שונה ולי לא היה ידוע על כך.

היה צופה פעיל בפלוגה החמישית של שנחאי שנקראה

SVC-Shanghai Volunteer Corps

שנוסדה בשנת 1933 ע"י יהודי סין.

אבי נישא לראשונה בשנחאי ועבר לגור עם אשתו ומשפחתה בטיינג'ין שם נולדו להם תאומים, בן ובת, בשנת 1942. מאוחר יותר אשתו עזבה אותו ואת ילדיה עמו ונסעה לארה"ב עם קצין אמריקני שהכירה בסין. אבי גידל את ילדיו בעזרת הוריה של גרושתו ובשנת 1949 עלה לארץ עם ילדיו והורי גרושתו.

כל משפחתו של אבי, למעט אחות אחת ובן דוד אחד, עזבו את סין לארה"ב או לאוסטרליה. אולם אבי, שהיה ציוני אוהב ישראל, ויתר על חיי רווחה שקטים והעדיף לחיות בישראל. בארץ התחתן אבי עם אמי מזל, ונולדו להם שתי בנות, אני ב-1952 ואחותי ברכה ב-1955 שלושה חודשים לאחר מותו של אבי.

אבי השתתף בארץ במספר תחרויות ספורט, כגון, ריצה ורכיבת אופניים, ובנוסף לעבודתו במפעל היה שופט כדורגל עד למותו במאי 1955 בגיל 39, כאשר קיבל שבץ לב בעת שיפוט במשחק כדורגל בין הפועל נצרת הפועל מגדל העמק.

אבי, בוריס זץ ז"ל, נולד ב-12 באוגוסט 1916 בצפון-מזרח סין, ילד רביעי מתוך ארבעה אחים ואחיות, אחיו הבכור נולד בסין בשנת 1910.

סבי, ולדימיר זץ, ואחיו היו סוחרי פרוות בין סין לרוסיה ומאחר ושהו רוב הזמן בסין, הביאו את נשותיהם למדינה בשנת 1906 ושם נולדו וגדלו ילדיהם. עם המעבר לסין עברו כל בני המשפחה המורחבת לסין. סבי ואחיו נשדדו ונרצחו באחד ממסעותיהם בין רוסיה לסין ונקברו בחרבין.

כשאבי היה בן 7 עברה סבתי ורה עם ילדיה לשנחאי, כדי שתהיה קרובה לבני משפחתה, מכיוון שהתעוורה עקב מחלה. אבי התגלה כספורטאי מצטיין בענפי ספורט מרובים, שאחד מהם שבהם הצטיין והתפרסם היה האגרוף. הוא ניצח בקרבות רבים בין השנים 1936-1940, בעיתונים כינו אותו:

"The jolting jew" כמו כן נכתב עליו

"Boris Zats shows Great Punching Ability Jewish Lads Star".

בנוסף לעיסוקו בספורט, היה אבי פעיל בברית הנוער על שם יוסף טרומפלדור שהיה מתומכי האידיאולוגיה של זאב ז'בוטינסקי, תנועה שדגלה באידיאולוגיה של בית"ר והציונות. כמו כן, בתקופת נעוריו ובגרותו

משה, שם עלה אבי לתורה בהגיעו לגיל בר מצווה, שם גם התפלל עם בני משפחתו בחגים ואולי גם בשבת. כמו כן בקרנו ברחוב Route Pere Robert, בחלק הצרפתי של העיר ב-King Albert Apartment.

שם גר אבי בשנות העשרים לחייו. ראיתי בעיני רוחי את אבי הולך לעבודה בבוקר וחוזר לדירתו בערב. צעדנו באותם שבילים בו הוא צעד והתחושות היו של עצב ושמחה כאחד. חשנו סיפוק גדול מאד על כך שבשנחאי אנחנו סוף סוף מכירים את בוריס ז"ץ, לא רק מסיפורים של בני משפחה וחברים, אלא היכרות מוחשית ואמתית שהתגשמה בזכות הרדיו הבינלאומי של סין והמחלקה לעברית.

סין הייתה אחת המדינות הבודדות בעולם בתקופת מלחמת העולם השנייה שפתחה את שעריה בפני יהודי אירופה והצילה למעלה מ-20,000 יהודים מתאי הגזים באושוויץ, ועל כך אנו מודים מקרב לב לממשלת סין. אינני יודעת עד כמה עובדה חשובה זו ידועה לתושבי ישראל, ושחר בני ואני לא מפסיקים לציין זאת בפני כל חברינו ומכרינו. לדעתי יש לציין עובדה חשובה זאת בספרי ההיסטוריה הנלמדים בישראל.

מעולם לא שיערתי שארגיש כל כך רצויה וכל כך קשורה למדינה ששנים רבות נראתה כל כך שונה ומרוחקת, ובתוך שבוע, בעזרת מארחינו וחברינו החדשים בסין, הפך מסע שורשים מופלא זה לתהליך של בניית גשר יציב של יחסים. ממפגש למפגש ומשיחה לשיחה אותו גשר הלך ונבנה ללא צורך בחומרי גלם או פעולה הנדסית מסובכת, אלא מפגש בין בני אדם המחליפים ביניהם מילים חמות, לחיצות ידיים, חוויות, חיוכים ורגשות חיבה. כך נוצר גשר יציב ואיתן שאפילו הבדלי התרבות והשוני החיצוני לא יוכלו לערער את יציבותו, אלא רק הולכים ומחזקים אותו יותר ויותר.

היום אני שמחה וגאה בכך שהקשר שלי לסין הוא לא עוד סתם טיול תיירותי אלא מסע אחר שורשים משותפים, מסע חוויתי של מראות, צלילים, ריחות וטעמים. מסע של היכרות עם שורשים ועם חברים חדשים ואנשים מעניינים.

ושוב תודה רבה לרדיו הבינלאומי ועובדי המחלקה העברית על החוויה המופלאה הזאת. תודה לכם שעזרתם לנו להכיר את אבא וסבא בוריס."

תמונתו של בוריס זץ באחד מעיתוני התקופה

מכנסי האגרוף של בוריס זץ

מנישוואין. במשך כל המסע הודיתי לרדיו הבינלאומי של סין, למר טו מנהל המחלקה העברית ולעובדיו המסורים, על שאפשרו לי להגשים חלום ולצאת למסע שורשים מופלא ומיוחד זה שמעטים זוכים לעשותו. אני יודעת שאם הייתי עושה זאת באופן עצמאי זה לא היה אותו הדבר.

בשנחאי, העיר בה חי אבי את רוב שנותיו, ההכרות שלי עמו הלכה והעמיקה. אבי הפך עבורי יותר ויותר מוחשי. הרגשתי אותו עומד לצידי וכמעט נוגע בי; גם לשחר בני היו אותן תחושות.

ביקרנו בשכונה בה התגורר אבי עם משפחתו הענפה ברובע הונג קואו ברחוב ג'ואו שאן. התהלכנו ברחובות ובסמטאות בהן הוא הלך ושיחק כילד. ביקרנו בבית הכנסת אוהל

למרות האכזבות הרבות שהיו מנת חלקי בחיפוש אחרי אחיי, לא ויתרתי ומדי פעם לפעם ניסיתי שוב. לפני כחמש שנים הצלחתי סוף סוף לאתר קרוב משפחה של סבו וסבתו של אחי. דרכם גיליתי כי אחותי קלאודיה נפטרה מדום לב במהלך משחק הוקי (בגיל 62), ראה את צרוף המקרים - אבא ובת מתים, האחד במגרש כדורגל והשנייה בעת צפייה במשחק הוקי. אחי גרג עבר תאונת דרכים והוא נכה על כסא גלגלים וחי בלוס אנג'לס (מעולם לא נישא). לאחותי שני ילדים, בן ובת, שגרים בפלורידה, עימם יצרתי קשר ואנחנו מדברים בטלפון לעיתים קרובות. השנה אני מקווה לנסוע לארה"ב ולהכיר אותם ואת בני משפחתם באופן אישי.

נאומה של חברת משלחת "החוויה הסינית שלי", הגברת אביבה אורן כבוד שגרירת סין בישראל, הגברת ג'אן-יאן פִּינג, חברי משלחת הרדיו הבינלאומי של סין, אורחים יקרים. כשצלצלו אלי לפני כחודשיים והודיעו לי על זכייתי בתחרות החוויה הסינית שלי, לא תיארתי לעצמי שמרגע שנחת בסין תתחיל החוויה הסינית שלי ושל בני. אולי נכדתי גאיה, בתו של שחר, תכתוב בעוד 20 שנה את סיפור ביקורנו בסין בתור החוויה הסינית שלה.

לאורך כל המסע הרגשתי שאבי בוריס נמצא איתנו בכל מקום. רגשות אלו הלכו והתעצמו כאשר הגענו לחרבין ולשנחאי, שתי ערים בהם חי אבי. בחרבין הוא חי עד גיל שש לערך ובשנחאי עד גיל 33, אז עלה לישראל יחד עם אחותו ובני משפחה נוספים. אבי שנפטר מדום לב בגיל 39, 33 שנים בסין ו-6 שנים בלבד בישראל. הוא דיבר סינית

רהוטה ואילו העברית שלו הייתה חלשה מאד. אבי היה יותר סיני מישראלי! הביקור בחרבין בבית הכנסת החדש שמשמש מוזיאון ובבית העלמין היהודי, הסבו לנו התרגשות גדולה מאד. רעד אחז בגופי, קולי נשבר מספר פעמים וגם הדמעות ירדו מדי פעם.

בית העלמין בו קבורים כ-600 יהודים מתחזק בצורה מעולה וראויה לשבח. ברשימות היהודים הקבורים במקום מצאתי שלושה מבני משפחתי, משפחת ז"ץ, ולבי החסיר פעימה. חבל שלא היה לנו זמן לאתר את הקברים שלהם. כמו כן, היו ברשימות קרובי משפחה נוספים וחברי המשפחה. כמובן שביקרנו את קבריהם של בני משפחתו של תדי קאופמן המנוח, שהוא קרוב משפחה

א
י
ג
ו
ד

י
ו
צ
א
ו

ס
י
ו

תמצית דברים על ההיסטוריה של

יהודי תרביץ

ג'ונתן גולדשטיין, איירין קלורמן, דן בן-כנען / מרוסית יהודית סנדל

העיר הסינית חרבין ממוקמת 1500 מייל מהגבול, בעומק פרובינציית היילוצ'יאן, אז מנצ'וריה. הסיבה העיקרית לכך שבחרבין התגוררו יהודים רבים נעוצה במסילת הברזל הסינית המזרחית שנבנתה ב-1898 על ידי רוסיה הצארית על שטח שהוחזק מסין. העיר נמצאת בין מסילת הברזל לנהר סונגרי (או סונהואה) ונוחה להעברה ימית. היהודים שהתיישבו בעיר עסקו בכל גווי המסחר, החל מיצוא פרוות וביטוח סחורה דרך הים ועד לניהול בתי מלון. הם גם עסקו בהחלפת סחורות ומתן שירותים כספיים שונים לקרוביהם ברוסיה, סין, יפן, קוריאה, ארה"ב וכן לרוסים, סינים, יפנים, קוריאנים ותושבי סיביר.

בסוף המאה ה-19, רבים מתושביה היהודים של רוסיה הצארית השתוקקו להינתק ממעגל העוני, לברוח מהפוגרומים במדינה האנטישמית. אשרות לארה"ב לא ניתנו, וכן היה קושי רב להשיג רישיונות מעבר בתוך המדינה כמו גם אשרות יציאה מחוץ לגבולות רוסיה. עם זאת יש לציין עובדה היסטורית בלתי ידועה, שדווקא הצאר, אשר רדף והתעלל ביהודים, הוא אשר נתן להם את האפשרות לעזוב את רוסיה.

ב-1895 קבלו שלטונות רוסיה מסין זיכיון לבניית תחנת רכבת בשטחה המזרחי של מנצ'וריה ואשר תהיה המשך לרכבת הטרנס-סיבירית. כוונתו של הצאר הייתה לפתח את ההשפעה הכלכלית של רוסיה בשטחיהזיכיון, ואכן ברגע שהחלו לסלול את המסילה, הרשו ליהודים שרצו לעבור למנצ'וריה אפשרות לחיות באופן חפשי בשטח החקור לאורך קו מסילת הברזל ללא הגבלה כל שהיא. הם יכלו לבחור לעצמם מקום להתיישבות בין קהילות קטנות באזורי מנצ'וריה או לבחור בהתיישבות גדולה תחת השם חרבין, שבסינית פרושה מקום לייבוש רשתות דיג. מיקומה, שהיה בין כפרי דיג מנומנמים ליד שפך הנהר סונהואה (סונגרי ברוסית) ונהר חיילון או אמור, הפך את חרבין למרכז מנהלי ואסטרטגי של מסילת הברזל ושל עיר מתפתחת לא הרחק מהגבול.

הצעתו של הצאר גררה אחריה שורה של קשיים. היהודים האוקראינים, שהתגוררו בתחום מושבם שנים על גבי שנים, היו

צריכים לעזוב את ביתם, לארוז את רכושם, לזנוח כל דבר שהיה קרוב אליהם ולצאת להרפתקה דרך מסילת הברזל הטרנס-סיבירית על מנת למצוא עצמם מקץ מספר שבועות בחרבין. לעומת זאת בין יהודי סיביר לחרבין הבדיל רק הגבול, אך גם הם יצאו אל הלא נודע, אם כי בדרך קצרה הרבה יותר. בשנים הראשונות כמעט ולא ניתן היה למצוא בעיר סממני נוכחות אירופאית, ומוסדות יהודיים לא נמצאו כלל. בנוסף האקלים - חרבין קרה מאד בחורף, ובאביב סערות חול המגיעות ממדברי מונגוליה, מכסות הכל בצהוב.

למרות הקשיים, גל הפוגרומים ששטפו את רוסיה הגדילו את מספר יהודי חרבין. ב-1905 הסתיימה מלחמת רוסיה-יפן והעיר החלה להתמלא בחיילים יהודים. בזמן מלחמת העולם הראשונה ואחריה, וכן כתוצאה מהמהפכה ברוסיה החלו להגיע לחרבין פליטים מרוסיה, יהודים וגם לא יהודים.

למרות שרוב היהודים הגיעו לחרבין מתוך ייאוש, נמצאו בין התושבים גם רבים אשר נמשכו לאפשרות להיות חלוצים באזור חדש. הודות לסלילת מסילת הברזל, האזור החל לפרוח. האוכלוסייה הסינית המקומית שלא הפגינה אנטישמיות והשמועות שבחרבין היהודים יכולים לחיות ברווחה מבלי להסתכן במעקב, התפשטו בקרב יהודי רוסיה.

ב-1898 הועבר המשרד הטכני לחרבין מולדיבוסטוק והחלה הנחת מסילת הברזל. ב-1899 הגיע לחרבין היהודי הראשון ובמהרה התאסף בעיר ה"מניין" הראשון (עשרה גברים לתפילה). ב-1900 התגוררו בעיר 45 יהודים, ובסוף 1902 - 300 יהודים, ביניהם נספרו למעלה מעשרה בעלי חנויות. בהתאם למקורות שונים, האוכלוסייה היהודית בחרבין מנתה ב-1920 כ-20.000 איש. ב-1931 התגוררו בעיר קרוב ל-13.000 יהודים. מספרם הלך וקטן בעיקר כתוצאה מהכבוש היפני. הקהילה היהודית הקימה בחרבין שני בתי כנסת: בית הכנסת הראשי - או הישן, וכן בית הכנסת החדש. מוסדות נוספים שהקימו אנשי הקהילה היו ספריה, בית ספר יסודי "תלמוד תורה" ותיכוני בית עלמין, קהילת נשים למען הכלל, בית תמחוי,

בית אבות ובית חולים יהודי, בו רפאו את כל האוכלוסייה. בחרבין נהנו היהודים לא רק מזכות מגורים, אלא גם לשורה של זכויות כלכליות ופוליטיות שנשללו מהם ברוסיה הצארית. זכויות אלו נשמרו ליהודים גם כאשר מסילת הברזל ושטחים סביבה הועברו לבעלות ברית המועצות וכן גם בזמן בו נמכרה המסילה ליפן בשנת 1935.

בין היהודים היו פרוונים, אופים, בנקאים, בעלי חנויות ומסעדות, מורים, מומחים באמנות וספרות. בבעלותם היו מכרות פחם, מנסרות עצים, בתי חרושת לבירה ושוקולד. מלון "מודרן" שהיה גם הוא בבעלות יהודית, התגאה במסעדה, בית קולנוע, אולם ביליארד, בר ומספרה. בחרבין שלטה הארכיטקטורה האירופית, ועל כן כונתה כ"פטרבורג של המזרח" או "פריס של המזרח", הודות לחיי תרבות עשירים היא כונתה גם "עיר המוסיקה".

העיר נהנתה משגשוג כלכלי מהיר, לו היו אחראים לא מעט יהודים. בנוסף, תרמו היהודים תרומה רבה להפיכתה של חרבין ממחוז נידח למטרופולין מבוקש. בתקופה מ-1930-1918 יצאו לאור בחרבין קרוב ל-20 עיתונים יהודים וירחונים, אשר כולם חוץ מ-Der Vayter Mizrekh יצאו לאור בשפה הרוסית. השפה הרוסית שרתה את כולם - יהודים ולא יהודים, עובדים סיניים ושותפים עסקיים. תושבי חרבין של היום, הדוברים סינית בניב מנדריני, משתמשים עד היום במספר מילים מאוצר המילים הרוסי.

בין 12 הוצאות לאור שיצאו לאור בחרבין בשפה הרוסית היו "חיי יהודים" ו"הדגל". הודות לחופש שניתן ליהודים, פרחו כל הוצאות לאור כולל עיתון השמאל באידיש Der Vayter mizrekh שיצא לאור בעריכת מאיר מנדלביץ' ברמן.

בתחילת המאה ה-20 הקים משה לויטין בחרבין הוצאה לאור אשר הדפיסה בעברית, אידיש ורוסית. בה פורסמו דרשותיו של הרב אהרון משה קיסילב (1866-1949) אשר חי בחרבין שנים רבות. הרב קיסילב למד בישיבת ולוז'ין והיה חסיד של הרב שמואל מוהליבר מראשי הציונות הדתית שלפני הרצל.

ידידו של הרב קיסילב היה דוקטור אברם יוסיפוביץ' קאופמן (1866-1971). דוקטור קאופמן ורעייתו לעתיד נאלצו ללמוד רפואה בשווייץ, מאחר וברוסיה היה רק מספר מועט של יהודים שהורשו ללמוד רפואה. בזמן מלחמת האזרחים ברוסיה עבד דוקטור קאופמן כרופא בסיביר תחת שרביטו של אדמירל קולצ'ק, ומאוחר יותר עמד בראש בית החולים היהודי בחרבין. הודות לשיתוף הפעולה בין הרב קיסילב לדוקטור קאופמן היו רב יהודי חרבין ציונים.

באותן שנים היו בחרבין מספר תנועות פוליטיות: החל מבונד - מפלגת עובדים אנטי ציונית, של לזר אפשטיין ועד הארגון הציוני אשר קבל את רעיון הציונות מהרצל, ואשר בראשה עמד ד"ר קאופמן, עד למפלגה הדתית "אגודת ישראל", אשר לא היה לה דבר עם הרעיון הציוני. ב-1922 נוסדה בסין תנועת נשים ציוניות כענף של תנועת ויצ"ו העולמית. בעיר פעלו מספר תנועות ציוניות. הגדולה ביניהן "בית"ר" אשר עסקה גם בפיתוח הספורט בנוסף לפעילותה הציונית. "בית"ר" - בעברית "ברית יוסף טרומפלדור" נקראה על שם היהודי הרוסי יוסף טרומפלדור, אשר בהיותו חייל בצבאו של הצאר, מצא עצמו במלחמת רוסיה-סין במחנה שבויים, בשנת 1905 שוחרר ועשה דרכו דרך חרבין לפלשתינה שם נפל ב-1920 במלחמה נגד הערבים.

מאחר וחרבין הייתה עיר דוברת רוסית, הפכה להיות מרכז לרביזיוניזם ציוני של ולדימיר (זאב) ז'בוטינסקי במזרח אסיה. בסוף שנות ה-20 רוב הספרות הציונית התפרסמה בשפה הרוסית. בין המנהיגים הידועים ביותר של התנועה הרביזיוניסטית הציונית בחרבין היו מנהיגי מפלגת "חרות" בישראל אליהו לנקין ויעקב ליברמן, וכן הפעילה יהודית בן-אליעזר (בנעוריה חסר). המשפחה הרביזיוניסטית הידועה ביותר היא משפחתו של ראש הממשלה לשעבר של ישראל אהוד אולמרט. העושר האידיאולוגי ורב גונית השפיעו גם על שתי תנועות ספורט היהודיות: תנועת "מכבי" הציונית והתנועה הרביזיוניסטית "בית"ר". שתי התנועות התאחדו במלחמה נגד חברי התנועה האנטישמית מהמפלגה הפשיסטית הרוסית, אשר נהנתה מתנאים פוליטיים נוחים של העיר חרבין. בין התנועות התרחשו מספר מאבקי כוח.

בעיר פעלה במחתרת תנועה קומוניסטית, פעילה היו מספר יהודים ביניהם הבן של לזר אפשטיין, ישראל אפשטיין, אשר הפך עם הזמן להיות חבר בממשלה של הרפובליקה הסינית העממית. קרוב לחמישים יהודים-קומוניסטים הגרו מחרבין לברית המועצות בסוף שנות ה-20 ובתקופה שבין 1945-1950.

בחרבין הייתה קהילה קטנה של קראים, אשר יהדותם לא הוכרה בישראל עד אמצע המאה ה-20. בין הידועים שבהם, בעלי בית חרושת לטבק האחים אלי ארונוביץ' לפטו (1874-1936) ואברהם ארונוביץ' לפטו (1877-1953), ילידי העיר טרקאי. בבית העלמין היהודי בחרבין נקברו עד ל-1950 41 קראים.

למרות המרץ, יכולת הארגון, ההתלהבות לא הצליחה הקהילה היהודית להימנע מהרגע בו עננים החלו להתעבות מעל ראשם. מלחמת העולם הראשונה והמהפכה ברוסיה, גרמו לכך שלחרבין הגיע מספר רב של רוסים לבנים, שהביאו עמם מטען אנטישמי רב. למרות שלאנטישמיות בחרבין לא היה כל מעמד חוקי כמו ברוסיה, הפרעות ביהודים מצד הבריונים הרוסים התחילו להתפשט ברחבי העיר.

ב-1931 הוקמה המפלגה הפשיסטית הרוסית בחרבין, באותה שנה נכנסו צבאות יפן למנצ'וריה. ב-1932 נכבשה חרבין על ידי היפנים, והעיר מצאה עצמה חלק ממלכת הבובות של מנצ'וגו. היפנים החלו להפקיע רכוש פרטי, תוך הטלת אימה על האזרחים. הם מינו מרגלים מתוך תושבי העיר והרשו לפשיסטים הרוסים לנהל מסעות תעמולה אנטי-סובייטיים ואנטישמיים. היפנים ומשתפי הפעולה חטפו אזרחים סינים ואחרים, עונו אותם ולעתים גם נרצחו. לד"ר קאופמן, שעמד בראש הקהילה היהודית בחרבין עד לכבוש היפני במנצ'וריה ובמהלך הכבוש, לא הייתה תשובה למצב חוסר הביטחון שנפל על הקהילה היהודית.

אירועים רבים התאפשרו הודות לדו-פרצופיות של היפנים אשר השתמשו למטרה זו בהעלמת עין מהבריונים הרוסיים והסינים. מקרה שכזה ארע ב-1933 כאשר נחטף בחרבין ונרצח אזרח צרפתי, פסנתרן צעיר ומצטיין בשם סימון כספה. הוא היה בן ליהודי רוסי יוסף כספה, בעל מלון "מודרן", ובעל חנות תכשיטים ובתי תיאטרון. כאשר יוסף כספה סרב לשאת ולתת עם החוטפים, הם שלחו לו את אזנו של הבן. מספר חודשים היה סימון נתון לעינויים ובסופו של דבר נרצח. השלטונות היפנים התעלמו מבקשות הקונסול הצרפתי ומחוגים בינלאומיים שונים לשחרר את החטוף.

כתוצאה מהכיבוש היפני את מנצ'וריה בתחילת שנות 1930 החלו היהודים לעזוב את חרבין. רבים נסעו דרומה - לשנחאי אולטינצ'ין, אחרים עזבו לארצות אחרות. חלק מיהודי חרבין, שהיו תחת השפעת הרעיון הציוני הגרו לפלשתינה לפני מלחמת העולם השנייה, הנותרים הגרולאחר המלחמה, רובם- לישראל.

לאחר מלחמת העולם השנייה

לאחר מלחמת העולם השנייה נותרו בחרבין כאלפיים יהודים. השלטון עבר מידי היפנים לידי הצבא האדום. מ-1945 עד 1947 שלטה בעיר רודנות סובייטית, יהודים רבים נאסרו ונשלחו למחנות כפייה, בהם ד"ר אברם קאופמן ומנהיגי קהילה אחרים. יהודים בעלי דרכון רוסי-סובייטי הגרו לברית המועצות מיד בתום מלחמת העולם השנייה.

ב-1949 נוסדה הרפובליקה הסינית העממית וחרבין הייתה תחת חלק ממנה. אלפי יהודים הגרו למדינת ישראל שזה עתה הוקמה, בעוד אחרים נסעו לארה"ב, אוסטרליה, קנדה, ברזיל, פנמה ויפן. יעקב ליברמן ארגן את יציאת יהודי סין לישראל דרך הים כפי שתואר בספרו "סין שלי". בישראל, ייסדו יוצאי חרבין ברובם את אגוד יוצאי סין עם משרד ראשי בתל-אביב. לאגוד סניפים בחלק מהארצות המוזכרות לעיל, בהן התיישבו יוצאי סין.

ב-1955 נותרו בחרבין סך הכל 319 יהודים, אשר המשיכו לתמוך במוסדות יהודיים. ב-1982 ייצגה את הקהילה היהודית בחרבין אנה אגרה, אשר שמרה תחת מיטתה מסמכים רבים מהארכיון של הקהילה. היא נפטרה ב-1985.

בשנים האחרונות, מתוך רצון לחזק את התיירות ולהעמיק קשרים כלכליים עם ארצות אחרות ובהן ישראל, הכירה סין בחשיבות ההיסטורית של הקהילה היהודית בחרבין. בעיר השתמרו מספר בניינים היסטוריים הקשורים לחיי הקהילה היהודית, עליהם נתלו לוחות זיכרון במספר שפות. בניין בית הכנסת הראשי הישן משמש אכסניה לעובדי מסילת הברזל.

בבניין בית הכנסת החדש מוצגת תערוכה תמידית על "ההיסטוריה והתרבות של יהודי חרבין". בתערוכה מוצגים חייהם של שלושה יהודים ידועים - אלברט איינשטיין, ישראל אפשטיין מחרבין, והרופא יעקב רוזנפלד אשר היה רופאו האישי של מאו צה טונג בארמיה ה-8, ואשר עזב לישראל ונקבר בתל-אביב.

בשנים 1952-1957 הועבר בית העלמין היהודי שהיה במרכז העיר אל פרווריה המזרחיים. הועברו כ-600 קברים. כיום, יוצאי חרבין לשעבר מגיעים לבית העלמין חואנשן בחרבין, שהוא בית העלמין הגדול ביותר במזרח אסיה על מנת לפקוד את קברי אבותיהם.

משפחתו של ראש ממשלת ישראל לשעבר אהוד אולמרט קשורה בהיסטוריה של יהודי חרבין. משפחת אולמרט - הוריו, סבו וסבתו - הגיעו לחרבין לאחר המהפכה הרוסית מהעיר סמרה הנמצאת בחלק האירופי של רוסיה. בקיץ של 2004 ביקר אהוד אולמרט

- ראש הממשלה ושר המסחר באותו זמן - בסין בראש משלחת של אנשי עסקים ישראלים. הוא ואחיו, שהיה באותו זמן נספח לענייני חקלאות בשגרירות ישראל בבייג'ין, צולמו ברגע בו התפללו ליד קבר סבם. הם היו שותפים למהלך השחזור של בית העלמין היהודי. ב-2004 הגיעו לחרבין כמאה יוצאי חרבין לשעבר, על מנת להשתתף בסמינר ההיסטורי שנערך בעיר.

בחודש אפריל בשנת 2000 נוסד המרכז המדעי לחקר היהדות באקדמיה סין-למדעי החברה בפרובינציית הילוצ'יאן. ב-2002 נוסד באוניברסיטת הילוצ'יאן מרכז לחקר יחסי ישראל - סין, ובאותה שנה הכריזה האקדמיה על פרופסור דן בן-כנען כיהודי ראשון המתגורר בחרבין במאה ה-21. פרופסור דן בן-כנען מרצה באוניברסיטת הילוצ'יאן בפקולטה ללימודי המערב ומנהל המרכז לחקר יחסי ישראל-סין. המרכז עוסק בחקר חומר ארכיוני של הקהילה היהודית

בחרבין, מפרסם סרטים ומאמרים בסין ובארצות אחרות על נושא זה...

ב-2003 נחתם הסכם על חילופי דוקטורנטים בין המרכז לחקר יחסי ישראל-סין באוניברסיטת הילוצ'יאן לבין האוניברסיטה העברית בירושלים שיבצעו מחקרים בחרבין. באותה שנה אושר "היסטוריה ותרבות של יהודי חרבין", כנושא מחקר חדש. יסודות המחקר עוסקים בנתונים הבאים: פתוח ועילות של המורשת היהודית בחרבין, פתוח תהליך רפורמי של פרובינציית הילוצ'יאן במטרה למשוך יזמים זרים.

יוצאי חרבין וצאצאיהם התערו בארה"ב, ישראל, אירופה, אוסטרליה, קנדה וארצות אחרות. רבים מהם שומרים על קשר אישי עם רעהו גם מעבר לאוקיינוס. בלבם גם נשמר כבוד רב לעם הסיני אשר קבל את היהודים ללא דעות קדומות ונתן להם מקלט בזמנים קשים.

כסמן לקשר שנוצר בין יהודים יוצאי חרבין

לעיר חרבין, הוציאו לאור בנו של א.י. קאופמן, תדי קאופמן יו"ר אגוד יוצאי סין בישראל ויו"ר אגודת יידידות ישראל-סין יחד עם פרופ' צ'ו ויי מהאקדמיה למדעי החברה בפרובינציית הילוצ'יאן, ספר בשם "געגעוי יהודי חרבין" (The homesick feeling of the Harbin Jews).

בהיסטוריה המודרנית של היהודים בעולם, הכוללת בתוכה מלחמות, פוגרומים ושואה, נותרו קשרים חזקים בין יהודי חרבין הפזורים בעולם לעיר הולדתם.

מטעם המערכת: תיאודור קאופמן, בנו של אברהם יוסיפוביץ' קאופמן, הלך לעולמו ב-15 ליולי 2012. עד יומו האחרון, עמד תדי בראש אגוד יוצאי סין בישראל ובראש אגודת היידידות ישראל-סין. הוא סייע רבות לפתוח ושימור היחסים בין ישראל לסין.

שיפוץ ושיחזור בית הכנסת

הישן והגימנסיה היהודית בחרבין

21

יוסי קליין - יו"ר אגוד יוצאי סין
טל: 03-5171997
פקס: 03 5161631
Igd-sin@013.net
ת.ד. 29786 תל-אביב 6129701

ממשלת חרבין תשקיע בפרויקט זה למעלה מ-80 מיליון יואן. כ-40 מיליון כבר הוצאו על אכלוס מחדש של תושבי 4 בנייני הדירות הסמוכים ויישור השטח לבניית הכיכר המרכזית. 40 מיליון יואן נוספים יועדו לשיפוץ המבנים.

לצערנו, בחרבין ובאגוד יוצאי סין בישראל לא נמצאו התוכניות והשרטוטים של הקמת בית הכנסת. נמצאו רק מספר צילומים, בעיקר של המבנה החיצוני ומעט מפנים בית הכנסת.

עבודות הפרויקט כבר החלו, הארכיטקטים והמהנדסים כבר עובדים על התכנון, יש צורך דחוף!!!! בכל מידע: שרטוטים ארכיטקטוניים, צילומי פנים של האולמות השונים וחדרים, מכתבים שקשורים לנושא וכל מידע שברשותכם כמו אלבומים משפחתיים, זיכרונות וכו', שיכולים להוסיף לתיאור המבנה הפנימי של בית הכנסת.

אנחנו קוראים לכל אחד מכם להשקיע כל מאמץ למצוא מידע שיעזור להחזיר לחרבין את מורשתה היהודית מימיה המפוארים. את כל החומר אפשר לשלוח בדחיפות המירבית בדואר אלקטרוני או בדואר/פקס למשרדי אגוד יוצאי סין.

בעונג רב אנו מבקשים להביא לידיעתכם את החלטת הממשלה העירונית של חרבין מפברואר 2013 להתחיל בביצוע שיפוץ ושיחזור המבנים של בית הכנסת הראשי (הישן) והגימנסיה היהודית הסמוכה, על מנת להביאם למראה המקורי שלהם כפי שהיה לפני כ-100 שנים. שני מבנים היסטוריים אלה יחד עם מבנים סמוכים נוספים ייצרו ביניהם כיכר בלב חרבין ההיסטורית. במסגרת הפרויקט בוצעו ויבוצעו הפעולות הבאות:

1. שיקום, בנייה מחדש, ושיפוץ בית הכנסת הישן
2. שיקום ושיפוץ בית הספר היהודי הסמוך לו והפיכתו לבית הספר הראשי של חרבין למוסיקה (חברת שבדית תנהל את בית הספר)
3. שיקום ושיפוץ מבנה ישן ששימש כבית דירות ליהודים
4. שיקום ושיפוץ מבנה ששימש לבית דירות למורים בבית הספר היהודי
5. הרחבת כל השטח והפיכתו ליחידה אחת כאשר באמצע תהיה רחבה-כיכר גדולה בנוסף הודיע מיניסטרוני התרבות בבייג'ינג על הכרזת 13 בנינים "יהודיים" בחרבין כבתים היסטוריים בסין במעמד א'.

א
י
ג
ו
ד
י
ו
א
י
ס
י
א

פעילות בית"רי סין בארץ-ישראל

אליהו לנקין - מתוך בית"ר סין 1929-1949

ביום סגריר חורפי, בסוף דצמבר 1933, הגענו - קבוצת בית"רים מעולי סין - לפלוגת בית"ר בחדרה (שהייתה באותם ימים מושבה חקלאית קטנה).

גשם, רוח וקור קיבלו את פנינו בתחנת הרכבת של חדרה ואם כי לא נבהלנו ממצג אויר זה, שהרי רגילים היינו לקור סיבירי בחארבין, הנה, היום הקודר הוסיף על רגשות התמיהה וסימני השאלה שקוננו בלבנו בבואנו למקום חדש ולתנאים הבלתי ידועים. רק לפני ימים אחדים הגענו ארצה אחרי מסע שנמשך קרוב ל-45 ימים מחארבין ברכבת דרך מוקדן, זיירן, טינטזין ושנחאי ואחר כך באונייה צרפתית דרך הונג-קונג, סייגון, סינגפור, פננגו, קולמבו, דג'יבטי, פורט-סואץ ולבסוף פורט-סעיד שבקצה הצפוני של תעלת-סואץ, ומשם בספינה קטנה ומזוהמת - לנמל יפו, אחרי טלטולי דרך קשים במשך יומיים שלושה.

כאשר הגענו סוף סוף למחנה פלוגת בית"ר בחדרה, הייתה כבר שעת ערב וכל חברי הפלוגה יצאו מהצריפים והאוהלים שלהם על מנת לראות במו עיניהם את האורחים הסינים.

"חברה, כינעזים באו!" - שמענו קריאות... "מה זה אין לכם צמות? איזה מין סינים אתם?" - "גם אין להם עיניים כוזבות" - קראו אחרים באכזבה... "ידיש מדברים?". "לא, רק רוסית".

מבין חברי הפלוגה הופיעו מספר בית"רים מעולי לאטביה. הם דיברו רוסית וכך החלו להיווצר הקשרים הראשונים בינינו לבין אנשי הפלוגה.

מזכיר הפלוגה הולכינו למקום המגורים שלנו. הוא עצר ליד שני אוהלים בקצה המחנה ואמר: "כאן תגורו, שניים בכל אוהל".

בפנים האוהל האדמה הייתה רטובה מאוד והבנו כי צפויות לנו מקלחות ישר מן השמים. אכן, כבר בלילה הראשון, חשנו טפטוף חזק דרך החורים שבאוהל ונאלצנו לקום ולהזיז את המוטות על מנת להתחמק מה"מקלחת".

בימים שלאחר מכן הקדשנו זמן רב לחישובים הנדסיים בדבר המיקום הנכון של מיטותינו כדי שנוכל לישון "בין הטיפות".

למחרת היום כבר יצאנו לעבודה. חדרה,

עשירת הפרדסים, העסיקה בעונת החורף, את כל עובדיה בקטיף פרי ההדר. "יש לכם מזל" - אמרו לנו ותיקי הפלוגה - "באתם לעבודה קלה, הקטיף. חכו לקיץ, כאשר תצטרכו לעבוד בטוריה, אז תדעו מה זה עבודה קשה". אכן צדקו חברינו. כאשר התחלנו בעבודת הטוריה וחשנו ביבלות בידיים שהפכו במהרה לפצעיים זביזבי, בכאב גב, בלאות השרירים, הזיעה הניגרת מהפנים והגוף תחת שמש לוהטת - הבנו והערכנו את ההבדל העצום שבין עבודת הקטיף לבין עידור פרדסים במעדר ופתיחת "צלחות" להשקיית העצים בטוריה.

חלק קשה לא פחות היה ההליכה של 5-6 קילומטרים למקום העבודה וממנו. כל בוקר היה צריך לקום בשעה 5, להתלבש, להתרחץ במים קרים כקרח, לאכול את ארוחת הבוקר (תה עם לחם וריבה) ולצאת לדרך ארוכה כדי להתייצב לעבודה בשעה 7:00. העבודה מסתיימת בשעה 16:00 ועד שמגיע אתה בחזרה לפלוגה ואתה אף להתקלח. להחליף בגדים ולחדר האוכל לארוחת הערב. ובערב אסיפות חברים, דיונים אידיאולוגיים, אימונים בנשק במחתרת ולפעמים - מסיבות "קומזיצים" כפי שקראו להם וב-5:00 בבוקר שוב לעבודה. זה היה סדר היום השגרתי של חיינו וחיי חברינו האחרים בפלוגות העבודה של בית"ר. לפני קבוצתנו וגם אחריה התייצבו בפלוגות בית"ר בכל הארץ חברינו ה"סינים" ועד היום, כאש נפגשים מגויסי הפלוגות, נכרים הם לא במעט גאוה בימים ההם - ימים של עבודה קשה, מזון דל, ובצמצום, תנאי מגורים פרימיטיביים ביותר ויחד עם כל זה - הרבה הרבה אידיאליזם ולהט פטריוטי, וחלומות על מדינה עברית שתקום, ודיבורים על תפקידנו החלוציים בעם, ועל חובותינו לשרות קשה, ועל נכונותנו להקרבה למען המולדת ועל כל אותם רעיונות לאומיים, שהיום מעטים הצעירים היודעים להעריכם ושמדברים עליהם בזלזול-מה כעל "ציונות" (במירכאות).

בית"רי סין בארץ ישראל לא מנו אף פעם יותן בכמה עשרות ובהשוואה עם אלפי (ואף רבבות) הבית"רים שעלו ארצה באותו פרק זמן (לפני קום המדינה) מכל ארצות העולם

היו עולי סין מבחינה מספרית מיעוט מבוטל, כטיפה בים. אף על פי כן לא תמצא שטח בפעילות הבית"רית בארץ בו לא נטלו חלק פעיל בית"רי סין וברוב המקרים התבלטו הם מבין האחרים ותפסו עמדות אחראיות.

כמעט ולא הייתה פלוגת בית"ר אחת בארץ מראש פינה בגליל, דרך מושבות מרכז הארץ, העיר חיפה ועד פלוגת הכותל בעיר העתיקה שבירושלים - בה לא היה לנו "נציג סיני". אחדים מהם שרתו למעלה משנתיים בפלוגות, היו בין פעיליהם ואף מלאו תפקידי מפקדים של אותן פלוגות.

ומשרות בפלוגות עבודה - לשרות בארגון הצבאי הלאומי בארץ-ישראל.

לכותב שורות אלה לא ידוע על אפילו שם אחד מבית"רי סין שהצטרפו ל"הגנה" בבואם ארצה. היה אך טבעי לכל אחד מהם כי מקומם באצ"ל. שלדידים, הייתה המסגרת של שרות לאומי הטבעית ביותר לאחר החינוך והכשרה שקיבלו בקיני בית"ר חארבין, טינטזין ושנחאי. נדמה לנו, כי רק עתה, ממרחק עשרות שנים מאותם הימים, ניתן לחוש ולהבין את ערכו של האצ"ל בישוב עברי בארץ. עתה ידוע ארגון זה במלחמתו נגד הבריטים ובפעולות התגמול נגד הערבים המתפרעים. אך לנו נדמה כי חשיבותו לא הייתה פחותה גם בקביעת תדמיתו ודמותו של הישוב העברי.

"הגנה" - כשמה כן היא. היא דאגה להגנת הישובים העבריים בפני התקפות הערבים, היא טיפלה בביטחונם של אותם ישובים. היא ארגנה את הגנתם, היא שמרה על הקיים המוקם. אולם הארגון הצבאי הלאומי גרם למהפכה נפשית ופסיכולוגית. היהודים בארץ ישראל ובעולם כולו, החלו להבין כי הישוב העברי הנו עם התהווה, עם בעל שאיפת לאומיות ומדיניות בארצו ולעם זה מן הכרח שיהיה כוח צבאי שאמור להיות לו למשען במלחמתו לא רק להגנה עצמית, אלא ואולי בעיקר - למלחמת השחרור והתקומה הלאומית.

לבית"רי סין לא היו כל התלבטויות בבחירת מסגרתם הצבאית בארץ. לא היה להם כל קושי להבחין בהבדלים שבין שתי המסגרות הצבאיות הקיימות והם התייצבו ללא כל היסוס לשרות הארגון הצבאי הלאומי בארץ

וכשם שפעלו בפלוגות בית"ר, כן הועסקו בכל ענפי הפעילות המחתרית של האצ"ל. וגם כאן, על אף היותם קומץ קטן בין אלפי אחרים, התמסרו הם בנאמנות ובלהט למילוי תפקידיהם ובמהרה התקדמו הפעילים שבהם בסולם ההיררכי והגיעו למעמד מפקדים בכירים בצמרת האצ"ל. הם מלאו תפקידים של מפקדי סניפים ומחוזות, מדריכים, מפקדי יחידות קרביות, (אחד מהסינים, נתן גרמנט, נפצע באחת הפעולות הקרביות שהוא פיקד עליהן), שליחים, מפקדי מבצעים מיוחדים. נציב בית"ר שנחאי, רוברט ביטקר נתמנה תחילה 1938 לשמש מפקדו הראשי של הארגון הצבאי הלאומי. היה זה באחת התקופות הסוערות ביותר של קיומו של האצ"ל, כאשר פתח הוא בהתקפות מאורגנות נגד הערבים כתגמול על התפרעויותיהם והתקפותיהם על הישוב היהודי. מסיבות שלא היו תלויות בו, לא האריך ביטקר בתפקידו ונאלץ לעזוב את הארץ.

בשנת 1939, נעשה הסכם בין מפקדת האצ"ל לבין השלטונות הפולניים על פיו הסכימה פולניה לקבל קצינים משורות האצ"ל בארץ לקורס קציני צבא סדיר בהדרכת קציני צבא פולניים מקצועיים. הקורס אורגן וקיים בחשאי (היו אלה ימי ערב מלחמת העולם השנייה, כאשר פולניה הייתה עדיין בברית צבאית עם אנגליה וצרפת וציפתה לישועה מברית זו בפני האימונים של היטלר) וכל ההכנות נעשו בסודי סודות. המועמדים לקורס זה נבחרו בקפדנות מיוחדת הן משום חשיבותו של המבצע והן משום שמפקדת האצ"ל רצתה להיות בטוחה כי כל אחד מהנבחרים ימלא את שליחותו בנאמנות וביעילות מירבית. 25 מפקדים צעירים נבחרו לקורס זה. ביניהם היו 3 בית"רים מיוצאי סין. כאשר התייצב מנחם בגין בראש המרד נגד השלטון הבריטי, מינה הוא את אחד מבית"רי סין להיות בין ארבעת קציני המפקדה הראשית הראשונה שלו. אותו בית"רי "סיני" נתמנה גם לתפקיד של מפקד מחוז ירושלים וההתקפות הראשונות של האצ"ל באותו מחוז בוצעו בהשתתפותו הפעילה. בשנת 1937 החליטה הנהגת בית"ר העולמית

ומפקדת האצ"ל בארץ להתחיל במבצע המפורסם "אף על פי". זהו מבצע של הבאת אוניות עם עולים מאירופה והורדתם בחשאי בחופי הארץ - העלייה ה"בלתי לגאלית" הגדולה באותן השנים. התקופה הייתה של פרעות הערבים בארץ נגד היהודים והתנכלות הבריטים לאינטרסים החיוניים של הישוב העברי. אחד מאמצעי הדיכוי הבדוקים של השאיפות היהודיות בארץ, היה סגירת שערי הארץ איסור כניסה לארץ ישראל ליהודים (במיוחד לבית"רים). הלכה והתבררה כוונה של הבריטים לגבי עתידה של ארץ ישראל שהוגדרה כהחלטה להשאיר את הישוב העברי במיעוט קטן בארץ ועל ידי כך לחסל פעם ולתמיד את שאיפותיו של העם העברי לתקומה לאומית בארץ ישראל.

בית"ר ואצ"ל החליטו לשבור את החלטתה הזאת של בריטניה. וכך, החל משנת 1937 הפליגו אוניות אל חופי הארץ עם מאות ואלפי עולים (ברובם בית"רים) מאירופה. האוניות היו מתקרבות בלילות חשוכים אל חופי הארץ השוממים, מורידות במהירות את העולים ומפליגות בחזרה. על החוף במקומות המוסוכמים והקבועים מראש ציפו לעולים הבלתי לגאליים קבוצות בית"רי - אנשי אצ"ל, אשר הוליכו את האנשים למקומות מסתור ואחר כך דאגו לפיזורם בפלוגות בית"ר בכל חלקי הארץ.

גם כאן, כבשאר מבצעי בית"ר ואצ"ל, היו פעילים בית"רי סין ויחד עם חבריהם האחרים עסקו בארגון המבצע בכל שלביו. לחמתו של הארגון הצבאי הלאומי, הן זו שלפני מלחמת העולם השנייה והן זו שהחלה בפקודתו של מנחם בגין ב-1944 הביאה בעקבותיה גל מאסרים של פעילי האצ"ל, אשר בחלקם הוחזקו בבתי כלא המרכזיים בירושלים ועכו. במחנה מעצר בלטרון ובחלקם הוגלו מן הארץ ורוכזו מאחורי גדרות טיל באריטריאה, סודן וקניה, שבאפריקה, מקומם של בית"רי סין לא נפקד גם בין האסירים בכל בתי הכלא ומחנות המעצר בארץ ובגולה.

הן בתי הכלא והמחנות בארץ והן מחנות המעצר בגולה רשמו ביומניהם סיפורים על ניסיונות בריחה ומבצעי בריחה נועזים ביותר. הסיפורים על בריחות ממחנות

המעצר היהודיים באפריקה פורסמו בכמה ספרים ובעיתונות העולם ונדמה לנו כי עד היום משמש החומר שפורסם לחומר קריאה מרתק ביותר. היו בין הבריחות הנ"ל מבצעים נועזים ומתוחכמים כל כך שספק אם היה עוד מחנה עצורים או שבויים במקום כלשהו בעולם שיכול היה להשתוות בתכניות בריחה שלו עם אלו של המחנת העברית.

בין מתכני הבריחות הללו ומשתתפיה היו גם בית"רי סין. אחד המוחות וה"אדריכלים" של המנהרה שנחפרה לאורך 75 מטרים מתחת לאדמה במחנה העצירים באריטריאה - היה איש אצ"ל, בית"רי מסין. מבין קומץ אנשים שהצליחו לברוח ממחנות המעצר באפריקה ולהגיע לחוף מבטחים באירופה היו שני בית"רי סין.

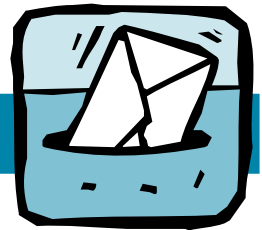
אין ברשימה זאת משום מיצוי כל המעשים וההרפתקאות זהו רק ניסיון דל של תאור מוחשי של אחת מחוויותיהם של הבית"רים ודווח יבש על כמה משטחי פעולה אחרים שנראים לנו כחשובים ביותר. מאידך, אין לראות בסיפור הנ"ל ניסיון של התפארות, או הבלטה של בית"רי סין מעל לבית"רים מארצות אחרות. יודעים אנו את מקומו ואין לנו כל כוונה לשבח את עצמנו או להתנשא מעל אחרים. כל כוונותינו היא להזכיר בקובץ זה, המוקדש לבית"ר סין ואנשיה, כל פועל של חברה בארץ ישראל מאז החלו להגיע הבית"רים ה"סיניים" לחופי הארץ ועד קום המדינה. בסיפור זה רצינו ללמד כי לא לשווא פעלו מאות צעירים העבריים בקיני בית"ר חארבין, טיאנזין ושאנחאי. לא לשווא הקדישו את מיטב שנותיהם הצעירות לחינוך והכשרה של נוער עברי. לא לשווא הקימו תנועות נוער בגולה הסינית, תנועה שהייתה לא רק לתפארת הקהילה היהודית בסין, אלא גם לא אכזבה אותם בפעולם של חברה בחזית הארץ הישראלית. אם רק עשרות אחדות של בית"רי סין זכו לעלות ארצה זה בסיוע ובעידודם של מאות חבריהם שלא זכו לכך, הרי אותו עשרות החברים שהיו בארץ, יכולים להבטיח לכל אלה שנשארו בגולה ושפזורים עד היום בקצווי עולם השונים, כי עמלם ומאמציהם לא היו לשווא וכי על סיועם ועידודם שלוחה להם ברכת אחים בכל מקום באשר הם שם.

ישיבת הנהלה

לאור העובדה שיחול על עיסקה מהסוג הזה מס שבח בסך 24% מערך המכירה הוחלט שהנהלת האגוד תספול בהכרת האגוד כ"מוסד ציבורי" שמקנה פטור מתשלום מס שבח. עד אז לא תתבצע מכירה. הוצע לנבש את "דור ההמשך" - הדור הצעיר יותר של יוצאי סין, לפעילות באגוד.

נבחרה ועדת הביקורת בהרכב החברים משה ליכומנוב ואורן שפי...
עקב המצב הכספי של האיגוד ובהמשך להחלטת האסיפה הקודמת ב-6.9.2012 נבדקה האפשרות של מכירת "בית פונבה". התוצאות הוצגו לאסיפה על ידי יוסי קליין, רן וינרמן היועץ המשפטי דני פרידמן.
הוצג דוח שמאי מוסמך והצעות קניה.

ישיבת הנהלה ואסיפה כללית של איגוד יוצאי סין התקיימה ב-5 ביוני 2013 במשרדי האגוד. מאזן האגוד 2012 31.12 הוצג על ידי רואה החשבון מר יעקב גרינברג ואושר פה אחד. אושר פה אחד הרכב הנהלה הקיים שנבחר באסיפה הקודמת ב-6 בספטמבר 2012. רואה החשבון מר יעקב גרינברג נבחר מחדש כרואה החשבון של האגוד.

לחברי אגוד סין היקרים והאהובים,

שמי מור בר חיים, נכדתה של לילי קרוגליאק. אני סטודנטית לתואר ראשון בפסיכולוגיה וקיבלתי השנה מלגה מהאיגוד לטובת מימון לימודיי באוניברסיטה. ברצוני להודות לכם, מקרב לב, על התרומה המופלאה שלכם, שאינה מובנת מאליה, ועל העזרה והחשיבות שאתם נותנים לנו הסטודנטים, בדרכנו לרכוש מקצוע ולהשתלב בעולם. רוחב ליבכם ופועלכם לא יסולא בפז! תודה רבה,

מור בר-חיים

קיבלתי בתודה את השי הכספי ששלחתם לי לרגל יום העצמאות. אני מאחלת לכם בריאות, אריכות ימים והמשך פעילותכם המדהימה.

**שני צילבון,
נינה למוסיה ופנה סמסונוביץ'
נכדה להניה קאופמן**

שלום שלום,

אני נהניתי מאוד מהבולטין בן שלושת החלקים, באהבה,

בלפורה לוין

חברים יקרים,

אני רק יכולה לדמיין כמה מאמצים נצרכו כדי לפרסם בולטין כה נפלא. אני נדהמת מהמאמרים בבולטין, המחקרים שלהם על יהודי סין מצטיינים. קראתי כל מילה מההתחלה ועד הסוף.

נדיה אוגניסטוף

שלום,

אני מקווה מאוד שתמשיכו להפיק את הבולטין. זה כל כך חשוב כדי ללמוד על הרוסים בסין והיהודים מסין. תודה לכם והאתר שלכם טוב גם כן.

פטריסיה פולנסקי

חברים יקרים!

אנו מודים לכם מאוד על הבולטין. אנו קיבלנו אותו תמיד, והוא חשוב ויקר לנו. שימרו איתנו על קשר.

**סופי פרלשטראוס,
אן פרלשטראוס,
לאוניד קורצ'מסקי**

חברים יקרים,

אני רוצה להודות לכולכם ולכל אחד מכם על שינוי הפורמט של הבולטין. נדרשים לא מעט מאמצים בכדי להמשיך בהפצתו. הבולטין החדש מראה הצלחה ומאוד נוח לקריאה. לכולם ידועה הסיבה להפחתתו - קשיים במצב הכספי.

הבולטין הוא דרכינו לשמור על קשר עם העבר וההווה שלנו ועם כל החברים. אני מאחלת לכולם חג ראש השנה שמח! הרבה שנים לפעילותכם המדהימה!

**ל.ק.
סידני, אוסטרליה**

אני מאחלת לכם חג שמח!

הרבה בריאות, שלום והצלחה בפעילותכם!

נורה קרוק

לראש השבט

אזר ברשדסקי

איך כל פעם שעולה נושא הבריאות, אתה הדוגמא של כולנו לכך שכל מה שהאדם צריך זה להיות מאושר, לחייך, לצחוק ולהגיע לכמה שיותר פינוט מרוחקות בכדור הארץ שלנו? איך כל ילד בירושלים יודע שכשהוא ילמד להגיד "בובי" הוא יקבל כדור במתנה? איך לא נוצר כלי נגינה בעולם הזה שלא ידעת להוציא ממנו את הצלילים הכי יפים? ואיך עזבת אותנו? ככה פתאום, בלי שלום? בדרך שכאילו אופיינית לך, לא אוהב להציק, לא דורש יותר מדי, לא מתלונן, פשוט הולך כי הגיע הזמן... מי בכלל קובע מה הזמן ללכת? לי זה נראה ששמונים שנה זה אפילו לא טעימה ממך. מהאישיות השלווה והיפה והמיוחדת שלך. אומרים שזו הדרך, בניס קוברים אבות ולא להיפך. אומרים שלהגיע לגבורות זה העיקר וכל מה שאחרי זה רק בונוס, אומרים שכאב האבדן היה זה גם לו חיית עוד 120 שנה נוספות. אך בכל זאת, למה זה מרגיש לי בטרם עת? למה אני צריך להגיד עכשיו

מה אני אזכור ממך ולא פשוט להיות אתך, להזמין אותך לחתונה שלי, לראות את בני הראשון ולגדל גם אותו כמו את שאר ילדי השבט שלנו? כולנו חווים צער בחיינו וזו לא הפעם הראשונה שאני מרגיש כך, אך תשובות לשאלות אלו ולעוד רבות אין לי... יש לי רק תחושה של עצב ורצון למחוק את כל האירוע הזה... לחזור קצת אחורה ולהמשיך אותו דבר... איך אפשר לדבר עליך בדף אחד? אי אפשר להגיד היכן נולדת וגדלת בדף אחד, אז את חייך? ביריעתי הקצרה אציין מקצת הדברים שקיבלתי ממך. "בובי!" הראית לי כיצד לנהוג בכל כך הרבה תחומים בחיים, היית אבא למופת, בעל אוהב ואהוב, סבא מהסרטים, איש עבודה חרוץ, ציוני, שכן טוב, מוזיקאי, איש העולם הגדול הנוגע גם בנפשו של הקטן בילדים. אך יותר מכל, היית איש אוהב. אהבת לאהוב בובי. ואת זה אני רוצה לזכור ממך הכי טוב, זו תורתך על רגל אחת בשבילי. אני רוצה לאהוב

את החיים כמו שאתה אהבת, כל מה שיש. לאהוב... מה שהיה היה ולהיות עצוב לא עוזר לאף אחד. אני רוצה להיות סבא כמון. כשאני מדמין סבא, אני מדמין אותך. התפקיד הזה היה פשוט תפור עליך כמו כפפה, אבל אני משוחזר, אולי יש כאן עוד איזה שניים שלושה ילדים שקוראים לך סבא בובי, אולי בית ספר או שניים. אז סבא בובי, ברוך! בורכנו בך לזמן שאול ואנו שמחים שזכינו להיות ילדיך, נכדיך, ניך, בני משפחתך המורחבת וחבריך. אפילו לזמן קצר. זה שאתה איננו, לא אומר שנפסיק ללמוד ממך. אני מאחל לכל אחד מאתנו זוגיות כמו שלך ושל סבתא פנינה, ילדים מדהימים וטובים כמו ילדיך. גדוד של נכדים ונינים כמו שלך ויותר מהכל, חיים מלאי אושר, אהבה והרמוניה כמו החיים שחיית. אוהבים, מתגעגעים וזוכרים לעד... הנכדים והנינים.

כבוד ראש שבט ברשדסקי ז"ל

רציתי לספר לך מה זה להיות ברשדסקי

- להיות ברשדסקי, להיות ברשדסקי, המלאה
- להיות ברשדסקי זה לחייך תמיד
- להיות ברשדסקי זה לומר את שם משפחתך בגאווה ולהיות גאה אף יותר כשהשאלה הבאה היא, האם אתה הנכד של בובי?
- להיות ברשדסקי זה להיות זה שהמזל מאיר לו פנים
- להיות ברשדסקי זה להיות נודניק בלתי נלאה אבל עם המון חן
- להיות ברשדסקי זה לאיית את שם המשפחה 1000 פעמים ביום ועדיין להיות מופתע כל פעם מחדש שכתבו את השם עם שגיאות כתיב
- להיות ברשדסקי זה להצליח להגיד את שם המשפחה כמו שצריך רק סביב כיתה ד' (כי אז לומדים לקרוא באנגלית

(Bershadsky).

- להיות ברשדסקי זה לשמוע מאשתך שאתה ממש מתנהג כמו אבא שלך שממש (על פי אמא שלך) הולך ודומה לסבא שלך ולקוות שזה אכן המצב.
- להיות ברשדסקי זה להגיד כוס או ח'יתק ליד הבנות הקטנות ולהיות גאה שהביטוי הפיוטי שגור בפיהן
- להיות ברשדסקי זה לצלוח משברים גדולים עם חיוך ענק ומבט אל עבר העתיד
- להיות ברשדסקי זה לדעת לתת להיות ברשדסקי זה לתפוס את החיים בביצים וליהנות מכל רגע
- להיות ברשדסקי זה להפתיע את הסובבים עם העובדה שאתה בעצם סיני (עאלק)
- להיות ברשדסקי זה להשתדל להימנע מלהודות בטעות וגם אם נפלה כזו, תמיד להישמע מספיק משכנע על מנת שהאחרים יודו בה
- להיות ברשדסקי זה לאכול קארי הודי

עם בצל, ביצים, מלפפון חמוץ, צימוקים, קוקוס, צ'אטני, בוטנים... ואז להיות מוטרד מהעבודה שבטח שכחת משהו, להחליט שלא שכחת ובסוף הארוחה לגלות שכחת להוציא את האננס, לשכנע את כל החברים שככה אמורים לאכול את זה ולגלות שאף הודי מתוך 2 המיליארד מעולם לא שמע על המנה הזו.

- להיות ברשדסקי זה להפרד להיות ברשדסקי...

סבא, כראש השבט ואבי תורת הברשדסקי, הנחלת מורשת מופלאה והשארית שבט חזק, מלוכד ואופטימי.

בימים אלו ממש צפוי להיוולד יורש העצר אשר עתיד לשאת בגאווה את עול הברשדסקי על כתפיו.

נוח על משכבך בחיוך והיה בטוח שאת שלך בעולם הזה עשית על הצד הטוב ביותר.

איתי ברשדסקי

דברים לזכרה של צילה נירים (נירנברג)

14.4.2013 - 15.7.1922

אילנה אשל (הבת)

וקומפוט. הקטנים אהבו לבוא אליה, לשחק ולאכול והיא נהנתה להתבונן בהם ולעקוב אחר מעלליהם.

הקשר היום יומי עם אמא היה שיגרה עבורי. אמא היתה אשת שיחה דעתנית. שלא הססה להעביר ביקורת על רחוקים וקרובים. היתה מעורה ביותר בנושאי אקטואליה.

אבל עם כל הכבוד למה שקרה כאן ואצלנו, חיבתה הגדולה ביותר היתה נתונה לבית המלוכה האנגלי ולתרבות האנגלית. בתוך כתבי שקספיר ובסאגות של שושלות המלוכה

האנגליות חשה ממש כבת בית. לקראת שנת השמונים לחייה החלה התדרדרות בבריאותה. לאט לאט איבדה את היכולת ללכת. התהליך היה קשה מאד. אמא נעזרה במטפלות צמודות והעולם הרחב והגדול הצטמצם בשלבים לדירה, לחדר, לכורסא, ואחר כך למיטה. הספרים הרבים שקראה כל חייה הוחלפו במסך הטלביזיה ואח"כ גם זה לא.

בשנים האחרונות, בכל נסיעה לחוץ לארץ ליווה אותי החשש שמהוה יקרה לאמא כשלא אהיה לידה. לפני ארבע וחצי שנים יומיים לפני שנסעתי לבוסטון לטיפולם, הודיעה לי אמא שהיא עומדת למות. הסברתי לה שזה ממש לא מתאים אין לי את הזמן עכשו להלויה ושבעה, והיא הבטיחה לחכות.

עם לוח הזמנים הצפוף שלי אף פעם לא היה זה זמן מתאים עבורי להיפרד מאמא ולא פעם היינו צוחקות על זה.

הפעם כששוב נסענו לבוסטון, תוך שילוב נסיעה עם ביקורת רפואית, היא כבר לא יכלה יותר לחכות ואולי ביקשה בעצם לחסון לשתינו את הפרידה הכואבת זו מזו.

הבטחתי לה שהיא תסיים את חייה בבית ולא בבית החולים וכך היה.

בבית, מוקפת בנכדיה האהובים פסקה נשימתה.

**נאהב ונזכור אותה תמיד
אילנה**

ציליה נירים עם הבת אילנה (ימין) ובת האח נדיה (שמאל)

לידי אמינית.

אבל למרות זאת, ובאופן ממש פרדוקסלי, אמא מעולם לא תפסה את עצמה כאשה יפה. הייתי אומרת לה, בצחוק, שהיא עדיין לא התבגרה.

אבא מצא את מקומו בעולם העסקי והחיים שוב האירו להם פנים ואיפשרו להם לנסוע בעולם ואפילו לשוב אל המזרח הרחוק ולחיות פרק זמן ארוך בקוריאה.

פרק חיים קצר זה נגמר באחת כשאבא נהרג בתאונת דרכים בדצמבר 1979.

אמא היתה אז בת 57 ושוב נאלצה ללמוד ולהתמודד עם צדדים חדשים של החיים.

משחק הברידיג' הפך לעוגן תמיכה מרכזי. אמא היתה שחקנית טובה והגביעים הלכו ונערכו על המדפים.

אמא הקפידה על פעילות גופנית - שחטה מצויין, הלכה לשיעורי יוגה ולחדר הכושר בכפר המכביה.

אמא היתה אדם נדיב, והירבתה להושיט עזרה כספית במסגרות שונות ובין היתר תרומות לאיגוד יוצאי סין.

אחרי שאריק אחי ואשתו חנה עברו לאוסטרליה, החלה אמא לחלק את זמנה בין ישראל והיבשת הדרומית. הטיסות הארוכות לא היוו עברה בעיה, והידיעה שבסוף כל דרך מחכים לה הנכדים עשתה את זה עוד יותר קל.

ואחר כך הגיע גם תורם של הנינים להוולד. בכל שבוע היינו נאספים כולנו אצל אמא. למפגש הזה היה תפריט קבוע של פילימני

אמא נולדה בחרבין שבסין, אחות קטנה לשני אחיה הגדולים, דוד וליובה.

בגיל שמונה עשרה עברה להתגורר עם דוד אחיה ונוסיה אשתו בטנזין. נוסיה גייתה עטפה אותה בחום ואהבה ונפשותיהן של השתיים נקשרו זו לזו למשך כל חייהן.

אמא סיימה למודים באוניברסיטה אמריקית ועבדה כמורה למתימטיקה היסטוריה ואנגלית בבי"ס היהודי בטינזין. ולאחר נשואיה לאבא (מוסיה) חיה חיים נוחים של אירופאים בסין, נהנית מהפעילויות של הקהילה היהודית הסגורה.

אני נולדתי בטנזין ב 1947, ואריק אחי נולד שנתיים אחרי בשנחאי.

עם בוא הקומוניסטים לסין החיים השתנו והחיים הפכו לקשים יותר והכסף היה בצמצום.

ההורים עלו לארץ ב 1956 מותירים הכל מאחוריהם, נאלצים להתמודד אל מול קשיי פרנסה, אמא שכל חייה נהנתה מעזרה מצוות האמות הסינית, למדה לנהל לבדה את משק הבית ולבשל ולגדל אותנו.

תחילה אמא עבדה בהיאס-ארגון רווחה יהודי בין לאומי ואח"כ החלה ללמד שיעורים פרטיים באנגלית. אמא תמיד ראתה בידיעה טובה של השפה האנגלית מפתח מרכזי להצלחה. ושילבה גם את אריק ואותי בשיעורים אלה ובהמשך את ילדינו ואנחנו מודים ומוקירים לה על כך.

רבים מילדי השכונה למדו אצל אמא שלי אנגלית. עד היום כבוגרים הם זוכרים אותה באהבה ובהוקרה. את הכשרון שלה להחדיר בהם את 'השפה הלועזית' הזאת בימים של טרום טלביזיה ומחשבים.

בגיל מאוחר יותר, כשהורים כבר היו מבוססים כלכלית, אמא חדלה לגבות תשלום מילדי השכונה והמשיכה ללמד מתוך רצון טוב.

אמא היתה אשה מרשימה ביותר, יפה, אסתטית ומאד מוקפדת בהופעתה. אי אפשר היה שלא להבחין בה - תמיד מאופרת, לבושה יפה ועונדת תכשיטים מרשימים.

חרבין לפני 80 שנה

מרוסית יהודית סנדל

מתוך כתב העת "חיי היהודים" משנת 1932 השבוע בחרבין

אזכרה לד"ר הרצל בבית הכנסת החדש

ביום ראשון, 24 ליוני 1932, בשעה 11:00 נערכה בבית הכנסת החדש באווירה חגיגית, אזכרה לד"ר הרצל. על תפקידו של ד"ר הרצל ברנסנס היהודי נאמו, הרב א.נ. קיסילב וד"ר א.י. קאופמן.

הרב א.מ. קיסילב הודה בקצרה על תרומתו של הרצל לעם היהודי אשר הודות לו אנו עדים לבנייתה המואצת של פלשתינה, שם מייסד העם היהודי ערכים לאומיים ותרבותיים חדשים.

ד"ר קאופמן מנה את כל שלבי חייו ופעילותו של הרצל מהרגע בו הגה את הרעיון הציוני ועד מותו. הוא סיפר, כיצד הרצל שהיה תחת השפעת האנטישמיות בחן את השאלה היהודית והגיע למסקנה שרק יצירת מדינה יהודית בפלשתינה תביא לפתרון הבעיה. הוא תאר את המאמץ האדיר שהשקיע הרצל ביצירת הארגון, הקונגרסים, השיחות עם ראשי מדינות שונות, ועם נדבנים יהודיים. ד"ר קאופמן ציין את הקשיים הרבים הקיימים עדיין במימוש הרעיון הציוני, שהיו רבים יותר בתקופתו של הרצל.

הרצל עורר סביב הציונות והעם היהודי עניין רב, והשאלה היהודית הפכה לשאלה פוליטית בינלאומית. עם יכולתו הנובואית, חזה הרצל את מלחמת העולם שברבות הימים תעמוד לטובת הפתרון של העם היהודי. בשנות חייו האחרונות השקיע הרצל את כל מאמציו לתחיית העם היהודי. עבודתו המאומצת והאדירה פגעה בבריאותו והוא הלך מאתנו במילים הבאות: "את דמי נתתי לעמי".

לא לשווא הזיכרון של הרצל נותר בלב העם היהודי. עם תום הנאומים, חזן בית הכנסת החדש י.י. קרימצינסקי שר בליווי עוגב וברגש רב את "אל מלא רחמים" ותפילות נוספות.

הקהל שמילא את כל האולם התפזר תחת התרשמות עזה והצלחה רבה של האזכרה.

על רחבת "ברית טרומפלדור" ביום הרצל

תנועת הצעירים היהודיים "ברית טרומפלדור" בית"ר ציינה את יום השנה למותו של ד"ר תיאודור הרצל באסיפה

כללית, מצעד ותחרויות ספורט בין הבית"רים, אשר נערכה ביום א', 22 ליוני. מפקד בית"ר ל. פיסטונוביץ' פנה לבית"רים בדברים על תפקידו של הרצל בתנועה הציונית, על מצב הציונות בשעה זו, ועל ההכרח לשמור על חזונו של הרצל. כל הנוכחים כיבדו את זכרו של הרצל בדקת דומיה. עם סיום המצעד החגיגי תחת דגל ושירת "התקווה" נערכו תחרויות ספורט וחלוקת מדליות למצטיינים. על הרחבה נכחו צעירים רבים ונציגים מטעם ארגונים יהודיים רבים.

מבצע לטובת הקרן היהודית הלאומית

ועדת הקרן היהודית הלאומית, הכינה תכנית לאסוף תרומות לטובת המכללה היהודית להגל שלושים שנה להקמת הקרן וחמישים שנה לתנועה הציונית. הכסף שייאסף לטובת הקרן יוקדש לרכישת אדמות בפלשתינה שיהיו נכס לכל העם היהודי. זוהי מטרה נעלה אשר מושכת אליה תשומת לב יהודית מכל העולם ורבים נרתמים לאיסוף תרומות. נקווה שתהיה היענות רבה מקרב היהדות.

אספה כללית של יהודי חרבין בקשר לשיטת בחירות

נדחתה האספה הכללית עקב מיעוט המשתתפים. התאריך החדש נקבע ל-28 ליוני 1932 בבניין בית הכנסת החדש. הנהלת חד"ו (הקהילה היהודית-רוחנית של חרבין) הודיעה שהאדישות שאפיינה את האספה הראשונה לא תחזור על עצמה. כל יהודי העיר המבוגרים חייבים להירתם ולהבין את החשיבות של העניין ולקחת חלק בהחלטות ובפתרון השאלות שיועלו.

רשות להשתתפות באסיפה ניתנת לכל יהודי חרבין ללא הבדלי מין, אשר הגיעו לגיל עשרים. האספה תהיה חוקית בלי להתחשב במספר המשתתפים.

אספה כללית של חברי קהילת בית הכנסת הראשי

אספה כללית של חברי הקהילה בבית הכנסת הראשי התקיים ביום ראשון, 31 ליוני בשעה 4:00 בבניין בית הכנסת החדש. נושא האסיפה העברת בעלות על שטח הנמצא בתוך חצר בית הכנסת במטרה

לבנות עליו מרפאה ובית חולים לנזקקים "משמרת חולים". במידה ובשעה היעודה לא יגיעו חברי קהילה, ימתינו עד השעה 5:00 וההחלטה שתתקבל תהיה חוקית ולא תלויה במספר המשתתפים.

שאלת העברת המגרש והפיכתו לבית חולים נתקלה באופוזיציה של רוב חברי הוועדה הכלכלית של בית הכנסת הראשי, בטענה שאין להקים בית חולים ובית כנסת על אותו מגרש. הנהלת "משמרת חולים" וחלק מחברי חד"ו תומכים ברעיון ניצול השטח להקמת בית החולים.

שני הצדדים מוכנים להגן על השקפתם באספה הבאה. אין ספק שכל צד יגייס את כל כוחותיו והאסיפה הבאה תמנה מספר רב של אנשים.

בשאלה זו כמו בשאלת שיטת הבחירות חשוב מאד להקשיב לקולם של האנשים. על כן יש חובה להתייבץ לאסיפה שבה תהיה זכות הצבעה לחברי קהילת בית הכנסת הראשי.

דיון בקשר לפתיחת בית ספר יהודי-אנגלי

דיון בקשר לפתיחת בית ספר יהודי-אנגלי נערך באסיפה האחרונה של הנהלת חד"ו. בשאלה הנידונה לא הגיעו להכרעה של פה אחד. חלק רואים בפרויקט רעה חולה עקב שורה של תנאים שליליים בהם קשור קיומו של בית הספר. אחרים, רואים שזוהי הדרך היחידה לפתרון בעיית בית ספר. השאלה תופנה גם לאנשים נוספים באסיפה הקרובה של חד"ו שתתקיים בימים הקרובים.

אחוזים מקרן בית החולים לטובת חולים נזקקים

הנהלת חד"ו מצד אחד והנהלת "משמרת חולים" מצד שני, הגיעו להחלטה בקשר לניצול רווחי הקרן שהוקמה למטרת הקמת בית חולים אשר שמורה בבנק היהודי בחרבין. רווחי הקרן יועברו ל"משמרת חולים" למטרה מיוחדת, כלומר: כיסוי הוצאות אשפוז של חולים נזקקים במרפאות פרטיות. ההחלטה התקבלה מאחר ומספר הנזקקים הלך וגדל ו"משמרת חולים" לא יכלה לעמוד בהתחייבות כספית מסוג זה.

מצוקה כספית בבית הכנסת הראשי

הנהלת בית הכנסת הראשי חשה במצוקה כספית. לדברי חברי ההנהלה, המצב נובע מהזרמה בלתי סדירה של כספים לקופת בית הכנסת מצד המתפללים.

כתוצאה מכך, חלק מהעובדים לא קיבלו את משכורתם כבר מספר חודשים. הנהלת בית הכנסת בראשותו של ס.ג. ירוב החליטה לנקוט באמצעים דחופים על מנת להסדיר באופן קבוע את התשלומים. בכוונתם לפנות אישית למתפללים בבקשה דחופה לכסות את החובות, לפחות באופן חלקי. ההנהלה משוכנעת, שלמרות המשבר, באי בית הכנסת ימלאו את חובם ויעזרו לצאת מהמצב הכספי הקשה.

שיפוצים בבית הכנסת החדש

זמן רב שהגג והמרפסת של בית הכנסת החדש לא שופצו. הנהלת בית הכנסת טענה לחוסר אמצעים כספיים כדי שחד"ו תקח על עצמה את הוצאות השיפוץ, מאחר והבניין שייך לחד"ו. הנהלת חד"ו סירבה לשאת בהוצאות בטענה שבית הכנסת הוא אוטונומיה עצמאית ולה הכנסות והוצאות משלה ועל כן השיפוץ באחריותה ולא באחריות חד"ו.

הויכוח נמשך עד אשר הגג החל לדלוף מהגשם, הטיח החל ליפול לרצפה ממספר מקומות והמרפסת עמדה בפני קריסה. בסופו של דבר, הסכימה חד"ו להשתתף בשיפוץ ונקווה שהבניין ישוף כראוי.

גיוס כספים לכתב העת "חיי היהודים"

גיוס מינויים לכתב העת "חיי היהודים" בצורתו המורחבת הביא להצלחה. בזמן האחרון הצליחו להגדיל את תפוצת העיתון פי שניים, וחברי הוצאה לאור מקווים שעבודתם תיגע בכל שכבות האוכלוסייה.

המלחמה במגפה

עם התפשטות מגפת הכולירע והאמצעים הדלים בלחימה בה, נאספו כ-40 איש ביוזמת השלטונות היפניים ובהם נציגים יפניים, ראש העיר, רופאים סיניים, רוסים ויפניים ובניהם ד"ר א. קאופמן וד"ר לינדר. באסיפה זו, על פי הוראת ממשלת מנצ'ו-גו מונתה ועדה שתפקידה להלחם במגפה. הוועדה קיבלה עזרה רחבת ידיים. בראש הוועד נבחרו חמישה אנשים - שניים מטעם ממשלת יפן ושלושה ממנצ'ו-גו, שאחד מהם הוא ד"ר קאופמן.

לרשות החמישה הועמדו בתי חולים מיוחדים, מרפאות וחיסונים לכל האוכלוסייה.

הרצח של י. מאליי ע"י "החונחוזים" (כנופיות של סינים)

הקהילה היהודית לא יכולה להירגע לאחר רציחתו של הקצב היהודי י. מאליי.

הכנופיות של חונחוזיה הפועלים בעיר וסביבותיה מבצעים באופן שיטתי התנפלויות על תושבים ישרים, אשר נלקחים בשבי, ותמורתם דורשים כופר או רוצחים אותם. קרבנות של הכנופיה היו מספר יהודים. בזמן האחרון נחטפו שני נערים אשר במשך שלושה שבועות היו בשבי הכנופיות וסבלו מדי יום מעינויים וממכות. רק לאחר שההורים שילמו את הכופר הנדרש, הנערים שבו לביתם פצועים ופגועים.

לא מכבר בוצעה התנפלות על פ.ג. זגורסקי, חבר חד"ו וגזבר כתב העת "חיי היהודים", אשר הצליח להימלט על נפשו.

בשבוע שעבר, בדרך למשחטה ארעה התנפלות על י. מאליי, שותף בחברה למכירת בקר. ההתנפלות התרחשה בשעה שש בבוקר. חברי הכנופיה הגיחו מתוך השיחים, קפצו על הכרכרה עליה ישב י. מאליי יחד עם העגלון הסיני וניסו לעצור את הסוס ממרוצו. הסוס פתח בדהירה מרוב אימה והעגלון לא הצליח להשתלט עליו. חברי הכנופיה ירו באקדח מתוך כעס על כישלונם פגעו בראשו של מאליי וגרמו למותו.

הלוויה של מאליי התקיימה ביום ו', ה-5 ביולי, בשעה 11 בבוקר עם קהל מלווים רב. ליד בית הכנסת החדש, נעצרה התהלוכה והרב קיסילוב וג. ירוב נשאו דברים לזכרו של הנרצח. חזן בית הכנסת קרימצ'נסקי ספד לו בתפילת "אל מלא רחמים". את מותו של האיש ביכו כל תושבי חרבין ומשפחתו שהתייתמה.

קצבים ושוחטים של העיר, פנו לשלטונות המקומיים בבקשה לנקוט באמצעי אבטחה בדרכם למשחטה. החלה התארגנות קבוצתית באוטובוסים עם ליווי מזוין, ושעת השחיטה הועברה משעת בוקר מוקדמת לזמן מאוחר יותר.

בישיבה האחרונה של חד"ו נידונה שאלת ביטוח חייהם של קצבים בשעה קשה זו. ניתנה הוראה לבדוק את עלות הביטוח לקראת הישיבה הבאה.

תרומה נכבדה של גב' י.ס. נפתלי-יפה פתרה את בעיית הקמת בית החולים היהודי

בקהילה היהודית דנו בשמחה בתרומתה הגדולה של גב' י.ס. נפתלי-יפה להקמת בית החולים היהודי. עוד לפני האספה הכללית, הביעה גב' נפתלי-יפה עניין רב בבניית בית החולים. כאשר התברר שלהקמת בית החולים נדרשים סכומי כסף גדולים,

החליטה הגב' י.ס. נפתלי לעזור ולתרום את המגרש שהיה ברשותה להקמת בית החולים. השטח הניתן מוערך ב-12,000 יואן.

מצבה הכספי הקשה של חד"ו

בישיבה האחרונה עלו מספר בעיות הקשורות לחיי הקהילה. התברר שיש צורך בשיפוץ בניין הגימנסיה היהודית ובניינים אחרים השייכים לחד"ו בעקבות השיטפון. שיפוץ בית הספר יעלה ככל הנראה בין 4500-5000 דולר.

מאז השיטפון לא הגיע תזרים כספי קבוע לחד"ו. להצלת חד"ו נרתם הבנק היהודי אשר בעקבות הסכם על השכרת בתי הספר השייכים לחד"ו מעניק לה אשראי קבוע.

הרשמת תלמידים לבית הספר "תלמוד תורה"

ב-5 לספטמבר נפתחה הרשמה לבית הספר "תלמוד תורה" לכל הכיתות. מי השיטפון באזור בית הספר ירדו וכבר החלו בתיקונים הנדרשים. בינתיים, יחלו הלימודים בבניין גן הילדים בקומה השנייה. בימים הקרובים צפוי להגיע לבית הספר הרב ש.מ. לויין.

חדשות מבתי הכנסת

השיפוצים שהחלו בבית הכנסת הראשי והוסקו בעת השיטפון התחדשו. על פי הערכות, השיפוץ יסתיים ובחגי הסתיו ניתן יהיה לשוב ולהתפלל בבניין. הנהלת בית הכנסת החדש החלה ברישום מקומות למתפללים לתקופת חגי הסתיו. כל הבאים מתבקשים לרשום לעצמם מראש את המקומות הקודמים.

פתיחת הספרייה הקהילתית - יהודית

לאחר מאמצים חוזרים ונשנים של חד"ו התקבלה הרשאה לפתוח את הספרייה הקהילתית. יתכן שתתכנס אספה אשר תדון בשאלה הקשורה לתפקודה של הספרייה. קבלת ההרשאה לפתיחתה מהווה חג תרבותי גדול של כל הקהילה היהודית בעיר.

חדשות אחרות

בעקבות השיטפון משרדי חד"ו התמלאו בפליטים. העבודה במשרדים משותקת. הובטח לדאוג לפליטי השיטפון בימים הקרובים.

החל מה-15 לספטמבר מרפאת "משמרת חולים" חזרה לעבודתה הרגילה.

מגפת הכולירע כמעט דוכאה. בימים האחרונים אותר חולה אחד ליום.

במטרה לשמור על העיר מפני "החונחוזים" וכנופיות אחרות הקיפו כמעט את כל העיר בגדר תיל. הדרך לבית הקברות גודרה אף היא.

החיים והמוות על-פי יהודי חרבין

ושינויים היסטוריים בבית העלמין היהודי מנקודת מבטו של זר

צ'ן הונצזה, מרכז לחקר התרבות וההיסטוריה של יהודים באקדמיה למדעי החברה, הילוצ'יאן חרבין, סין

מרוסית יהודית סנדל

על פי אמונתם של יהודים, החיים הם חיי נצח. למסורת היהודית מנהגים שונים הקשורים לחיים ולמוות. בתרבות היהודית תקופת החיים מהלידה ועד המוות נחלקת ל- לידה וברית המילה, גיל המעבר, נישואים ומוות (הלוויה) - נושאים בעלי אופי דתי עמוק. צורת החיים הדתית משקפת את האמונה באלוהים, מודה על מלאכת הבריאה, אריכות החיים, ומצדיקה את דין הבורא לכל אורך החיים. היא גם היסוד לחגים ולמנהגים היהודיים.

המסורת הלאומית והיהודית - עוברת מדור לדור ומהווה מורשת חשובה להמשך הדורות הבאים. על פי המסורת, עובר כל ילוד זכר ביום השמיני לאחר לידתו את ברית המילה בו נכרתת העורלה ובו בזמן ניתן לו שמו. את הטקס מנהל הרב או המוהל המבצע את הברית. על פי המסורת היהודית אין להקיז דם בשבת, אך טקס ברית המילה מתבצע גם בשבת. התורה קבעה את היום השמיני לברית ועל כן הכרחי לבצע אותו כחוק. אם הברית לא התבצעה ביום השמיני מסיבות בריאותיות של הילוד או מהעדרו של מוהל, אזי הברית תתבצע בהקדם ככל האפשר אך לא תתבצע בשבת.

מתן שם לילוד ממין נקבה מתבצע בזמן קריאת תורה בבית הכנסת (בימי שני, חמישי, שבת או חג). אבי התינוקת מוזמן לעלות לתורה בבית הכנסת, אחריו מקריא הרב מתוך מחזור תפילותיו וניתן שם לילדה. שמו של הילד ניתן בעת ביצוע הברית וכן הוא נכנס לבריתו של אברהם אבינו. עם סיום טקס ברית המילה מברכים הנוכחים אחד את השני ב"מזל טוב" וכמובן את ההורים המאושרים ומאחלים להם "כשם שנכנס לברית, כן יכנס לתורה, לחופה ולמעשים טובים". על פי המסורת היהודית לטקסים חשיבות רבה בחיי היהודים. יש להם תפקיד רב באירועים ובתכנים מסורתיים וכן בפעילות הקהילתית הדורשת מילוי מצוות וחוקים. הטקסים עוזרים ליהודים להימנע ממה שהרב הרולד שולוייס מכנה "riteless passage", (ללא טקס פולחני) כלומר, אירוע חשוב שאינו מושך תשומת לב ואין לא מנהגים קבועים. הטקסים הדתיים קושרים

את היהודים לעבר ומנחים אותם לעתיד, מחזקים את האמונה לסמלים של הדת היהודית, כמו נדרים, מצוות וחיי קהילה אשר מאפיינים את היהדות ואת החיים היהודיים. כפי שמציין הרב לורה הלר, העיקר הוא בכך שהטקסים הדתיים יוצרים שינוי. אם לפני טקס ברית המילה לבן או "ברית לבת" היה הילוד "תינוק" "פעוט", הרי לאחר הטקס הוא הופך לחבר בקהילה. על פי דברי לורה הלר, הטקסים קושרים את היהודים לנדרים וחובות והם אלו שהופכים את ה"תינוק" לחבר בקהילה היהודית. מקומו של הילד משתנה, הוא הופך ליהודי אמיתי, יש לו שם, היסטוריה של עמו ושל אבותיו. בכל מה ששייך לקהילה, גם היא עוברת שינויים, מאחר וגם היא חווה מחדש את הקשר עם העבר והעתיד של העם היהודי, ומברכת את הנולד שהפך לחבר בקהילה.

ב"חד"ו" (הקהילה הרוחנית-דתית של יהודי חרבין) השאלות שהוזכרו לעיל נותרו במרכז תשומת הלב עד לבואו של הרב הראשון של חרבין ש.מ. ליון באוגוסט 1904. לדוגמא, וולף רומנוביץ', התינוק הראשון שנרשם בספר הלידות של הקהילה היהודית, נרשם שנולד ב-10 לינואר 1904, אך את ברית המילה עבר רק בתחילת חודש יוני, כאשר הגיע לעיר מוהל בשם אברם נער. לשמחת רבים, הרב ש.מ. ליון שהגיע מאוחר יותר, היה גם מוהל ועל כן שם קץ לעיכובים לא נעימים.

במסורת היהודית נהוג להעריך כל שלב בחיים. לידה, נישואין ומוות יוצרים טרילוגיה של החיים היהודיים. כולם שמחים ללידתו של אדם חדש, מאושרים מנישואין מתוך אהבה, ומביעים צער ואבל מול המת. אך היהודים לא מרשים לעצמם לשקוע בעצב ובעזרת חוקים יהודיים ומנהגים הם מחזקים את נפשם ורוחה של המשפחה האבלה.

בתהליך הקבורה היהודי יש ביטוי לכוח הרוח המנצח את המוות ויש בכך ביטוי לשוני של התרבות היהודית. התלמוד מדגיש את החשיבות של "העולם הזה" בו אנו חיים, אך עם זאת מאמין שה"חיים" לאחר המוות ממשיכים. בהתאם למסורת היהודית נפשו של האדם חיה חיי נצח וקיימת לאחר מותו של הגוף. עבור היהודים טקס הקבורה אינו

סוף לחיים, אלא תחילתם של חיים אחרים. ביהדות אין הבנה למושג "מוות", והיהודים הדתיים מאמינים בנצחיות החיים. על כן, בכניסה לבית העלמין היהודי נכתב "בית החיים".

מתוך הנאמר, יש להסיק שליהודים יש שני מקומות בעלי חשיבות רבה: בית הכנסת ובית העלמין. בארצות בהן יש ריכוז גדול של יהודים, יש בתי עלמין יהודיים. בחרבין היו שני בתי קברות (חלק מהחוקרים מתייחסים לבית עלמין של מהגרים רוסיים בהם קברו עד שנת 1903 יהודים בתור מהגרים רוסיים).

בסוף המאה ה-19 עם בניית מסילת הברזל הסינית המזרחית הגיעו יהודים ראשונים לחרבין על שפת נהר סונגרי. ב-1902 מנתה הקהילה היהודית 300 נפש. עם גידול האוכלוסייה היהודית עלו שאלות שמנהיגי יהדות חרבין נאלצו להשיב עליהן. ב-1903 נוסדה "חד"ו" (הקהילה הרוחנית-דתית של יהודי חרבין). סימן לגיבושה הרשמי של הקהילה היהודית. באותה שנה ייסדה הקהילה הצעירה את "חברה קדישא". חברה היו - בוטום, סלית, מ. בך, בורשטיין, בורובי - הם ניגשו לעניין בהתלהבות ורכשו חלקת אדמה. בעזרת תרומות נבנו גדרות ומבנים. משרדי הקהילה היהודית היו ברח' ארטילריסקיה 56 בחרבין. יו"ר הראשון של חד"ו היה מ. בך.

בית העלמין היהודי הישן היה בעיר החדשה (אזור בחרבין), ברחוב טייאן, ליד בית הקברות של מהגרים רוסיים. בתחילה קברו שם רק את היהודים הרוסיים, אך עם התפתחות העיר וגידול האוכלוסייה היהודית בחרבין, החלו לקבור במקום גם יהודים מארצות אחרות. בהתאם לרישומים שנעשו ב-1938 היה בית העלמין היהודי הגדול ביותר מבין בתי העלמין של מהגרים שונים ושטחו היה כ-500 37 מ"ר, אך רק מחצית השטח שימש לקבורה, השטח הנוסף היה פנוי. בשטח בית העלמין נבנה בית דו קומתי מלבנים, ובו מרתף וגג המכוסה ברזל, ובו בית כנסת, חדר טהרה, חדר לעובדים. בשטח נבנו גם מבנים שונים שנפרסו על שטח 707 מ"ר. על פי התכנית, בבית העלמין היהודי הישן נסללו שלוש שדרות. הקברים הונחו בשורות

מדורם לצפון. סך הכל 94 שורות. הקברים כוסו ברשתות. על העבודה בבית העלמין הייתה אחראית קבוצת עובדים. בעלי השטח דאגו לשלם את ההוצאות הכספיות במקום. על פי המנהג, רוח מינימלי בין הקברים עמד על שש כפות ידיים לרוחב (בערך 10-12 ס"מ), אך יש גם מקרים יוצאים מן הכלל. בקהילה היהודית הדתית, רואים במתאבדים (חוץ מאשר על רקע נפשי), סוטים או בוגדים החייבים בקבורה ליד גדר בית העלמין.

הרב הראשי של חד"ו, א.מ. קיסילב העניק חשיבות רבה לתקופות שונות בחיים - לידה וברית, נישואין ומוות, וראה בחומרה את טקס הקבורה. בכל הנוגע לשאלת הקבורה קבע הרב את ההחלטה הבאה: "בשנים האחרונות היו מקרים, כאשר קרובי נפטר יהודי שהתנצר ביקשו לקבור את המת בבית הקברות היהודי. לעתים קרובות, הם טענו שהנפטר הביע את רצונו לפני מותו להיות שוב יהודי. היו מקרים, בהם בקשתם של הקרובים התמלאה, דבר שאינו ראוי על פי הדת ואף לא מנקודת מבט לאומית. אין זה מספק, על כן אני מוסיף וכותב ל"חברה קדישא" לשם ניהול תקין ובר קיימא: יהודי שהתנצר ולא חזר בו על פי החוק, לא יוכל בשום אופן להיקבר בבית העלמין היהודי. אין להתחשב בעדויות שהוצגו ולא לקחת אותן לתשומת לב".

מנהג יהודי הוא לעצום את עיני הנפטר או הנפטרת ע"י הבן הבכור או קרובי משפחה אחרים ולהדליק נרות - סמל לנשמה. אם יש אפשרות אזי שמים מתחת לראשו של הנפטר שקית עם אדמת פלסטנינה. האורתודוקסים מאמינים שכך אפשר להציל את הנפטר: בתלמוד נכתב שאדמה קדושה יכולה לעזור במחיקת עוונות. אנשי חברה קדישא יכולים לגייס מתנדבים להשתתף בטקס הקבורה, על מנת להבטיח לכל המתים טקס קבורה זהה. בהיסטוריה של חד"ו מעולם לא היו יוצאים מן הכלל, גם אם הנפטר היה ערירי. חברי חד"ו שמרו על קיום טקס הקבורה והלכו בעקבות האלונקה עם גופת הנפטר. על פי הנתונים מאותה העת, הוצאות הקבורה עמדו על 6 יואן בחורף ו-3 יואן בקיץ.

אם הנפטר היה עני בחייו, חברה קדישא העניקה לו את הקבורה בחינם. משפחתו לא התחייבה לעמוד בתשלום על הקבורה ועל הקמת מצבה - הקהילה כיסתה את ההוצאות כתרומה. אך כאשר הנפטר היה אמיד, משפחתו חויבה בתשלום שכלל 20% הוצאות קבורה ו-80% למטרת גמילות חסדים של הקהילה.

לאחר טקס הקבורה מקדשת המשפחה את שמו ובמשך חודש ימים (שלושים), שומרים על מנהגי אבלות. במנהגי הקבורה מתבלטת החוכמה העתיקה של היהדות. בכל מנהג

יש סמליות תרבותית, כמו זכרו של הנפטר ונחום אבלים.

בשנים הראשונות לקיומו של בית העלמין התנהלו טקסי הקבורה ללא שיטה מסוימת, ללא תכנית, לא נרשמו שורות ומקומות קברים, ועל כן נותרו קברים רבים ללא שמות המשפחה או סימנים אחרים של הנפטר, בסופו של דבר לא הייתה אפשרות לזהות את שמות המתים. בשנים מאוחרות יותר נרשמו השמות בספר ובית העלמין חולק לשדרות, שורות ומקומות תוך תכנון מוקפד של השטח.

ב-1947-1948 כל הקברים הועתקו לספר ונרשמו על פי שורות ומקומות וכך נוצר ספר הנפטרים. אך גם בכך לא היה די. חלק מהקברים לא נרשמו בספר הנפטרים. הקושי בעבודה נוצר מהעובדה, שחלק מהקברים מהשנים הראשונות ובעיקר קברי תינוקות, נקברו ללא סדר וללא כל שיטה.

הקבורה הראשונה בבית העלמין היהודי התרחשה ב-28 למאי 1903 (בשיטה הישנה) - האחרונה ב-5 למרס 1958. במשך 55 שנות קיומו של בית העלמין, על פי הנתונים מתוך רשומות חד"ו נקברו כ-3200 איש, מתוכם 1932 גברים ו-1250 נשים.

ב-13 לאפריל 1958 הופיעה מודעה בעיתון "חרבין ז'י באו": על מנת לפתח את בנייתה של העיר חרבין ולחזק את מוסדות התברואה הנחוצים לאוכלוסייה, החליט הוועד המקומי של העיר חרבין תוך הסתמכות על החלטת הוועד העממי לחסל את בתי הקברות בארבעה ערים (טינצ'ון, שנחאי ועוד) והוחלט להעביר 4 בתי עלמין זרים מעבר לעיר. לשם הקמת בית קברות למהגרים זרים נבחר אזור דושן-צ'ז'י'צ'י'שי בעיר חרבין.

ב-22 למאי של אותה שנה יזמה הקונסוליה הכללית של ס.ס.ס.ר. בחרבין אספה של נציגים מארגוני מהגרים שונים של ס.ס.ס.ר. ופולין ומטרתה - העברת בית העלמין באספה נבחר וועד של 16 נציגים מארצות זרות שיעסוק בהעברת בית העלמין. בנוסף, קובצו קבוצות עבודה הנוגעות בדתות השונות והנושאות באחריות להעברת בתי העלמין. בתשובה לשאלותיהם של אזרחים סובייטים בכל הנוגע להעברת בית העלמין, נאמר להם שההעברה אינה נוגעת אך ורק לתועלתם של תושבי העיר של חרבין, אלא עונה במלואה על חוקת הרפובליקה הסינית העממית ועל כן האזרחים הסובייטים חייבים לקבל את ההחלטה. בסופו של דבר רוב הנציגים של ארצות זרות ביטלו את התנגדותם להעברת בית העלמין. ב-5 ליוני 1958 הוועד שמונה להעברת בית העלמין נרשם כחוק והחל בעבודתו.

הוועד שהיה אחראי על העברת בית העלמין היהודי החל ברישום הקברים העומדים

להעברה, תוך רישום מקומם במקום החדש, וכן היה אחראי על בניית גדר עץ, בית תפילה, חדר טהרה ומקום למשגיחים. בנוסף, הקצה הוועד אמצעים מיוחדים על מנת לפצות על ההפסדים הכרוכים בבניינים ובגדרות העזובים של בתי העלמין הישנים.

באמצע חודש מאי 1958 כאשר התברר שהשלטון המקומי אינו משנה את החלטתו בכל הנוגע להעברת בית העלמין, דרשה חד"ו הרשאה בכתב להעברת הקברים מהרב הראשי בישראל יצחק הלוי הרצוג, מהרב הראשי של הקהילה היהודית במוסקבה וכן מראש ישיבת "קול יעקב" הרב ל.י. ליון. ב-20 ליוני 1958 התקבלו האישורים משני הרבנים על העברת הקברים תוך ביצוע מוקפד על טקסי הקבורה על פי המסורת היהודית. הרב הרצוג אף פנה במברק לשלטונות הסיניים בבקשה לנקוב בתאריך לביצוע העברה. בתשובתו של הרב ל.י. ליון נאמר, שביטול קיומו של בית העלמין הישן והעברת השרידים לבית העלמין החדש נקבעו על ידי השלטונות בחרבין מתוך מטרה משלהם ולכן יש בכך הכרה.

במאי 1958 נעשתה עבודה גדולה של חד"ו תוך הכנת הרישומים והערכת כל העברה בכל מקרה לגופו, וכן החלה התכתבות עם אגוד יוצאי סין וארגונים יהודיים ועם אישים שונים שמחוץ לגבולות סין. נשלחו למעלה מ-100 מכתבים מודפסים לכל רחבי העולם בקשר להעברת הגופות.

העבודה על העברת בית העלמין החלה למעשה בחודש אוגוסט. מאחר והתברר, שמספר הקברים היה רב מהצפוי (853 ס"ה), לא ניתן היה לסיים את העבודה עד סוף אוקטובר. הוועדה המקומית הסכימה לבקשת חד"ו לדחות את סיום העבודה ואכן ההעברה הסתיימה בסוף חודש אפריל 1959. הנכסים שהיו בבית העלמין הישן וכן גדר האבן שמסביב לבית העלמין נמכרו על ידי חד"ו לפארק התרבות של חרבין על פי הערכת חברה לנכסים. המכירה תועדה ונרשמה כחוק על ידי נוטריון העיר חרבין.

חד"ו הקצתה שלושה מגרשים (אורכו של כל אחד 120 מ' ורוחבו 55 מ') לבית העלמין, אך מאוחר יותר הוחלט להשתמש בשני מגרשים בלבד. בית העלמין החדש ממוקם בחלקו על פסגת הגבעה וחלקו במורד, שטחו משתרע על 836 מ"ר. השדרה הראשית מחלקת אותו לשני חלקים ובהם 853 קברים. מעל ל-600 קברים הועברו מבית העלמין הישן, בחלקם הוחלפו המצבות לחדשות, על חלק מהקברים חסרים השמות - מזכיר חד"ו ס.ג. קנר ומזכיר הקהילה היהודית ז. אגרנובסקי הורו לוועד להעביר את הקברים ללא שם הנפטר.

בהליך ההעברה של בית העלמין לקחו חלק

חברי חד"ו מחרבין והושיטו עזרה רבה לוועד. הם מסרו מידע רב על הנפטרים. בארכיון נמצא מכתב (סוף שנת 1959) ותוכנו: "בתשובה לבקשתכם שנמסרה בעל-פה, אנו מוסרים לכם ספר עדות על בית העלמין הישן של העיר חרבין, מבנה השטח, מבנים, שדרות ושורות הקברים של בית העלמין הישן".

בתחילת שנות ה-80 כאשר רפורמות פוליטיות רבות חלו בסין, ובמיוחד לאחר כנון היחסים הדיפלומטיים בין סין לישראל ב-1992, היחסים בין שתי המדינות הלכו והתפתחו. המדענים הסיניים החלו להתעניין במיוחד בהיסטוריה של היהדות בסין, והוקמו מוסדות לחקר ההיסטוריה המשותפת. נעים במיוחד לציין, שתשומת לב רבה הופנתה להיסטוריה ולתרבות של יהודי חרבין. המוסדות היהודיים לשעבר

שופצו ושומרו. ב-1990 החלו לשפץ לאט ובהרחבה את בית העלמין היהודי. ב-1994 כאשר ת. קאופמן הגיע לחרבין, 600 קברים עם המצבות שעליהם כבר היו במקומם. בהתאם לעדותו, נמצאים כעת בבית העלמין 876 קברים, 853 קברים הועברו מבית העלמין הישן, ובתקופה שבין 1958 עד ה-20 לנובמבר 1965 נוספו 23 קברים חדשים. בבית העלמין החדש נקבר זלמן לייב השקל, הרב הראשי הראשון בחרבין וכן הרב-גאון אהרון משה שמואל קיסילב, הרב הראשי של כל הקהילות היהודיות במזרח הרחוק. בסתיו 1996 הסתיימו העבודות להקמת גדר סביב בית העלמין ושער הכניסה נבנה.

בשנת 2000, החלו על פי הוראת מזכיר המפלגה דאז של חבל הילוצ'יאן מר סון פאטאן, עבודות בנייה ושימור של בית

העלמין וכן עבודות ניקיון וגנון. ב-2007 שלטונות העיר חרבין תמכו כספית בשימורו של בית העלמין, והקציבו לכך 3000 יואן, שפרו את תוואי הנוף וסללו שבילים לאורך בית העלמין.

ההיסטוריה של בית העלמין היא עדות על השינויים שחלו על חרבין. יש להביא בחשבון. שהשקפתם של החוקרים והעובדים באשר לזמנים ולמקומות אינם תואמים במדויק לרישומים שנעשו עם חלוף הזמן. קיימים ויכוחים ופרשנויות, אך אין לערער על קיומו של בית העלמין בחרבין אשר מהווה עדות להיסטוריה הבין-לאומית ולפלורליזם התרבותי בחרבין. זוהי מורשת עשירה שההיסטוריה הותירה בחרבין.

בית הקברות היהודי בחרבין

קהילות בסין

חאילר

ישנם מספר מסמכים המתעדים את הקהילה היהודית בחאילר, אך רוב המידע הידוע לנו כיום הוא תוצר של תיעוד מחרבין ומעיתון "החיים היהודים". לא נמצאו דיווחים אחרי שנת 1928 ויש להניח שהיתה קיימת נוכחות יהודית בחאילר עד לסוף מלחמת העולם השנייה.

סביר להניח שראשוני היהודים הגיעו לאזור לפני שנת 1900 אבל מר רב. גריגרמן שהגיע אליה באותה שנה מצא בה רק מספר יהודים שהועסקו בידי חברות מסחר. לפי עדותו האישית, לא היו בה די יהודים למניין.

גדוד המילואים של נרצ'ינסק הגיע לחאילר ב-1900 או 1901. מספר חיילים יהודים הביאו עימם ספר תורה והתפילות באותה שנה נערכו במגורי המפקדים שבעיר העתיקה.

נוכחותו של גדוד המילואים כנראה משכה אנשי עסקים יהודים לחאילר, שכן אוכלוסייתה היהודית גדלה. כשהחיל נקרא לעזוב את האזור הוא השאיר אחריו את ספר התורה לשימושה של הקהילה.

ב-1907, למרות שהקהילה לא היתה רשומה, היא כינסה מניין ללא קושי. במהרה חבריה החלו מחפשים מושב קבע לתפילות ולמפגשים.

רשומות הארכיון חושפות שבשנת 1909 נרכש בניין ממר ריף והוא תפקד כבית כנסת וכמקום מפגש. למרות ההישג הזה לא נמצא תיעוד רשמי של הקהילה כך שהיא אמנם התקיימה בפועל אך לא על הנייר.

ב-17 באפריל 1914 נמצא פרוטוקול פגישה בה השתתפו 34 אנשים ובה הוחלט שא.ב. שיינדר, א.ד. בולגר וא.ב. גריגרמן יציגו מסמך המכריז על הקהילה באופן רשמי בפני הנהלת מסילת מזרח סין. המסמך גם מאשר שאת ענייני הקהילה ינהלו השלושה במשך השנה הראשונה להיווסדה הרשמי.

למרות שרבים מהמסמכים הנלווים לא נמצאו, במסמך מסילת מזרח סין מספר 2627 מה-1 בפברואר 1915, מצוין שהקהילה קמה באופן רשמי ב-15 בדצמבר 1914 כקהילה יהודית רוחנית.

באותה פגישה הוחלט שא.ב. שניידר יהיה הגבאי, א.ב. גריגרמן יהיה הגזבר וז. ב. לוויתין יהיה המלומד היהודי.

מר גריגורי מיכאלוביץ' לוויתין שהיה נדיב בתמיכתו את הקהילה, שירת כנשיא עד 1932, אז עזב לחרבין. את מקומו תפס באופן זמני לב

בוריסביץ' לוויתין.

בפגישה שנערכה ב-19 באוגוסט 1934 הוחלט שא.ב. לוויתין יכהן כנשיא, מ.ל. ינדיקוב יהיה המשנה שלו, א.ב. גריגרמן יהיה הגזבר וא. י. ראצין יתפקד כמזכיר. שאר חברי ההנהלה היו א.ב. ורשבסקי, ד.י. בינדר וא.ל. פירסוב. לתפקיד המלומד היהודי נבחר מר נ.ס. לבקובסקי ומר ד.י. בינדר עמד בראש חברת קדישא. יש לציין שמר בינדר הקדיש זמן רב למילוי תפקידו ושירת גם כגבאי.

עם עזיבת כמה חברי הנהלה, בחירות חדשות נערכו בספטמבר 1935 ומר א.ב. ורשבסקי נבחר כנשיא החדש. הוא שמר על תפקידו עד ימיה האחרונים של הקהילה בחאילר.

לרשות הקהילה הועמד מגרש עליו היה אמור להיבנות בית כנסת. מר א.ל. פירסוב נבחר כמתווך בין העירייה לבין הקהילה. בנוסף, בית ספר יהודי תפקד בין השנים 1920 ל-1927. תקציב שנתי של 2-3 רובלים הספיק לאחזקת המוסד. בשנת 1928, כשהופסק המימון, בית הספר נסגר ולא נפתח עוד.

על-פי מסמכים, ב-1 בינואר 1935 הקהילה היהודית בחאילר מנתה 48 משפחות-185 אנשים. בסוף תקופת התיעוד היו בה 43 משפחות, כשמרביתן מתפרנסות מעסקים פרטיים.

חרבין 1898-1914

ב-27 במרץ 1898 סין מעניקה לרוסיה חכירה של 25 שנים על חצי האי ליאטונג וזיכיון לבנות את המסילה הדרום-מנצ'ורית. החוזה דחף את היהודים לעזוב את הרדיפות והפוגרומים לטובת חיים בסין, חופשיים מגזרות הצאר.

ב-1900 אירע המניין הראשון בביתו של א.ל. באך. עד שנת 1902 תפילות נערכות בבית משפחת ברקוביץ'.

בשנים 1902-1903 קמה הועדה לענייני דת כמענה לצרכים הדתיים הגדלים. חברי הועדה הם מר מירוביץ' (הגבאי), א.י. דוביסוב (הגזבר), ק.ל. פורביץ', מ.ל. סמסונוביץ' ומר נאר.

נוסף עליהם ממונה שוחט ובניין קטן נרכש ברח' ארטילרי מס' 6 ומוסב לבית כנסת. רבי לווין ממונה לרב הראשי ב-1903 ותחת פיקוחו קם בית ספר בחצר בית הכנסת. הנוכחות היהודית הולכת וגדלה במהירות ובית הכנסת מלא להתפקע בחגים.

בשנים 1904-1905 מתחוללת מלחמת רוסיה-יפן, ובשל קרבתה לאזור הלחימה הפכה חרבין למוקד לגויסטי ומנהלי. אלפי חיילים יהודים מוצבים בה והקהילה היהודית, בראשות

הרב לווין, מעניקה סיוע לחיילים היהודים הפצועים. הקהילה מספקת תמיכה רוחנית וכלכלית בעזרת מועצת הנשים תחת ניצוחה של אשת הרב. נשות המועצה מבקרות חיילים פצועים בבתי החולים, תופרות את בגדיהם ומציעות תמיכה בנושאים אישיים. המועצה גם לוקחת על עצמה סידורי קבורה על-פי ההלכה ומספקת אלפי ארוחות בחג הפסח.

אחרי המלחמה מתקבלות כמה החלטות קריטיות. ב-1907 קם בית ספר יהודי מקיף וכן חלה בנייתו של בית הכנסת הגדול. ב-1908 נוסדה הספרייה, שהיתה מרכז החיים הקהילתיים ומקור למידע, בידור ולימודים (כך היה גם בשנים הבאות בטיניצין ובשנגחאי). הספרייה שירתה 23,000 קוראים בשנה והושאלו דרכה 34,000 ספרים. ב-1912 נפתח בה חדר קריאה עם כתיבי עת ופרסומים ברוסית, עברית ויידיש.

ביוני של אותה שנה קמה הוועדה להתיישבות יהודית בפלשתינה (הוועדה הפלשתינאית) כדי לפקח על כל הפעילויות הציוניות והתרבותיות. הפעילות הציונית מוגברת עם הגעתו של דר' א. קאופמן (נשיא הקהילה היהודית בשנים 1919-1931, 1933-1945) שנודע בפועלו הציוני מימיו באוניברסיטת בון שבשווייץ. דר' קאופמן אירגן הרצאות ומפגשים, וכן אירוע חשוב במיוחד-הצגת יצירות מבצלאל שברושלים.

חנגדאוחצי

אחד מהיהודים הראשונים שהתיישבו בעיירת המסילה חנגדאוחצי בשנת 1950 הוא א.מ. שניאורסון שהקים בה בית מרקחת. ב-1906 גדלה בה הנוכחות היהודית, וכשמספרם הגיע לעשרה הוחלט להשאיל ספר תורה מהקהילה היהודית בחרבין.

באותה שנה תרומות שהתקבלו לרגל ראש השנה ויום כיפור סייעו לרכישת ספר תורה מרוסיה. עם הגעתו, נשכר מבנה קבע ששימש כבית כנסת וכן הוזמן גם שוחט מרוסיה.

מספר התושבים היהודים מעולם לא עלה על 14- מתוכם רוקח אחד, 3 אנשי עסקים והשאר סנדלרים, חייטים, שענים וספרים.

לא התנהלו פעילויות קהילתיות פרט למפגשי תפילה בבית הכנסת. תעודות לידה הונפקו בחרבין וכל מסמכי הארכיון נעלמו ואינם קיימים עוד. תלמידים לא למדו בעיירה, אלא נשלחו לבית הספר היהודי בחרבין.

נשיא הקהילה הקטנה היה מר ציחנסקי שהיה חבר המועצה המקומית בחנגדאוחצי. אחריו כיהן א. שניאורסון שבדומה לקודמו היה חבר

המועצה במשך עשר שנים וגם מנהל בכיר בבנק. הנוכחות היהודית פחתה ככל שיהודים עזבו לטיניצין, חרבין ושנגחאי. ב-1929 היו בחנגדאוחצי פחות מעשרה יהודים. המניין נשמר הודות לנוסעים יהודים שחלפו בעיירה, שכן זו היתה תחנת רכבת במסילת מזרח סין אחרי התקפות חמורות על-ידי חוליגנים (ככל הנראה רוסים תומכי הצאר) וללא התגרות מצד חברי הקהילה, שטפונות ושריפות- רוב היהודים החליטו לעזוב. בין אחרוני העוזבים היו א. שניאורסון והחייט שוורץ. ישנו תיעוד לעזיבתו של שניאורסון, אך לא ידוע מה עלה בגורל החייט. ניתן להניח שכל נוכחות היהודית בחנגדאוחצי הגיעה לקיצה בשנים 1929-1930.

מנצ'וריה (העיר)

היהודים הראשונים הגיעו למנצ'וריה בשנים 1902-1903, כשהיא היתה אך תחנה במסילת מזרח סין.

לקראת סוף מלחמת רוסיה-יפן בשנת 1905 הגיעו אליה יותר ויותר יהודים וב-1908 כבר שהו בישוב 25 משפחות יהודיות. במהלך המלחמה לא התקיימו בה מנהגים דתיים, אך עם סיום העוינות והשבת הסדר לאזור חשו חברי הקהילה בצורך לשמר ולחגוג את מורשתם היהודית.

ב-1910 נבנה בה בית כנסת מרוצף אבן, שתפקד גם כ"חדר" בו נלמדו אך ורק לימודי יהדות.

ככל שהחמירו הפוגרומים ברוסיה, החלו להגיע למנצ'וריה יותר ויותר יהודים והקהילה הוכרזה באופן רשמי בשנת 1913 כשנרשמה בהנהלת מסילת מזרח סין.

עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה בשנת 1914, החל להגיע גל פליטים אל המזרח. הקהילה היהודית גדלה ל-150 משפחות והחלה להנפיק תעודות באופן רשמי- תעודות לידה, נישואין ופטירה.

בניית בית ספר יהודי ראשון הושלמה ב-9 במאי, 1917. בית הספר פתח את שעריו באוקטובר ולמדו בו 170 תלמידים, תחת פיקוחם של שלושה מורים ללימודי יהדות ושבעה מורים למקצועות הכלליים. בית הספר תפקד עד שנת 1929 ותלמידיו התקבלו לגמנסיה המקומית ללא מבחני כניסה.

באפריל 1917, אחרי המהפכה הרוסית, גדל מספר המשפחות בקהילה ל-350. מכך אנו למדים שהחיים היהודים בצפון סין היו תוצר של האפשרויות הכלכליות שהציעה הנהלת מסילת מזרח סין או של בריחה מהפרעות שפקדו את יהודי רוסיה.

ב-1918 עלה לראשונה הרעיון להקים התאגדות שתייצג את יהודי המזרח הרחוק ובאפריל באותה שנה זו מצאה לה משכן בקומה הראשונה בבניין מגורים. המפעל השיתופי שירת את הציבור הכללי ופעל למען

ציבות כלכלית- בפרט עזרה למיעוטי יכולת. ככל שהקהילה גדלה נתחווה שהיא זקוקה למנהיג רוחני. לצורך כך הוזמן אליה הרב המפורסם מנובה זאגורה- רבי ישראל ריפא. עם ההכנות לקראת הועידה הציונית הראשונה קמו גם ועדות שונות, ביניהן ועדת פלשתין וכן האגודה לגמילות חסדים שטיפלה בנזקקים ובחולים.

הספריה נוסדה ב-1918 ולא הגבלה לשימוש היהודים בלבד.

ב-1920 קמה התאגדות יהודית חדשה ונקראה "מועצת יהודי מנצ'וריה". למועצה החדשה היה תקציב של 75,000 רובלים זהובים- תקציב שנוצר באמצעות הטלת מסים, גביית חובות ותרומות.

באותה שנה החלו להופיע סדקים במארג הקהילה כתוצאה מהגירת משפחות יהודיות לפלשתין, מונגוליה ויעדים אחרים במזרח.

בשנת 1929 נותרו בקהילה 80 חברים בלבד ותקציב של 2,500 רובלים למימונה. בית הספר נסגר אך הספריה המשיכה לתפקד עד שנות ה-30. למרות זאת, חברי הקהילה המשיכו לכהן בתפקידים שונים בערוצים הממשלתיים: מ.י. מיוסיב ומ. א. דינבורג היו מנהיגים מובילים מאז שנת 1918.

בשנות ה-30 חדלה הקהילה מלהתקיים- היהודים היחידים שנותרו במנצ'וריה היו קשישיה, כמה שלקו בבריאותם ואחרים שלא לקחו חלק בפעילויות הקהילתיות. על אף התמונה העגומה, מיוסיב ודינבורג נותרו בה עד ימיהם האחרונים.

כך תם פרק צבעוני בנוכחות היהודית לאורך מסילת מזרח סין.

מוקדו

נותר מעט מאוד מידע ארכיוני אודות הקהילה היהודית במוקדן. בשיאה, גרו ועבדו בה בערך 250 משפחות יהודיות. על אף גדלה הקטן יחסית, היתה הקהילה מאורגנת היטב ופעלו בה סניף של ויצ"ו שהיה פעיל במיוחד לצד סניף של הקונגרס היהודי העולמי. הקהילה הפעילה גן ילדים, כשהילדים הבוגרים יותר נשלחו ללמוד בחברין.

חברי הקהילה נכחו בכנסים הציוניים שנערכו בחברין בשנים 1937, 1938 ו-1939, בראשות קוליאדיצסקי ומ' יאנוביץ'. מועצת נבחרים שנתית שמנתה שבעה חברים פקחה על ענייני הקהילה, ביניהם אלכסנדר בולטיאנסקי ונ' קוליאדיצסקי שהזכרו בעיתונות היהודית בזמנו.

בשנות מלחמת העולם השנייה הצטמצם מספר חברי הקהילה לכמאה נפשות. הקהילה חדלה מלהתקיים באופן רשמי ב-1948, אז רוב היהודים עזבו את מוקדן.

לא ברור אם התגוררו במוקדן משפחות יהודיות במהלך הכיבוש היפני, אבל ניתן להניח כך בעקבות ההתנהלות בחרבין- שם שמרו מנהיגי

הקהילה על קשר עקבי עם הרשויות. חשוב לזכור כי הצבא היפני והרשויות המקומיות לא היו אנטישמיים, ובכל זמן בו כיבדו היהודים את החוקים האזרחיים- הם הורשו לנהוג כטוב בעיניהם.

ציצ'יאהר

בדומה לשאר התחנות על מסילת מזרח סין- גם ציצ'יאהר משכה אליה קהילה יהודית קטנה. מעט מאוד ידוע על הפעילויות של היהודים מלבד מקור פרנסתם, בין אם כעובדי המסילה ובין אם כסוחרים (בפרוות או בסחורות לצרכי הפעלת המסילה). התיעוד היחיד נמצא בעיתון "החיים היהודיים".

הקהילה היהודית נוסדה בשנת 1907 והורכבה מ-7 משפחות (כ-20 נפשות) שבראשם א. א. קוחמאר ול. ליבסון.

ב-1908 רכשה הקהילה ספר תורה ב-350 רובלים ממ. מייזרוב. באוקטובר חגגה הקהילה את "סיום התורה" עם יהודים מתחנות קיקיאהר ופוליארידי. באותה שנה הועסק שוחט בשם טליס. הוא תפקד גם כמורה לשמונה תלמידים צעירים שהתחנכו בדירתו. את התלמידים הבוגרים יותר לימד בבתיים. ביתו של ל.י. ליבסון שימש כמקום מפגש בחגים.

ב-1916 רכשה הקהילה בית תמורת 3,000 רובלים ששימש כבית כנסת, כשהכסף לקנייתו נתרם על-ידי חברי קהילה משפיעים. מצוין כי א.מ. ברקוביץ' תרם 700 רובלים, ז.א. זירולסקי תרם 300 רובלים והשארית גויסה על-ידי שאר החברים.

ב-1927 בית ספרו של השוחט א. סלוצקר לימד 12 תלמידים משני המינים.

לקראת סוף שנות השלושים נותרו בציצ'יאהר רק 2 או 3 משפחות, אך ידוע כי הקהילה שלחה נציגים להכנסים הציוניים בחברין שנערכו בשנים 1937-1939. בבית הקברות שהוקם בשנת 1918 נקברו 12 יהודים. החיים הקהילתיים המשיכו עד שנת 1940, אז מניחים כי עזבו היהודים האחרונים.

מפגש שנתי בבית שגרירות סין בישראל

שגרירת סין בישראל גב' גאו-יאנפינג ממשיכה במסורת קודמיה ואירחה בביתה בהרצליה את חברי הנהלת אגוד יוצאי סין ואגודת ידידות ישראל סין, למפגש ברבקי. האירוע נפתח בברכה מפי השגרירה ויו"ר אגודת ידידות ישראל-סין תדי פיאסטונוביץ ויו"ר אגוד יוצאי סין יוסי קליין.

עובדי השגרירות וחברי האגוד והאגודה הופיעו בקטעי שירה בשפות שונות והיו אף כאלה שיזמו הופעה קצרה של ריקודי עם.

המגש הסתיים במצב רוח שמח ואיחולים למפגש דומה בשנה הבאה.

מפת הקהילות היהודיות בסין
Карта еврейских общин Китая

PONVE FAMILY'S VISIT TO BEIT PONVE

משפחת פונבה מבקרת בבית פונבה

7.07.2013

Yossi Klein welcoming Anatoly Ponve's daughters and their families

Tamara Rozanski, Irene Borevitz and Teddy Piastunovich

Ronny Veinerman and Dorik Rozanski

Tamara Rosanski and Irene Borevitz

Rasha Kaufman, Tamara Rozanski and Irene Borevitz

Igud members and guests

סניף מרכז | רח' חנה רובינא 22, ס"ת | טל: 03-9045050
סניף דרום | רח' היוצר 22, קרית-גת | טל: 072-2223344
www.printlab.co.il | ת.ד. 188 קרית-גת 82101
www.profil-sites.co.il | www.GadgetSite.co.il
www.jewsofchina.org ❖

אגוד יוצאי סין
רח' גרוזנברג 13
ת.ד. 29786, תל-אביב 61297
טל: 03-5171997, פקס: 03-5161631
E-mail: igud-sin@013.net

בוילטין

מוסף עברי

ב ט א ו ן א י ג ו ד י ו צ א י ס י ן

www.jewsofchina.org

ספטמבר 2013 ♦ גליון מס' 410 ♦ שנה 60 ♦ תשרי תשע"ד

שיחזור ושיפוץ בית הכנסת הישן וביה"ס התיכון היהודי הסמוך לו בחרבין

פרויקט של השלטון המוניציפלי של חרבין